بسم الله الرحمن الرحیم

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ عَجِّلْ فَرَجَهُمْ

هنر و خلاقیت

راهنمای معلم

اول دبستان

کد: ۱۰۸۷

دانشچی
DANESHCHI
دانلود کتاب های این مقطع

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

نام کتاب: راهنمای معلم هنر و خلاقیت اوّل دبستان ـ ۱۰۸۷
پدیدآورنده: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف: دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطهٔ نظری

شناسهٔ افزودهٔ برنامه‌ریزی درسی و تألیف:
شورای برنامه‌ریزی درسی، راهبری و نظارت بر تولید بسته‌های تربیت و یادگیری دورهٔ اول ابتدایی:
سید مهدی باقریان، حسن حذرخانی، فاطمه رمضانی، نبی‌الله صادقیان، لطیف عیوضی، معصومه فرهوش، علی لطیفی
مدیر ارشد: مینو آیت‌اللهی
شورای طراحی و تدوین بستهٔ تربیت و یادگیری:
مینو آیت‌اللهی، سید عبدالمجید شریف زاده، حسین فدایی حسین
اعضای شورای برنامه‌ریزی:
مینو آیت‌اللهی، رحمت امینی، سید عبدالمجید شریف‌زاده، حمید محمدظاهری، معصومه فرهوش، محمدحسین نواب، محمدعلی مرآتی
مدیریت امور فنی و چاپ:
اداره ی کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
شناسه افزوده آماده سازی:
مدیر امور فنی و چاپ: احمدرضا امینی ـ مدیر ارشد هنری: مجید ذاکری یونسی - مشاور و مدیر هنری: حدیثه قربان
طراح گرافیک: نفیسه خواستار - طراح جلد: نیلوفر برومند - تصویرگران: حدیثه قربان، عاطفه فتوحی
عکاسان: امیر صادقی، علی خوش جام، اعظم لاریجانی، سامان جعفری، احمدرضا کریمی، غلامرضا بهرامی، بهزاد سهرابی، اسعد قربانی
واحد عکس: زهرا تقدس نژاد، حسین فدایی حسین
ساخت کاردستی: مرجان بابامرندی

نشانی سازمان: تهران، خیابان ایرانشهر شمالی ـ ساختمان شمارهٔ ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)
تلفن: ۹-۸۸۸۳۱۱۶۱، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶، کدپستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹
ناشر: شرکت افست: تهران، کیلومتر ۴ جاده ی آبعلی، پلاک ۸، تلفن: ۷۷۳۳۹۰۲۹، دورنگار: ۷۷۳۳۹۰۹۷، صندوق پستی: ۴۹۷۹-۱۱۱۵۵
چاپخانه: شرکت افست «سهامی عام» (www.offset.ir)
سال انتشار و نوبت چاپ: چاپ دوم ۱۴۰۵

برای دریافت فایل pdf کتاب‌های درسی به پایگاه کتاب‌های درسی به نشانی www.chap.sch.ir و برای خرید کتاب‌های درسی به سامانه فروش و توزیع مواد آموزشی به نشانی www.irtextbook.ir یا www.irtextbook.com مراجعه کنید.

کلیه ی حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش است و هرگونه استفاده از کتاب و اجزای آن به صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس‌برداری، نقاشی، تهیه فیلم و تکثیر به هر شکل و نوع بدون کسب مجوز از این سازمان ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

شابک ۱-۳۷۴۱-۰۵-۹۶۴-۹۷۸
1 - 3741 - 05 - 964 - 978

امید است با نشاط و خرمی
درس‌هایتان را خوب بخوانید.

امام خمینی (قُدِّسَ سِرُّهُ)

فهرست

مقدمه ۷

بخش اول: کلیات ۹

مقدمه ۱۰

هدف و جایگاه کتاب «هنر و خلاقیت» در پایهٔ اول ابتدایی ۱۱

اصول برنامه درس هنر و خلاقیت و بازی ۲۷

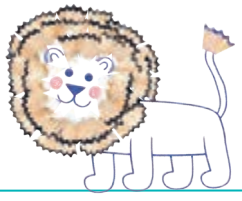
چالش‌ها و مشکلات معلم در این درس ۲۷

راهبردهای آموزش خاص حوزه یادگیری ۳۱

بخش دوم: اطلاعات مربوط به واحدهای یادگیری ۳۹

مقدمهٔ بخش دوم: واحدهای یادگیری ۴۰

اصول و مبانی آموزش درس هنر و خلاقیت ۴۱

درس اول: من و طبیعت ۶۲

درس دوم: نقطه، خط ۷۲

درس سوم: تکرارهای زیبا در طبیعت ۸۰

درس چهارم: دنیای رنگین ما ۸۹

درس پنجم: طبیعت زیبا ۹۸

درس ششم: ایران زیبای من ۱۰۷

درس هفتم: گنج‌های سرزمین من ۱۱۵

درس هشتم: خلق دنیای رنگارنگ ۱۲۵

درس نهم: بازی با صدا و حرکت ۱۳۴

درس دهم: بازی با ابزار ۱۴۲

درس یازدهم: رنگ و خیال ۱۵۰

درس دوازدهم: دنیای خود را بسازید ۱۵۹

درس سیزدهم: سفر به دنیای نقطه و خط ۱۶۸

درس چهاردهم: رنگین‌کمان احساسات ۱۷۷

درس پانزدهم: وسایل جادویی ۱۸۶

درس شانزدهم: دنیای من، خانه‌ی من ۱۹۵

درس هفدهم: بازی با هم، شادی با هم ۲۰۴

مقدمه

کتاب «هنر و خلاقیت» تلاشی است برای بازگرداندن جایگاه اصلی هنر در آموزش و پرورش کودکان. در این کتاب، هنر نه به‌عنوان یک درس جنبی یا تفننی، بلکه به‌مثابه **شیوه‌ای بنیادین برای یادگیری و زندگی کردن** دیده می‌شود. کودک در آغازین سال‌های تحصیل خود، جهان را از راه حواس، تجربه‌های بدنی، بازی، قصه، رنگ و صدا می‌شناسد. او هنوز بیش از آنکه به منطق و استدلال تکیه کند، با تخیل، تصویر و حرکت زندگی می‌کند. این کتاب می‌کوشد با بهره‌گیری از همین شیوهٔ طبیعی کودکان، یادگیری را به تجربه‌ای شیرین، ماندگار و پرمعنا تبدیل کند.

راهنمای معلم که اکنون در دست دارید، برای حمایت از شما در این مسیر نوشته شده است. هر درس، مجموعه‌ای از فعالیت‌ها، بازی‌ها و تجربه‌های هنری را پیش روی کودک می‌گذارد؛ اما آنچه بیش از همه اهمیت دارد، **نقش شما معلم عزیز** در هدایت، تشویق و ایجاد فضای امن برای تجربه کردن است. نگاه و رفتار شماست که می‌تواند هر فعالیت ساده را به فرصتی برای کشف، آفرینش و رشد تبدیل کند.

در این کتاب، هنر با سه محور **طبیعت، میراث فرهنگی و خلاقیت** پیوند خورده است؛ چرا که کودک از همان آغاز از طریق بازی می‌آموزد که طبیعت و زیبایی‌های آن را دوست بدارد و در آن اندیشه کند، میراث هنری و فرهنگی سرزمینش را بشناسد و قدر بداند و در نهایت خلاقیت خود را آزادانه شکوفا کند.

اهداف این راهنما تنها آموزش یک مهارت هنری نیست؛ بلکه **پرورش حواس، احساسات، اندیشه و روابط انسانی** کودک است. از این رو، در هر درس به جنبه‌های گوناگون یادگیری از جمله مشاهده، تجربه، بازی، بیان خلاق، گفت‌وگو و همکاری گروهی توجه شده است. همچنین برای کمک به شما، بخش‌هایی مانند «دانستنی‌های معلم»، «فعالیت‌ها»، «نشانه‌های تحقق انتظارات» و «پیوند با سایر دروس» طراحی شده تا اجرای درس آسان‌تر و هدفمندتر شود.

کتاب راهنمای درس هنر در دو بخش کلیات و اطلاعات مربوط به واحدهای یادگیری تنظیم شده است.
بخش اول کتاب راهنمای معلم با عنوان «کلیات» به معلمان کمک می‌کند تا نگاه جامع، روشن و هدفمندی نسبت به بسته تربیت و یادگیری «هنر و خلاقیت» پیدا کنند. این بخش توضیح می‌دهد که اجزای بسته آموزشی چیست، چگونه از راهنمای تفصیلی بهره گرفته شده و چرا درس‌ها به شکلی منسجم و تلفیقی طراحی شده‌اند. همچنین نقش کلیدی معلم در انطباق فعالیت‌ها با نیازهای دانش‌آموزان، تنوع فرهنگی، شرایط محیطی و امکانات کلاس مورد تأکید قرار می‌گیرد. به‌این‌ترتیب، معلم با اعتماد به‌نفس بیشتر می‌تواند مسیر تدریس را هدایت و مدیریت کند.
بخش دوم راهنما که به «واحدهای یادگیری» اختصاص دارد، به‌صورت کاربردی و گام‌به‌گام طراحی شده تا معلم را در اجرای هر درس یاری دهد. این بخش برای هر واحد یادگیری اطلاعاتی مانند اهداف، انتظارات عملکردی، دامنه مفاهیم و مهارت‌ها، مراحل پیشنهادی آموزش، موقعیت‌های یادگیری، ابزارها و روش‌های ارزشیابی، بدفهمی‌های رایج و نمونه‌های اجرایی ارائه می‌کند. هدف آن است که هر درس نه‌تنها قابل اجرا، بلکه قابل تطبیق با شرایط واقعی کلاس باشد و از حالت یک نسخه خشک و واحد به ابزار یادگیری پویا و منعطف تبدیل شود.
امید است این راهنما یاریگر شما باشد تا کلاس هنر و خلاقیت را به فضایی زنده، شاد و پویا تبدیل کنید؛ جایی که کودکان با آزادی و امنیت دنیای درونی خود را بیان کنند، به دیگران گوش بسپارند، زیبایی را ببینند و مهم‌تر از همه، با **ایران، طبیعت و فرهنگ غنی خود** پیوندی عمیق برقرار نمایند.

بخش اول :

کلیات

مقدمه

بخش نخست کتاب راهنمای معلم به بیان کلیات، مبانی نظری و رویکردهای آموزشی اختصاص دارد. در این بخش، تلاش شده است معلمان با فلسفه و اهداف اصلی درس هنر و خلاقیت آشنا شوند و جایگاه این درس در برنامهٔ درسی دورهٔ ابتدایی روشن گردد. موضوعاتی چون نقش هنر در رشد همه‌جانبهٔ کودک، اهمیت بازی به‌عنوان شیوهٔ طبیعی یادگیری، پیوند آموزش هنر با زندگی روزمره، جایگاه میراث فرهنگی و هنری در شکل‌گیری هویت کودکان و شایستگی‌هایی که از رهگذر این درس پرورش می‌یابد، در این بخش تبیین شده‌اند.

این بخش به معلمان کمک می‌کند تا درک روشنی از چرایی و چیستی درس داشته باشند و بدانند که هر فعالیت هنری و خلاقانه، تنها تمرینی ساده نیست، بلکه گامی در مسیر پرورش تفکر، احساس، همکاری و خلاقیت دانش‌آموزان است. بنابراین، معلمان پیش از ورود به توضیحات مربوط به هر درس، با چارچوب کلان و اهداف بنیادین برنامه آشنا می‌شوند تا در اجرای واحدهای یادگیری، نگاه منسجم و هدفمند داشته باشند.

هدف و جایگاه کتاب «هنر و خلاقیت» در پایه اول ابتدایی

برنامه درس «هنر و خلاقیت» برای پایه اول ابتدایی طراحی شده است تا فرصتی فراهم کند که کودکان با تجربه‌های ملموس، لذت‌بخش و خلاق توانایی‌های خود را در سه حوزه اصلی تقویت کنند:

۱. تجربه و بیان هنری

۲. تفکر خلاق و ایده‌پردازی در زندگی روزمره

۳. تقویت مهارت‌های اجتماعی و حسی ـ حرکتی از طریق بازی

این برنامه به دنبال آن است که نگاه کودکانه و شاداب به زندگی را تقویت کند، کودکان را با طبیعت، میراث فرهنگی، هنرهای بومی و شیوه‌های خلاقانهٔ بیان آشنا سازد و تجربه‌های یادگیری را با شادی و کنجکاوی همراه کند.

این برنامه در قالب بسته آموزشی ارائه می‌شود که شامل اجزای مختلفی همچون کتاب راهنمای معلم، کتاب کار و رسانه‌ها و ابزارهای مکمل است.

اجزای بسته تربیت و یادگیری:

در طراحی اجزای بسته هنر، خلاقیت و بازی، از **راهنمای تفصیلی برنامه درسی هنر** بهره گرفته شده است. راهنمای تفصیلی، به‌عنوان سند مرجع طراحی این بسته یادگیری، شامل اهداف کلان، شایستگی‌های مورد انتظار، استانداردهای عملکردی، حوزه‌های یادگیری، نمونه فعالیت‌ها، پیشنهادات ارزشیابی و... بوده است.

در راهنمایی برنامه تفصیلی سه ایده کلیدی مشاهده، بیان و ابراز تقلیدی، تخیلی و خلاقانه و ارتباط و قدرشناسی با ۲۲ استاندارد محتوایی مطرح شده است. برای هریک از این استانداردهای محتوایی، سه استاندارد عملکردی تدوین شده است. بعضی از این استانداردهای محتوایی با هدف انسجام‌بخشی به مفاهیم، مهارت‌ها و انتظارات عملکردی بازنگری و با یکدیگر تلفیق شده و نهایتاً برنامه درسی هنر، خلاقیت و بازی با توجه به زمان در نظر گرفته شده در جدول دروس دوره اول ابتدایی (دو ساعت در هفته) و با هدف تعمیق یادگیری دانش‌آموزان در قالب **واحد یادگیری ۱۷** درس ارائه شده است در این فرایند

- استانداردهای عملکردی پراکنده به‌صورت خوشه‌ای تجمیع و سازمان‌دهی شدند؛
- هر درس اکنون دارای سه سطح انتظارات عملکردی است که هم‌راستا با سطوح رشد شناختی، حسی و اجتماعی کودک طراحی شده‌اند؛
- ساختار دروس به گونه‌ای است که هر درس می‌تواند در ارتباط با چند شایستگی یا حوزه یادگیری باشد (مثلاً طبیعت، خلاقیت، مهارت‌های اجتماعی و میراث فرهنگی).

این تجمیع هدفمند، هوشمندانه و ساختارمند از استانداردهای عملکردی سبب شد تا:

- **هم‌پوشانی‌ها و تکرارهای احتمالی میان استانداردها حذف شوند؛**
- **موضوعات به‌صورت تم‌محور و منسجم‌تر تعریف شوند** (مثلاً درس‌هایی که هم طبیعت و هم بازی را پوشش می‌دهند)؛
- مسیر یادگیری از ساده به پیچیده و از مشاهده به خلق و بیان به‌درستی حفظ شود؛

- **هر درس دارای عمق بیشتر اما گستردگی کنترل‌شده‌تری باشد**، در نتیجه زمان معقول‌تری برای اجرای آن در کلاس فراهم گردد؛
- و مهم‌تر از همه، **سلسله‌مراتب رشد مهارتی، حسی، شناختی و اجتماعی کودک** در پایه اول رعایت شده باشد.

نقاط قوت تلفیق استانداردهای عملکردی:

۱. **شفافیت در انتظارات عملکردی هر درس:** هر واحد یادگیری دارای سه سطح عملکردی روشن، متناسب با دامنهٔ درک و توان کودک در کلاس اول است.

۲. **حفظ هویت مستقل دروس با وجود تلفیق:** علی‌رغم ادغام برخی محورها، دروس همچنان ویژگی و شخصیت خاص خود را دارند.

۳. **پیوند منطقی با شایستگی‌ها و ارزش‌ها:** در تلفیق استانداردها، ارتباط آن‌ها با شایستگی‌های کلان (خلاقیت، تفکر، همکاری و...) و ارزش‌هایی چون توجه به طبیعت یا فرهنگ ایرانی حفظ و تقویت شده است.

۴. **پوشش میان‌رشته‌ای:** استانداردها در تلفیق جدید به گونه‌ای باز توزیع شده‌اند که دروس بتوانند با سایر حوزه‌ها (زبان، علوم، تربیت‌بدنی، زندگی) پیوند طبیعی و غیرتصنعی برقرار کنند.

بسته آموزشی «هنر و خلاقیت» شامل سه جزء است:

۱. **راهنمای معلم:** شامل اهداف، انتظارات عملکردی، راهبردهای تدریس، ساختار هر درس و فعالیت، پیشنهادهای اجرایی، ابزارهای ارزشیابی، نکات تربیتی، بدفهمی‌های احتمالی و تأکیدات زبان‌آموزی.

۲. **کتاب کار:** شامل فعالیت‌هایی تجربه‌محور، قابل لمس و متناسب با سن و شرایط رشدی دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی برای تمرین‌های بیشتر و فعالیت‌های مکمل طراحی شده است.

۳. **رسانه‌ها و ابزارهای مکمل:** (تصاویر، ویدیوها، فایل‌های صوتی و...)

ساختار کلی هر واحد یادگیری درکتاب راهنمای معلم

برای سهولت اجرا و پیوستگی بین دروس، هر واحد یادگیری در این راهنما با ساختار ثابتی تدوین شده است.

این ساختار به معلمان کمک می‌کند تا:

- تصویر کل‌نگر و هدفمندی از هر درس داشته باشند؛
- ابزارهای اجرایی متنوع و قابل انطباق با شرایط کلاس در اختیار داشته باشند؛
- بتوانند پیشرفت دانش‌آموزان را ارزیابی و دنبال کنند.

اجزای هر واحد یادگیری در راهنمای معلم شامل موارد زیر است:

۱. واحد یادگیری در یک نگاه: معرفی کلی واحد یادگیری و بیان اهمیت آن

۲. انتظارات عملکردی در سه سطح

۳. دامنه محتوایی: مفاهیم، مهارت‌ها، ارزش‌ها و واژه‌های جدید

۴. پیش‌نیازهای مفهومی و مهارتی

۵. دانستنی‌های معلم (اطلاعات علمی، فرهنگی، هنری و...)

۶. مراحل آموزشی و موقعیت‌های یادگیری (الگوی پداگوژیک) با رسانه‌ها و پیشنهادهای اجرایی

۷. بدفهمی‌های احتمالی و راهکارهایی برای مقابله و اصلاح آن‌ها

۸. ارزشیابی یادگیری (معیارها، ابزارها، راهکارهایی برای ارتقای یادگیری)

۹. نمونه‌های عملی و تجربه‌های موفق معلمان از کلاس درس

۱۰. پاسخ به پرسش‌های متداول معلمان و توصیه‌های اجرایی

۱۱. تأکیدات زبان‌آموزی

۱۲. ارتباط با سایر دروس (میان‌رشته‌ای)

۱۳. شایستگی‌های کلیدی مورد تأکید در هر واحد

■ ■ ■

الگوی طراحی فعالیت های یادگیری کتاب «هنر و خلاقیت» (پایه اول ابتدایی)

این الگو بر اساس سه مرحلهٔ اصلی: شناسایی، خلق و گفت‌وگو شکل گرفته است:

مرحله ۱: بررسی و شناسایی موقعیت (تماس اولیه و دریافت حسی)

هدف:

- فعال‌سازی حواس پنج‌گانه
- توجه و تمرکز بر پدیده‌های پیرامونی
- کشف و تجربه اولیه بدون قضاوت

نمونه فعالیت‌ها:

- مشاهدهٔ مستقیم (در طبیعت یا تصویر)؛
- لمس و تجربهٔ فیزیکی؛
- شنیدن صداها، دیدن رنگ‌ها، حس کردن دما یا بافت؛
- گفت‌وگوی آغازین برای برانگیختن توجه؛
- پرسش‌های ساده و تحریک‌کنندهٔ کنجکاوی.

نشانه‌های تحقق:

- کودک از حواس خود استفاده می‌کند؛
- به زیبایی‌ها توجه می‌کند؛
- سؤالات ابتدایی می‌پرسد و علاقه نشان می‌دهد.

مرحله ۲: خلق ایده (تجلی تجربه در قالب‌های خلاق)

هدف:

- بیان احساس و تجربه با ابزارهای هنری

- تقویت خلاقیت و بازآفرینی ذهنی
- کشف توانایی‌های فردی در بیان هنری

نمونه فعالیت‌ها:

- نقاشی، ساخت کاردستی، کلاژ، چیدمان اشیا؛
- نمایش حرکتی یا موسیقایی؛
- تقلید فرم‌ها و صداهای طبیعی؛
- بازی‌های ادراکی – حرکتی؛
- ساخت الگو یا ترکیب رنگی؛
- گفت‌وگو دربارهٔ کار خود و دیگران با زبان کودکانه.

نشانه‌های تحقق:

دانش‌آموز با علاقه چیزی خلق می‌کند

بین تجربه و آفرینش ارتباط برقرار می‌کند

تلاش می‌کند توضیحی برای کارش بدهد

مرحله ۳: گفت‌وگوی هنری (معنا دادن و تعمیق تجربه)

هدف:

- اشتراک‌گذاری تجربه و اثر
- شنیدن نظرات دیگران
- ورود به تأمل ساده و معنادهی

نمونه فعالیت‌ها:

- گفت‌وگو دربارهٔ اثر هنری خود و دیگران؛
- شنیدن پرسش و پاسخ دربارهٔ آثار؛
- بیان احساساتی که تجربه کرده است؛
- صحبت درباره زیبایی، خالق زیبایی‌ها و رابطهٔ شخصی با موضوع.

نشانه‌های تحقق:

- کودک با اعتمادبه‌نفس دربارهٔ کار خود صحبت می‌کند؛
- از واژه‌های احساسی و زیبایی‌شناسانه ساده استفاده می‌کند؛

■ ■ ■

کتاب کار دانش‌آموز:

- به نظرات دیگران گوش می‌دهد و احترام می‌گذارد.

کتاب کار در درس **هنر و خلاقیت** فقط یک دفتر تمرین ساده نیست؛ بلکه **ابزار یادگیری، هدایت و ارزشیابی** است و به‌طور هم‌زمان به معلم و دانش‌آموز کمک می‌کند.

۱. کمک به دانش آموزان

۱. فعال شدن در فرایند یادگیری

دانش‌آموز منفعل نیست؛ در هر صفحه باید **ببیند، دست‌ورزی کند، خلق کند و به میراث فرهنگی وصل شود.**

۲. یادگیری عینی و ملموس

مفاهیم هنری (مثل خط، ریتم، رنگ یا زیبایی) که ممکن است انتزاعی به نظر برسند، در قالب فعالیت‌های ساده و دیدنی برای کودک ملموس می‌شوند.

۳. پرورش مهارت‌ها و خلاقیت

کودک فرصت دارد از طریق بازی، نقاشی، حرکت و ساخت دست‌سازه‌ها، توانایی‌های فردی و تخیلش را رشد دهد.

۴. تقویت اعتمادبه‌نفس و بیان شخصی

وقتی کودک اثر خودش را خلق و ثبت می‌کند، می‌آموزد که **نظر و احساس او ارزشمند است.** این تجربه اعتمادبه‌نفس و جرئت بیان را بالا می‌برد.

۵. ایجاد حافظهٔ یادگیری پایدار

فعالیت‌های کتاب کار در واقع «ردپای یادگیری» هستند؛ یعنی هر کودک یک دفتر شخصی از تجربه‌ها، خلاقیت‌ها و کشف‌هایش خواهد داشت که بعدها نیز قابل مرور است.

۲. کمک به معلم

۱. راهنمای مرحله‌به‌مرحله تدریس

معلم با دیدن ساختار صفحه‌ها می‌داند هر درس از کجا شروع می‌شود و به کجا می‌رسد (مشاهده، دست‌ورزی، خلاقیت، پیوند

با میراث).

۲. ابزار ارزشیابی ساده و مستمر

آثار ثبت‌شده در کتاب کار به معلم نشان می‌دهد هر دانش‌آموز در چه سطحی قرار دارد: آیا فقط مشاهده کرده، یا توانسته خلاقیت نشان دهد، یا میراث فرهنگی را هم وارد کار کرده است؟

۳. صرفه‌جویی در زمان و نظم کلاس

چون فعالیت‌ها طراحی‌شده و هدفمند هستند، معلم نیاز ندارد به‌طور کامل از ابتدا دنبال ایده یا تمرین بگردد. این نظم به مدیریت بهتر کلاس کمک می‌کند.

۴. ایجاد فرصت برای تفاوت‌های فردی

کتاب کار این امکان را می‌دهد که هر کودک با توان و سرعت خودش فعالیت کند. معلم می‌تواند به‌راحتی تفاوت‌ها را ببیند و هدایت کند.

۵. تقویت پیوند میان دروس

چون در کتاب کار عناصر زبان، علوم، ریاضی (الگو و نظم)، تاریخ و میراث فرهنگی هم دیده می‌شود، معلم راحت‌تر می‌تواند بین درس هنر با سایر موضوع‌ها ارتباط برقرار کند.

۳. نقش کتاب کار به عنوان پل میان خانه و مدرسه

کتاب کار فقط در کلاس نمی‌ماند؛ خانواده‌ها هم با دیدن آن در جریان یادگیری قرار می‌گیرند و می‌توانند از کودک حمایت کنند. این موضوع باعث می‌شود **یادگیری به خانه هم کشیده شود** و ماندگارتر گردد.

در یک جمله: کتاب کار «ابـزار تمرین» نیست، بلکه **وسیلهٔ تجربه، خلاقیت، ارزشیابی و ارتباط** است؛ برای کودک حکم دفتر خاطرات هنری و برای معلم حکم نقشهٔ مسیر آموزش را دارد.

ساختار کلی هر واحد یادگیری در کتاب کار دانش‌آموز:

برای سهولت اجرا و پیوستگی بین دروس، هر واحد یادگیری (۱۷ واحد) در کتاب کار نیز با ساختار ثابتی تدوین شده است. این ساختار را می‌توان به شکل زیر خلاصه کرد:

راهبرد مرحله به مرحله

معلم می‌داند که هر درس از چهار گام اصلی عبور می‌کند:

- آغاز با مشاهده و زبان (صفحهٔ اول)،
- تجربهٔ عینی و مهارتی (صفحهٔ دوم)،
- خلاقیت و آفرینش (صفحهٔ سوم)،
- پیوند با میراث فرهنگی (صفحهٔ چهارم).
- این نظم باعث می‌شود معلم سردرگم نشود و همیشه بداند بعد از هر فعالیت چه مسیری را باید دنبال کند.

پوشش ابعاد مختلف یادگیری

این ساختار به معلم نشان می‌دهد که درس فقط محدود به یک بُعد نیست؛ بلکه هم زبان، هم حرکت و دست‌ورزی، هم خلاقیت و هم هویت فرهنگی پوشش داده می‌شود. بنابراین معلم مطمئن است که آموزش متوازن و همه‌جانبه پیش می‌رود.

راهنمای ارزشیابی درونی

هر صفحه به‌طور غیرمستقیم ابزار ارزشیابی هم هست:

- صفحهٔ اول: توانایی بیان و مشاهدهٔ کودک.
- صفحهٔ دوم: توانایی دست‌ورزی و انجام مهارت.
- صفحهٔ سوم: خلاقیت و ابتکار.
- صفحهٔ چهارم: ارتباط با فرهنگ و میراث.
- معلم می‌تواند با نگاه به فعالیت کودک در هر صفحه، پیشرفت او را در این زمینه‌ها بسنجد.

ایجاد پیوند میان اهداف و عمل

معلم دیگر مجبور نیست به‌طور کلی به اهداف آموزشی فکر کند، بلکه می‌بیند هر صفحهٔ کتاب کار دقیقاً یکی از اهداف برنامهٔ درسی (زبان، مهارت، خلاقیت، هویت فرهنگی) را محقق می‌سازد. این امر آموزش را عملی و قابل اجرا می‌کند.

انعطاف‌پذیری و غنی‌سازی تدریس

ساختار چهارصفحه‌ای دست معلم را باز می‌گذارد. او می‌تواند در هر بخش فعالیت‌ها را گسترش دهد، نمونه‌های جدید بیاورد یا با توجه به شرایط کلاس تغییراتی بدهد، بی‌آنکه از مسیر اصلی درس دور شود.

پشتیبانی از پیوند خانه و مدرسه

به‌ویژه صفحهٔ چهارم (پیوند با میراث فرهنگی) امکان مشارکت خانواده را فراهم می‌کند. معلم می‌تواند از والدین بخواهد نمونه‌های بومی، قصه‌ها یا بازی‌های محلی را وارد آموزش کنند. این امر کار معلم را غنی‌تر و کلاس را زنده‌تر می‌کند.

پس این ساختار در عمل مانند یک «چهارچوب مطمئن» عمل می‌کند که معلم می‌تواند آموزش خود را روی آن بنا کند؛ هم ساده است، هم همه‌جانبه و هم با اهداف کلان درس «هنر و خلاقیت» کاملاً هماهنگ.

۱. اجزای کتاب کار هنر و خلاقیت

کتاب کار این درس در هر واحد یادگیری چهار صفحه دارد که هر صفحه هدف و کارکرد آموزشی ویژه‌ای را دنبال می‌کند. این طراحی به‌گونه‌ای انجام شده است که کودک گام‌به‌گام از مشاهده و درک مفاهیم، به دست‌ورزی، خلق هنری و در نهایت آشنایی با میراث فرهنگی و هنری برسد.

صفحهٔ اول: پیوند زبان و تصویر

در این صفحه کودک با یک تصویر، نشانه یا موقعیت بصری مواجه می‌شود. او می‌تواند برداشت خود را از تصویر بیان کند، انتخابی انجام دهد یا تجربهٔ شخصی‌اش را به‌زبان خود بازگو نماید. این بخش، به رشد زبان، افزایش دایرهٔ واژگانی، توانایی مشاهدهٔ دقیق و پرورش بیان شخصی کمک می‌کند.

صفحهٔ دوم: دست‌ورزی و تجربهٔ مهارتی

این صفحه بر فعالیت‌های حرکتی و دست‌ورزی متمرکز است؛ مانند بریدن، چسباندن، خط کشیدن، رنگ‌آمیزی یا ساخت ساده. هدف آن است که کودک مهارت یا مفهومی را که در درس مورد توجه بوده، به‌طور عملی تجربه کند. این بخش، پیوند مستقیمی با هماهنگی چشم و دست و رشد مهارت‌های حرکتی ظریف دارد.

صفحهٔ سوم: خلاقیت و خلق هنری

در این بخش، تأکید بر پرورش خلاقیت فردی است. کودک با الهام از تجربهٔ قبلی، ایده‌ای تازه را در قالب نقاشی، طراحی، حرکت یا هر شکل هنری دیگر خلق می‌کند. در این صفحه آزادی عمل بیشتری به کودک داده می‌شود تا تخیل خود را فعال کند و احساس استقلال در آفرینش هنری پیدا کند.

صفحهٔ چهارم: پیوند با میراث فرهنگی و هنری

در صفحهٔ پایانی، کودک ضمن انجام یک کار یا مهارت هنری، با بخشی از میراث فرهنگی یا هنری ایران آشنا می‌شود. تصویر، داستان، شعر یا الگوی هنری ساده‌ای از میراث ایرانی ارائه می‌شود تا کودک از آن الهام بگیرد و خود دست به خلاقیت بزند. این صفحه زمینهٔ پیوند تجربه‌های فردی کودک با هویت فرهنگی و ملی او را فراهم می‌کند و به تقویت حس تعلق و افتخار نسبت به فرهنگ ایران می‌انجامد.

لازم به ذکر است که ویژگی مهم این کتاب آن است که هر صفحه با **نمادی ویژه برگرفته از خورشید** مشخص شده است. خورشید در فرهنگ ایرانی نماد زندگی، روشنایی و دانایی است و در اینجا علاوه بر پیوند با میراث فرهنگی ما، به‌عنوان **راهنمای یادگیری** عمل می‌کند. این نمادها نشان‌دهنده اهداف و نوع فعالیت هر صفحه هستند. از آنجا که دانش‌آموزان پایه اول به‌خصوص در ماه‌های ابتدایی سال تحصیلی هنوز قادر به خواندن متن نیستند، این نشانه‌ها به آنان کمک می‌کند که تنها با مشاهده نماد، متوجه شوند چه نوع فعالیتی انتظارشان را می‌کشد: مشاهده و درک تصویری، دست‌ورزی، خلق هنری یا ارتباط با میراث فرهنگی.

به این ترتیب، کتاب کار علاوه بر نقش آموزشی، به رشد **استقلال یادگیری**، تقویت **درک بصری** و پیوند عمیق‌تر دانش‌آموز با **هویت فرهنگی ایرانی** کمک می‌کند.

نقش معلم در اجرای این بسته

معلم نقش کلیدی در انطباق محتوای این بسته با واقعیت کلاس و شرایط دانش‌آموزان دارد. توصیه می‌شود معلمان با خلاقیت و شناخت خود از کودکان، فعالیت‌ها را ساده‌تر، جذاب‌تر و بومی‌سازی‌شده اجرا کنند. این بسته باز و انعطاف‌پذیر طراحی شده است تا پاسخگوی تنوع شرایط و سبک‌های یادگیری باشد.

دانستنی های معلم:

طبیعت:

امروزه کودکان بیشتر وقت خود را در محیط های شهری و فضای بسته می‌گذرانند و ارتباطشان با طبیعت کمتر شده است. این درس کمک می‌کند تا کودکان احساس کنند بخشی از طبیعت هستند و به آن عشق بورزند و با طبیعت پیوند عاطفی برقرار کنند. علاوه براین با تحریک حواس پنجگانه از طریق ارتباط با طبیعت، کودکان مهارت‌های حسی خود را تقویت می‌کنند و دقت و توجه آنها به جزئیات افزایش می‌یابد که پایه مهمی برای یادگیری‌های بعدی است. مطالعه مستقیم طبیعت و لمس آن، یادگیری را از حالت خشک و صرفاً نظری خارج کرده و به تجربه عملی تبدیل می‌کند. این باعث می‌شود مفاهیم بهتر در ذهن کودکان ثبت شود و یادگیری عمیق‌تر باشد. الهام از طبیعت و تجربه زیبایی‌ها، سبب شکوفایی خلاقیت دانش‌آموزان می‌شود و زمینه‌ای فراهم می‌کند برای طرح سؤال و تفکر و بیان احساسات به شیوه‌های مختلف هنری. مشاهده طبیعت باعث می‌شود کودکان نسبت به محیط زیست و موجودات زنده حساس شوند، به طبیعت احترام بگذارند و مسئولیت‌پذیری را یاد بگیرند. همچنین کار گروهی و تعامل با همسالان در فعالیت‌های طبیعت‌محور تقویت می‌شود و به کودکان احساس آرامش و شادی می‌دهد که برای رشد روحی و روانی آنها بسیار مهم است. این موضوع در دوران حساس کودکی، پایه‌های سلامت روان را می‌سازد.

بنابراین ارتباط دانش‌آموزان با طبیعت به تحقق موارد زیر کمک می‌کند:

۱. ایجاد پیوند عاطفی با طبیعت:

امروزه کودکان بیشتر وقت خود را در محیط های شهری و فضای بسته می‌گذرانند و ارتباطشان با طبیعت کمتر شده است. این درس کمک می‌کند تا کودکان احساس کنند بخشی از طبیعت هستند و به آن عشق بورزند.

۲. تقویت حواس و افزایش دقت مشاهده:

با تحریک حواس پنجگانه، کودکان مهارت‌های حسی خود را تقویت می‌کنند. این باعث می‌شود دقت و توجه آنها به جزئیات افزایش یابد که پایه مهمی برای یادگیری‌های بعدی است.

۳. پرورش خلاقیت و تفکر:

وقتی کودک از طبیعت الهام می‌گیرد و زیبایی‌ها را تجربه می‌کند، خلاقیتش شکوفا می‌شود. این درس زمینه‌ای فراهم می‌کند برای تفکر، طرح سؤال و حتی بیان احساسات به شیوه‌های مختلف هنری.

۴. توسعه مهارت‌های اجتماعی و اخلاقی:

این درس باعث می‌شود کودکان نسبت به محیط‌زیست و موجودات زنده حساس شوند، به طبیعت احترام بگذارند و مسئولیت‌پذیری را یاد بگیرند. همچنین کار گروهی و تعامل با همسالان در فعالیت‌های طبیعت‌محور تقویت می‌شود.

۵. ارتباط میان درس و زندگی واقعی:

مطالعهٔ مستقیم طبیعت و لمس آن، یادگیری را از حالت خشک و صرفاً نظری خارج کرده و به تجربه عملی تبدیل می‌کند. این باعث می‌شود مفاهیم بهتر در ذهن کودکان ثبت شود و یادگیری عمیق‌تر باشد.

۶. کمک به سلامت روان و آرامش:

ارتباط با طبیعت به کودکان احساس آرامش و شادی می‌دهد که برای رشد روحی و روانی آنها بسیار مهم است. این موضوع در دوران حساس کودکی پایه‌های سلامت روان را می‌سازد.

لذا طبیعت فراتر از یک درس یا مفهوم ساده است؛ کلید ارتباط عمیق و ماندگار کودکان با محیط اطراف و طبیعت است. این ارتباط نه تنها به رشد حسی و شناختی آنها کمک می‌کند، بلکه عشق و احترام به طبیعت و محیط‌زیست را در وجودشان نهادینه می‌سازد. با گذراندن این درس، کودکان نه تنها یاد می‌گیرند که طبیعت را ببینند و لمس کنند، بلکه می‌آموزند آن را احساس کرده و با آن زندگی کنند.

نقش حواس در یادگیری هنری و زیبایی شناسی

حواس پنج‌گانه (بینایی، شنوایی، لامسه، بویایی و چشایی) پنجره‌هایی هستند که از طریق آنها کودک با دنیای پیرامون خود ارتباط برقرار می‌کند و اطلاعات می‌گیرد. این دریافت‌ها پایه و اساس یادگیری هنری و درک زیبایی‌ها هستند.

۱. حس بینایی

- اصلی‌ترین حس در هنر و زیبایی‌شناسی است.
- کودکان از طریق مشاهده رنگ‌ها، شکل‌ها، نور و سایه‌ها، بافت‌ها و الگوها، تجربه بصری کسب می‌کنند.
- این حس به آنها کمک می‌کند تا زیبایی‌های طبیعت، هنرهای تصویری و محیط اطراف را کشف کنند و در ذهن خود تجسم کنند.
- مثلاً وقتی کودکی رنگ‌ها را در گل‌ها می‌بیند، یا الگوهای تکرارشونده در برگ‌ها را می‌بیند، این تجربه‌ها جرقه‌هایی برای خلق هنر در ذهن او می‌زند.

۲. حس شنوایی

- شنیدن صداهای مختلف (صدای باد، آواز پرندگان، موسیقی و ...) به کودکان کمک می‌کند تا دنیای پیرامون خود را بهتر بشناسند و تجربه زیبایی‌شناسانه‌شان را گسترش دهند.
- حس شنوایی همچنین باعث می‌شود کودکان درک بهتری از ریتم، آهنگ و تکرار در هنرهای صوتی و نمایشی پیدا کنند.
- این تجربه‌ها به پرورش تخیل و خلاقیت آنها کمک می‌کند.

۳. حس لامسه (لمس)

- لمس کردن مواد مختلف مثل برگ، گل، شن، پارچه یا رنگ‌ها، به کودکان کمک می‌کند تا ویژگی‌های ملموس و بافت‌های گوناگون را تجربه کنند.
- حس لامسه باعث می‌شود که کودکان از طریق تجربه فیزیکی، ارتباط عمیق‌تری با آثار هنری و طبیعت برقرار کنند.
- این حس به رشد مهارت‌های حسی ـ حرکتی و شناختی کودکان کمک می‌کند.

۴. حس بویایی

- بوییدن گل‌ها، خاک، چوب یا حتی غذاها، تجربه‌ای عمیق و خاطره‌انگیز برای کودک ایجاد می‌کند که می‌تواند در هنر و بیان خلاقانه او نقش مهمی داشته باشد.
- این حس به کودک کمک می‌کند تا ارتباط‌های معنایی و احساسی قوی‌تری با محیط و طبیعت برقرار کند.

۵. حس چشایی

- اگرچه کمتر در هنر مستقیماً دخیل است، اما تجربه طعم‌ها (مثلاً در هنر آشپزی یا فعالیت‌های خلاقانه با مواد خوراکی) می‌تواند درک حسی کودک را توسعه دهد و پایه‌ای برای خلاقیت‌های چندحسی باشد.

جمع بندی نقش حواس در یادگیری هنری و زیبایی شناسی

- حواس، واسطه‌های اصلی دریافت تجربه‌های زیباشناسانه و هنری هستند.
- هر حس به نوعی خاص به کودکان کمک می‌کند تا جهان را کشف کنند، زیبایی‌ها را درک کنند و خودشان را بیان کنند.
- ترکیب و هم‌افزایی این حواس باعث می‌شود تجربه‌های هنری کودکان عمیق‌تر و کامل‌تر شود.
- آموزش و تقویت حواس، پایه مهمی برای پرورش خلاقیت، تفکر هنری و حس زیبایی‌شناسی در کودکان است.

تفاوت تجربه هنری با فعالیت عادی

۱. ماهیت و هدف

- **تجربه هنری:**

ماهیت آن خلاقانه، ذهنی و احساسی است. هدف اصلی تجربه هنری، کشف، بیان احساسات، اندیشه‌ها و دیدگاه‌های شخصی است. تجربه هنری فرایندی است که کودک را به تفکر، تخیل و بیان شخصی سوق می‌دهد. در این تجربه، کودک نه فقط یک عمل انجام می‌دهد، بلکه به چیزی معنا و ارزش می‌بخشد.

مثال: کودک با نگاه کردن به برگ درخت و کشیدن طرحی از آن، فقط شکل برگ را نمی‌کشد بلکه احساس خودش نسبت به طبیعت را بیان می‌کند.

- **فعالیت عادی:**

ماهیت آن بیشتر عملی، مکانیکی و هدفمند به سوی نتیجه مشخص است. هدف فعالیت عادی ممکن است صرفاً انجام یک کار یا کسب مهارت ساده باشد، بدون آنکه لزوماً احساس یا تفکر خاصی در آن دخیل باشد.

مثال: کودک فقط یک برگ را رنگ می‌کند چون به او گفته شده، بدون اینکه درباره دلیل رنگ‌آمیزی یا زیبایی برگ فکر کند.

۲. سطح خلاقیت و ابتکار

- **تجربه هنری:**

خلاقیت و نوآوری در مرکز آن قرار دارد. کودک می‌تواند ایده‌ها، احساسات و برداشت‌های خود را به شکل‌های مختلفی بیان کند. این تجربه منحصر به فرد است و هیچ دو تجربه هنری دقیقاً شبیه هم نیستند.

کودک نقش یک خالق را بازی می‌کند که در حال خلق اثر هنری و بیان شخصیت خود است.

- **فعالیت عادی:**

بیشتر تکراری و قانون‌مند است. معمولاً کودک باید کاری را به شیوه‌ای مشخص انجام دهد بدون اینکه تغییر یا ابتکاری در آن ایجاد کند.

این فعالیت‌ها بیشتر برای یادگیری مهارت‌های پایه یا رعایت قواعد مشخص طراحی شده‌اند.

۳. جنبه‌های ذهنی و احساسی

- **تجربه هنری:**

تجربه هنری شامل احساسات عمیق، تفکر، شهود و درک زیبایی‌ها می‌شود. این تجربه می‌تواند به کودک کمک کند تا احساساتش را بهتر بشناسد و با محیط و دیگران ارتباط برقرار کند. هنر، زبان بی‌کلام احساسات و افکار است.

- **فعالیت عادی:**

فعالیت عادی بیشتر جنبه فیزیکی و تکنیکی دارد و کمتر به احساسات و تفکر عمیق توجه می‌کند. معمولاً هدفش یادگیری

یک مهارت یا انجام یک وظیفه است.

۴. فرایند و نتیجه

■ تجربه هنری:

خود فرایند خلق هنر به اندازه نتیجه مهم است. ممکن است محصول نهایی کامل یا «درست» نباشد، اما همین که کودک درگیر ایده‌پردازی، انتخاب رنگ، شکل‌ها و بیان است، تجربه ارزشمند است.

نتیجه، ابزاری برای بیان است نه هدف نهایی.

■ فعالیت عادی:

معمولاً هدف نهایی (مثلاً ساختن یک مدل دقیق، حل یک مسئله خاص، یا کامل کردن یک تمرین) مشخص و مهم‌تر است. کیفیت و صحت نتیجه اهمیت بیشتری دارد.

۵. تجربه فردی و اجتماعی

■ تجربه هنری:

بیشتر فردی و شخصی است، اگرچه می‌تواند به صورت گروهی هم باشد. کودک تجربه‌های خودش را دارد و از این طریق هویت و تفکر مستقل خود را پرورش می‌دهد.

این تجربه به رشد خودآگاهی و احساس هویت کمک می‌کند.

■ فعالیت عادی:

ممکن است بیشتر گروهی و سازمان‌یافته باشد و بیشتر روی همکاری و یادگیری مهارت‌های مشخص تمرکز کند، بدون تأکید زیاد روی ابعاد شخصی.

۶. ارزش و اهمیت در آموزش

■ تجربه هنری:

به کودک امکان می‌دهد تا به شیوه‌ای فعال و معنابخش یاد بگیرد، حس زیبایی‌شناسی و خلاقیتش رشد کند و مهارت‌های حل مسئله، تفکر انتقادی و ارتباطی را توسعه دهد.

تجربه هنری، یادگیری عمیق و ماندگار ایجاد می‌کند.

■ فعالیت عادی:

به کسب مهارت‌های پایه، انضباط و انجام درست وظایف کمک می‌کند، ولی معمولاً کمتر به ابعاد خلاقانه و فردی توجه دارد.

جمع‌بندی:

تفاوت‌ها	فعالیت عادی	تجربهٔ هنری
ماهیت	عملی، هدفمند، مکانیکی	خلاقانه، احساسی، ذهنی
سطح خلاقیت	پایین‌تر، تکراری و قانون‌مند	بالا، شخصی و ابتکاری
جنبه‌های ذهنی و احساسی	بیشتر فیزیکی و تکنیکی	توجه به احساسات، تفکر و درک زیبایی‌ها
فرایند و نتیجه	نتیجه مهم‌تر از فرایند	فرایند خلق مهم‌تر از نتیجه
تجربه فردی یا اجتماعی	بیشتر گروهی و هدفمند	فردی یا گروهی با تاکید بر هویت و بیان شخصی
ارزش آموزشی	یادگیری مهارت‌های پایه و انجام وظایف	یادگیری عمیق، خلاقیت، تفکر انتقادی

زیبایی چیست؟

زیبایی مفهومی ساده و در عین حال عمیق است. از نگاه کودک، زیبایی چیزی است که حس خوشایند در او برمی‌انگیزد: رنگ یک گل، صدای پرنده، خندهٔ دوست، نقش یک فرش یا حتی شکل یک سنگ کوچک. برای بزرگسالان، زیبایی علاوه بر لذت حسی، معنا، هماهنگی، تناسب و ارزش‌های فرهنگی و هنری را نیز دربرمی‌گیرد. زیبایی می‌تواند در **طبیعت** (مثلاً نظم گلبرگ‌ها یا رنگین‌کمان)، در **آثار هنری** (نقاشی، موسیقی، شعر)، در معماری (تناسب و شکوه بناها) یا حتی در **رفتار و روابط انسانی** (مهربانی، همکاری، احترام) دیده شود. بنابراین، زیبایی نه‌تنها یک ویژگی ظاهری بلکه تجربه‌ای درونی و شخصی است.

برای کودکان پایه اول ابتدایی، زیبایی باید **ملموس، حسی و نزدیک به تجربه‌های روزمره** تعریف شود. آنان بیشتر از طریق حواس پنج‌گانه، بازی، مشاهدهٔ مستقیم و گفت‌وگوی ساده می‌توانند زیبایی را درک کنند.

زیبایی شناسی و نحوهٔ آموزش آن به کودکان

آموزش زیبایی‌شناسی در این سن به معنای تدریس نظریه‌های فلسفی یا تعاریف پیچیده نیست. بلکه هدف، **پرورش نگاه دقیق، ایجاد حساسیت به اطراف، تشویق به بیان احساسات و احترام به تفاوت‌های برداشت‌ها از زیبایی** است.

۱. جایگاه زیبایی‌شناسی در زندگی کودک

- کودک در این سن، به طور طبیعی جذب رنگ‌ها، صداها و حرکت‌ها می‌شود.
- زیبایی برای او ابزاری است برای **بیان احساسات و ارتباط با جهان اطراف**.
- درک زیبایی به او کمک می‌کند تا **عاطفه، خیال و خلاقیت** خود را گسترش دهد.

۲. اهداف آموزش زیبایی‌شناسی

- ایجاد توانایی در **مشاهده دقیق** طبیعت و آثار هنری.
- تشویق کودک به **بیان احساسات و برداشت‌های شخصی** از زیبایی.
- پرورش **ذوق و سلیقهٔ هنری** و احترام به زیبایی‌های فرهنگی و طبیعی ایران.
- کمک به کودک برای **مقایسه، انتخاب و قضاوت ساده** دربارهٔ پدیده‌های زیبا.

۳. راهبردهای آموزش زیبایی‌شناسی به کودکان

- **مشاهدهٔ مستقیم:** بردن کودک به حیاط مدرسه، باغ، موزه یا دیدن تصاویر زیبا و پرسیدن «چه چیزی در این تصویر برایت قشنگ است؟».
- **استفاده از حواس:** شنیدن صدای پرندگان، لمس برگ‌ها، دیدن رنگ‌ها و بوئیدن گل‌ها.
- **بیان شخصی:** تشویق کودک به گفتن حس خود («این گل قشنگ است چون رنگش مثل خورشید می‌درخشد»).
- **نقاشی و بازی:** بیان زیبایی در قالب تصویر، حرکت یا موسیقی.
- **قصه و شعر:** استفاده از متون ساده و تصویری برای پیوند دادن کودک با زیبایی‌های زبان فارسی.
- **مقایسه و گفتگو:** نشان دادن دو تصویر یا دو شیء و پرسیدن «کدام را بیشتر دوست داری؟ چرا؟».

۴. نکات آموزشی برای معلم

- **ارزش‌گذاری بر احساس کودک:** هیچ پاسخ «درست یا غلط» وجود ندارد؛ هر کودک زیبایی را به شکل خودش می‌بیند.
- **استفاده از زبان ساده و تصویری:** واژه‌هایی چون روشن، شاد، نرم، آرام، شلوغ، یا حتی تشبیهات کودکانه.
- **توجه به تفاوت‌ها:** کودکان برداشت‌های متفاوتی دارند؛ این تفاوت‌ها باید فرصت یادگیری باشند.
- **پیوند با سایر دروس:** زیبایی را می‌توان در علوم (رنگ‌های طبیعت)، ریاضی (الگوها و نظم)، فارسی (شعر و قصه) و مطالعات اجتماعی (معماری و فرهنگ) نشان داد.
- **تأکید بر فرهنگ ایرانی:** توجه به قالی، معماری سنتی، اشعار سادهٔ فارسی و بازی‌های بومی.

۵. نمونه فعالیت‌ها

- دیدن عکس یک گل یا بنای تاریخی و بیان احساس: «چه چیزی در این گل برایت قشنگ است؟».

- بازی «چشم‌بندی» و حدس زدن شیء زیبا از روی لمس.
- کشیدن نقاشی از چیزی که امروز برایشان زیبا بوده.
- مقایسهٔ دو الگو (مثلاً یک فرش ساده و یک فرش پرنقش) و گفت‌وگو دربارهٔ تفاوت‌ها.

جمع‌بندی:

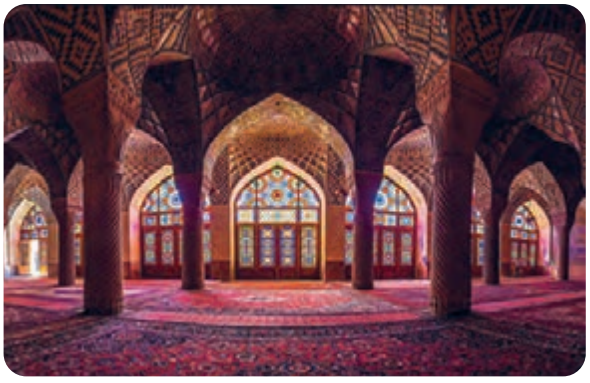
زیبایی‌شناسی در پایه اول ابتدایی یعنی یاد دادن به کودک که **با دقت ببیند، احساس کند، بیان کند و احترام بگذارد.** معلم باید فرصت تجربهٔ حسی، مشاهدهٔ مستقیم و بیان شخصی را فراهم کند و هم‌زمان کودک را با زیبایی‌های طبیعی و فرهنگی سرزمینش آشنا سازد.

میراث فرهنگی و هنری و نقش آن در کتاب هنر و خلاقیت

میراث فرهنگی و هنری بخشی جدایی‌ناپذیر از هویت فردی و جمعی کودکان است. این میراث، هم شامل آثار مادی مانند بناها، ظروف، لباس‌ها، فرش‌ها، نگاره‌ها و دست‌سازه‌های هنری می‌شود و هم بخش‌های ناملموس چون موسیقی، قصه‌ها، افسانه‌ها، نمایش‌های سنتی، آیین‌ها و بازی‌های بومی را در بر می‌گیرد. آشنایی کودکان با این میراث، پلی است میان گذشته و آینده و زمینه‌ای برای تقویت احساس تعلق، غرور ملی و درک ارزش‌های فرهنگی در آنان فراهم می‌آورد.

در کتاب هنر و خلاقیت، میراث فرهنگی و هنری نه به‌عنوان موضوعی جداگانه و دور از زندگی کودک، بلکه به‌مثابه بخشی زنده از تجربهٔ روزمرهٔ او مطرح می‌شود. فعالیت‌های طراحی‌شده در این حوزه به‌گونه‌ای هستند که کودکان از رهگذر مشاهده، لمس، شنیدن و بازآفرینی، با عناصر میراث فرهنگی-هنری آشنا می‌شوند. به‌عنوان نمونه، دیدن یک فرش سنتی یا کاشی‌کاری یک بنا صرفاً معرفی یک اثر تاریخی نیست، بلکه فرصتی برای کشف نقش‌ها، رنگ‌ها، نظم و زیبایی در زندگی روزمره است. همچنین شنیدن قصه‌ها و افسانه‌های ایرانی یا تجربهٔ یک بازی بومی، کودکان را با ارزش‌های اخلاقی، اجتماعی و هنری نهفته در آن‌ها آشنا می‌کند.

نقش میراث فرهنگی و هنری در این کتاب چند سویه است:

۱. **پیوند با هویت و ریشه‌ها:** کودک در می‌یابد که پیشینیان او نیز برای زیبایی، شادی و معنا تلاش کرده‌اند و آثارشان بخشی از زندگی امروز ماست.

۲. **زمینه‌ای برای خلاقیت:** میراث صرفاً برای بازتولید یا تقلید نیست، بلکه بستری است برای الهام‌گیری و خلق تازه. کودک می‌تواند با دیدن یک طرح سنتی یا شنیدن یک قصه کهن، ایده‌های جدیدی برای نقاشی، بازی یا داستان‌گویی پیدا کند.

۳. **تجربهٔ مشترک و جمعی:** میراث فرهنگی متعلق به همه است و کار با آن در کلاس، حس همبستگی، همکاری و احترام متقابل را تقویت می‌کند.

۴. **آموزش غیرمستقیم ارزش‌ها:** بسیاری از مفاهیم چون دوستی، شجاعت، همکاری، زیبایی، نظم و معنویت در قالب آثار و روایت‌های میراث فرهنگی به کودک منتقل می‌شوند، بی‌آنکه به‌صورت مستقیم و نصیحت‌گونه بیان شوند.

در مجموع، میراث فرهنگی و هنری در این کتاب نقشی محوری دارد؛ زیرا از یک سو کودکان را با تاریخ و فرهنگ سرزمینشان پیوند می‌دهد و از سوی دیگر آن‌ها را به تجربه، بازی، آفرینش و کشف ارزش‌های هنری سوق می‌دهد. به این ترتیب، آموزش هنر از محدودهٔ صرفاً مهارت‌های فنی فراتر می‌رود و به پرورش نسلی متفکر، خلاق، مسئول و متکی بر هویت فرهنگی می‌انجامد.

گلیم قشقایی

برگی از شاهنامه شاه طهماسبی موزه هنرهای معاصر تهران
پیدایش مار بر دوش ضحاک منسوب به سلطان محمد

تفاوت های فرهنگی و فردی و نقش آن در گفت وگوی هنری ساده درباره زیبایی، خالق و فضای طبیعی و مادی:

توجه به تفاوت‌های فرهنگی و فردی، به‌خصوص در پایه اول ابتدایی که کودکان تازه وارد دنیای یادگیری می‌شوند، بسیار مهم و تأثیرگذار است. وقتی صحبت از مفاهیمی مثل «زیبایی»، «خالق» و «فضای طبیعی و مادی» در گفت‌وگوی هنری ساده می‌شود، باید با حساسیت و دقت به این نکات پرداخت تا همه کودکان، با هر پس‌زمینه فرهنگی و فردی، بتوانند راحت‌تر ارتباط برقرار کنند و احساس درک و پذیرش داشته باشند.

۱. اهمیت توجه به تفاوت‌های فرهنگی و فردی

■ تنوع فرهنگی

کودکان از فرهنگ‌ها، زبان‌ها، سنت‌ها و باورهای متفاوتی می‌آیند. هر فرهنگ برداشت خاصی از «زیبایی» و «خالق» دارد. برای مثال، یک کودک ممکن است زیبایی را در رنگ‌های طبیعت ببیند، دیگری در الگوهای هندسی و کودک دیگری در داستان‌ها و افسانه‌های بومی خود.

این تفاوت‌ها باید پذیرفته و محترم شمرده شوند تا کودک احساس کند نظر و دیدگاهش ارزشمند است.

■ تنوع فردی

هر کودک ویژگی‌ها، علاقه‌مندی‌ها، توانایی‌ها و تجربه‌های متفاوتی دارد. برخی ممکن است بیشتر با طبیعت و فضای باز ارتباط برقرار کنند، برخی دیگر با اشیای مادی و ملموس راحت‌تر باشند.

توجه به این تنوع کمک می‌کند فعالیت‌ها به شکلی طراحی شود که همه کودکان بتوانند در گفت‌وگو و تجربه هنری شرکت کنند.

۲. «زیبایی» در گفت‌وگوی هنری ساده

■ زیبایی چیست؟

در پایه اول ابتدایی، زیبایی می‌تواند چیزی باشد که چشم کودک را جذب می‌کند، احساس خوشایند یا شگفتی ایجاد می‌کند؛ مثل رنگ‌های زیبا، شکل‌های جالب، صدای دلنشین یا حتی حس

مفرغ لرستان: موزه هنر لس آنجلس

خوشایند بودن در طبیعت.

در گفت‌وگوی هنری ساده، باید به کودکان فرصت داده شود که زیبایی را به زبان خودشان توصیف کنند، بدون اینکه یک تعریف قطعی و خشک به آن‌ها تحمیل شود.

■ تفاوت‌ها در درک زیبایی

کودکان ممکن است چیزهای مختلفی را زیبا بدانند. برخی به گل‌های رنگارنگ علاقه‌مند باشند، برخی به طرح‌های روی برگ‌ها و برخی به صدای پرندگان.

مربی باید این تنوع را تشویق کند و نشان دهد که همه این برداشت‌ها ارزشمند و قابل احترام است.

۳. «خالق» در گفت‌وگوی هنری ساده

■ شناخت خالق

مفهوم خالق می‌تواند در پایه اول ابتدایی به شکل خیلی ساده و ملموس مطرح شود. مثلاً اینکه «کسی که این طبیعت زیبا را ساخته است» یا «کسی که این گل‌ها را آفریده است».

این مفهوم می‌تواند به عنوان مقدمه‌ای برای پرسش و فکر درباره آفرینش و زیبایی طبیعت باشد.

■ **تفاوت‌های فرهنگی در مفهوم خالق**

برخی کودکان ممکن است این خالق را خدا، برخی دیگر طبیعت یا نیروهای دیگری بدانند. مهم این است که همه دیدگاه‌ها شنیده و محترم شمرده شود و بحث به شکل باز و ساده هدایت شود.

این احترام به باورهای متفاوت باعث ایجاد محیطی امن برای بیان احساسات و پرسش‌های کودک می‌شود.

۴. «فضای طبیعی و مادی» در گفت‌وگوی هنری ساده

■ **فضای طبیعی**

شامل طبیعت پیرامون کودک مانند درختان، گل‌ها، آسمان، پرندگان و هر آنچه در محیط بیرون است. کودکان تشویق می‌شوند با حواس پنج‌گانه خود (بینایی، شنوایی، بویایی، لامسه و چشایی) این فضا را تجربه کرده و برداشت‌های خود را بیان کنند.

فضای طبیعی جایی است که کودک می‌تواند زیبایی و خالق را با حواسش لمس و درک کند.

■ **فضای مادی**

شامل اشیای ملموس و قابل لمس مانند برگ، سنگ، پارچه‌های رنگی، اسباب‌بازی‌ها و چیزهایی که کودک می‌تواند با دست بگیرد و لمس کند.

این فضا کمک می‌کند تا مفاهیم به شکل ملموس‌تری برای کودک قابل فهم شود.

۵. نقش گفت‌وگوی هنری ساده

■ فرصت برای بیان تفاوت‌ها

در این گفت‌وگوها کودکان تشویق می‌شوند برداشت‌ها و احساسات خود را درباره زیبایی، خالق و محیط اطراف به زبان بیاورند. این گفت‌وگو باید فضایی امن و پذیرنده باشد که در آن هیچ برداشت یا پرسشی بی‌ارزش نیست.

■ تقویت احترام به تفاوت‌ها

مربی می‌تواند به کودکان یاد دهد که هر کسی می‌تواند چیزهای متفاوتی را زیبا بداند و هر کسی نظر خاص خود را درباره خالق داشته باشد. این احترام باعث می‌شود کودکان تفاوت‌ها را به عنوان غنای زندگی ببینند.

■ استفاده از فعالیت‌های متنوع

فعالیت‌ها می‌توانند شامل مشاهده، شنیدن داستان‌ها، بازی‌های حسی، نقاشی و بیان ساده احساسات باشند تا همه کودکان با توانایی‌ها و علاقه‌مندی‌های مختلف مشارکت کنند.

۶. نتیجه‌گیری

توجه به تفاوت‌های فرهنگی و فردی در پایه اول ابتدایی وقتی با مفاهیمی مثل زیبایی، خالق و فضای طبیعی همراه شود، فرصتی طلایی برای رشد حس احترام، همدلی و خلاقیت در کودکان فراهم می‌آورد. گفت‌وگوی هنری ساده به دانش‌آموزان کمک می‌کند نه تنها دنیای پیرامون خود را بهتر بشناسند بلکه احساسات و باورهای خود را با دیگران به اشتراک بگذارند و دنیایی پر از تفاهم و زیبایی بسازند.

با توجه به مباحث مطرح شده آموزش درس هنر باید با توجه به اصول زیر انجام گیرد.

اصول برنامه درس هنر و خلاقیت و بازی

۱. توجه به تفاوت‌های فرهنگی و فردی

- کودکان از خانواده‌ها و فرهنگ‌های مختلف می‌آیند که هر کدام ارزش‌ها، باورها و برداشت‌های متفاوتی دارند.
- این تفاوت‌ها روی نحوه درک و احساس آنها نسبت به مفاهیمی مثل زیبایی و خالق تأثیر می‌گذارد.
- در آموزش باید به این تنوع احترام گذاشته شود تا کودکان احساس کنند نظرات و احساساتشان پذیرفته و ارزشمند است.
- مربی باید فضای امن و باز ایجاد کند که همه کودکان بتوانند راحت نظرشان را بیان کنند و از یکدیگر یاد بگیرند.

۲. مفهوم «زیبایی»

- زیبایی یعنی چیزی که حس خوشایند و جذب‌کننده ایجاد می‌کند، مثل رنگ‌های زیبا، شکل‌های جالب یا صدای دلنشین.
- کودکان باید تشویق شوند زیبایی را به زبان خودشان بیان کنند و بدانند هر برداشت از زیبایی می‌تواند متفاوت باشد.
- زیبایی برای هر کودک می‌تواند چیز متفاوتی باشد و این تفاوت‌ها کاملاً طبیعی و ارزشمند است.

۳. مفهوم «خالق»

- خالق یعنی کسی یا چیزی که باعث به‌وجود آمدن آن چیز زیبا شده است، مثلاً خدا، طبیعت یا نیرویی دیگر.
- این مفهوم در پایه اول به شکل ساده مطرح می‌شود، مثلاً «کسی که این گل‌ها را ساخته است».
- باورهای کودکان درباره خالق ممکن است متفاوت باشد و باید به همه دیدگاه‌ها احترام گذاشت.
- طرح سؤال‌های ساده و باز درباره خالق باعث می‌شود کودکان فکر کنند و با هم گفتگو کنند.

۴. مفهوم «فضای طبیعی و مادی»

- فضای طبیعی یعنی محیط بیرون مثل درخت، گل، آسمان، پرنده و چیزهای زنده که کودک می‌تواند با حواسش تجربه کند.
- فضای مادی یعنی اشیای قابل لمس مثل برگ، سنگ، پارچه یا اسباب‌بازی که کودک می‌تواند با دست لمس کند و درباره‌شان فکر کند.
- این دو فضا کمک می‌کنند کودک با تجربه‌های ملموس و واقعی با مفاهیم آشنا شود و حس کند که می‌تواند از طریق حواس خود جهان را بشناسد.

۵. گفت‌وگوی هنری ساده

- گفت‌وگوی هنری یعنی فرصتی برای کودک که درباره احساس‌ها، برداشت‌ها و سؤالات خود درباره زیبایی، خالق و طبیعت صحبت کند.
- این گفتگو باید در فضایی امن و بدون قضاوت باشد تا کودکان با اعتماد بتوانند نظرشان را بیان کنند.
- مربی باید تشویق کند که همه نظرها شنیده و به آنها احترام گذاشته شود.
- فعالیت‌های گفت‌وگو می‌تواند شامل پرسش و پاسخ، نقاشی، داستان‌گویی و بیان احساسات باشد.

چالش ها و مشکلات معلم در این درس:

۱. تنوع تفاوت‌های فردی و فرهنگی دانش‌آموزان

- کودکان ممکن است برداشت‌ها و احساسات متفاوتی نسبت به طبیعت و زیبایی داشته باشند که در یک کلاس می‌تواند چالش ایجاد کند.
- دشواری در مدیریت نظرات مختلف و حفظ فضای احترام‌آمیز و پذیرا.

۲. کمبود امکانات و فضای مناسب برای تجربه مستقیم طبیعت

- نداشتن امکان بردن دانش‌آموزان به فضای طبیعی واقعی یا عدم دسترسی به مواد طبیعی برای فعالیت‌ها.
- محدودیت زمان برای انجام فعالیت‌های حسی و تجربی.

۳. کم‌تجربگی یا عدم آمادگی معلم در حوزه آموزش‌های زیبایی‌شناسانه و هنری

- بعضی معلمان ممکن است با این مفاهیم آشنا نباشند یا ندانند چطور آنها را به کودکان منتقل کنند.
- نیاز به مهارت در برقراری ارتباط با کودکان و هدایت گفت‌وگوهای هنری.

۴. مدیریت فعالیت‌های گروهی و تعامل بین کودکان

- ایجاد هماهنگی بین کودکان با ویژگی‌ها و رفتارهای مختلف.
- کمک به کودکان برای شنیدن و احترام به نظرات دیگران.

۵. توجه به تفاوت‌های حسی و میزان تمرکز کودکان

- برخی کودکان ممکن است نتوانند به خوبی روی فعالیت‌ها متمرکز شوند یا حواسشان پرت شود.
- دشواری در تشویق همه کودکان برای مشارکت فعال.

توصیه ها برای معلم:

۱. ایجاد فضای امن و حمایت‌گرانه

- تأکید بر احترام به تفاوت‌ها و ارزش‌گذاری به همه نظرات.
- استفاده از جملات مثبت و تشویق‌کننده برای افزایش اعتماد به نفس کودکان.

۲. برنامه‌ریزی دقیق و استفاده از منابع موجود

- اگر امکان بردن کودکان به طبیعت نیست، می‌توان از عکس، ویدئو یا نمونه‌های طبیعی در کلاس استفاده کرد.
- آماده کردن وسایل ساده و قابل دسترس برای فعالیت‌های حسی و هنری.

۳. آموزش مهارت‌های پایه‌ای برای معلم

- شرکت در دوره‌های آموزشی کوتاه‌مدت درباره آموزش هنر و زیبایی‌شناسی در پایه‌های پایین تحصیلی.
- مطالعه و استفاده از راهنمایی‌های کتاب معلم و منابع کمک آموزشی.

۴. تسهیل گفت‌وگوهای گروهی

- تعریف قوانین ساده برای گفت‌وگو و احترام به دیگران در کلاس.
- تشویق کودکان به بیان احساسات و پرسیدن سؤالات به صورت ساده و قابل فهم.

۵. تنوع در روش‌های آموزش و فعالیت‌ها

- استفاده از بازی، نقاشی، آواز و قصه‌گویی برای درگیر کردن حواس مختلف کودکان.
- ترکیب فعالیت‌های فردی و گروهی برای افزایش مشارکت.

۶. صبر و انعطاف‌پذیری

- درک اینکه کودکان هر کدام با سرعت خود یاد می‌گیرند و نیاز به حمایت متفاوت دارند.
- آمادگی برای تغییر برنامه یا روش‌ها بر اساس نیازهای دانش‌آموزان.

توصیه هایی برای آموزش به دانش آموزان با نیازهای ویژه:

۱. شناسایی و درک نوع نیازهای ویژه:

- پیش از شروع درس، شناخت دقیق از نوع نیازهای خاص کودک (مثلاً جسمی، حسی، ذهنی، ارتباطی) داشته باشیم تا بتوانیم حمایت مناسب ارائه کنیم.

۲. استفاده از وسایل و ابزارهای کمکی

- برای کودکان با مشکلات حسی یا حرکتی، استفاده از وسایل کمک‌آموزشی مثل بافت‌های مختلف، ابزارهای بزرگ‌تر و رنگ‌های پررنگ‌تر کمک‌کننده است.
- ایجاد فرصت برای لمس، بوییدن و شنیدن صداهای طبیعی متناسب با حواس آن‌ها.

۳. ارائه فعالیت‌ها به صورت مرحله‌به‌مرحله و ساده شده

- تقسیم فعالیت‌های پیچیده به بخش‌های کوچک‌تر و واضح‌تر با زمان کافی برای هر مرحله.
- استفاده از دستورالعمل‌های کوتاه، واضح و همراه با نمایش عملی (مدل‌سازی) توسط معلم.

۴. ایجاد فضای آرام و کم‌تحریک

- محیطی بدون سر و صدای زیاد و حواس‌پرتی زیاد برای تمرکز بهتر کودکان.
- امکان استفاده از هدفون یا فضای جداگانه در صورت نیاز.

۵. تشویق و توجه ویژه به پیشرفت‌های کوچک

- هر موفقیتی، حتی کوچک را با تحسین و تشویق مثبت پاسخ دهیم تا انگیزه کودک افزایش یابد.
- استفاده از تقویت‌های بصری و کلامی ساده و دلگرم‌کننده.

۶. تعامل و همکاری نزدیک با خانواده و تیم تخصصی

- هماهنگی با والدین و مشاوران آموزشی برای شناخت بهتر نیازها و پیگیری مناسب.
- دریافت راهنمایی‌های تخصصی برای روش‌های آموزش متناسب.

۷. تسهیل فعالیت‌های گروهی متناسب با توانایی‌ها

- تنظیم فعالیت‌های گروهی به گونه‌ای که همه کودکان بتوانند مشارکت داشته باشند بدون فشار زیاد.
- ایجاد فرصت برای همکاری و تعامل مثبت با همکلاسی‌ها.

دستورالعمل کلی برای معلم:

- قبل از شروع فعالیت‌ها، نیازهای ویژه هر دانش‌آموز را بررسی کنید و برنامه را انعطاف‌پذیر طراحی کنید.
- همیشه با زبان ساده، کلمات کوتاه و تصاویر کمک کنید تا مفاهیم بهتر منتقل شوند.
- صبور باشید و اجازه بدهید هر کودک به شیوه و سرعت خودش تجربه کند و بیاموزد.
- به طور مستمر از خانواده‌ها بازخورد بگیرید تا حمایت جامع‌تر فراهم شود.
- در صورت امکان، از متخصصان (مثلاً روانشناس یا کاردرمانگر) برای راهنمایی‌های بیشتر کمک بگیرید.

فعالیت های جایگزین برای دانش آموزان با نیازهای ویژه و متنوع:

۱. لمس و بررسی بافت‌های طبیعی

- به جای قدم زدن در طبیعت، نمونه‌های طبیعی مثل برگ، پوست درخت، سنگ یا گل خشک‌شده را در کلاس بیاورید و اجازه بدهید دانش‌آموزان با دست لمس و حس کنند.
- از آن‌ها بخواهید احساسی که از لمس هر بافت دارند توصیف کنند یا با شکل و رنگ آن‌ها نقاشی بکشند.

۲. شنیدن صدای طبیعت با هدفون

- فایل‌های صوتی از صدای پرندگان، آب جاری، باد و ... پخش کنید و از دانش‌آموزان بخواهید با چشم بسته گوش کنند و بعد درباره آن صحبت یا نقاشی کنند.
- این روش برای دانش‌آموزان با مشکلات حرکتی یا حواس خاص خیلی مناسب است.

۳. ساخت پازل تصاویر طبیعت

- عکس‌های ساده از مناظر طبیعی را به صورت پازل‌های بزرگ تهیه کنید.
- دانش‌آموزان قطعات را کنار هم قرار دهند و درباره هر بخش حرف بزنند یا قصه بسازند.

۴. رنگ‌آمیزی تصاویر طبیعت

- تصاویر ساده و بزرگ از عناصر طبیعت (درخت، گل، آسمان، حیوانات) بدهید تا با رنگ‌ها و مدادهای مختلف رنگ‌آمیزی کنند.
- این فعالیت مهارت‌های حرکتی ظریف را تقویت می‌کند و فرصت شناخت رنگ‌ها را می‌دهد.

۵. بازی با شن و ماسه یا خاک نرم

- اگر در فضای بیرون موجود نیست، ظرفی با شن یا خاک نرم تهیه کنید.
- اجازه بدهید دانش‌آموزان با دست یا ابزارهای ساده شکل‌های طبیعی مثل برگ یا گل بسازند.

۶. حرکات ساده تقلیدی از طبیعت

- از دانش‌آموزان بخواهید حرکت‌هایی شبیه به باد، پرواز پرنده یا حرکت آب را تقلید کنند.
- این فعالیت علاوه بر سرگرمی، باعث تمرکز و هماهنگی حرکتی می‌شود.

۷. داستان‌گویی تصویری درباره طبیعت

- یک تصویر بزرگ از یک منظره طبیعی نشان بدهید و با کمک دانش‌آموزان داستان ساده‌ای درباره آن بسازید.
- این فعالیت زبانی و تخیلی هم تقویت می‌شود.

چگونه در راهنمای معلم روی شایستگی‌های پایه و شایستگی‌های هر درس تأکید کنیم؟

۱. تعریف روشن شایستگی‌ها در ابتدای هر درس

- در ابتدای هر درس، شایستگی‌های پایه (مثل تفکر انتقادی، مهارت‌های ارتباطی، کار گروهی، خلاقیت و حل مسئله) را به صورت خلاصه معرفی کنید.
- سپس شایستگی‌های خاصی که آن درس تقویت می‌کند را به صورت مشخص بیان کنید.

۲. ارتباط شایستگی‌ها با اهداف یادگیری

- نشان دهید هر فعالیت و هدف درس چگونه به تقویت شایستگی‌های پایه کمک می‌کند.
- مثلاً در بخش هدف‌ها بنویسید: «این فعالیت موجب تقویت مهارت کار تیمی و تفکر خلاق دانش‌آموز می‌شود.»

۳. توضیح چگونگی به‌کارگیری شایستگی‌ها در فعالیت‌ها

- برای معلم توضیح دهید که در هر مرحله از درس چه فرصت‌هایی برای رشد شایستگی‌ها وجود دارد، مثلاً:
- در فعالیت گروهی، معلم باید به همکاری و مشارکت دانش‌آموزان توجه کند و آن‌ها را به احترام متقابل و گوش دادن فعال تشویق کند.
- در بخش خلق ایده‌ها، معلم باید به دانش‌آموزان فرصت دهد تا تفکر خلاق را تجربه کنند.

۴. نمونه‌های عملی برای پرورش شایستگی‌ها

- نمونه‌هایی از سؤالات، فعالیت‌ها یا روش‌های تدریس ارائه دهید که معلم بتواند شایستگی‌های پایه را پرورش دهد.
- مثلاً پرسش‌هایی که مهارت تفکر انتقادی را تحریک می‌کند یا فعالیت‌هایی که نیاز به همکاری دارد.

۵. ارزیابی شایستگی‌ها

- راهنمایی برای ارزیابی شایستگی‌ها با استفاده از مشاهده رفتار، کار گروهی، مشارکت و تولید آثار ارائه شود.
- تأکید شود که ارزیابی فقط به نمره نیست بلکه به روند رشد دانش‌آموز نیز توجه دارد.

۶. تأکید بر پرورش مهارت‌های فرابخشی

- یادآوری شود که در هر درس، علاوه بر یادگیری محتوای تخصصی، هدف پرورش مهارت‌هایی است که دانش‌آموزان در زندگی روزمره و آینده به آن نیاز دارند.

۷. توجه به تفاوت‌های فردی

- توصیه شود معلم با توجه به توانمندی‌ها و علاقه‌های هر دانش‌آموز، فرصت‌های مناسب برای رشد شایستگی‌ها فراهم کند.

راهبرد های آموزش خاص حوزه یادگیری

آموزش هنر و خلاقیت در پایه اول ابتدایی تنها با انتقال مستقیم مفاهیم یا آموزش نظری به دست نمی‌آید؛ بلکه نیازمند تجربه زنده، مشاهده، آزمون و خطا، و مشارکت فعال کودک است. یادگیری در این درس زمانی مؤثر خواهد بود که با شیوه‌های متنوع، جذاب و متناسب با دنیای کودک طراحی شود.

راهبردهای یاددهی ـ یادگیری در این کتاب بر چند اصل مهم استوارند:

۱. یادگیری از طریق تجربهٔ حسی و بدنی

- کودک باید بتواند ببیند، لمس کند، بشنود، حرکت کند و از همهٔ حواسش برای شناخت محیط پیرامون بهره بگیرد.

۲. یادگیری مبتنی بر بازی

- بازی ابزار اصلی رشد و آموزش در این دوره است. هر فعالیت می‌تواند به شکل یک بازی یا همراه با بازی طراحی شود تا انگیزه و شوق یادگیری افزایش یابد.

۲. یادگیری مشارکتی و گروهی

- کارهای گروهی، گفت‌وگو و همکاری به کودک کمک می‌کند تعامل اجتماعی را تجربه کرده و حس تعلق به جمع پیدا کند.

۳. یادگیری خلاق و اکتشافی

- کودک باید فرصت داشته باشد خودش کشف کند، قوانین تازه بسازد، یا مواد و ابزار را به شیوه‌های متفاوت به کار گیرد.

۴. یادگیری تلفیقی

- فعالیت‌های هنری می‌توانند هم‌زمان با موضوعات سایر دروس (علوم، فارسی، مطالعات اجتماعی و...) پیوند داشته باشند و درک کودک از جهان را کامل‌تر سازند.

این اصول در قالب روش‌هایی مانند مشاهده و تجربهٔ حسی، بازی و حرکت، ایفای نقش، کارگاه هنری، قصه‌گویی، گفت‌وگوی مشارکتی، کار گروهی و پروژه‌های کوچک و تشویق به خلاقیت و نوآوری در کلاس اجرایی می‌شوند.

روش های یاددهی یادگیری

آموزش در درس «هنر و خلاقیت» مبتنی بر **فعالیت‌محوری، تجربه‌زیستی و بازی** است. در این درس، هدف صرفاً انتقال دانش یا آموزش یک مهارت فنی نیست؛ بلکه ایجاد فرصت‌هایی برای **کشف، تجربه، بیان**، و **خلاقیت کودک** است. از این رو، روش‌های یاددهی باید به گونه‌ای طراحی شوند که کودک فعالانه در فرایند یادگیری مشارکت کند، به جای شنونده منفعل، **آفریننده و تجربه‌گر** باشد.

۱. روش مشاهده و تجربه حسی

معلم شرایطی فراهم می‌کند تا کودک با استفاده از حواس پنج‌گانه، محیط و پدیده‌های طبیعی یا هنری را تجربه کند. مشاهدهٔ دقیق و آرام، لمس کردن، گوش دادن به صداها، دیدن رنگ‌ها و اشکال، و گفت‌وگو دربارهٔ آن‌ها، اساس شروع یادگیری است. معلم باید کودکان را تشویق کند که حس‌ها و برداشت‌های خود را آزادانه بیان کنند، حتی اگر بسیار ساده یا متفاوت باشد.

۲. روش بازی و حرکت

بازی به‌عنوان ابزار یادگیری در همهٔ دروس به کار گرفته می‌شود.

بازی‌های حرکتی، تقلیدی، گروهی و نمادین به کودکان کمک می‌کند تا مفاهیم هنری و فرهنگی را به شکلی عمیق‌تر و ماندگارتر درک کنند. معلم باید اجازه دهد کودکان در جریان بازی، قوانین تازه بسازند و نقش‌های جدید را امتحان کنند.

۳. روش ایفای نقش و نمایش خلاق

در این روش، کودکان احساسات یا موقعیت‌ها را با صدا، حرکت یا نقش‌آفرینی بازآفرینی می‌کنند. این فعالیت هم به رشد زبانی و ارتباطی کودک کمک می‌کند و هم فرصتی برای ابراز هیجان‌ها و تخلیه عاطفی اوست.

۴. روش کارگاه هنری و فعالیت عملی

فضای کلاس به کارگاه خلاقیت تبدیل می‌شود؛ جایی که کودکان با مواد، ابزار و رنگ‌ها آزادانه کار می‌کنند. محصول کار اهمیت ثانویه دارد؛ آنچه مهم‌تر است، فرایند تجربه کردن، امتحان کردن و خلق کردن است. معلم باید فضای امنی فراهم کند که کودک بدون ترس از خطا یا مقایسه، دست به تجربه بزند.

۵. روش قصه‌گویی و روایت

قصه‌ها و روایت‌ها ابزاری مؤثر برای پیوند دادن کودک با میراث فرهنگی، ارزش‌ها و مفاهیم هنری هستند. معلم می‌تواند از ادبیات کهن، قصه‌های بومی یا داستان‌های کوتاه امروزی استفاده کند و از کودکان بخواهد آن‌ها را نقاشی، نمایش یا بازی کنند.

۶. روش گفت‌وگوی مشارکتی

معلم کودکان را به گفت‌وگو دربارهٔ مشاهدات، احساسات و آثار خود و دیگران دعوت می‌کند. گفت‌وگو باید ساده، مؤدبانه و بدون قضاوت یا نمره باشد. این روش باعث پرورش تفکر انتقادی، احترام به نظر دیگران و رشد زبانی کودک می‌شود.

۷. روش پروژه‌های کوچک و کار گروهی

کودکان در قالب گروه‌های کوچک پروژه‌های ساده‌ای انجام می‌دهند؛ مثلاً ساخت یک اثر مشترک، اجرای یک نمایش یا طراحی یک بازی. این تجربه به آن‌ها همکاری، تقسیم وظیفه و ارزش کار گروهی را می‌آموزد.

۸. روش خلاقیت و ابداع

در همه فعالیت‌ها فرصتی برای تغییر، نوآوری و ساختن چیزی تازه باید وجود داشته باشد. کودک می‌تواند قوانین بازی را تغییر دهد، ابزاری نو بسازد یا تصویری متفاوت خلق کند. معلم نقش هدایتگر دارد و از راه پرسشگری، تخیل و نوآوری کودک را برمی‌انگیزد.

نکتهٔ کلیدی برای معلم: در این درس، هیچ روش واحد و ثابتی وجود ندارد. معلم باید بسته به موضوع درس، شرایط کلاس و نیازهای کودکان، از ترکیب روش‌های بالا استفاده کند. اصل اساسی این است که **کودک تجربه کند، حس کند، بیان کند و بیافریند.**

جدول راهبردها و روش های یاددهی ـ یادگیری در درس هنر و خلاقیت

راهبرد - روش	فعالیت عادی	تجربهٔ هنری
مشاهده و تجربه حسی	استفاده از حواس پنج‌گانه برای درک طبیعت و آثار هنری	لمس برگ، شنیدن صدای پرنده، بوییدن گل و گفت‌وگو دربارهٔ حس‌ها
بازی و حرکت	یادگیری از طریق بازی‌های حرکتی، تقلیدی و گروهی	راه رفتن مثل خط، پریدن مثل نقطه، اجرای بازی گروهی ساده
ایفای نقش و نمایش خلاق	بازآفرینی موقعیت یا احساس با صدا، حرکت و نقش‌آفرینی	تقلید صدای حیوان، اجرای نقش یک شخصیت یا درخت
کارگاه هنری و فعالیت عملی	تجربهٔ آزادانه با مواد و ابزار؛ اهمیت بیشتر به فرایند تا محصول	نقاشی با رنگ‌های مختلف، ساخت کاردستی با مواد ساده
قصه‌گویی و روایت	پیوند کودک با میراث فرهنگی و هنری از طریق قصه	خواندن داستانی از کلیله و دمنه و نقاشی یا اجرای نمایش آن
گفت و گوی مشارکتی	بیان آزادانه احساسات و مشاهدات، پرورش زبان و تفکر	گفت‌وگو دربارهٔ زیبایی‌های دیده شده یا آثار دوستان
پروژه‌های کوچک و کارگروهی	یادگیری از طریق همکاری و تولید مشترک	ساخت یک اثر جمعی، اجرای یک نمایش یا بازی گروهی
خلاقیت و ابداع	فرصت برای نوآوری، تغییر قوانین و خلق چیز تازه	تغییر قانون یک بازی، ساخت و ساز ساده از مواد دورریختنی

راهبردهای ارزشیابی

ارزشیابی: بخشی از فرایند یاددهی ـ یادگیری

ارزشیابی بخش جدایی ناپذیر فرایند یاددهی ـ یادگیری در آموزش هنر است و به معلم کمک می‌کند تا درباره فرایند رشد دانش‌آموزان در حوزه هنر اطلاعات مفیدی جمع‌آوری کند.

ارزشیابی در زمانی که دانش‌آموزان درگیر فرایند خلق اثر هنری هستند، زمانی که بخشی از آن را کامل کرده‌اند نحوه بازخورد دادن به اثر هنری انجام می‌شود. این رویکرد به ارزشیابی معلمان را قادر می‌سازد تا دیدگاه کلی از آموزش خود و میزان یادگیری و رشد دانش‌آموزان در زمینه هنر به دست آورند و بتوانند گزارش مناسب در این زمینه تهیه کنند.

ارزشیابی مشخص می‌کند که برنامه تا چه اندازه متناسب با نیازهای دانش‌آموزان است و تا چه میزان راهبردهای یاددهی ـ یادگیری مناسب انتخاب شده‌اند. همچنین ارزشیابی مشخص می‌کند که مشکلات و قابلیت‌های یادگیری کدام‌اند و به معلم در اصلاح و انتخاب راهبردهای یاددهی ـ یادگیری کمک می‌کند.

اگرچه بیشتر اطلاعات فوق از راه مشاهده به دست می‌آید ولی ارزشیابی نباید فقط منحصر به مهارت‌ها و تکنیک‌ها شود بلکه باید به درک، نگرش و میزان درگیر شدن دانش‌آموزان در فرایند خلق اثر هنری و نحوه بازخورد دادن آنها و میزان توسعه آگاهی در زمینه زیبایی شناسی و نقد هنری باشد.

نقش ارزشیابی

ارزشیابی اهداف متفاوتی دارد. در فرایند هر فعالیت لازم است ارزشیابی صورت گیرد تا از این طریق معلم بتواند اطلاعات مورد نیاز را درباره میزان درگیر شدن درفعالیت و میزان رشد دانش‌آموز را به‌دست آورد. این اطلاعات به معلم کمک می‌کند تا قدم بعدی آموزش را مشخص کند و در صورت لزوم در فرایند یاددهی ـ یادگیری اصلاحاتی انجام دهد.

چه چیزی باید مورد ارزشیابی قرار گیرد

برنامه درسی هنر، با این هدف طراحی شده است که دانش‌آموزان قادر به تولید کار هنری، درک آن و ارائه بازخورد درباره آن باتوجه به محتوا و انجام فعالیت‌ها باشند. ارزشیابی باید براساس فعالیت‌های هنری در حوزه‌های مختلف که در طول زمان تکمیل می‌شوند، باشد و به موارد زیر توجه داشته باشد:

- توانایی دانش‌آموز در تولید کار هنری
- توانایی دانش‌آموز در مشاهده همراه با درک کارهنری و ارائه بازخورد به آن
- کیفیت درگیر شدن دانش‌آموز در کار هنری

همه موارد فوق بایکدیگر ارتباط درونی دارند و براساس موارد زیر ارزشیابی می‌شوند:

- آگاهی مبتنی بردرک اثر هنری
- مهارت‌ها و توانایی‌های مرتبط با بیان اثر هنری
- آگاهی درباره زیبایی شناسی و نقد هنری
- گرایش به استفاده از فرایند خلاق در خلق اثر هنری

ارزشیابی میزان آگاهی مبتنی بر درک هنری

ارزشیابی میزان توانایی دانش‌آموز در:

- کشف و تجزیه و تحلیل عناصر از جمله خط، شکل، فرم، رنگ، لحن، بافت، الگو ریتم و چگونگی ترکیب محیط طبیعی با محیط دست ساخته بشر
- آگاهی مبتنی بر درک از عناصر به‌صورت بصری و در بحث آگاهی ادراکی می‌تواند مشاهده شود برای مثال توانایی دانش‌آموز در توجه

به‌شکل، بافت، خطوط خارجی و چگونگی ترکیب آنها در یک کار هنری.

ارزشیابی مهارت‌ها و توانایی‌های بیانی:

- مبانی ایده‌ها، احساسات، تجربیات به‌وسیله رسانه‌های هنری
- استفاده ماهرانه و مبتکرانه از ابزار و مواد به‌طور مناسب با توجه به سطح توسعه فردی
- واکنش نشان دادن به انگیزه و توسعه یک ایده و ایجاد تغییر در راهی که می‌خواهد آن را به صورت بصری بیان کند.

ارزشیابی میزان آگاهی زیبایی‌شناسی و نقد کردن میزان توانایی دانش‌آموز در زمینه:

- دیدن کارهای هنری با حساسیت و دید باز
- کنجکاو بودن و مسئول کردن درباره چیزهایی که برای ارزیابی و قضاوت درباره دیگران، در نظر می‌گیرد.
- تشخیص طبقه‌بندی کارهای هنری و استفاده از قدرت تمیز خود برای قضاوت درباره آنها
- درک و ارائه بازخورد مناسب درباره ایده‌ای که در آن کار هنری آمده است (برای مثال ارائه مثال درباره زیبایی، دوستی، قدرت)
- متأثر شدن از کار هنری.

ارزشیابی میزان گرایش به رویکرد خلاق در خلق اثر هنری

میزان توانایی دانش‌آموز در زمینه:

- رویکرد مثبت داشتن به استفاده از فرایند خلاق در خلق اثر هنری
- ریسک پذیری و مبتکر بودن در خلق اثر هنری

ابزار ارزشیابی:

برای ارزشیابی موارد ذکر شده لازم است از ابزار متنوعی برای جمع آوری اطلاعات استفاده شود از جمله:

- مشاهده توسط معلم
- ارزشیابی از طریق فعالیت‌های معلم ساخته (عملکردی)
- پوشه کار
- پروژه

مشاهده توسط معلم:

این نوع ارزشیابی بیشتر مورد استفاده معلمان قرار می‌گیرد و به معلمان کمک می‌کند تا درباره آموزش خود بازبینی مداوم داشته باشند معلم پیشرفت دانش‌آموز را در حین مشاهده او ارزیابی می‌کند و برچگونگی پیشرفت در مهارت‌ها و یادگیری مفاهیم نظارت دارد از جمله اینکه تا چه میزان می‌تواند از ابزار و مواد استفاده کند و روی آن کنترل داشته باشد و تا چه حد درباره کارهای هنری بازخورد مناسب ارائه می‌دهد در مجموع در این نوع از ارزشیابی لازم است به موارد زیر توجه داشته باشد:

- میزان توانایی دانش‌آموز در انجام تکالیف به صورت‌های مختلف
- میزان پیشرفت دانش‌آموز در درک کار هنری (برای مثال تا چه میزان دانش‌آموز قادر به ارزیابی هدفمند کار هنری خود یا دیگران) است.
- میزان و سطح درگیر شدن از وظایف محوله

ارزشیابی از طریق فعالیت‌های معلم ساخته (عملکردی)

این ارزشیابی براساس فعالیت‌هایی که توسط معلم طراحی شده است انجام می‌شود و به‌وسیله آن میزان مفاهیم و مهارت‌های کسب شده مشخص می‌شود و شامل یک سری فعالیت است که دانش‌آموز برای انجام آنها نیاز به استفاده از رسانه‌های مختلف دارد. فعالیت ممکن است براساس یک تم مانند تفسیر جنبه‌هایی از طبیعت (به عنوان مثال ماهی‌های رنگی، جانوران پشمالو و ...) یا محیط شهری (برای مثال، زمین بازی، مرکز خرید و...) و دانش‌آموز باید رسانه ای را انتخاب کند و البته در صورتی که شرایط اجازه دهد که به‌وسیله آن بتواند آن تم را تفسیر کند.

این ارزشیابی باید بر دو صورت فردی و جمعی صورت گیرد یعنی فرصت‌هایی فراهم شود که دانش‌آموز به صورت فردی و گروهی به فعالیت مورد نظر بپردازد و معلم میزان و چگونگی همکاری دانش‌آموز در گروه را مورد مشاهده قرار دهد. از جمله مواردی که لازم است مورد ارزشیابی قرار گیرد عبارت‌اند از میزان همکاری با گروه، در زمینه دستیابی به راه حل‌ها برای انجام فعالیت و در زمینه انجام کارت‌های ارزشیابی میزان پیشرفت دانش‌آموز در این زمینه باید

متناسب با میزان توانایی او در موارد زیر انجام شود:

- بیان تجربیات و نظارت مورد توجه، به‌وسیله رسانه‌های مختلف در هنر
- همکاری با دیگران به‌صورت مفید و لذت بخش

پوشه کاری:

پوشه کاری حاوی نمونه کارهای ارائه شده دانش‌آموزان است که در زمان‌های تعیین شده به‌روز می‌شود. نمونه کارها ممکن است شامل کارهای نیمه تمام یا کامل دانش‌آموز باشد که نشان دهنده سیر حرکت و میزان پیشرفت وی در هنر در زمان مورد نظر است.

برای مثال در این پوشه نمونه‌های طراحی، نقاشی و سایر تولیدات دانش‌آموز به صورت عکس و یا الکترونیکی نگهداری می‌شوند و نشان دهنده میزان پیشرفت دانش‌آموز در کارهای هنری با استفاده از رسانه‌های مختلف است.

پروژه:

ماهیت پروژه یک کارگروهی است که به رشد اعتماد به نفس دانش‌آموز کمک می‌کند و نشان دهنده توانایی‌ها و گرایش‌هایی است که امکان دارد مغفول مانده باشد و پروژه می‌تواند شامل موضوعات زیر باشد:

- طراحی و خلق یک کتیبه دیواری(wall frieze) با استفاده از رسانه‌های مختلف
- خلق یک مجموعه با موضوع تزئینات دیواری
- ساخت یک بنا از گل که به منظور تفسیر از یک موقعیت افسانه ای یا تاریخی انجام شده است.
- و...

معیارهای ارزشیابی در مشاهده معلم و در فعالیت‌های معلم ساخته (عملکردی) مورد استفاده قرار می‌گیرد. پوشه کاری به منظور افزایش اعتماد به نفس دانش‌آموز و روشن‌کردن اهداف با

مشارکت دانش‌آموز مورد بازبینی قرار می‌گیرد. با تشویق دانش‌آموز در انتخاب نمونه کار و ثبت پیشرفت‌های خود، احساس تعلق به کار خودش را توسعه می‌دهد.

نحوه ثبت ارزشیابی

مشاهدات مداوم معلم از نحوه رشد دانش‌آموز در هنر باید شامل جملات کوتاه توصیفی درباره میزان پیشرفت دانش‌آموزان باشد.

سطح دستیابی به موفقیت باید با توجه به اهداف برنامه درسی تعیین شود.

ارزیابی باید مبتنی بر اطلاعات قبل از مشاهده معلم در حین انجام کار توسط دانش‌آموز و اطلاعات حاصل از فعالیت‌های معلم ساخته و نمونه کارهای دانش‌آموزان ، پوشه کاری و پروژه‌ها انجام شود. این نوع از ارزشیابی اطلاعات لازم از میزان پیشرفت دانش‌آموز و نیازهای یادگیری او را برای معلم و اولیا مشخص می‌کند و می‌تواند برای برنامه ریزی معلم جهت رفع نیازها مورد استفاده قرار گیرد.

چگونگی انجام ارزشیابی در درس هنر و خلاقیت

به طور کلی سه نوع ارزشیابی در این درس وجود دارد:

۱. خودارزیابی

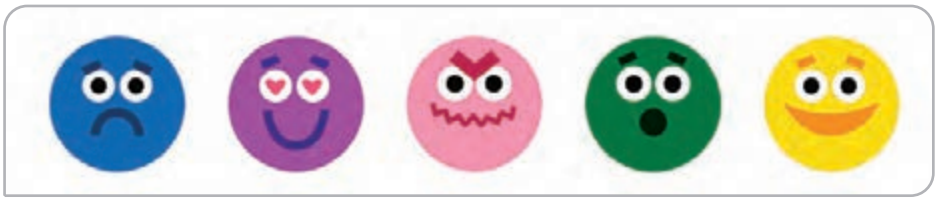
- **هدف:** افزایش خودآگاهی دانش‌آموزان نسبت به مهارت‌ها و تجربه‌های خود در تعامل با این درس.
- **روش:** معلم از دانش‌آموزان بخواهد پس از هر فعالیت یا تجربه‌ای، درباره آن فکر کنند و ساده‌ترین جمله‌ها یا شکل‌ها را برای بیان احساس و برداشت خود انتخاب کنند، مثلاً بپرسد: «چه چیزی را در این فعالیت دوست داشتی؟» یا «چه رنگ‌ها و شکل‌هایی بیشتر توجهت را جلب کرد؟»
- **نکته:** خودارزیابی برای کودکان پایه اول باید بسیار ساده، کوتاه و تصویری باشد، مثلاً با استفاده از شکلک‌ها (خوشحال، معمولی، ناراحت) یا رنگ‌ها. این کار به آن‌ها کمک می‌کند مسئولیت یادگیری خود را احساس کنند.

۲. همتا ارزیابی

- **هدف:** تقویت مهارت‌های اجتماعی، گوش دادن و احترام به نظرات دیگران در قالب فعالیت‌های گروهی.
- **روش:** دانش‌آموزان به صورت گروهی یا زوجی فعالیت‌ها را بررسی و درباره کار یکدیگر صحبت کنند. معلم می‌تواند سؤالاتی ساده مانند «چه چیزی در کار دوستت خوب بود؟» یا «چه چیزی می‌توانست بهتر باشد؟» مطرح کند.
- **نکته:** همتاارزیابی باید با راهنمایی و نظارت معلم انجام شود تا فضای مثبت و سازنده حفظ شود و دانش‌آموزان یاد بگیرند چگونه با احترام و مهربانی نقد کنند و بازخورد بگیرند.

۲. ارزشیابی معلم

- **هدف:** ارزیابی پیشرفت و یادگیری دانش‌آموزان بر اساس اهداف درس و شایستگی‌های تعیین شده.
- **روش:** معلم با مشاهده مستقیم، گوش دادن به توضیحات و توصیف‌های دانش‌آموزان و ارزیابی مشارکت آن‌ها در فعالیت‌ها، میزان تحقق اهداف را می‌سنجد. همچنین می‌تواند با پرسش‌های ساده و فعالیت‌های عملی، درک و علاقه دانش‌آموزان را ارزیابی کند.
- **نکته:** ارزشیابی معلم باید به صورت مستمر، غیررسمی و همراه با بازخورد مثبت انجام شود تا انگیزه یادگیری در دانش‌آموزان تقویت شود و فضایی امن برای بروز خلاقیت فراهم گردد.

بخش دوم :

اطلاعات مربوط به واحدهای یادگیری
(چگونگی اجرای یک واحد یادگیری)

مقدمهٔ بخش دوم: واحدهای یادگیری

بخش دوم این کتاب به معرفی و تبیین واحدهای یادگیری اختصاص دارد. در این بخش، هر یک از هفده درس برنامهٔ هنر و خلاقیت به‌طور جداگانه شرح داده می‌شود. برای هر درس، ابتدا تصویری کلی از موضوع و اهداف ارائه می‌گردد، سپس نکات آموزشی، شایستگی‌های مورد انتظار، فعالیت‌های پیشنهادی و راهبردهای تدریس بیان می‌شود. همچنین مواردی چون شناسایی بدفهمی‌های احتمالی دانش‌آموزان، شیوه‌های ارزشیابی و سنجش، پرسش‌های متداول معلمان و تأکیدات زبانی در هر درس ذکر شده است تا معلمان در فرایند آموزش با راهنمایی عملی و دقیق روبه‌رو باشند.

این بخش به‌گونه‌ای طراحی شده است که معلمان بتوانند به‌راحتی آن را در جریان تدریس روزانه خود به کار گیرند. ساختار منظم و تکرارشونده هر درس کمک می‌کند تا معلمان با آمادگی کامل به کلاس وارد شوند و فعالیت‌ها را متناسب با شرایط دانش‌آموزان اجرا و مدیریت کنند. هدف این بخش، حمایت عملی از معلمان در اجرای خلاقانه درس‌ها و فراهم کردن زمینه‌ای برای تجربه یادگیری شاداب، معنادار و کارآمد برای کودکان است.

اصول و مبانی آموزش درس هنر و خلاقیت

این درس با محوریت حوزه تربیت و یادگیری هنر بر خلاقیت و بازی نیز تأکید دارد. لذا تلفیق در کلیه دروس علاوه بر خلاقیت، بازی و رشته‌های مختلف هنری؛ با توجه و تأکید بر طبیعت، زیبایی شناسی و میراث فرهنگی ـ هنری صورت گرفته است. لذا پیش طرح مباحثی در خصوص اهداف و چگونگی اجرای ۱۷ واحد یادگیری؛ اصول و مبانی این عناصر و چگونگی تأکید بر آنها در بعضی از دروس به تفصیل مطرح می‌کنیم:

مبانی ارتباط با طبیعت در دوره ابتدایی (پایه اول)

ارتباط با طبیعت در پایه اول ابتدایی، زیربنای آموزش هنر و خلاقیت است. کودک از طریق طبیعت، تجربه‌های حسی مستقیم به دست می‌آورد؛ لمس برگ‌ها و تنه درختان، شنیدن صدای پرنده و امواج دریا، بوییدن گل‌ها و دیدن رنگ‌ها، اولین راه شناخت او از جهان است. طبیعت برای کودک نه‌تنها محیطی برای بازی و تجربه، بلکه منبعی برای الهام هنری، آرامش روانی و پرورش ارزش‌های زیست‌محیطی است. وقتی کودک یاد می‌گیرد با دقت به عناصر طبیعی نگاه کند، هم قدرت مشاهده‌اش تقویت می‌شود، هم حس شکرگزاری و تعلق به جهان در او پرورش می‌یابد.

اهداف و کارکردها:

- **رشد حسی و ادراکی:** از طریق پنج حس، شناخت مستقیم از محیط پیدا می‌کند.
- **رشد شناختی:** طبیعت را منبعی برای کشف نظم، تنوع و چرخه‌های زندگی می‌بیند.
- **رشد عاطفی:** از زیبایی‌ها شگفت‌زده می‌شود و لذت و آرامش را تجربه می‌کند.
- **رشد اخلاقی و ارزشی:** مراقبت از محیط و احترام به مخلوقات در او شکل می‌گیرد.
- **رشد خلاقیت:** از طبیعت الهام می‌گیرد و آن را در نقاشی، بازی یا داستان بازآفرینی می‌کند.

جدول مبانی طبیعت در پایه اول

مبانی	شرح ساده برای کودک	درس‌هایی که بیشتر پرورش می‌دهند	نمونه تجربه و فعالیت
مشاهده حسی	از طریق دیدن، شنیدن، بوییدن، لمس و چشیدن ویژگی‌های طبیعت را تجربه و بیان می‌کند.	درس ۱ «من و طبیعت»	شنیدن صدای پرنده، لمس پوست درخت
توجه به جزئیات	به رنگ، شکل، صدا و بو در طبیعت توجه و آن را توصیف می‌کند.	درس ۲ «نقطه و خط»، درس ۳ «نظم و ریتم»	پیدا کردن نقطه‌ها و خط‌ها در برگ یا سنگ
کشف نظم و چرخه‌ها	درباره پدیده‌های طبیعی، سؤال مطرح می‌کند.	درس ۳ «نظم و ریتم»	تماشای طلوع و غروب، یا برگ‌های مشابه
تجربه زیبایی	تجربه حسی خود را با کلام، حرکت یا تصویر بیان می‌کند.	درس ۹ «زیبایی‌ها»	توصیف حس خود هنگام دیدن گل
الهام هنری	از طریق دیدن، شنیدن، بوییدن، لمس و چشیدن ویژگی‌های طبیعت را تجربه و بیان می‌کند.	درس ۴ «خلق دنیای رنگارنگ»	کشیدن تصویری از گل، برگ یا آسمان
ارزش‌گذاری و حفاظت	رفتار دوستانه و محافظت از محیط زیست را نشان می‌دهد.	درس ۱، ۲، ۳، ۴، ۵ و ۱۶ «دنیای من، خانه من»	جمع‌آوری زباله از محیط بازی

مبانی زیبایی شناسی در دوره ابتدایی (پایه اول)

زیبایی‌شناسی برای دانش‌آموز پایه اول یعنی دیدن، احساس کردن و بیان کردن زیبایی‌ها به زبان خودش. دانش‌آموز در آغاز مدرسه نیاز دارد زیبایی را در ساده‌ترین شکل تجربه کند؛ مثل دیدن رنگ‌های گل، فرم یک فرش یا آسمان شب.

زیبایی‌شناسی به کودک کمک می‌کند تا رابطهٔ عاطفی با محیط برقرار کند، قدرت مشاهدهٔ دقیق پیدا کند و زبان حسی و هنری برای بیان تجربه‌هایش بیابد. همچنین، اولین گام‌های تفکر انتقادی را در او شکل می‌دهد؛ وقتی می‌پرسد «چرا این زیباست؟».

اهداف و کارکردها:

- **رشد حسی و ادراکی:** شناخت زیبایی با چشم، گوش و سایر حواس.
- **رشد عاطفی:** تجربه شگفتی، لذت، آرامش و شادی از دیدن زیبایی.
- **رشد شناختی:** توانایی مقایسه، پرسشگری و توصیف فرم‌ها و رنگ‌ها.
- **رشد خلاقیت:** بازآفرینی زیبایی‌ها در قالب نقاشی، حرکت یا داستان.
- **رشد ارزشی:** احترام به هنر، طبیعت و ساخته‌های انسانی.

جدول مبانی زیبایی‌شناسی در پایه اول

مبانی	شرح ساده برای کودک	درس‌هایی که بیشتر پرورش می‌دهند	نمونه تجربه و فعالیت
توجه به زیبایی‌های طبیعی و انسانی	چیزهای قشنگ اطرافم را می‌بینم	درس ۹ «زیبایی‌ها»	توصیف یک گل یا آسمان زیبا
بیان احساس	می‌گویم از دیدن زیبایی چه حسی دارم.	درس ۹ «زیبایی‌ها»	گفتن «خوشحال شدم»، «تعجب کردم» اجرای حرکت شادی بعد از دیدن گل
جستجو و کشف	به دنبال زیبایی‌های تازه می‌گردد و آن‌ها را توصیف می‌کند.	درس ۹ و ۱۲	پیدا کردن سنگ‌های رنگی در حیاط
مقایسه و تشخیص	زیبایی‌ها را با هم مقایسه می‌کند و فرق بین دو چیز زیبا را می‌بیند.	درس ۱۲ «ایران زیبا»	مقایسه رنگ دو گل یا دو نقش قالی
پرسشگری	دربارهٔ زیبایی‌ها سوال مطرح می‌کند	درس ۱۲ «ایران زیبا»	پرسش درباره نقش فرش یا معماری
بازآفرینی	زیبایی‌ها را اثر هنری تبدیل می‌کند.	درس ۴ «خلق دنیای رنگارنگ»	کشیدن یک گل یا اجرای حرکت زیبا
احترام به زیبایی	یادگیری از طریق همکاری و تولید مشترک	درس ۱۰ «گنج‌های سرزمین من»	مراقبت از یک شیء یا نقاشی سنتی

مبانی خلاقیت در دوره ابتدایی (پایه اول)

خلاقیت توانایی دیدن، تصور کردن و بیان کردن چیزها به شیوه‌ای نو و متفاوت است. در کودکان پایه اول ابتدایی، خلاقیت به صورت طبیعی و غریزی وجود دارد؛ اما نیازمند پرورش، تشویق و هدایت است. اگر این میل طبیعی به نوآوری خاموش شود، کودک به تقلید صرف محدود خواهد شد.

اهداف و کارکردها

- **پرورش تخیل و نوآوری:** کودک می‌آموزد پدیده‌ها را متفاوت ببیند، ترکیب تازه‌ای بسازد و ایده‌های شخصی خود را بیان کند.
- **تقویت اعتمادبه‌نفس:** وقتی ایده‌اش شنیده و پذیرفته می‌شود، احساس ارزشمندی و توانمندی پیدا می‌کند.
- **تفکر واگرا و حل مسئله:** دانش‌آموز یاد می‌گیرد برای یک سؤال یا مشکل چند راه‌حل مختلف ارائه دهد.
- **بیان فردی:** خلاقیت به کودک اجازه می‌دهد هویت شخصی خود را نشان دهد و احساساتش را به شکل‌های گوناگون (نقاشی، بازی، حرکت، صدا، ساختنی‌ها) بیان کند.
- **لذت یادگیری:** وقتی فعالیت‌ها خلاقانه باشند، یادگیری برای کودک جذاب و ماندگار می‌شود.
- **پیوستگی با زندگی واقعی:** کودک یاد می‌گیرد برای اشیای ساده یا تجربه‌های روزمره کاربردها و معناهای تازه پیدا کند.

جدول مبانی خلاقیت

مبانی	شرح ساده برای پایه اول	درس‌هایی که بیشتر پرورش می‌دهند	شیوه کار و تجربه‌ها
تخیل فعال	کودک می‌تواند چیزی را که نیست تصور کند و آن را بیان کند.	درس ۴ خلق دنیای رنگارنگ، درس ۸ بازی با تغییرها	کشیدن حیوان خیالی، تصور اینکه درخت‌ها آواز بخوانند چه می‌شود
بیان نو	بیان متفاوت یک موضوع با ابزارهای تازه.	درس ۶ کار با ابزارها، درس ۱۱ با صدا و حرکت	گفتن داستان با صداهای مختلف یا ساختن سازه ساده با بطری
ترکیب خلاقانه	ترکیب چیزهایی که معمولاً کنار هم نیستند.	درس ۳ نظم و ریتم، درس ۱۲ ایران زیبا	ساختن گل با دکمه‌ها، نقاشی خورشید با شکل‌های هندسی
تفکر واگرا	ارائه چند ایده برای یک موضوع یا مسئله.	درس ۹ زیبایی‌ها، درس ۱۵ بازی‌های ساده	پرسیدن «دیگر چه چیزی می‌تواند پرواز کند؟» و شنیدن پاسخ‌های متنوع
اعتماد به نفس خلاق	باور اینکه ایده‌های من ارزشمند است.	درس ۱۷ همراه با دیگران	نمایش آثار در کلاس و تشویق به تحسین همدیگر
خلاقیت جمعی	خلق اثر مشترک با ترکیب ایده‌های گوناگون.	درس های گروهی و پروژه‌های پایانی	درست کردن یک شهر خیالی با نقاشی یا کاردستی گروهی
کاربرد تازه و جدید برای چیزها	پیدا کردن نقش جدید برای اشیا یا مواد دم‌دستی.	درس ۶ کار با ابزارها، درس ۱۰ گنج‌های سرزمین من	استفاده از بطری به عنوان ساز، برگ به عنوان تمبر نقاشی

مبانی میراث فرهنگی و هنری در دوره ابتدایی (با تأکید بر پایه اول و کتاب هنر و خلاقیت)

میراث فرهنگی و هنری بخش مهمی از هویت فردی و جمعی کودکان است. آشنایی با میراث، کودکان را با گذشته، ریشه‌ها، ارزش‌ها و زیبایی‌های سرزمین خود پیوند می‌دهد و احساس تعلق به جامعه و فرهنگ را در آنان تقویت می‌کند. برای کودک پایه اول، میراث فرهنگی و هنری نه به‌عنوان «دانش نظری»، بلکه به‌عنوان **تجربهٔ زیسته و ملموس** مطرح می‌شود؛ یعنی کودک با قصه، بازی، موسیقی محلی، دست‌سازه‌ها، معماری و آیین‌های ساده آشنا می‌شود و آن‌ها را لمس، مشاهده و تجربه می‌کند.

در این دوره، تأکید بر سه محور اصلی است:

۱. آشنایی و شناخت ابتدایی

کودک یاد می‌گیرد برخی عناصر میراث (مثل بازی‌های محلی، اشیای سنتی، قصه‌ها یا بناها) را بشناسد و نام ببرد. این آشنایی ساده، اولین قدم برای پیوند او با فرهنگ و هنر بومی است.

۲. علاقه‌مندی و تجربهٔ فعال

کودک تنها شنونده یا بیننده نیست؛ بلکه در بازی محلی شرکت می‌کند، قصهٔ قدیمی را بازی یا نقاشی می‌کند، یا یک شیء سنتی را لمس و توصیف می‌کند. این تجربهٔ فعال موجب درونی شدن میراث می‌شود.

۳. نگهداری و ارزش‌گذاری

کودک در همین سن می‌آموزد که اشیای قدیمی، بناهای تاریخی، یا

جدول مبانی میراث فرهنگی و هنری

مبانی میراث فرهنگی	شرح ساده برای پایه اول	درس‌هایی که بیشتر پرورش می‌دهند	شیوه کار
شناخت میراث مادی	آشنایی با بناها، اشیای قدیمی، فرش‌ها و ابزار سنتی	درس ۱۰ گنج‌های سرزمین من، درس ۱۲ ایران زیبا	دیدن تصویر بناها و اشیای سنتی، بازدید کوتاه (مجازی یا حضوری)، نقاشی از اشیای قدیمی
شناخت میراث ناملموس	شنایی با قصه‌ها، شعرها، لالایی‌ها و بازی‌های محلی	درس ۱۰ گنج‌های سرزمین من، درس ۷ بازی با صداها و حرکات	شنیدن قصهٔ قدیمی، اجرای بازی بومی، خواندن شعر یا لالایی محلی
علاقه‌مندی و تجربه فعال	مشارکت در بازی یا فعالیت مرتبط با میراث	درس ۱۰ گنج‌های سرزمین من، درس ۱۷ همراه با دیگران	اجرای بازی گروهی سنتی، بازآفرینی قصه با نمایش یا نقاشی
زیبایی شناسی در میراث	توجه به رنگ‌ها، نقش‌ها و فرم‌های سنتی	درس ۹ زیبایی‌ها، درس ۱۲ ایران زیبا	بررسی نقش فرش، کاشی یا گلیم، طراحی یا رنگ‌آمیزی با الهام از آن
نگهداری و حفاظت	درک ابتدایی از ارزش نگهداری میراث	درس ۱۰ گنج‌های سرزمین من	گفت‌وگوی ساده دربارهٔ مراقبت از اشیای قدیمی، یا حفظ آیین‌ها و بازی‌های محلی
هویت و تعلق فرهنگی	احساس پیوند با گذشته، خانواده و سرزمین	درس‌های بخش دوم (میراث فرهنگی و هنری)	گفت‌وگو با خانواده درباره قصه‌ها یا سنت‌های محلی، اشتراک‌گذاری تجربه‌ها در کلاس

آیین‌های فرهنگی ارزشمندند و باید مراقب آن‌ها بود. این آموزش به صورت غیرمستقیم و در قالب بازی و داستان انجام می‌شود.

کارکردهای میراث فرهنگی در آموزش پایه اول

- **هویت‌بخشی:** کودک احساس می‌کند که بخشی از یک فرهنگ و تاریخ بزرگ‌تر است.
- **پرورش زیبایی‌شناسی:** از طریق مواجهه با نقش و نگار فرش، معماری سنتی، یا موسیقی محلی.
- **رشد اجتماعی:** با بازی‌های گروهی و آیینی، روحیهٔ همکاری، احترام و همبستگی تقویت می‌شود.
- **خلاقیت:** کودک با الهام از قصه‌ها یا نقش‌های سنتی، آثار جدید (نقاشی، نمایش، بازی) خلق می‌کند.
- **احترام به تفاوت‌ها:** میراث مناطق مختلف ایران تنوع فراوان دارد. آشنایی با این تنوع، احترام به فرهنگ‌های گوناگون را پرورش می‌دهد.

بنابراین، میراث فرهنگی در این برنامه نه موضوعی «انتزاعی»، بلکه بخشی «زنده، پویا و تجربه‌محور» است که در زندگی روزمرهٔ کودک حضور دارد و با هنر، بازی و خلاقیت تلفیق می‌شود.

مبانی نقد هنری در دوره ابتدایی (پایه اول)

در پایه اول ابتدایی منظور از نقد هنری، **شناخت ساده، بیان حس و نظر شخصی کودک درباره اثر** هست، نه نقد تخصصی.

جدول مبانی نقد هنری

مبانی	شرح ساده برای کودک (افعال فعال)	درس‌هایی که بیشتر پرورش می‌دهند	نمونه تجربه و فعالیت
بیان حس اولیه	در مواجهه با اثر هنری احساس خود را بدون ترس و مؤدبانه بیان می‌کند.	درس ۹ «زیبایی‌ها»، درس ۱۱ «مشاهده یک اثر هنری»	گفتن: «این نقاشی مرا خوشحال کرد.»
توجه به فرم کلی	به شکل کلی اثر نگاه می‌کند و دریافت خود را بیان می‌نماید.	درس ۱۱	گفتن: «این شبیه خورشید است.»
توجه به جزئیات	به جزئیات اثر توجه می‌کند و آن‌ها را توصیف می‌کند.	درس ۱۱ و ۱۲	گفتن: «اینجا رنگ قرمز زیادی دارد.»
پرسشگری	درباره اثر پرسش مطرح می‌کند.	درس ۹ و ۱۲	پرسیدن: «چرا این گل‌ها کنار هم هستند؟»
مقایسه آثار	آثار مختلف را با هم مقایسه می‌کند.	درس ۱۲	مقایسه دو فرش یا دو نقاشی
احترام به اثر و دیگران	نظر خود را مؤدبانه و با رعایت احترام به اثر و افراد بیان می‌کند.	همه دروس	گفتن: «من این قسمت را دوست دارم چون...»

به عبارتی نقد هنری در پایه اول به معنای دیدن، **احساس کردن و بیان تجربه شخصی** از یک اثر است و نه تحلیل تخصصی . دانش‌آموزان می‌آموزند با رعایت ادب، بدون ترس و با زبان ساده نظر بدهند . مهم این است که:

- با **جرئت** درباره آنچه دیده یا شنیده حرف بزنند.
- **احساسات خود** را در مواجهه با اثر توصیف کند.
- به **جزئیات ساده** توجه کند (رنگ، شکل، صدا، اندازه).
- یاد بگیرد **مؤدبانه و محترمانه** نظر بدهد، یعنی بیشتر کمک می‌کنیم بچه‌ها یاد بگیرند.

این فرایند به پرورش **تفکر انتقادی، مهارت زبانی، اعتماد به نفس، دقت در مشاهده** و در نهایت تقویت ارتباط اجتماعی کودک کمک می‌کند.

اهداف و کارکردها:

- **رشد زبانی و ارتباطی:** بیان نظر به زبان خودش یا فارسی ساده.
- **رشد شناختی:** توجه به فرم کلی و جزئیات.
- **رشد عاطفی:** بیان احساسات و هیجانات در مواجهه با اثر.
- **رشد اجتماعی و اخلاقی:** احترام به اثر و نظر دیگران.
- **رشد تفکر انتقادی:** پرسشگری و مقایسه آثار.

پس نقد هنری در این پایه یعنی: دیدن + احساس کردن + گفتن مؤدبانه. رفته‌رفته مهارت پرسشگری و مقایسه هم اضافه می‌شود.

مبانی بازی در دوره ابتدایی (پایه اول)

بازی برای کودک فقط سرگرمی نیست؛ بازی ابزار اصلی یادگیری، رشد اجتماعی و کشف جهان است. کودک از طریق بازی تجربه می‌کند، می‌آزماید، شکست می‌خورد، دوباره می‌سازد و یاد می‌گیرد. در این دوره، آموزش نباید از بازی جدا باشد؛ بلکه خود بازی باید به‌عنوان روش، محتوا و هدف دیده شود.

اهداف و کارکردهای بازی

- **رشد جسمی:** از طریق بازی‌های حرکتی و گروهی، مهارت‌های بدنی، هماهنگی دست و چشم و سلامت کودک تقویت می‌شود.
- **رشد شناختی:** بازی موقعیت حل مسئله فراهم می‌کند؛ کودک یاد می‌گیرد نظم، ریتم، الگوها و قوانین ساده را بشناسد.
- **رشد اجتماعی:** کودک در بازی تعامل با دیگران، رعایت نوبت، همکاری و احترام به قواعد را می‌آموزد.
- **رشد عاطفی:** بازی به کودک کمک می‌کند هیجان‌هایش را تخلیه کند، شادی را تجربه کند و احساس امنیت و تعلق داشته باشد.
- **رشد زبانی و ارتباطی:** از طریق بازی‌های کلامی و نمایشی، کودک واژگان تازه یاد می‌گیرد و جرئت بیان پیدا می‌کند.
- **پرورش خلاقیت:** بازی به کودک امکان می‌دهد با تغییر قواعد، ساختن ابزار تازه یا ایفای نقش، دنیای خیالی خود را بسازد.

جدول مبانی بازی

مبنا	شرح ساده برای پایه اول	درس‌هایی که بیشتر پرورش می‌دهند	نمونه تجربه و فعالیت
بازی حرکتی	بدنم را تکان می‌دهم و حرکت می‌کنم.	درس ۲ نقطه و خط، درس ۳ نظم و ریتم	راه رفتن مثل خط مستقیم یا پریدن مثل نقطه‌ها
بازی تقلیدی (نقش آفرینی)	وانمود می‌کنم کسی یا چیزی هستم.	درس ۷ بازی با صدا و حرکت، درس ۱۶ دنیای من، خانه من	تقلید صدای پرنده، اجرای نقش یک درخت
بازی گروهی	با دیگران می‌خندم و کار می‌کنم.	درس ۱۵ بازی‌های ساده، درس ۱۷ همراه با دیگران	بازی نوبتی یا ساخت یک اثر مشترک
بازی نمادین	چیزی را به جای چیز دیگر استفاده می‌کنم.	درس ۴ خلق دنیای رنگارنگ، درس ۸ بازی با تغییرها	چوب به‌جای اسب، بطری به‌عنوان ساز
بازی‌های سنتی و بومی	بازی‌های قدیمی ایران را تجربه می‌کنم.	درس ۱۰ گنج‌های سرزمین من	لی‌لی، وسطی، الک‌دولک ساده‌شده
بازی‌های حسی	با صدا، رنگ، بو یا لمس بازی می‌کنم.	درس ۱ من و طبیعت، درس ۹ زیبایی‌ها	بستن چشم و حدس زدن شیء از روی لمس
بازی‌های خلاق	قانون تازه می‌سازم یا چیزی نو خلق می‌کنم.	درس ۶ کار با ابزارها، درس ۱۲ ایران زیبا	تغییر دادن قوانین یک بازی یا ساختن بازی جدید

مبانی موسیقی برای پایه اول ابتدایی (با توجه به رویکرد «هنر و خلاقیت»)

۱. شنیدن و توجه به صداها (حس شنیداری)

- تشخیص صداهای محیط (صدای باران، پرنده، باد، پای آدم‌ها، وسایل خانه).
- مقایسه صداهای بلند و کوتاه، آرام و تند.
- بازی با صداها: گوش دادن، تقلید کردن؛ نام‌گذاری.

۲. ریتم و نظم ساده

- شناخت الگوهای تکرارشونده در صدا و حرکت (دست زدن منظم، قدم زدن، ضربه زدن روی میز).
- اجرای ریتم‌های ساده با کف زدن، بشکن، کوبیدن پا.
- همراهی با شعرهای کودکانه (هم‌زمانی شعر و ضرب).

۳. صدا و لحن (بیان موسیقایی)

- استفاده از صدا برای تقلید (صدای حیوانات، صداهای خنده و تعجب).

جدول مبانی موسیقی

مبنای موسیقی	شرح ساده برای پایه اول	درس‌هایی که بیشتر پرورش می‌دهند	شیوه کار
شنیدن و توجه به صدا	گوش دادن به صداهای طبیعت و محیط (باد، پرنده، باران، قدم‌ها) و تقلید آن‌ها	درس ۱ من و طبیعت، درس ۷ بازی با صداها و حرکات	بازی شنیداری، بستن چشم و حدس صدا، داستان‌گویی صوتی
ریتم و نظم ساده	شناخت الگوهای تکرار شونده (کف زدن، ضربه زدن، قدم‌ها)	درس ۲ نقطه و خط، درس ۳ نظم و ریتم، درس ۴ تکرارهای زیبا	همراهی با شعرهای کودکانه، حرکت گروهی با ضرب، ساختن ریتم با دست و پا
صدا و لحن (بیان موسیقایی)	تغییر صدا و لحن برای نشان دادن شادی، غم، تعجب، یا تقلید حیوانات	درس ۷ بازی با صداها و حرکات، درس ۱۶ با احساساتم دوست شدم	خواندن یک جمله با لحن‌های مختلف، تقلید صداها، نمایش عاطفی
حرکت و موسیقی	هماهنگی بدن با ریتم (راه رفتن، دویدن، دست زدن همراه با صدا)	درس ۳ نظم و ریتم، درس ۸ تکرارهای زیبا در حرکت، درس ۱۲ ایران زیبا	بازی‌های حرکتی موزون، نمایش همراه با آواز، حرکت گروهی
تخیل و خلاقیت موسیقایی	ساختن صدا با اشیای ساده، تغییر ریتم و آواز، ترکیب صداها برای ساخت «داستان صوتی»	درس ۶ خلق دنیای رنگارنگ، درس ۹ زیبایی‌ها، درس ۱۵ خلق و تغییر	بازی «صدای من»، کار گروهی با وسایل دم‌دستی (قاشق، لیوان، کاغذ)
بیان و ارتباط از طریق موسیقی	استفاده از صدا و ریتم برای بیان احساس و ارتباط با دیگران	درس ۷ بازی با صداها و حرکات، درس ۱۷ همراه با دیگران	اجرای گروهی ریتم ساده، گفت‌وگو و پرسش با صداها، بازی نوبتی
میراث موسیقایی (آشنایی فرهنگی)	شنیدن لالایی‌ها، بازی‌های آوازی و نغمه‌های محلی ساده	درس ۱۰ گنج‌های سرزمین من، درس ۱۲ ایران زیبا	اجرای جمعی یک لالایی ساده، گوش دادن به صدای محلی، بازی‌های سنتی آوازی

- تغییر لحن برای نشان دادن احساس (مثلاً خوشحال، غمگین، هیجان‌زده).
- بازی‌های گفتاری و نمایشی با لحن.

۴. حرکت و موسیقی

- هماهنگی حرکت بدن با صدا (راه رفتن با ضرب، دویدن با ریتم سریع).
- بازی‌های حرکتی همراه با آواز و ریتم.
- نمایش کوتاه با ترکیب صدا و حرکت.

۵. تخیل و خلاقیت موسیقایی

- ساختن صداهای تازه با اشیای دم‌دستی (لیوان، قاشق، کاغذ، بطری).
- ترکیب چند صدا برای ساختن یک «داستان صوتی».
- تغییر دادن یک آواز یا شعر ساده با ریتم و لحن متفاوت.

۶. بیان و ارتباط از طریق موسیقی

- بیان احساسات با صدا و ریتم (مثلاً شادی با ضرب سریع، غم با صدای آرام).
- کار گروهی: اجرای یک ریتم ساده در گروه (هر کودک یک صدا).
- احترام به نوبت دیگران و هماهنگی در گروه.

بنابراین: مبانی موسیقی در پایه اول، **نه آموزش نت و دستگاه‌ها**، بلکه پرورش **حس شنیداری، ریتم، لحن، حرکت و خلاقیت** در قالب بازی و تجربه است.

مبانی حرکات بدنی هماهنگ در دوره ابتدایی (با تأکید بر پایه اول و کتاب هنر و خلاقیت)

حرکت یکی از ابتدایی‌ترین و طبیعی‌ترین شیوه‌های بیان کودکان است. کودک پیش از آنکه بتواند بخواند و بنویسد، از طریق بدن خود با جهان ارتباط برقرار می‌کند؛ می‌دود، می‌چرخد، می‌پرد، خم می‌شود، دست‌ها و پاهایش را تکان می‌دهد و از این طریق شادی، هیجان یا حتی غم و آرامش خود را بروز می‌دهد. از این رو، توجه به **حرکات بدنی هماهنگ** در آموزش‌های پایه اول به‌عنوان یک **فرصت تربیتی، هنری و خلاقانه** اهمیت ویژه دارد.

حرکات هماهنگ برای دانش‌آموزان پایه اول چند کارکرد اساسی دارند:

۱. پرورش آگاهی بدنی:

کودک بدن خود را می‌شناسد و می‌آموزد که هر بخش از بدن چه توانایی‌هایی دارد. این شناخت، پایهٔ رشد مهارت‌های حرکتی ظریف و درشت اوست.

۲. تقویت هماهنگی و ریتم:

هماهنگ کردن حرکت با صدا، موسیقی یا حرکت دیگران به کودک کمک می‌کند تا نظم، تکرار و ریتم را درک کرده و با آن همسو شود.

۳. بیان احساسات از طریق حرکت:

کودکان احساسات خود (شادی، تعجب، ترس، آرامش و ...) را به‌وسیلهٔ حرکت بدن و حالات چهره بیان می‌کنند. این کار به رشد هوش هیجانی و توانایی ارتباط مؤثر با دیگران منجر می‌شود.

۴. رشد خلاقیت و تخیل:

با تغییر حرکات ساده، خلق حرکات تازه یا تقلید از پدیده‌های طبیعی (مثل حرکت پرنده، درخت در باد یا صدای باران)، کودکان توانایی خلاقانهٔ خود را بروز می‌دهند.

۵. تقویت همکاری و ارتباط اجتماعی:

بسیاری از حرکات هماهنگ در قالب بازی‌های گروهی انجام می‌شوند. این فعالیت‌ها موجب ایجاد روحیهٔ همکاری، هماهنگی با جمع و احترام به نوبت و نقش دیگران می‌شود.

۶. ارتباط با میراث فرهنگی:

بازی‌ها و حرکات موزون محلی یا آیینی بخشی از میراث ناملموس سرزمین ما هستند. آشنایی کودکان با این میراث، نوعی هویت‌بخشی و پیوند با فرهنگ و هنر ایران به شمار می‌رود.

بنابراین، آموزش حرکت در این دوره، نه آموزش حرفه‌ای یا تکنیکی، بلکه **مسیر یادگیری ـ بازی** است؛ یعنی کودک در بازی‌های حرکتی، نمایش‌های ساده، تقلید از طبیعت و همراهی با دیگران، توانایی‌های حرکتی، زیبایی‌شناسی و اجتماعی خود را پرورش می‌دهد.

جدول مبانی حرکات هماهنگ

مبنای حرکات هماهنگ	شرح ساده برای پایه اول	درس‌هایی که بیشتر پرورش می‌دهند	شیوه کار
آگاهی از بدن	شناخت بخش‌های مختلف بدن (دست، پا، سر) و توانایی حرکت دادن آن‌ها با آگاهی	درس ۱ من و طبیعت، درس ۷ بازی با صداها و حرکات	بازی «حرکت مثل حیوانات»، راه رفتن در مسیرهای مختلف
حرکت در ریتم	هماهنگی حرکات بدن با ریتم ساده (کف زدن، راه رفتن، چرخش)	درس ۳ نظم و ریتم، درس ۴ تکرارهای زیبا	بازی ریتمیک با دست و پا، قدم زدن همراه با شعر یا موسیقی
بیان احساس با حرکت	نشان دادن شادی، غم، تعجب، آرامش یا هیجان با حرکت بدن	درس ۷ بازی با صداها و حرکات، درس ۱۶ با احساساتم دوست شدم	نمایش احساسی، تقلید حالت چهره و حرکت بدن، بازی نقش ساده
حرکت گروهی	هماهنگ شدن با دیگران در یک بازی یا حرکت ساده گروهی	درس ۱۷ همراه با دیگران، درس ۱۲ ایران زیبا	راه رفتن یا دویدن گروهی، ساختن حلقهٔ دوستان، بازی‌های سنتی گروهی
الگو و تکرار در حرکت	کشف و تکرار الگوهای حرکتی (چپ–راست، بالا–پایین، عقب–جلو)	درس ۳ نظم و ریتم، درس ۸ تکرارهای زیبا در حرکت	حرکات متوالی دست و پا، بازی «تکرار کن»، راه رفتن روی خط
خلاقیت در حرکت	تغییر یک حرکت ساده و خلق حرکت تازه با تخیل	درس ۶ خلق دنیای رنگارنگ، درس ۹ زیبایی‌ها، درس ۱۵ خلق و تغییر	تغییر حالت راه رفتن (مثل ربات، پرنده، باد)، اختراع حرکت تازه و اجرای آن
میراث حرکتی (فرهنگ محلی)	آشنایی با بازی‌های سنتی یا آیینی	درس ۱۰ گنج‌های سرزمین من، درس ۱۲ ایران زیبا	اجرای بازی‌های محلی همراه با حرکت

مبانی نقاشی، کاردستی و هنرهای تجسمی در دوره ابتدایی (پایه اول)

هنرهای تجسمی (نقاشی، طراحی، ساختنی‌ها و کاردستی‌های ساده) یکی از ابتدایی‌ترین و جذاب‌ترین راه‌های بیان کودک است. کودکان پایه اول معمولاً توانایی خواندن و نوشتن محدودی دارند، اما می‌توانند احساسات، ادراک‌ها و تخیلات خود را از طریق خط، رنگ، شکل و حجم بیان کنند.

اهداف و کارکردها

بیان احساسات و تخیل:

کودک یاد می‌گیرد بدون نیاز به کلمه، افکار و احساسات خود را از طریق نقاشی یا ساخت یک کاردستی ساده بیان کند.

رشد خلاقیت و تخیل فعال:

استفاده از ابزارهای ساده (کاغذ، رنگ، مقوا، چسب، برگ و سنگ) به کودک امکان می‌دهد با تغییر دادن و ترکیب عناصر، خلاقیت خود را تجربه کند.

جدول مبانی حرکات نقاشی، کاردستی و هنرهای تجسمی

مبنا	شرح ساده برای پایه اول	درس‌هایی که بیشتر پرورش می‌دهند	شیوه کار و تجربه‌ها
بیان تصویری احساسات	کودک می‌تواند احساسش را با رنگ یا شکل ساده نشان دهد.	درس ۴ خلق دنیای رنگارنگ، درس ۸ بازی با تغییرها	نقاشی آزاد از شادی، غم یا یک رؤیا، کشیدن خورشید یا باران بر اساس حس لحظه
شناخت عناصر بصری (نقطه، خط، رنگ، سطح)	کودک این عناصر را می‌بیند و در نقاشی یا ساختنی به کار می‌برد.	درس ۲ نقطه و خط، درس ۳ نظم و ریتم	کشیدن خطوط راست و منحنی با حرکت بدن و سپس روی کاغذ، بازی پیدا کردن خطوط در محیط
خلاقیت در ترکیب مواد	استفاده از وسایل دم‌دستی برای ساخت یا تزیین.	درس ۶ کار با ابزارها، درس ۸ بازی با تغییرها	ساخت حیوان با برگ و چوب، درست کردن ماسک ساده با مقوا
زیبایی‌شناسی و مقایسه	دیدن و توصیف رنگ‌ها یا شکل‌ها و انتخاب زیباتر به نظر خودش.	درس ۹ زیبایی‌ها، درس ۱۲ ایران زیبا	مقایسه دو نقش قالی یا دو برگ، گفتن اینکه چرا یکی را بیشتر دوست دارد
تقویت حرکات ظریف	بریدن، چسباندن، رنگ‌آمیزی دقیق.	درس‌های کاردستی در همهٔ بخش‌ها	بازی بریدن شکل‌های ساده، رنگ‌کردن بدون بیرون‌زدن از خط
کارگروهی و اجتماعی	خلق اثر مشترک با همکلاسی‌ها.	درس ۱۷ همراه با دیگران	نقاشی یک داستان روی کاغذ بزرگ یا ساخت یک کاردستی مشترک
پیوند با میراث فرهنگی	استفاده از طرح‌ها و نقش‌های بومی در کارهای کودک.	درس ۱۰ گنج‌های سرزمین من	نقاشی نقش قالی، یا ساخت یک ظرف سفالی کوچک با خاک رس بازی

■ **تقویت مهارت‌های حرکتی و هماهنگی:**

کار با ابزارهای هنری (مداد، قیچی، قلم‌مو) موجب رشد مهارت‌های حرکتی ظریف می‌شود.

■ **ادراک بصری و زیبایی‌شناسی:**

کودک رنگ‌ها، خطوط، سطح‌ها و حجم‌ها را می‌شناسد و می‌آموزد آن‌ها را ترکیب و مقایسه کند.

■ **هویت و فرهنگ:**

نقاشی و کاردستی می‌تواند پیوندی میان کودک و فرهنگ بومی باشد؛ مثلاً طراحی نقوش فرش یا ساخت اشیای ساده با الهام از صنایع دستی.

■ **رشد اجتماعی:**

با کارهای گروهی (نقاشی دسته‌جمعی روی یک کاغذ بزرگ یا ساخت یک وسیلهٔ مشترک) روحیهٔ همکاری تقویت می‌شود.

مبانی قصه و قصه‌گویی در پایهٔ اول ابتدایی (مبتنی بر کتاب هنر و خلاقیت)

قصه قالبی هنری، ادبی و روایی است که تقریباً همهٔ انسان‌ها و به‌خصوص بچه‌ها از شنیدن و حتی بیان آن برای دیگران لذت می‌برند. پیشینه قصه‌گویی به دوران اولیه تمدن انسانی باز می‌گردد، زمانی‌که انسان برای بیان تجربیات خود و یا برقراری ارتباط بهتر و مؤثرتر با دیگران از زبان قصه استفاده می‌کرد. برخی از صاحب‌نظران خاستگاه تئاتر و نمایش را نیز قصه و انسانِ قصه‌گو می‌دانند. به این ترتیب قدمت قصه به کهن‌سالی خلق زبان است که برای ایجاد ارتباط شکل گرفت. در آغاز قصه‌ها از اسطوره‌ها و افسانه الهام گرفته و بعدها با محور قراردادن شخصیت‌های واقعی و عام انسانی، شکل و نوع روایت قصه کامل شد. در قصه، سلسله حوادث که ارتباط منطقی با هم دارند اهمیت زیادی دارد تا جایی که گویی این حوادث هستند که قصه را به وجود می‌آورند و رکن اساسی و بنیادین آن را تشکیل می‌دهند. بنابراین توجه به سلسله حوادث و ایجاد ارتباط منطقی بین آن‌ها برای بچه‌ها اهمیت دارد. در قصه‌گویی نیز بیان دقیق و مؤثر این سلسله حوادث مهم است.

اهداف کلی و کارکردهای قصه و قصه‌گویی در پایهٔ اول ابتدایی:

۱ـ مشاهده و توصیف دیدنی‌ها

- نگاه کردن به طبیعت و محیط پیرامون و به خاطر سپردن عناصر
- نگاه کردن به طبیعت و محیط پیرامون و تشخیص تفاوت‌های ظاهری بین عناصر
- نگاه کردن به طبیعت و پیرامون و تشخیص رابطهٔ بین عناصر
- توضیح و توصیف عناصر طبیعت و رابطهٔ بین عناصر

۲ـ مشاهده و توصیف اتفاقات

- مشاهدهٔ اتفاقات پیرامون و به خاطر سپردن جزئیات
- مشاهدهٔ اتفاقات پیرامون و کشف عناصر مرتبط با هم در شکل‌گیری اتفاقات.
- توضیح و توصیف اتفاقات پیرامون با اشاره به عناصر مرتبط با هم.

۳ـ مشاهده و توصیف یک تصویر

- مشاهدهٔ یک تصویر و دقت در جزئیات.
- مشاهدهٔ یک تصویر و کشف رابطهٔ عناصر و جزئیات.
- مشاهدهٔ یک تصویر و کشف رویداد و اتفاق حاصل از رابطهٔ بین عناصر
- توضیح و توصیف رابطهٔ بین عناصر یک تصویر

۴ـ مشاهده و توصیف چند تصویر

- مشاهدهٔ چند تصویر و دقت در جزئیات
- مشاهدهٔ چند تصویر و کشف رابطهٔ عناصر مشترک
- مشاهدهٔ چند تصویر و کشف رویداد و سلسله اتفاقات حاصل از رابطهٔ بین عناصر مشترک
- توضیح و توصیف سلسله اتفاقات در رابطهٔ بین عناصر چند تصویر

۵ـ خاطره‌گویی

- به یاد آوردن و مرور خاطرات با توجه به جزئیات و عناصر
- به یاد آوردن و مرور خاطرات با توجه به سلسله اتفاقات
- بیان خاطرات ضمن اشاره به جزئیات و توصیف عناصر

۶ـ قصه‌گویی

- به یاد آوردن و مرور یک قصه و توجه به جزئیات
- به یاد آوردن و مرور یک قصه با توجه به سلسله اتفاقات
- بیان یک قصه با توصیف عناصر و جزئیات، رابطهٔ بین عناصر و اشاره به سلسله اتفاقات

۷ـ قصهٔ اشیا

- انتخاب یک شیء و توجه به جزئیات (مثال کیف مدرسه: شکل ظاهری، رنگ، اندازه و...)
- دقت و توجه به اجزا و عناصر شکل‌دهنده به شیء (مثال کیف مدرسه: بدنهٔ کیف، دسته، بند، قفل یا زیپ و...)
- توضیح و توصیف جزئیات و عناصر شیء انتخابی
- دقت و توجه به کارکرد شیء و تأثیر عناصر در آن (مثال کیف

مدرسه: دسته برای در دست گرفتن، بند برای روی دوش انداختن، بدنه برای قرار دادن وسایل، قفل یا زیپ برای بستن در کیف و...)

- توضیح و توصیف کارکرد عناصر شیء انتخابی
- به ذهن آوردن خاطره‌ای از یک شیء با دقت در جزئیات اتفاقات (مثال کیف مدرسه: به ذهن آوردن سلسله اتفاقاتی که برای یک کیف مدرسه می‌افتد؛ در سفری یک روزه از خانه تا مدرسه و سپس برگشت به خانه.)
- توضیح و توصیف خاطرهٔ شیء انتخابی با اشاره به جزئیات اتفاقات

جدول مبانی قصه و قصه‌گویی در پایهٔ اول ابتدایی

مبنای فعالیت	شرح ساده برای پایه اول	درس‌های مربوطه	شیوه کار و تجربه‌ها
مشاهده و توصیف دیدنی‌ها	دقت به پیرامون و توصیف آنچه دیده است	درس ۲ نقطه، خط، درس ۳ تکرارهای زیبا در طبیعت	رفتن به طبیعت و دقت در عناصری که در آن‌ها نقطه یا خط به کار رفته است و توصیف آن‌ها
مشاهده و توصیف اتفاقات	دقت در اتفاقات حاصل از رابطهٔ بین عناصر پیرامون و توصیف آن‌ها	درس ۲ نقطه، خط، درس ۳ تکرارهای زیبا در طبیعت، درس ۴ دنیای رنگین ما، درس ۵ طبیعت زیبا	رفتن به طبیعت، دقت به اتفاقات، یافتن و توصیف رابطهٔ بین اتفاقات، رفتن به طبیعت کشف اتفاقاتی که با تکرار عناصر به وجود آمده و توصیف آن‌ها، دقت در عناصر رنگی پیرامون و یافتن رابطهٔ بین عناصر هم‌رنگ، دقت در عناصر طبیعت و یافتن اتفاقاتی که باعث زیبایی و یا زشتی برخی مناظر شده است.
مشاهده و توصیف یک تصویر	دقت در جزئیات یک تصویر و توضیح و توصیف آن	درس ۱ من و طبیعت، درس ۵ طبیعت زیبا، درس ۱۲ دنیای خود را بسازید، درس ۱۴ رنگین‌کمان احساسات،	دقت در تک تک تصاویر داده شده و توضیح و توصیف جزئیات هر تصویر، دقت در جزئیات تصویر داده شده و یافتن رابطهٔ بین عناصر
مشاهده و توصیف چند تصویر	دقت در جزئیات چند تصویر، کشف رابطهٔ بین آن‌ها و بیان آن	درس ۱ من و طبیعت، درس ۱۲ دنیای خود را بسازید، درس ۱۶ دنیای من، خانهٔ من	دقت در تک تک تصاویر داده شده و مقایسهٔ چند تصویر، سپس انتخاب تصویر مورد نظر و توضیح و توصیف جزئیات تصویر انتخاب شده، دقت در جزئیات تصاویر داده شده و یافتن رابطهٔ بین عناصر مشترک هر تصویر
خاطره‌گویی	به یاد آوردن یک خاطره و بیان آن با جزئیات	درس ۱۶ دنیای من، خانهٔ من، درس ۱۷ بازی با هم شادی با هم	مشاهدهٔ تصویر داده شده و مقایسهٔ آن با خاطره‌ای مشابه در زندگی، ساختن شیء جدید با اشیایی که از آن خاطره داریم.
قصه‌گویی	به یاد آوردن یک قصه و بیان آن با جزئیات	درس ۱۴ رنگین‌کمان احساسات، درس ۱۶ دنیای من، خانهٔ من، درس ۱۷ بازی با هم شادی با هم	به یاد آوردن قصهٔ زال و سیمرغ، توجه به جزئیات آن و توصیف و توضیح قصه، در نظر گرفتن چند شخصیت مربوط به قصه‌هایی که می‌دانیم و ساختن قصه‌ای جدید از آن‌ها
قصهٔ اشیا	توجه و دقت در جزئیات، عناصر و عملکرد یک شیء و بیان آن در قالب قصه	درس ۱۶ دنیای من، خانهٔ من، درس ۱۷ بازی با هم شادی با هم	توجه به اشیای پیرامون و کشف رابطهٔ بین عناصر و عملکرد آن و بیان عملکرد شیء در قالب داستان، تبدیل یک شیء (جوراب) به شخصیت و ساختن قصه با آن

مبانی نمایش در پایهٔ اول ابتدایی (مبتنی بر کتاب هنر و خلاقیت)

تقلید و نمایش دادن دیدنی‌ها، شنیدنی‌ها و احساس‌ها که فعالیتی ذاتی در یادگیری است با استفاده از روش‌های نمایشی به کودک کمک می‌کند تا ابتدا ارتباط دقیق‌تری با طبیعت و پیرامون خود برقرار کند و در ادامه آنچه را که دیده، شنیده و احساس کرده است را در رفتار و حرکات و گفتارش نمایش دهد. تقلید و وانمودسازی دیدنی‌ها، شنیدنی‌ها و احساسات مختلف بهترین راه برای تجربهٔ زندگی است. نمایش دادن و وانمودسازی ضمناً نوعی بیان هنری است که به دلیل زنده و بی‌واسطه بودن، تأثیر بسیار عمیقی‌تر و رابطهٔ بهتری بین نمایش‌دهنده و مخاطب ایجاد می‌کند.

اهداف کلی تقلید و نمایش در پایهٔ اول ابتدایی:

۱ـ نمایش دیدنی‌ها

- درک تفاوت دیدن با نگاه کردن
- نگاه کردن به طبیعت و تشخیص شکل و ظاهر عناصر
- نگاه کردن به طبیعت و تشخیص تفاوت‌های ظاهری بین عناصر
- نگاه کردن به طبیعت و تشخیص کارکرد عناصر
- نمایش عناصر طبیعت با شکل دادن به بدن

۲ـ نمایش شنیدنی‌ها

- درک تفاوت شنیدن با گوش دادن
- گوش دادن به طبیعت و تشخیص منبع صداها
- گوش دادن به طبیعت و تشخیص تفاوت صداها با هم
- تقلید از صداهای طبیعت با دهان و یا با استفاده از وسایل موجود

۳ـ نمایش احساس‌ها

- استفاده از حواس پنجگانه برای ارتباط با پیرامون
- شناخت احساس‌های متأثر از درون (شادی، غم، درد، ناراحتی و...)
- شناخت احساس‌های متأثر از بیرون (سرما، گرما، پرواز، خیسی، غوطه‌وری و...)
- نمایش احساس‌های مختلف در حالت صورت و بدن

۴ـ نمایش حرکات

- شناخت حرکت‌های اصلی/ راه رفتن، دویدن، نشستن و برخاستن، خم و راست شدن، پریدن
- شناخت حرکت‌های غیراصلی(فرعی)/ چرخیدن، حرکت روی زانو، لی‌لی کردن، لنگیدن، سینه‌خیز رفتن، ورجه‌ورجه کردن (کلاغ‌پر رفتن)
- تقلید انواع حرکت‌های اصلی و فرعی

۵ـ صدا و بیان

- تنفس صحیح به‌عنوان عامل ایجاد صدا
- شکل دادن به دهان برای ایجاد انواع صداها (آ اَ اِ ای اُ او)
- ادای حروف با استفاده از انواع صداها
- ترکیب حروف و ساخت کلمه‌های دو یا سه حرفی

۶ـ نمایش بی‌کلام (پانتومیم، بیان منظور با زبان بدن)

- نمایش مکان‌ها با بدن با حرکت در مکان فرضی
- نمایش مکان‌ها با بدن با تبدیل بدن به بخشی از مکان
- نمایش مکان‌ها با همکاری دیگران

۷ـ نمایش عروسکی

- جان‌بخشی به عروسک با حرکت دادن به آن
- جان‌بخشی به عروسک با تقلید از صدای عروسک
- جان‌بخشی به عروسک با حرکت دادن به آن و تقلید صدا
- جان‌بخشی به عروسک‌ها با گفت‌وگوی دو عروسک با هم

جدول مبانی نمایش در پایهٔ اول ابتدایی

مبنای فعالیت	شرح ساده برای پایه اول	درس‌های مربوطه	شیوه کار و تجربه‌ها
نمایش دیدنی	دقت به پیرامون و نشان دادن آنچه دیده است	درس۱ من و طبیعت، درس۳ تکرارهای زیبا در طبیعت	توجه و دقت به عناصر پیرامون و تلاش برای نشان دادن قصهٔ تصویر منتخب
نمایش شنیدنی‌ها	دقت در شنیدنی‌ها و نشان دادن آنچه شنیده می‌شود	درس۹ بازی با صدا و حرکت	توجه و دقت به صداهای پیرامون و تلاش برای تقلید و ایجاد صدا
نمایش احساس‌ها	شناخت و به کارگیری حواس پنجگانه برای ارتباط با پیرامون	درس۹ بازی با صدا و حرکت، درس۱۶ دنیای من، خانهٔ من	توجه به تصاویر با احساس‌های مختلف و تشخیص تفاوت‌های بین هر احساس، نمایش احساس با بدن
نمایش حرکت	دقت در انواع حرکات و توانایی در نشان دادن حرکت‌های مختلف	درس۹ بازی با صدا و حرکت	دقت در حرکت عناصر، تشخیص تفاوت‌ها در حرکت و تقلید حرکت‌های مختلف
صدا و بیان	کسب توانایی ایجاد صدا و ادای حرف با صداهای مختلف	درس۹ بازی با صدا و حرکت، درس۱۷ بازی با هم، شادی با هم	تلاش برای ایجاد صداهای مختلف و تبدیل صدا به بیان حروف، انتخاب صدا برای موجودات مختلف و گفت‌وگو بین اشخاص با صداهای مختلف
نمایش بی کلام	توانایی به کارگیری زبان بدن برای بیان منظور	درس۱۶ دنیای من، خانهٔ من، درس۱۷ بازی با هم، شادی با هم	تلاش برای نشان دادن احساس‌های مختلف با به کارگیری اعضای صورت و سپس به کارگیری سایر اندام‌های بدن
نمایش عروسکی	کسب توانایی جان‌بخشی به عروسک و صحبت کردن به زبان آن	درس۱۷ بازی با هم، شادی با هم	ساختن یا انتخاب عروسک دلخواه و تلاش برای جان‌بخشی به آن با حرکت دادن به عروسک و سپس بیان حرف‌ها از زبان عروسک

اهداف پایه اول ابتدایی و نحوه توزیع آن در واحدهای یادگیری

اهداف کلی در دورهٔ اول ابتدایی:

زیبایی‌شناسی

۱. با مشاهده مستقیم طبیعت و محیط زندگی خود (کسب تجربیات دست اول) دریافت‌های حسی خود را از زیبایی‌ها بیان و آن را در قالب‌های مختلف هنری نشان می‌دهد و به زیبایی محیط زندگی خود کمک می‌کند.

- با کسب تجربیات دست اول از طبیعت و محیط پیرامونش، حواس پنج گانه خود را پرورش می‌دهد و از پدیده‌های مختلف مشاهده چند حسی دارد.
- با مشاهده طبیعت و محیط زندگی خود، درک و دریافت‌های حسی و احساسی خود را در قالب آثار هنری مختلف بیان می‌کند.
- با به کارگیری حواس مختلف و کسب تجربیات دست اول بعضی از عناصر بصری (همچون نقطه، خط، رنگ و بافت) را شناسایی و با الهام از آن‌ها یک اثر هنری خلق می‌کند.
- بعضی از اصول زیبایی‌شناسی (همچون نظم، حرکت، تنوع، ریتم) را درمحیط پیرامون خود شناسایی و آن را در قالب‌های مختلف هنری مختلف نشان می‌دهد.

۲. با مشاهده میراث فرهنگی ـ هنری محیط زندگی خود، دریافت‌های حسی و احساسات شخصی خود را توصیف می‌کند.

میراث فرهنگی و هنری

- با مشاهده و کسب تجربیات دست اول از بعضی از آثار فرهنگی و هنری (مادی و معنوی) محل زندگی خود،دریافت‌های حسی و احساسات خود را توصیف می‌کند.
- با بررسی مراسم مختلف بومی و آیینی(شامل جشن‌ها، عزاداری‌ها و....) آن‌ها را توصیف می‌کند.
- با شناسایی صنایع دستی و هنرهای بومی محل زندگی خود، ویژگی‌های آن را بیان می‌کند.
- با بررسی میراث فرهنگی و هنری محل زندگی خود، کاربردهای آن را در گذشته و حال توصیف می‌کند.
- چگونگی استفاده از میراث فرهنگی و هنری را در محل زندگی توصیف می‌کند.

خلاقیت هنری

۳. با به کارگیری تعدادی از تکنیک‌ها، ابزارها، مواد و وسایل، دریافت حسی و درک شخصی خود از یک موقعیت را در قالب یک اثر هنری بیان و آن را توصیف می‌کند.

- با مشاهده مستقیم طبیعت و محیط پیرامون خود، احساسات و دریافت‌های شخصی خود را در قالب یک اثر هنری ثبت می‌کند.
- با استفاده از حداقل یکی از عناصر بصری و یکی از اصول زیبایی شناسی؛مشاهدات، احساسات، تصورات و ایده‌های خود را از یک موقعیت در قالب آثار هنری مختلف بیان می‌کند.
- با شناخت و استفاده از تعداد محدودی ابزار و مواد و تکنیک‌های ساده احساسات و ایده‌های خود را در قالب آثار هنری مختلف بیان می‌کند.
- با استفاده و تلفیق مشاهدات حاصل از زندگی روزمره، خاطرات،رویاها و... ایده‌های خود را کشف، توسعه و آن را در قالب آثار هنری مختلف بیان می‌کند.

نقد هنری

۴. با توصیف یک اثر هنری، دریافت‌های حسی و شخصی خود را بیان و اجزای آن را شناسایی می‌کند.

- با رعایت ادب و احترام احساسات و دریافت حسی و شخصی خود را درباره کارهای هنری هم کلاسی‌هایش بیان می‌کند.
- با شناسایی بعضی از اجزا و عناصر، کارهای هنری هم

کلاسی‌هایش، آن‌ها را توصیف می‌کند.

- با توصیف کارهای هنری خود درباره چگونگی خلق آن توضیح می‌دهد.
- بازخوردهای دیگران را در باره کارهای هنری خود با دقت گوش داده و درباره آن‌ها فکر کند.

بنابراین در پایه اول ابتدایی دانش‌آموزان با مشاهده طبیعت و محیط زندگی خود و کسب تجربیات دست اول، حواس پنجگانه خود را پرورش داده و دریافت‌های حسی و احساسی خود را در قالب آثار هنری مختلف بیان می‌کنند. بعضی از اصول زیبایی‌شناسی (همچون نظم، ریتم) و عناصر بصری (همچون نقطه، خط، رنگ، سطح و بافت) را شناسایی و آن را در قالب‌های مختلف هنری نشان می‌دهند. بعضی از میراث مادی و معنوی محل زندگی خود را می‌شناسند. با شناخت و استفاده از تعداد محدودی تکنیک‌های ساده، ابزار، مواد و رسانه‌ها، احساسات و ایده‌های خود را در قالب آثار هنری مختلف بیان می‌کنند. با استفاده و تلفیق مشاهدات حاصل از زندگی روزمره، خاطرات، رویاها و ... ایده‌های خود را شناسایی و آن را در قالب آثار هنری مختلف بیان می‌کنند. با رعایت ادب و احترام احساسات و دریافت حسی و شخصی خود را دربارهٔ کارهای هنری هم‌کلاسی‌هایشان بیان می‌کنند. بازخوردهای دیگران را دربارهٔ کارهای هنری خود با دقت گوش می‌دهند و دربارهٔ آن‌ها فکر می‌کنند.

تصویر کلی واحدهای یادگیری درس «هنر و خلاقیت»

درس «هنر و خلاقیت» در پایه اول ابتدایی شامل ۱۷ واحد یادگیری است که هرکدام از زاویه‌ای خاص به پرورش حواس، تقویت خلاقیت و تجربه‌های هنری کودکان می‌پردازند. این واحدها به‌گونه‌ای طراحی شده‌اند که هم ارتباطی عمیق با طبیعت و زیبایی‌های پیرامون برقرار شود و هم کودک بتواند از طریق بازی، حرکت، صدا، رنگ و فرم، دنیای خود را تجربه و بازآفرینی کند.

در ابتدای مسیر، کودک با **طبیعت و حواس خود** آشنا می‌شود و در درس‌هایی مانند «من و طبیعت»، «نقطه و خط» و «نظم و ریتم» یاد می‌گیرد که چگونه با دیدن، شنیدن و لمس کردن، عناصر بنیادین هنر همچون نقطه، خط، رنگ، نظم و تکرار را در محیط اطراف کشف کند. سپس با درس‌هایی مانند «خلق دنیای رنگارنگ» و «بازی با تغییرها» وارد مرحلهٔ بازآفرینی می‌شود؛ جایی که تخیل و خلاقیت به او کمک می‌کنند تا برداشت‌های شخصی خود را با ابزارهای ساده و روش‌های متنوع هنری بیان کند.

در ادامه، تجربه‌های حسی و ادراکی او از طریق **صدا، تصویر و حرکت** غنی‌تر می‌شوند. در درس‌هایی چون «بازی با صدا و حرکت» یا «تجربه‌های صوتی و تصویری»، کودک یاد می‌گیرد احساسات و عواطف را تقلید، بازسازی یا به شکل هنری منتقل کند. با پیشرفت در واحدها، کودک به تجربه‌های زیبایی‌شناسانه می‌رسد؛ درس‌هایی چون «زیبایی‌ها» و «ایران زیبا» او را به مشاهده و بیان احساس از دیدن زیبایی‌های طبیعی، معماری و دست‌سازه‌های هنری دعوت می‌کنند. همچنین در «گنج‌های سرزمین من»، کودکان با میراث فرهنگی ـ از قصه‌ها و شعرها گرفته تا بازی‌های بومی ـ آشنا می‌شوند و نقش خود را در حفظ و ارزش‌گذاری آن‌ها درمی‌یابند.

واحدهای میانی و پایانی بیشتر بر **نقد هنری، شناخت ابزار، همکاری اجتماعی و بیان احساسات فردی** تأکید دارند. در درس‌هایی مانند «مشاهده یک اثر هنری»، «ابزار و مواد در هنر» و «تکرارهای زیبا»، کودکان می‌آموزند که با زبان خود اثر هنری را توصیف کنند، ابزارها را بشناسند و ریتم و الگوها را در کارهای هنری و محیط اطراف بیابند. در نهایت، درس‌هایی چون «بازی‌های ساده»، «دنیای من، خانه من» و «همراه با دیگران» بر رشد اجتماعی و عاطفی تمرکز دارند؛ کودک از طریق بازی‌های گروهی، بیان احساسات و همکاری با دیگران یاد می‌گیرد که چگونه خلاقیت و هنر را در زندگی روزمره و روابط اجتماعی خود به کار گیرد.

به این ترتیب، ۱۷ واحد یادگیری در پیوندی منسجم و تدریجی، کودک را از مشاهدهٔ ساده طبیعت و محیط پیرامون به سمت درک زیبایی، خلق آثار خلاقانه، نقد هنری، آشنایی با میراث فرهنگی و در نهایت تجربهٔ کار گروهی و اجتماعی هدایت می‌کنند.

زمان اختصاص داده شده به هر واحد درسی

همان‌طور که می‌دانید سال تحصیلی شامل ۲۵ هفته کاری است. از آنجا که ۲ ساعت در هفته به درس هنر و خلاقیت اختصاص داده شده است شما برای این درس ۵۰ جلسه کاری خواهید داشت. نحوه تخصیص ساعات در ۱۷ درس به شرح زیر است:

نام درس	تعداد جلسات اختصاص یافته
من و طبیعت	۴
نقطه، خط	۳
تکرارهای زیبا در طبیعت	۳
دنیای رنگین ما	۳
طبیعت زیبا	۳
ایران زیبای من	۳
گنج‌های سرزمین من	۲
خلق دنیای رنگارنگ	۳
بازی با صدا و حرکت	۳
بازی با ابزار	۲
رنگ و خیال	۳
دنیای خود را بساز	۳
سفر به دنیای نقطه و خط	۳
رنگین کمان احساس	۳
وسایل جادویی	۳
دنیای من، خانه من	۳
بازی به هم، شادی با هم	۳
جمع ساعت	۵۰

درس اول

من و طبیعت

واحد درسی در یک نگاه

در این واحد، دانش‌آموزان با نگاهی عاشقانه و سپاس‌گزارانه به تماشای طبیعت می‌نشینند، طبیعتی که جلوه‌ای از خلقت خداوند است و نشانه‌هایی از مهربانی، نظم و قدرت او را در خود نهفته دارد.

کودک در این درس یاد می‌گیرد که زیبایی‌های طبیعت تنها «دیدنی» نیستند؛ بلکه «احساس کردنی» و «شناختی» هستند. برگ سبز، صدای پرنده، درخشش نور و خنکای نسیم، همه نشانه‌هایی از حضور خالق یکتاست.

این درس به دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی فرصت می‌دهد تا با طبیعت به صورت مستقیم و فعال ارتباط برقرار کنند. یعنی کودکان تشویق می‌شوند با استفاده از حواس پنج‌گانه خود (بینایی، شنوایی، لامسه، بویایی و چشایی) به دنیای اطرافشان نگاه کنند، آن را کشف کنند و از زیبایی‌ها و ویژگی‌های طبیعی لذت ببرند. این واحد یادگیری با هدف ایجاد ارتباط عاطفی، حسی و شهودی کودکان با طبیعت به‌عنوان بخشی از خلقت خداوند طراحی شده است. در این درس، دانش‌آموزان از حواس پنج گانه برای شناخت بهتر عناصر طبیعی استفاده می‌کنند و با نگاه کردن، لمس کردن، شنیدن، بوییدن و چشیدن پدیده های ساده طبیعت، تجربه‌ای عمیق‌تر و فعال‌تر از محیط پیرامون خود به دست می‌آورند.

دانش‌آموزان از طریق یک تجربه حسی و مشاهدهٔ آزاد در طبیعت (یا محیط شبیه‌سازی‌شده طبیعی)، زیبایی‌های طبیعت را می‌بینند، احساس می‌کنند، به آن‌ها واکنش احساسی نشان می‌دهند و تلاش می‌کنند با زبان کودکانه آن‌ها را بیان کنند.

علاوه بر این، این فعالیت آغازگر شکل‌گیری اولیهٔ «درک زیبایی‌شناسی» است که سنگ‌بنای هنر است.

در این درس کودکان می‌آموزند که طبیعت فقط یک محیط بیرونی نیست، بلکه منبع الهام، زیبایی و شناخت برای رشد خلاقیت و مهارت‌های ذهنی و حسی آنهاست. از طریق مشاهده دقیق، لمس کردن، شنیدن صداهای طبیعت و حتی بوییدن گل‌ها و گیاهان، تجربه‌های حسی خود را گسترش می‌دهند و به تدریج یاد می‌گیرند زیبایی‌ها را تشخیص داده و به آنها احترام بگذارند. علاوه بر این می‌آموزند که خالق زیبایی‌ها، خود زیباست.

این واحد زمینه ای برای درک تنوع، شگفتی و زیبایی طبیعت فراهم می کند و از این راه مهارت‌های حسی، ارتباطی، هنری و اجتماعی دانش آموزان را تقویت می کند. یادگیری بهتر از طریق **تجربه مستقیم و حسی، تقویت حس شگفتی، کنجکاوی و قدردانی از طبیعت و محیط زیست و خالق آن، ایجاد پیوند عاطفی با طبیعت به‌عنوان بخشی از خلقت و تقویت** مهارت توجه، بیان احساسات، و پرسشگری از مهم‌ترین دلایل و ضرورت انجام این فعالیت در این پایه و اولین درس است.

در فرایند آموزش، دانش‌آموزان به‌تدریج درمی‌یابند که با دقت در جزئیات طبیعت و حفظ آن در واقع از نشانه‌های خداوند پاسداری می‌کنند. آنها می‌آموزند که مهربانی با طبیعت، مهربانی با آفریده‌های خداوند است و نگاه به زیبایی‌ها، راهی برای درک و دوستی با پروردگار است.

درس «من و طبیعت» فراتر از یک درس ساده است؛ این درس، کلید ارتباط عمیق و ماندگار کودکان با محیط اطراف و طبیعت است. این ارتباط نه تنها به رشد حسی و شناختی آنها کمک می‌کند، بلکه عشق و احترام به طبیعت، محیط زیست و خالق آن را در وجودشان نهادینه می‌سازد. با گذراندن این درس، کودکان نه تنها یاد می‌گیرند که طبیعت را ببینند و لمس کنند، بلکه احساس کنند و با آن زندگی کنند.

انتظارات عملکردی:

۱. برای شناخت و ارتباط با طبیعت از حواس پنج‌گانه استفاده می‌کند و جنبه های متنوع آن را با دقت بررسی می کند؛

۲. برای شناخت و ارتباط با طبیعت از حواس پنج‌گانه استفاده می‌کند و دریافت های حسی و شهودی خود از طبیعت را با علاقه‌مندی و اعتماد به نفس به شکل قابل فهم بیان می کند؛

۳. تفاوت استفاده از حواس پنج گانه را در شناخت صفات، ویژگی‌ها و جزئیات ساده در طبیعت را درک ، با علاقه و دقت آن را بررسی، پرسش‌های خود را به صورت واضح مطرح می‌کند و آن را در قالب فعالیت ها و بازی های مختلف نشان می دهد.

دامنه محتوایی واحد یادگیری:

مفاهیم: گوش کردن، لمس کردن، بوییدن، چشیدن و نگاه کردن

مهارت‌ها:

- استفاده آگاهانه و فعال از حواس پنج‌گانه برای کشف محیط طبیعی
- مشاهده دقیق و تمرکز بر جزئیات محیط پیرامون
- توصیف کلی و ساده آنچه حس می‌کند به زبان خودش
- تجربه احساسات و لذت بردن از طبیعت
- تعامل و بازی با عناصر طبیعی
- گفت‌وگو و همکاری گروهی درباره مشاهدات و احساسات

ارزش‌ها:

- علاقه و احترام به طبیعت و موجودات زنده
- مسئولیت‌پذیری در حفظ محیط زیست
- شوق به کشف و اکتشاف پیرامون خود
- همدلی و همکاری با دیگران در تجربه‌های گروهی
- توجه به زیبایی‌ها و شکرگزاری از نعمت‌های طبیعت

پیش‌نیازهای مفهومی:

- آشنایی اولیه با حواس پنج‌گانه (دیدن، شنیدن، لمس کردن، بوییدن، چشیدن)
- درک اولیه از محیط طبیعی و عناصر آن (مثلاً بدانند درخت، سنگ، برگ، خاک و آب چیست)
- آشنایی با تفاوت ویژگی‌های اشیا (مثلاً زبر و نرم، خنک و گرم، سبک و سنگین)
- درک اولیه از تنوع در طبیعت: (مثلاً درخت‌ها شکل‌های مختلف دارند، یا صداهای طبیعت متفاوت است)

پیش‌نیازهای مهارتی:

- توانایی توجه و تمرکز روی یک حس خاص (مثلاً فقط به صداها

گوش بدهند یا فقط با لمس کردن تشخیص دهند)

- مهارت توصیف احساسات و تجربه‌های حسی (با زبان ساده یا نقاشی بتوانند بیان کنند)
- مهارت سؤال پرسیدن دربارهٔ چیزهایی که حس می‌کنند (چرا این برگ زبر است؟ چرا این سنگ سرد است؟)
- توانایی مشارکت در فعالیت‌های گروهی و گوش دادن به دیگران
- کنجکاوی و جرئت برای تجربه‌های جدید و بازی در طبیعت

واژه‌های جدید:

۱. واژه‌های مربوط به حواس پنج‌گانه:

بینایی: روشن، تاریک، براق، رنگارنگ، سایه

شنوایی: بلند، آهسته، خش‌خش، چهچهه، وزوز، غرش، زوزه، تق‌تق

بویایی: خوشبو، بدبو

لامسه: نرم، زبر، صاف، چسبناک، سرد، گرم

چشایی: شیرین، ترش، تلخ، شور، گس

۲. واژه‌های مرتبط با طبیعت:

اجزای طبیعت: برگ، شاخه، ریشه، تنه، ساقه، گلبرگ، خاک، ماسه، رود، سنگ‌ریزه، شبنم و دریا

حالات طبیعت: مرطوب، خشک، خنک، داغ، نرم، سخت، سفت، شکننده و گرم

حرکات طبیعت: وزیدن، چکیدن، جاری شدن و پخش شدن

۳. واژه‌های احساسی و توصیفی

آرامش‌بخش، لذت‌بخش، عجیب، شگفت‌انگیز، متفاوت، ترسناک، زیبا و زشت

دانستنی‌های معلم

۱. جایگاه مفاهیم این درس در هنر و زندگی کودک

- طبیعت نخستین و نزدیک‌ترین معلم کودک است. او از طریق لمس برگ، شنیدن صدای پرندگان، دیدن رنگ گل‌ها و بوییدن خاک باران‌خورده، **شناخت حسی و عاطفی** خود را شکل می‌دهد.
- تجربه‌های حسی در این سن، پایهٔ همهٔ ادراک‌های هنری و زیبایی‌شناسی بعدی هستند.
- کودک با مشاهده و تجربهٔ مستقیم، **شگفتی و احترام به طبیعت** را می‌آموزد و نسبت به آن احساس دوستی پیدا می‌کند.

۲. پیوند با دنیای کودک

کودکان در این سن پر از کنجکاوی‌اند و لمس کردن و آزمودن را دوست دارند. درک آن‌ها از جهان بیشتر از طریق **حواس پنج‌گانه** شکل می‌گیرد تا از راه فکر انتزاعی. بنابراین تجربه‌های بوییدن، چشیدن، شنیدن و دیدن باید در فعالیت‌ها پررنگ باشند. ارتباط نزدیک با طبیعت، برای رشد جسمی، ذهنی و عاطفی کودک ضروری است و او را آرام و شاد می‌کند.

۳. نکات آموزشی برای معلم

- محیطی امن برای تماس مستقیم با طبیعت فراهم کنید؛ مثلاً آوردن برگ‌ها، میوه‌ها، صدف‌ها یا حتی شنیدن صدای پرندگان.
- فعالیت‌ها را ساده و بازی‌محور طراحی کنید: «چشم‌ها را ببند، صدای طبیعت را بشنو»، یا «این برگ چه بویی می‌دهد؟».
- کودکان را تشویق کنید تا با زبان ساده یا حرکات بدن، احساس خود را از تجربه‌های طبیعی بیان کنند.
- از مقایسهٔ مستقیم و ارزش‌گذاری (مثل اینکه این گل زیباتر از آن گل است) پرهیز کنید؛ بیشتر بر **حس و تجربهٔ شخصی** تأکید شود.

۴. ارتباط با سایر دروس

- این درس پایه‌ای است برای همه واحدهای بعدی؛ چون توجه و استفاده از حواس، زیربنای هنر، بازی و خلاقیت است.
- با علوم (شناخت طبیعت و محیط زیست)، تربیت بدنی (بازی‌های حسی) و حتی مهارت‌های زندگی (ابراز احساسات) پیوند دارد.

مراحل آموزشی و موقعیت‌های یادگیری:

مرحله اول: بررسی و شناسایی موقعیت: مشاهده و کشف طبیعت

استاندارد عملکردی سطح ۱: برای شناخت و ارتباط با طبیعت از حواس پنج‌گانه استفاده می‌کند و جنبه‌های متنوع آن را با دقت بررسی می‌کند.

فعالیت۱: آماده‌سازی و معرفی

۱. موقعیت یک: دانش‌آموزان را به طبیعت ببرید و از آن‌ها بخواهید اشیا، عناصر و پدیده های موجود در طبیعت را ببینند؛ لمس کنند؛ بو کنند؛ مزه کنند و صداها را بشنوند.

۲. موقعیت دو: چنانچه شرایط رفتن به طبیعت وجود ندارد درون کیسه یا جعبه مجموعه ای از اشیای طبیعی (برگ، سنگ، پوست درخت، پنبه، صدف و...)؛ چند گیاه معطر (نعناع، ریحان، گل محمدی، پوست پرتقال و...)؛ میوه‌ها و خوراکی‌های طبیعی (مانند سیب، خرما، گردو، لیمو) به کلاس آورده می شود

۳. پس از مشاهده چند حسی از دانش‌آموزان خواسته شود آنچه را از طریق حواس، حس و درک کرده اند را بیشتر بررسی کنند.

- تمرین‌های مشاهده‌ای: «چه رنگی می‌بینی؟»، «چی رو لمس کردی؟»
- تشویق به شنیدن و بستن چشم‌ها برای تمرکز بیشتر

فعالیت ۲: «چشم‌هایت را ببند»: از دانش‌آموزان بخواهید چشم‌هایشان را ببندند و به صداهای اطراف گوش کنند. سپس از آن‌ها بپرسید:

- چه صدایی شنیدید؟ (پرندگان، باد، ماشین و...)
- اگر با چشم‌های باز نگاه کنید، چه چیزی می‌بینید؟
- جعبه حسی: جعبه‌ای که داخل آن اشیای طبیعی (برگ، سنگ، پوست درخت، گل) قرار دارد. دانش‌آموزان با لمس اشیا بدون نگاه کردن، آن‌ها را حدس می‌زنند.

استاندارد عملکردی سطح ۲: برای شناخت و ارتباط با طبیعت از حواس پنج‌گانه استفاده می‌کند و دریافت‌های حسی و شهودی خود از طبیعت را با علاقه‌مندی و اعتماد به نفس به شکل قابل فهم بیان می‌کند؛

فعالیت۱: ایستگاه‌های حسی:

دانش‌آموزان به ۵ ایستگاه مختلف می‌روند:

- **ایستگاه بویایی:** بوییدن گل، گیاهان و عطرهای طبیعی (مانند عطر لیمو یا اسطوخودوس).
- **ایستگاه بینایی:** مشاهده جزئیات برگ‌ها با ذره‌بین یا دیدن تصاویر مناظر طبیعی.
- **ایستگاه شنوایی:** گوش کردن به صدای پرندگان یا باد در برگ‌ها.
- **ایستگاه لامسه:** لمس اشیای طبیعی مانند پوست درخت یا سنگ‌های صاف.
- **ایستگاه چشایی:** چشیدن خوراکی‌های طبیعی (مانند تکه‌های میوه).

گفت‌وگوی گروهی: هر گروه توضیح می‌دهد که کدام حس به نظرشان بهتر کمک کرد تا محیط اطرافشان را بشناسند.

فعالیت۲: طبیعت را مقایسه کن:

- لمس دو شیء طبیعی و مقایسه حس آن‌ها با هدف کمک به دانش‌آموزان برای بازگو کردن احساسات و ادراک‌ها
- طرح پرسش‌هایی مانند «از چی بیشتر خوشت اومد؟»، «حس کردی نرمه یا زبره؟»

فعالیت ۳: چشم‌ها را ببند، حدس بزن ترکیب حس لامسه و بویایی برای شناخت اشیا.

- لمس و بوییدن یک گل و سپس توصیف ویژگی‌های آن با استفاده از چند حس.

استاندارد عملکردی سطح ۳: تفاوت استفاده از حواس پنج گانه را در شناخت صفات، ویژگی‌ها و جزئیات ساده در طبیعت را درک، با علاقه و دقت آن را بررسی، پرسش‌های خود را به صورت واضح مطرح می‌کند و آن را در قالب فعالیت‌ها و بازی‌های مختلف نشان می‌دهد.

فعالیت ۱: کدام حس بهتر جواب می‌دهد؟

دانش‌آموزان در گروه‌های کاری به بررسی یک پدیده یا شیء (مثلاً یک سیب) با چشم، لمس، بو و مزه و ... بپردازند. از آنها بخواهید به این پرسش پاسخ دهند که: «کدام حس به ما اطلاعات بهتری می‌دهد؟» از دانش‌آموزان بخواهید تفاوت بین حواس را توضیح دهند.

فعالیت ۲: داستان‌سرایی حسی:

دانش‌آموزان درباره ویژگی‌های مواد طبیعی توضیح دهند. از آنها بخواهید پاسخ‌ها را از طریق مشاهده چند حسی پیدا کنند. سپس هر گروه یک داستان کوتاه درباره چیزی که دیده، شنیده یا لمس کرده‌اند، می‌سازند و آن را برای بقیه تعریف می‌کنند. از آنها بخواهید یک داستان کوتاه از نگاه یکی از حواس (مثلاً «من یک برگم، از چه حواسی برای شناخت من استفاده می‌کنی؟») تعریف کنند.

فعالیت ۳: داستان‌سرایی تصویری (کتاب کار):

در کتاب ۱۰ تصویر جذاب از عناصر طبیعت طراحی شده است. از دانش‌آموزان بخواهید به این تصاویر به دقت نگاه کنند و از میان آن‌ها دو یا سه تصویر را انتخاب کنند و داستانی برای آن تعریف کنند.

سپس از داستان خود یک بخش یا یک عنصر مورد علاقه‌شان در طبیعت را در قاب خالی وسط صفحه بکشند.

مرحله دوم :(خلاقیت: توسعه ایده و خلق آن): باز آفرینی طبیعت

فعالیت ۱: صدای طبیعت را بساز:

- نمونه صداهای طبیعت (صدای باران، پرنده، باد) را به صورت فایل صوتی پخش کنید.
- گروه‌ها را تشکیل داده و به هر گروه یک صدا یا موضوع بدهید.
- تقلید دانش‌آموزان از صداهای طبیعی (وزش باد، صدای پرندگان) با دهان یا ابزارهای ساده. هر گروه با استفاده از ابزار ساده مثل کاغذ، بطری پر از شن، چوب، یا حتی دهان خودشان، یک صدای طبیعی را بازسازی کنند.

فعالیت ۲: نمایش طبیعت با بدن:

- دانش‌آموزان با تقلید از طبیعت و با استفاده از حرکات بدن و صدای خود، شکل، صدا و حرکات عناصر و پدیده‌های طبیعی را نشان می‌دهند. (مثلاً صدای باران یا شکل یک برگ را با دست‌هایشان

نشان دهند).

■ **کار در خانه:** انجام فعالیت صفحه ۲ کتاب کار که در آن از دانش‌آموزان خواسته شده به نقش گلیم توجه کنند. سپس با کامل کردن طرحی که نقطه چین شده است، دست ورزی کنند.

فعالیت ۳: ساخت کولاژ با استفاده از برگ‌های جمع‌آوری شده از طبیعت:

■ از دانش‌آموزان می‌خواهیم برگ‌های مختلفی را از طبیعت در اندازه‌ها، رنگ‌ها و .... جمع‌آوری و جلسه آینده به کلاس بیاورند.

■ **کار در خانه:** انجام فعالیت صفحه سه کتاب کار که بر پرورش خلاقیت هنری دانش‌آموزان تأکید دارد.

فعالیت ۴: بازی «کارآگاه طبیعت»:

■ گروه‌ها در یک فضای باز قرار می‌گیرند و مأموریتی دریافت می‌کنند (مثلاً پیدا کردن یک گل با بوی مشخص یا شناسایی صدای یک حیوان).

■ هر گروه باید تصمیم بگیرد از کدام حس برای انجام مأموریت استفاده کند.

فعالیت ۵: نقاشی طبیعت:

دانش‌آموزان بعد از بستن چشم‌هایشان و یادآوری جانوران یا اشیای طبیعی شکل آن را تصور کرده و روی کاغذ نقاشی کنند. صفحه چهار کتاب کار با نگاه دقیق به انواع بز، بز مورد نظر خود را می‌کشند.

لطفا این بخش در یک باکس جداگانه برای صفحه میراث فرهنگی کتاب کار در نظر گرفته شود.

بز در فرهنگ و باورهای ایران باستان

- **نماد باروری و زندگی:** در فرهنگ‌های کهن، بز به‌ویژه بز کوهی (کل یا بز کوهستانی) نماد باروری، زایش و برکت بوده چون هم شیر می‌داده، هم گوشت و پوستش برای زندگی مردم حیاتی بوده است.
- **پیوند با آب و باران:** در بسیاری از نقش‌ها، بز با جریان آب یا درخت زندگی همراه است. باور داشتند که بز کوهی می‌تواند باران بیاورد یا به رویش گیاهان کمک کند.
- **قداست در هنر و اسطوره:** بز یکی از حیواناتی است که روی مهرها، سفالینه‌ها و ظروف فلزی ایران باستان زیاد دیده می‌شود. برای مردم، موجودی مقدس و حامی بوده است.

بز مارلیک و هنر باستانی ایران

- در **مارلیک** (گیلان امروزی)، جام‌های زرینی کشف شده که نقش بز روی آن‌هاست. بز در این آثار نماد شکوه طبیعت و زندگی جاودانه است.
- در **سفال‌های شوش و سیلک**، بز کوهی با شاخ‌های بزرگ و حالت جهش دیده می‌شود. این نقوش نشانهٔ **قدرت و پرش به سوی آسمان** هستند.

بز شاخ دار جام سوختهٔ شوشتر (انیمیشن معروف)

شاید معروف‌ترین نماد بز در ایران، همانی باشد که به شکل **نقش متحرک بز کوهی روی جام سفالی از شوش** شناخته می‌شود.

- این جام حدود ۵۰۰۰ سال قدمت دارد (دوران عیلامی).
- نقش بز کوهی با شاخ‌های بلند و خمیده در حالت جهش به سمت درخت زندگی رویش حک شده است.
- وقتی پژوهشگران تصویر بز روی سفال را به صورت متوالی بازسازی کردند، مشخص شد که شبیه یک **انیمیشن ابتدایی** عمل می‌کند: بز بالا می‌پرد و به شاخهٔ درخت زندگی می‌رسد.
- این اثر یکی از **نخستین نمونه‌های حرکت‌نما (انیمیشن) در تاریخ جهان** شناخته شده و بارها در رسانه‌ها و مستندها به آن اشاره شده است.

نکته‌های آموزشی برای معلم

- بز برای کودکان می‌تواند نماد شادی، پرش، جنب‌وجوش و زندگی باشد.
- می‌شود به دانش‌آموزان نشان داد که اجداد ما هزاران سال پیش، با نقش بز، **داستانی تصویری و متحرک** خلق کرده‌اند.
- این فرصت خوبی برای پیوند دادن **میراث فرهنگی ایران** با هنرهای امروزی مثل نقاشی، پویانمایی و بازی‌های کودکانه است.

مرحله سوم: گفت وگوی هنری نمایش و ارائه : (به اشتراک گذاری تجربه‌ها و توصیف آنچه یاد گرفته‌اند).

استاندارد عملکردی سطح۱:

فعالیت۱: تشویق دانش آموزان به بیان تجربیات حسی از طبیعت و محیط پیرامون خود.

استاندارد عملکردی سطح۲:

فعالیت ۱: به اشتراک‌گذاری تجربیات شخصی و احساسات دانش آموزان از طبیعت

فعالیت ۲: پاسخ به پرسش‌هایی

- **درباره تجربیات:** مثلا چه چیزی با استفاده از حواس مختلف یاد گرفتی؟
- **درباره حواس مختلف:** اگر یکی از این حواس را نداشتیم، چطور طبیعت و محیط پیرامونمان را درک می‌کردیم؟ هر فرد یا گروه توضیح می‌دهد که کدام حس به نظرشان بهتر کمک کرد تا محیط اطرافشان را بشناسند.

استاندارد عملکردی سطح۳:

فعالیت۱: نمایش نتایج فعالیت‌ها (مانند نقاشی‌ها یا داستان‌ها، صداها) و صحبت درباره آنها، بررسی تفاوت‌ها، طرح پرسش‌ها و...

شناسایی بدفهمی‌های احتمالی و راه‌های رفع آنها:

- اشتباه گرفتن حواس با یکدیگر (مثلاً دیدن به جای شنیدن)
- استفاده از یک حس به جای ترکیب حواس
- ناتوانی در بیان تجربه‌های حسی با زبان ساده

راهکارها:

- تمرین‌های جداگانه برای هر حس
- تمرین مقایسه تجربه یک پدیده با دو یا چند حس
- استفاده از نقاشی و نمایش برای بیان احساسات

ارزشیابی و سنجش یادگیری:

معیارها:

- دانش‌آموز حداقل سه حس (لمس‌کردن، بوییدن، شنیدن، دیدن، چشیدن) را برای بررسی طبیعت به کار بگیرد.
- تفاوت بین مواد طبیعی مختلف (مثلاً زبری سنگ و نرمی برگ) را توصیف کند.
- در هنگام مشاهده، کنجکاوی نشان دهد و با دقت به محیط اطراف نگاه کند.
- تجربه حسی خودش را به زبان ساده و قابل فهم توضیح دهد.
- احساسات و دریافت‌های خود را از طریق نقاشی، نمایش یا حرکات بدن نشان دهد.
- هنگام بیان تجربه‌هایش، اعتمادبه‌نفس داشته و با علاقه صحبت کند.
- می‌تواند توضیح دهد که چرا برخی حواس در شناخت طبیعت مهم‌تر هستند (مثلاً چرا برای شناخت یک درخت هم لمس کردن و هم دیدن مهم است).
- پرسش‌هایی مطرح کند که نشان‌دهنده توجه به جزئیات طبیعت است (مثلاً چرا برگ‌ها در زمستان خشک می‌شوند؟).
- از تجربه‌های حسی خود برای طراحی یک بازی یا فعالیت استفاده کند (مثلاً یک بازی حدس زدن مواد طبیعی با چشم بسته طراحی کند).

ابزارها:

- پوشه کار،
- چک‌لیست مشاهده معلم،
- خودارزیابی کودک: مثلاً با انتخاب تصویر حس برتر

راهکار ارتقای یادگیری:

- بازخورد فردی و گروهی
- تمرین‌های بیشتر با مواد متنوع‌تر
- پرسش و پاسخ خلاقانه

پرسش‌های متداول:

- اگر کودک یکی از حواس را ضعیف‌تر دارد، چه کنیم؟ تأکید بر حواس دیگر، مشارکت گروهی و ایجاد فرصت‌های بیشتر و جایگزین برای پرورش حس ضعیف تا دانش‌آموزان دچار اختلال حسی نشود.
- اگر دسترسی به طبیعت نداریم؟ بستهٔ حسی داخل کلاس

توصیه: لازم نیست همه فعالیت‌ها اجرا شود، ترکیب انعطاف‌پذیر ممکن است.

تأکیدات زبان‌آموزی:

- استفاده از واژگان توصیفی برای حس‌ها و طبیعت
- تمرین ساخت جمله با کلمات جدید مثلاً برگ نرم است.
- تشویق به داستان‌سازی حسی کوتاه با کمک معلم.

محتوای مشترک با سایر دروس:

۱. علوم تجربی

- شناخت ویژگی‌های طبیعت، مثل شکل، رنگ، جنس، صدا، بو و بافت مواد طبیعی.
- بررسی تأثیر حواس در شناخت محیط اطراف.
- شناخت موجودات زنده و محیط زیست.

۲. مهارت‌های زندگی و اجتماعی

- تقویت مهارت‌های ارتباطی از طریق بیان تجربه‌های حسی.
- کار گروهی در فعالیت‌های حسی و هنری.
- تشویق به احترام به طبیعت و محیط زیست.

۳. تربیت بدنی:

- تجربهٔ حرکت در محیط طبیعی (دویدن روی چمن، راه رفتن روی شن).
- بازی‌های حرکتی مرتبط با طبیعت (مثلاً دویدن و تقلید صدای باد).

۴. زبان و بیان:

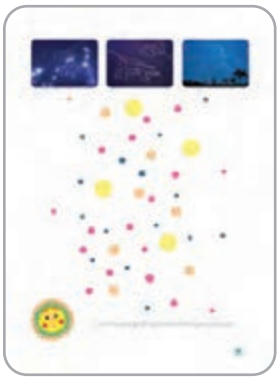
- بیان حس‌ها و تجربه‌های شخصی از طبیعت.
- توصیف ویژگی‌های اشیا و محیط.
- استفاده از واژه‌های مرتبط با حواس (مثلاً «برگ زبر است» یا «باد نرم می‌وزد»).

۵. مطالعات اجتماعی:

- شناخت محیط زیست خود

درس دوم

نقطه، خط

واحد درسی در یک نگاه

این درس با هدف آشنایی کودکان با دو عنصر بنیادین هنر، یعنی **نقطه و خط**، طراحی شده است. دانش‌آموزان در جریان فعالیت‌های ساده، بازی‌های حرکتی و مشاهدهٔ محیط اطراف، می‌آموزند که نقطه و خط تنها مفاهیم هندسی نیستند، بلکه می‌توانند پایه‌های اصلی خلق آثار هنری و بیان احساسات باشند.

در این واحد، کودک ابتدا با دقت به طبیعت و محیط پیرامون خود نگاه می‌کند تا حضور نقطه و خط را در اشیا و پدیده‌های مختلف (مانند برگ درخت، رد پای حیوانات، بارش باران یا مسیر پرواز پرندگان) کشف کند. سپس با راهنمایی معلم، یافته‌های خود را با زبان ساده بیان کرده و نمونه‌هایی از آن‌ها را نام می‌برد. در مرحلهٔ بعد، کودک تلاش می‌کند تا **تشخیص و توصیف** خود را تقویت کرده و تجربه‌هایش را با واژگان فارسی درست‌تر و قابل فهم‌تری بیان نماید.

در ادامه، فرصت برای **خلق هنری** نیز فراهم می‌شود؛ جایی که دانش‌آموزان با استفاده از ابزارهای ساده (مداد رنگی، ماژیک، نخ، مهره یا حرکت بدن) نقطه و خط را بازآفرینی می‌کنند و در قالب نقاشی، بازی حرکتی یا حرکت موزون، مفهوم آن‌ها را تجربه می‌کنند.

این واحد یادگیری، علاوه بر تقویت مهارت مشاهده و دقت کودکان، بر **پرورش خلاقیت، زبان‌آموزی، هماهنگی حرکتی و ارتباط میان تجربهٔ حسی و بیان هنری** تأکید دارد. همچنین از طریق فعالیت‌های گروهی، زمینهٔ رشد اجتماعی و تقویت اعتماد به نفس فراهم می‌شود.

انتظارات عملکردی واحد یادگیری:

۱. نقطه، خط مستقیم، سطح و رنگ را در طبیعت، اشیا و پدیده‌های محیط پیرامون خود مشاهده و به آن با دقت توجه می‌کند و نمونه هایی از آن را نام می‌برد.

۲. در اشیا و پدیده‌های محیط پیرامون خود نقطه، خط مستقیم، سطح و رنگ را در طبیعت، تشخیص می‌دهد و با ارائه نمونه‌هایی آنها را به شیوه قابل فهم و با استفاده از واژگان فارسی توصیف می‌کند.

۳. نقطه، خط، سطح و رنگ را در اشیا و پدیده‌های محیط پیرامون خود بررسی و مثال‌ها و نمونه‌هایی از آن را در محیط پیرامون خود شناسایی و بیان می‌کند.

دامنه های محتوایی واحد یادگیری :

مفاهیم: نقطه، خط، سطح و رنگ،

- **نقطه:** کوچک‌ترین جزء یک تصویر یا شکل که مکان را نشان می‌دهد.
- **خط مستقیم:** مسیر کوتاه‌ترین فاصله بین دو نقطه که صاف و بدون انحناست.
- **سطح:** فضایی که روی آن می‌توان شکل یا رنگ را دید، مثل دیوار، صفحه کتاب یا برگ درخت.
- **رنگ:** ویژگی ظاهری اشیا که بر اثر نور دیده می‌شود و می‌تواند گرم، سرد یا خنثی باشد.

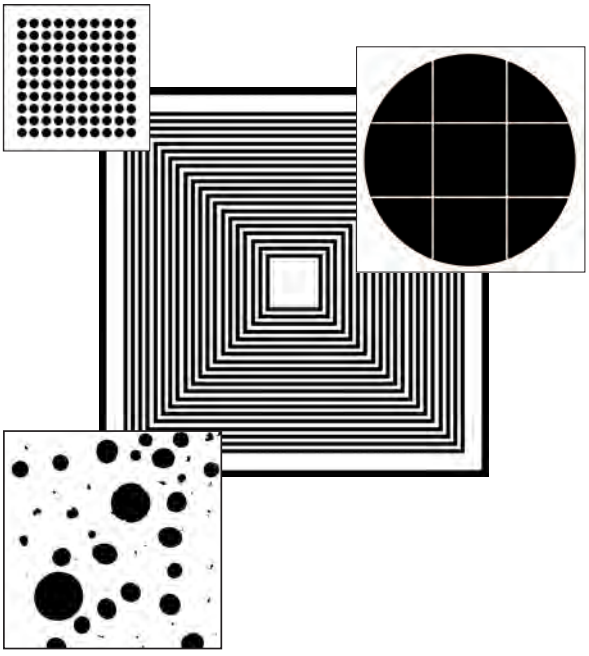
مهارت ها: تشخیص عناصر بصری، اجرای بازی، مشاهده طبیعت و الهام گرفتن از آن در فعالیت‌ها، فعالیت و کار گروهی، توصیف کلی اطلاعات دریافتی از طریق حواس، تقویت مهارت‌های حسی – حرکتی و تفکر.

مهارت‌ها

- **دقت کردن:** مشاهده دقیق اشیا و پدیده‌های اطراف و تمرکز بر جزئیات عناصر بصری در محیط پیرامون خود.
- **تشخیص دادن:** تشخیص نقطه، خط مستقیم، سطح و رنگ در نمونه‌های واقعی.
- **توصیف کردن :** بیان ویژگی ها با زبان ساده و با استفاده از واژگان فارسی درست.
- **کشف:** بررسی اشکال و یافتن نمونه‌های مشابه در محیط.
- **مقایسه نمونه‌ها:** در طبیعت و اشیا ساخته انسان (مثلاً خط ساقه گل با خط مداد).
- **بازی کردن:** انجام بازی های حسی – حرکتی .مثلا هر کسی چیزی در طبیعت پیدا کند که یک خط داشته باشد.(مثلاً یه چوب صاف یا یه شاخهٔ خمیده)
- **همکاری** در فعالیت های گروهی

ارزش ها: توجه به طبیعت و علاقه به آن؛ شوق به کندوکاو و اکتشاف در زیبایی‌های طبیعت؛ علاقه به زیبایی‌های طبیعت و خالق آن‌ها، توجه مستمر و همه جانبه به زیبایی‌های طبیعی و علاقه به آن‌ها، مسئولیت‌پذیری، صبر و تحمل و احترام به دیگران و شوق به مطالعه.

- دقت و توجه به جزئیات محیط اطراف.
- لذت بردن از زیبایی‌های ساده طبیعت و محیط پیرامون خود.
- تقویت حس کنجکاوی و پرسشگری درباره پدیده‌های اطراف.
- احترام به محیط زیست از طریق شناخت و حفاظت از عناصر زیبایی آن.

پیش‌نیازهای مفهومی (دانشی)

- آشنایی مقدماتی با واژه‌های «نقطه»، «خط» و «رنگ» در زندگی روزمره و درک اولیه از مفهوم نقطه و خط.
- درک ساده از تفاوت شکل‌ها و رنگ‌ها و شناخت ابتدایی آن‌ها.
- شناخت اولیه اشیای طبیعی (سنگ، برگ، گل) و اشیای ساخته انسان (کتاب، میز، مداد).
- تجربه باورها و احساسات نسبت به زیبایی طبیعت (مثلاً حس زیبایی وقتی رنگ‌های پاییز را مشاهده می‌کنند.

پیش‌نیازهای مهارتی (توانایی‌های عملی)

- توانایی مشاهده و تمرکز روی یک تصویر یا شیء برای چند لحظه.
- مهارت بیان ساده ویژگی‌های یک شیء یا پدیده.
- مهارت دسته‌بندی اشیا براساس یک ویژگی (مثل رنگ یا شکل).

واژه‌های جدید: نقطه، خط، سطح و رنگ

دانستنی‌های معلم

۱. جایگاه مفاهیم این درس در هنر و زندگی کودک

- نقطه ساده‌ترین و بنیادی‌ترین عنصر بصری است. کودک در آغاز بیشتر چیزها را به شکل نقطه یا لکه می‌بیند و ترسیم می‌کند. نقطه در طبیعت به شکل دانه‌های باران، ستاره‌ها، گلبرگ‌ها یا حتی چشم انسان دیده می‌شود.
- خط از حرکت نقطه پدید می‌آید. خط‌ها می‌توانند مستقیم، خمیده، شکسته یا منحنی باشند. کودک از طریق خط، حرکت و مرزها را درک می‌کند؛ مثلاً خط تنهٔ درخت، خط افق یا رد پای حیوان.
- سطح حاصل گسترده شدن خط یا ترکیب چند خط است. کودک سطح را در اشکال ساده مثل دایره، مربع یا مثلث تجربه می‌کند. در طبیعت هم سطح برگ، بال پرنده یا پهنهٔ آسمان مثال‌های روشنی هستند.
- رنگ مهم‌ترین عامل جلب توجه کودکان است. رنگ‌ها نه تنها برای شناخت اشیا کاربرد دارند، بلکه بیانگر احساسات نیز هستند. کودکان از همان ابتدا رنگ‌ها را با شادمانی و انرژی تجربه می‌کنند.

۲. پیوند با دنیای کودک

این مفاهیم برای بزرگسالان ساده و بدیهی‌اند اما برای کودک پایه اول، کشف تازه‌ای محسوب می‌شوند. دانش‌آموز هنوز نمی‌تواند به‌طور انتزاعی مفهوم خط یا سطح را بفهمد؛ او باید آن‌ها را در نمونه‌های ملموس و قابل مشاهده در محیط زندگی ببیند و لمس کند. به نظر می رسد بازی و حرکت بهترین ابزار آموزش این درس است: راه‌رفتن در خط مستقیم، پریدن در نقطه‌های مشخص یا رنگ‌آمیزی سطح‌های بزرگ.

۳. نکات آموزشی برای معلم

- از نمونه‌های طبیعی و روزمره استفاده کنید: خط باران روی شیشه، سطح یک برگ، نقطه‌های روی کفش یا لباس کودک.
- کودکان را تشویق کنید خودشان مثال پیدا کنند و به زبان ساده توضیح دهند. این کار هم قدرت مشاهدهٔ آن‌ها را تقویت می‌کند و هم واژگانشان را گسترش می‌دهد.
- اجازه دهید کودک با بدن خود خط و نقطه بسازد: ایستادن در یک نقطه، راه‌رفتن روی خط یا پهن کردن دست‌ها برای نمایش سطح.
- رنگ‌ها را نه‌تنها در نقاشی بلکه در محیط اطراف هم نشان دهید (رنگ آسمان، رنگ میوه‌ها، رنگ لباس‌ها).
- در این سن نباید از کودک انتظار داشت که دقیقاً تعاریف علمی بدهد؛ کافی است با مثال و مشاهده، تفاوت‌ها و شباهت‌ها را حس کند.

۴. ارتباط با سایر دروس

- این درس مقدمه‌ای برای دروس بعدی مثل نظم و ریتم یا رنگ و خیال است.
- مفاهیم پایهٔ هنرهای تجسمی (نقطه، خط، سطح، رنگ) در تمام آثار هنری وجود دارند. اگر کودکان از همین ابتدا با آن‌ها آشنا شوند، در مراحل بالاتر بهتر می‌توانند زیبایی‌شناسی، نقد و خلق اثر را درک کنند.

مراحل آموزشی و موقعیت‌های یادگیری:

مرحله اول: بررسی و شناسایی موقعیت: مشاهده و کشف طبیعت

استاندارد عملکردی سطح ۱: نقطه، خط مستقیم، سطح و رنگ را در طبیعت، اشیا و پدیده‌های محیط پیرامون خود مشاهده و به آن با دقت توجه می‌کند و نمونه هایی از آن را نام می‌برد.

فعالیت ۱: شکار خطوط و رنگ‌ها:

- معلم دانش‌آموزان را به فضای باز (مانند حیاط مدرسه یا یک پارک) می‌برد و از آن‌ها می‌خواهد با دقت به محیط نگاه کنند و موارد زیر را پیدا کنند:
- خطوط مستقیم یا منحنی (در برگ‌ها، شاخه‌ها یا حتی سایه‌ها).
- نقاط (مانند گل‌های کوچک یا سنگ‌ریزه‌ها).
- سطوح مختلف (مانند سطح صاف یک سنگ یا سطح ناهموار پوست درخت).
- رنگ‌های متنوع (مانند سبز برگ‌ها، قهوه‌ای خاک).

استاندارد عملکردی سطح ۲: در اشیا و پدیده‌های محیط پیرامون خود نقطه، خط مستقیم، سطح و رنگ را در طبیعت تشخیص می‌دهد و با ارائه نمونه هایی، آن‌ها را به شیوه قابل فهم و با استفاده از واژگان فارسی توصیف می‌کند.

فعالیت ۱: به ترتیب بچین:

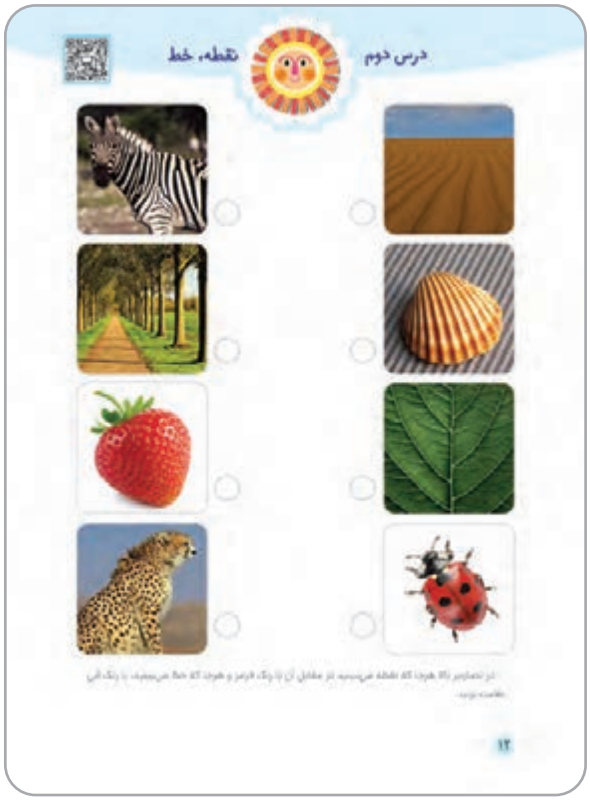
از دانش آموزان بخواهید تعدادی از عناصر طبیعی هم‌جنس و هم‌شکل ولی در اندازه و قطرهای مختلف (سنگ‌ریزه، چوب یا شاخهٔ درخت، برگ، میوه و...) جمع‌آوری کرده و به ترتیب از کوچک‌تر تا بزرگ‌تر، باریک‌تر تا پهن‌تر یا کم‌رنگ‌تر تا پررنگ‌تر بچینند.

فعالیت ۲: چندرنگ‌ها:

از دانش‌آموزان بخواهید به عناصر و پدیده‌های طبیعی در پیرامونشان نگاه کنند و سپس بگویند کدام یک از آن‌ها از دو یا چند رنگ تشکیل شده‌اند. (مثلا درخت معمولاً از دو رنگ تنه و برگ‌ها تشکیل شده است. هرچند درخت میوه می‌تواند رنگ‌های بیشتری داشته باشد).

فعالیت ۳: پازل خطوط و نقاط:

- تصاویری از طبیعت (مثل درختان، رودخانه‌ها یا پرندگان) نشان دهید و از دانش‌آموزان بخواهید عناصر بصری مثل خط و نقطه را در آن پیدا کنند و نشان دهند.
- **کار در خانه:** انجام فعالیت صفحه اول درس نقطه و خط، پیدا کردن ارتباط بین تصویر و مفهوم .

مرحله دوم: (خلاقیت: توسعه ایده و خلق آن): بازآفرینی طبیعت

فعالیت ۱: نقشه طبیعت:

دانش‌آموزان باید در یک برگه نقشه‌ای ساده از چیزهایی که دیده‌اند بکشند.

- نقاط کوچک مثل پرنده، ماهی و... را با مداد به هم وصل کنند.
- رنگ‌ها را به بخش‌های مختلف اضافه کنند.
- **کار در خانه:** انجام فعالیت صفحه دوم درس نقطه و خط، دست‌ورزی.

فعالیت ۲: ساختن اشکال با عناصر طبیعت۱:

از دانش‌آموزان بخواهید تعدادی از عناصر طبیعی به شکل نقطه (تعدادی سنگ‌ریزه، حبوبات، دانه‌ها و...) را روی زمین، روی یک سطح یا روی میز طوری بچینند که شکلی با آن‌ها ساخته شود.

فعالیت ۳: ساختن اشکال با عناصر طبیعت۲:

از دانش‌آموزان بخواهید تعدادی از عناصر طبیعی به شکل خط صاف و مستقیم (تعدادی شاخهٔ درخت یا چوب) را روی زمین، روی یک سطح یا روی میز طوری بچینند که شکلی با آن‌ها ساخته شود.

استاندارد عملکردی ۳: نقطه، خط، سطح و رنگ را در اشیا و پدیده‌های محیط پیرامون خود بررسی و مثال ها و نمونه هایی از آن را در محیط پیرامون خود شناسایی و بیان می کند.

فعالیت ۱: کار در خانه: داستان رنگ‌ها و خطوط:

توجه دانش‌آموزان را به تصاویر بالای صفحه ۳ کتاب کار این درس جلب کنید. از دانش‌آموزان بخواهید. داستان کوتاهی درباره یکی از عناصری که دیده (مثل یک خط رودخانه یا یک نقطه نورانی در آسمان شب) بگویند. سپس نقاط صفحه سوم کتاب کار را به‌هم وصل و شکل موردنظر خود را بکشند.

فعالیت ۲: بازی نقطه‌ها:

- معلم روی زمین دایره‌های کوچک (نقطه) با کاغذ رنگی می‌گذارد. موسیقی شاد و تند پخش می‌شود. بچه‌ها باید از یک نقطه به نقطهٔ دیگر بپرند.
- با توقف موسیقی باید ثابت بایستند.

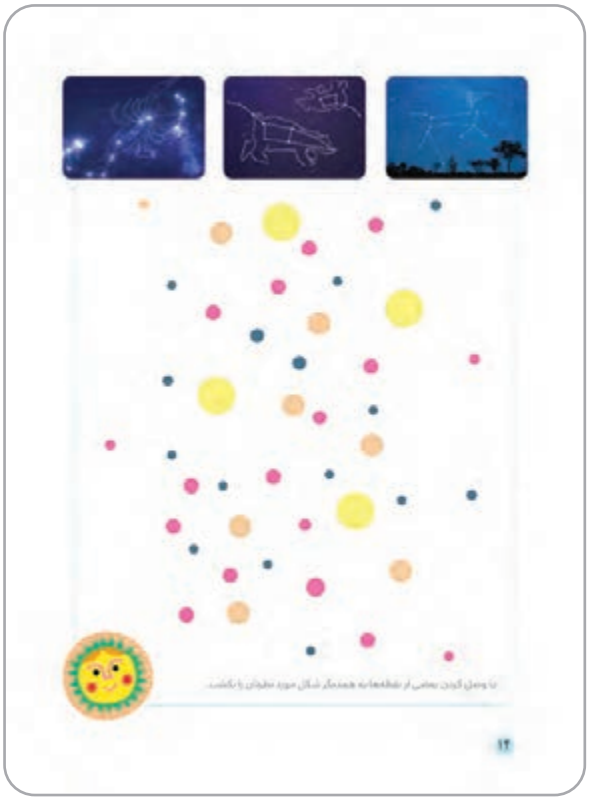
فعالیت ۳: راه رفتن روی خط مستقیم:

- یک خط بلند با طناب یا گچ روی زمین کشیده می‌شود.
- دانش‌آموزان باید روی خط مستقیم با ریتم موسیقی حرکت کنند (راه رفتن آرام، راه رفتن تند، راه رفتن با دست‌های باز.)

فعالیت ۴: کار در خانه:

- معلم با جلب توجه دانش‌آموزان به تصویر صفحه چهار کتاب کار ابتدا درباره این پوشش، چوخا (نام لباس، قوم یا اقوام، شهرها و استان‌هایی که آن را می پوشند و....) توضیح دهد. سپس از آن‌ها بخواهد خطوط را پیدا و آن را رنگ‌آمیزی کنند.

بز در فرهنگ و باورهای ایران باستان

چوخا؛ نماد فرهنگ بختیاری

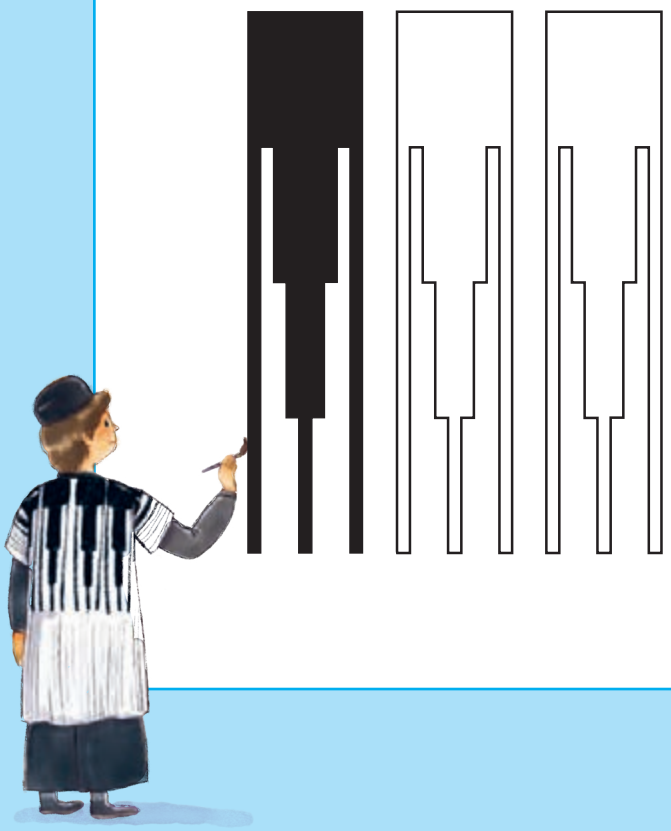
چوخا نوعی لباس مردانه سنتی ایل بختیاری است که قدمتش به صدها سال پیش می‌رسد. این لباس معمولاً از **پشم طبیعی گوسفند** بافته می‌شود و به دلیل ضخامت و استحکامش برای زندگی عشایری (کوهستان، کوچ و طبیعت سخت زاگرس) بسیار مناسب است. چوخا نه‌تنها پوشاک روزمرهٔ بختیاری‌ها، بلکه نمادی از **هویت، مردانگی و غیرت ایلی** به شمار می‌آید. در گذشته هنگام مراسم مهم، جنگ‌ها و جشن‌ها حتماً چوخا به تن می‌کردند.

ویژگی‌ها

- **جنس:** بافته شده از پشم، بدون رنگ مصنوعی؛ رنگ طبیعی نخ معمولاً سفید مایل به کرم یا خاکستری است.
- **طرح:** بر روی چوخا راه‌راه‌های سیاه‌رنگی دیده می‌شود. این خطوط عمودی و موازی جلوه‌ای خاص و ساده اما باوقار به آن می‌دهند.
- **شکل:** شبیه نیم‌تنه یا عباست، آستین ندارد و روی لباس اصلی پوشیده می‌شود.
- **کارکرد:** سبک بودنش حرکت در کوهستان را آسان و در عین حال بدن را از سرما و باد محافظت می‌کند.

جایگاه فرهنگی

- چوخا در بین بختیاری‌ها نشانه‌ای از **افتخار قومی** است؛ بسیاری از ریش‌سفیدان و بزرگان ایل هنوز در مراسم رسمی آن را بر تن می‌کنند.
- در موسیقی، شعر و ادبیات محلی بختیاری نیز بارها به چوخا اشاره شده است.
- امروزه چوخا در جشن‌های سنتی، عروسی‌ها و آیین‌های بختیاری پوشیده می‌شود و به‌عنوان یک **اثر میراث فرهنگی ناملموس ایران** شناخته شده است.

نکات آموزشی برای معلم

- برای دانش‌آموزان توضیح داده شود که چوخا **فقط یک لباس نیست**، بلکه داستانی از زندگی سخت، تلاش، کوچ‌نشینی و هویت مردم بختیاری است.
- می‌توان به ارتباط **خطوط سیاه روی چوخا** با نظم و ریتم اشاره کرد؛ این خطوط مثل الگوهای تکرارشونده در طبیعت هستند.
- پیشنهاد می‌شود بچه‌ها **نقاشی چوخا** را با استفاده از خطوط موازی و رنگ‌های ساده تمرین کنند؛ این کار هم حس فرهنگی به آن‌ها می‌دهد و هم با مفاهیم هنر (خطوط، ریتم، تکرار) پیوند می‌خورند.
- معلم می‌تواند تصاویری از چوخا نشان دهد و از بچه‌ها بخواهد دربارهٔ **تفاوت لباس‌های محلی ایران** پرسش و گفت‌وگو کنند.

مرحله سوم: گفت وگوی هنری نمایش و ارائه :(به اشتراک گذاری تجربه‌ها و توصیف آنچه یاد گرفته‌اند)

استاندارد عملکردی سطح ۱:

فعالیت۱. تشویق دانش آموزان به بیان تجربیات حسی از طبیعت ومحیط پیرامون خود

استاندارد عملکردی سطح ۲:

فعالیت ۱: به اشتراک‌گذاری تجربیات شخصی و احساسات دانش آموزان از طبیعت

فعالیت ۲: پاسخ به پرسش‌های مشاهدات: چه خط‌هایی در طبیعت دیدی؟ کدام رنگ‌ها بیشتر در طبیعت بودند؟

استاندارد عملکردی سطح ۳:

فعالیت۱: اشیا و عناصر نقطه‌دار: از بچه‌ها بخواهید به اشیایی در پیرامون خود یا عناصری در طبیعت فکر کنند که در آن‌ها نقطه‌های زیادی به کار رفته است. (سبد، آبکش، هندوانه، و...) سپس درباره کاربرد این نقطه‌ها صحبت کنند.

فعالیت ۲: اشیا و عناصر خط‌دار: از بچه‌ها بخواهید به اشیایی در پیرامون خود یا عناصری در طبیعت فکر کنند که در آن‌ها خط‌های زیادی به کار رفته است. (شانه و برس، موی سر، درخت‌های برگ‌سوزنی و...) سپس درباره کاربرد این خط‌ها صحبت کنند.

فعالیت ۳: نمایش نتایج فعالیت‌ها

مانند نقاشی‌ها، داستان‌ها، صداها و...، صحبت درباره آنها، بررسی تفاوت‌ها، طرح پرسش‌ها و...

پرسش‌های پایانی: بحث و گفت‌وگوی کلاسی درباره تجربیات و توصیف آن‌ها

شناسایی بدفهمی‌های احتمالی و راه‌های رفع آن‌ها:

۱. دانش‌آموز ممکن است «نقطه» را صرفاً یک دایره کوچک بداند و درک نکند که نقطه می‌تواند جایگاه آغاز حرکت، تمرکز نگاه یا مرکز توجه باشد. برای رفع این بدفهمی، معلم می‌تواند با بازی‌های حرکتی (ایستادن در یک نقطه، پریدن از نقطه‌ای به نقطهٔ دیگر) نقش «نقطه» را برای کودک عینی سازد.

۲. برخی کودکان «خط» را فقط خط کشیده‌شده با مداد روی کاغذ تلقی می‌کنند و توجه ندارند که خط در طبیعت و زندگی روزمره نیز وجود دارد (شاخهٔ درخت، ریل قطار، باران). نمایش نمونه‌های واقعی و دعوت به مشاهده در محیط پیرامون می‌تواند این سوءبرداشت را اصلاح کند.

۳. ممکن است کودک تصور کند نقطه و خط دو پدیده جدا و بی‌ارتباط هستند. معلم باید نشان دهد که خط از پیوستگی نقطه‌ها شکل می‌گیرد (مثلاً با راه رفتن چند کودک در یک مسیر).

۴. برخی دانش‌آموزان نقطه و خط را فاقد زیبایی تلقی می‌کنند. با معرفی آثار هنری سادهٔ خطی (نقاشی‌های کودکانه یا طرح‌های فرش) می‌توان ارزش زیبایی‌شناختی آن‌ها را آشکار کرد.

ارزشیابی و سنجش یادگیری:

معیارها:

- دانش‌آموز در طبیعت یا محیط کلاس، نمونه‌هایی از **نقطه، خط، سطح و رنگ** را نشان می‌دهد و نام می‌برد.
- در فعالیت‌های گروهی، می‌تواند اشیای ساده را بر اساس «نقطه، خط، سطح و رنگ» توصیف کند.
- در بازی‌های حرکتی موزون، با استفاده از بدن خود، نقطه و خط را نمایش می‌دهد.
- در نقاشی یا کار عملی، ترکیب ساده‌ای از نقطه و خط می‌سازد و آن را توضیح می‌دهد.

ابزارها:

- پوشهٔ کار (جمع‌آوری نقاشی‌ها و کاربرگ‌ها).
- کارنمای فردی (نمایش و توضیح یک اثر در جمع).
- مشاهدهٔ کلاسی (ثبت رفتار دانش‌آموز هنگام کشف یا توضیح نقطه و خط).
- چک‌لیست معلم (ثبت توانایی در شناسایی و توصیف نمونه‌ها).

- خودارزیابی ساده (دانش‌آموز بگوید «کدام فعالیت را بیشتر دوست داشتم؟»).
- همتاسنجی (دانش‌آموزان آثار یکدیگر را ببینند و نظر ساده‌ای بیان کنند).

راهکارهای بهبود یادگیری:

- ایجاد فرصت دوباره برای تجربه با ابزارهای متنوع (رنگ، طناب، چوب).
- تشویق کودکانی که کمتر فعال‌اند با فعالیت‌های حرکتی و بازی.
- استفاده از محیط بیرون کلاس برای جستجوی نمونه‌های طبیعی.
- تقویت زبان توصیفی با جملات سادهٔ هدایت‌گر توسط معلم.

پرسش‌های متداول:

- اگر دانش‌آموز فقط یک نمونه تکراری را نام ببرد چه باید کرد؟ معلم می‌تواند او را به مشاهده محیط راهنمایی کند و با پرسش‌های ساده ذهن او را فعال سازد.
- اگر کودک خط را فقط با خط‌کش تصور کند چه باید کرد؟ استفاده از بازی‌های بدنی و طناب می‌تواند تصور او را گسترش دهد.

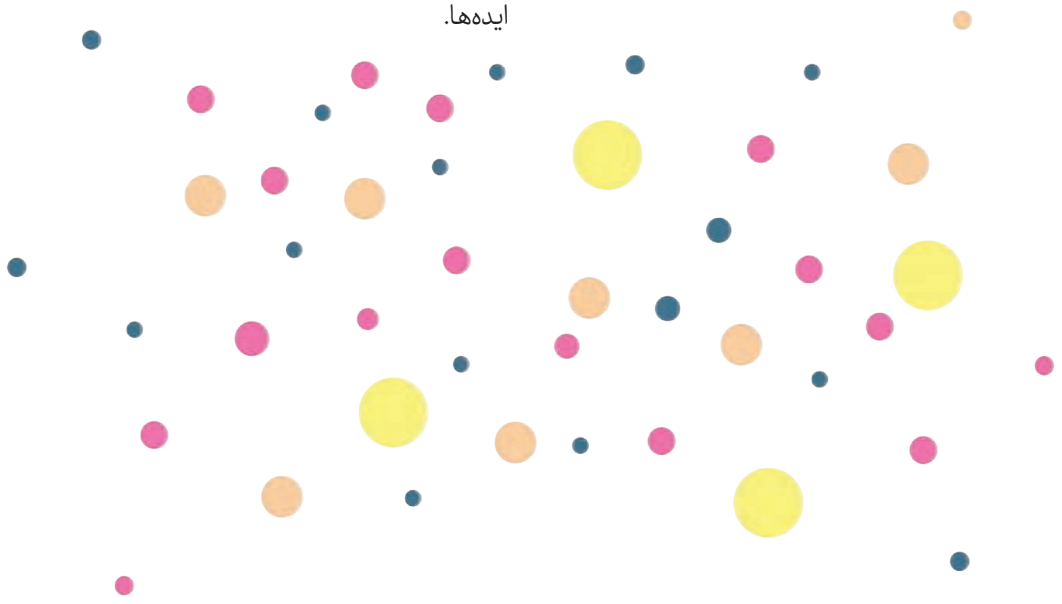
توصیه‌ها: فعالیت‌ها باید متنوع، کوتاه و همراه با بازی باشند؛ نمونه‌های واقعی از محیط پیرامون آورده شود؛ فرصت ابراز نظر آزادانه و توصیف شخصی داده شود.

تأکیدات زبان‌آموزی:

واژگان کلیدی این درس: «نقطه»، «خط»، «سطح»، «رنگ». معلم باید از جملات ساده مانند «این یک نقطه است»، «این خط صاف است» استفاده کند و از به‌کارگیری اصطلاحات پیچیده پرهیز نماید. تأکید بر جمله‌سازی ساده کودکان («نقطه‌ها پشت سر هم شدند و خط شدند») توصیه می‌شود.

محتوای مشترک با سایر دروس:

- **ریاضی:** آشنایی با نقطه و خط، تقویت مفاهیم پایه‌ای هندسی. (برای استفاده از زبان و مثال‌های مشابه)
- **علوم تجربی:** مشاهده رنگ‌ها و شکل‌های طبیعت، توجه به ویژگی‌های ظاهری موجودات و اشیا. (تشویق به آوردن مثال از محیط واقعی)
- **کار و فناوری:** استفاده از ابزار ساده برای ترسیم خط و نقطه (مداد و خط‌کش). (رعایت ایمنی ابزار و آموزش کاربرد ساده)
- **تربیت بدنی:** اجرای بازی‌های حرکتی و حرکات موزون برای نمایش نقطه و خط. (ادغام مفاهیم هنری در فعالیت‌های حرکتی)
- **مهارت‌های زندگی:** تقویت دقت، صبر و توانایی بیان محترمانه ایده‌ها.

درس سوم

تکرارهای زیبا در طبیعت

واحد درسی در یک نگاه

نظم و ریتم بخشی جدانشدنی از جهان پیرامون ماست. از صدای تکرارشونده باران تا نقش‌های منظم روی پوست حیوانات یا طرح‌های فرش و کاشی، همه و همه نشانه‌هایی از ریتم و هماهنگی‌اند. این درس فرصتی است برای آن‌که دانش‌آموزان با نگاه دقیق‌تر و عمیق‌تر، الگوهای تکراری را در طبیعت و محیط اطراف خود شناسایی کند و درک تازه‌ای از زیبایی آن‌ها به دست آورد.

دانش آموز در این واحد با مشاهده و نام بردن از نمونه‌های ساده الگوهای تکراری آغاز می‌کند. سپس می‌آموزد که چگونه می‌توان این تکرارها را توصیف کرد و در قالب بازی‌ها، حرکات بدنی، یا ترسیم‌های ساده بازآفرینی نمود. تجربه چنین فعالیت‌هایی به او کمک می‌کند مفاهیم انتزاعی نظم و ریتم را به‌صورت عملی لمس کند و در عین حال، توانایی زبانی و هنری خود را برای توصیف مشاهدات تقویت نماید.

هدف اصلی این درس پرورش دقت، تمرکز و توانایی تشخیص الگوهای هماهنگ است؛ اما در کنار آن، احساس شوق و لذت از کشف زیبایی‌های منظم جهان نیز در کودک بیدار می‌شود. او در می‌یابد که تکرار نه ملال‌آور، بلکه سرچشمه زیبایی و الهام برای خلق آثار تازهٔ هنری است.

انتظارات عملکردی واحد یادگیری

۱. نظم و ریتم (الگوهای تکرارشونده) را در طبیعت و محیط پیرامون خود مشاهده و با دقت به آن‌ها توجه می‌کند و مثال‌هایی از آن‌ها را نام می‌برد.

۲. با بررسی طبیعت و محیط پیرامون خود، نظم و ریتم موجود در آن‌ها را تشخیص می‌دهد و با ارائه نمونه‌هایی، آن‌ها را به شیوه قابل فهم و با استفاده از واژگان فارسی توصیف می‌کند.

۳. نظم و ریتم را در طبیعت و محیط پیرامون خود بررسی و مثال‌ها و نمونه‌هایی از آن را در محیط پیرامون خود شناسایی و بیان می‌کند.

دامنه های محتوایی واحد یادگیری:

مفاهیم: آفریده‌های طبیعی، زیبایی‌های طبیعت، نظم، ریتم، تکرار، الگو

مهارت‌ها: ارتباط و تعامل با طبیعت، استفاده مؤثر از حواس پنج‌گانه، تجربه زیبایی‌شناسانه، تشخیص اصول و مبانی زیبایی‌شناسی، اجرای بازی، مشاهده طبیعت و الهام گرفتن از آن در فعالیت‌ها، فعالیت و کار گروهی، توصیف کلی اطلاعات دریافتی از طریق حواس، تقویت مهارت های حسی – حرکتی، تفکر نقاد و تفکر الگوریتمی، ایجاد الگوهای الهام‌گرفته از طبیعت (مثلاً نقاشی با تکرار اشکال یا ساختن ریتم با صداها) و ترکیب الگوهای طبیعی در فعالیت‌های هنری (مثلاً چاپ برگ‌ها با نظم خاص)

ارزش‌ها: توجه به طبیعت و علاقه به آن، شوق به کندوکاو و اکتشاف در زیبایی‌های طبیعت، علاقه به زیبایی‌های طبیعت و خالق آن‌ها، توجه مستمر و همه جانبه به زیبایی‌های طبیعی و علاقه به آن‌ها، مسئولیت‌پذیری؛ صبر و تحمل و احترام به دیگران، شوق به مطالعه، احترام به طبیعت به‌عنوان یک سیستم منظم، دقت و توجه بیشتر به جزئیات محیط پیرامون، علاقه‌مندی به کشف الگوها و نظم‌ها در دنیا، لذت بردن از ریتم‌ها و تکرارها در طبیعت و هنر، افزایش دقت در مشاهده و ارتباط بین پدیده‌ها.

تعریف مفاهیم :

- **تکرار (الگو):** رخداد یا شکل‌هایی که به صورت منظم یا نامنظم در طبیعت، اشیا یا پدیده‌ها دیده می‌شوند، مثل رگه‌های برگ، موج‌های آب یا حلقه‌های تنه درخت.
- **ریتم طبیعی:** جریان یا تکرار منظم عناصر در طبیعت که حس هماهنگی و زیبایی ایجاد می‌کند.
- **زیبایی‌های طبیعت:** درک جذابیت و هماهنگی ناشی از تکرار و الگوها در محیط طبیعی و ساخته دست انسان.

مهارت‌ها

- **مشاهده دقیق و توجه به جزئیات تکراری در طبیعت:** مانند برگ‌های یک درخت، رگه‌های سنگ یا موج‌های آب.
- **تشخیص الگو و ریتم در عناصر طبیعی و محیط اطراف:** توانایی نام بردن و توصیف تکرارها.
- **توصیف با استفاده از واژگان فارسی:** بیان شکل‌ها، رنگ‌ها، خطوط و بافت‌های تکراری.
- **بازآفرینی الگوها:** کشیدن، چیدن یا خلق نمونه‌های مشابه در نقاشی یا فعالیت‌های دست‌ورزی.
- **تفکر تحلیلی و مقایسه‌ای:** بررسی شباهت‌ها و تفاوت‌ها بین الگوهای طبیعی و الگوهای ساخته شده توسط انسان.
- **فعالیت گروهی و تعامل:** بازی، ارائه و گفت‌وگو درباره مشاهده‌ها و تکرارها.

ارزش‌ها

- توجه به زیبایی‌های طبیعت و الگوهای طبیعی
- کنجکاوی و پرسشگری درباره نظم و تکرار در محیط اطراف
- قدردانی از تنوع و هماهنگی طبیعت
- همکاری و احترام به دیدگاه دیگران در فعالیت‌های گروهی

پیش‌نیازهای مفهومی :

۱. **شناخت کلی از طبیعت و محیط پیرامون:** (آشنایی با عناصر طبیعی مثل درختان، گل‌ها، سنگ‌ها، آب، آسمان و...)

۲. **تشخیص ویژگی‌های ساده اشیا و پدیده‌ها:** (درک رنگ، اندازه، شکل و جنس اشیا و...)

۳. **آشنایی با مفهوم تکرار:** (مثل خطوط روی صدف، پره‌های گل آفتابگردان) و شناخت ابتدایی از چرخه‌های طبیعی (روز و شب، فصل‌ها و...)

۴. درک اولیه از صداها و ریتم‌های محیطی:

- صداهای طبیعی (مثل صدای باران، صدای موج‌ها)
- ریتم‌های ساده در حرکت (مثلاً راه رفتن آهسته و سریع)

پیش‌نیازهای مهارتی :

۱. مهارت‌های مشاهده و دقت:

- توانایی نگاه دقیق به اشیا و محیط اطراف (مثلاً بررسی شکل برگ‌ها یا الگوهای روی سنگ‌ها)
- پیدا کردن شباهت‌ها و تفاوت‌ها در اشکال و پدیده‌های طبیعی
- توجه به جزئیات در پدیده‌های اطراف (مثلاً شمارش گلبرگ‌های یک گل)

۲. مهارت‌های شنیداری و تشخیص صداها:

- تشخیص تفاوت بین صداهای طبیعی (مثلاً صدای آبشار، صدای پرنده‌ها، صدای باد)
- توانایی تقلید یا بازآفرینی ریتم‌های شنیده شده (مثلاً با دست زدن یا ضرب گرفتن روی میز)

۳. مهارت‌های حرکتی ظریف و درشت:

- توانایی لمس و دسته‌بندی اشیای طبیعی بر اساس ویژگی‌هایشان (صاف، زبر، سخت، نرم)
- چیدن اشیا بر اساس الگوهای منظم (مثلاً چیدن برگ‌ها در یک ردیف متقارن)
- حرکت هماهنگ با ریتم‌های ساده (مثل راه رفتن با یک آهنگ یا انجام یک حرکت هماهنگ با ضرب)

۴. مهارت‌های توصیف و بیان:

- توانایی بیان آنچه می‌بینند و مقایسه کردن اشیا و پدیده‌ها با کلمات ساده
- استفاده از واژه‌های مرتبط با الگو، تکرار، نظم و ریتم برای توضیح دیده‌ها

۵. مهارت‌های خلاقانه و بازآفرینی الگوها:

- توانایی ایجاد الگوهای ساده (مثلاً کشیدن یک الگوی تکرارشونده روی کاغذ)
- ترکیب اشکال طبیعی برای خلق الگوهای جدید (مثلاً استفاده از برگ‌ها برای ساخت یک شکل خاص)

واژه‌های جدید: نظم، تکرار، ترتیب، بدون ترتیب، پشت سرهم، بالا و پایین، یک شکل، یکی در میان، برعکس، آهنگ، الگو، تکرار، تناسب، هماهنگی، موج و متقارن

دانستنی‌های معلم

۱. جایگاه مفاهیم این درس در هنر و زندگی کودک

- نظم و ریتم از بنیادی‌ترین مفاهیم درک زیبایی هستند. انسان از کودکی به صورت ناخودآگاه به تکرارها و الگوها توجه می‌کند؛ مثل صدای قلب، گام‌های راه رفتن یا تغییر روز و شب.
- در طبیعت، ریتم را در تکرار گلبرگ‌ها، موج‌های دریا، طرح‌های پوست حیوانات یا پرهای پرندگان می‌بینیم.
- درمیراث فرهنگی و هنری ایران، ریتم و تکرار نقش محوری دارد مثل فرش، معماری، کاشی‌کاری و موسیقی.
- برای دانش‌آموزان ، توجه به این نظم‌ها و الگوهای تکرارشونده باعث تقویت دقت، تمرکز، حس زیبایی‌شناسی و هماهنگی حرکتی می‌شود.

۲. پیوند با دنیای کودک

دانش آموزان به طور طبیعی از بازی‌های تکراری لذت می‌برند؛ مثلاً بارها می‌پرند، می‌دوند یا یک آهنگ را پشت سرهم می‌خوانند. این تکرارها برای آن‌ها امنیت و شادی ایجاد می‌کند. لذا استفاده از بازی می تواند نقشی محوری در درک و یادگیری این مفهوم داشته باشد. درک ریتم از راه حرکت و موسیقی برای کودک بسیار ساده‌تر از توضیح نظری است. مثلاً کوبیدن دست روی میز، تکرار صدای حیوانات یا راه رفتن گروهی با یک ریتم مشخص. اگر دانش آموزان در این سن، با نمونه‌های بصری و شنیداری ریتم آشنا شوند، در نقاشی‌ها، بازی‌ها و حرکات خود به‌طور طبیعی از آن استفاده خواهند کرد.

۳. نکات آموزشی برای معلم

- **مشاهده طبیعت:** به برگ‌های یک شاخه درخت، خطوط یک صدف، یا نوارهای بدن گورخر اشاره کنید و از دانش‌آموزان بخواهید ریتم را پیدا کنند.
- **بازی‌های حرکتی:** حرکت‌های ساده (مثل دست‌زدن، پریدن یا قدم‌زدن) را با ریتم تکراری همراه کنید.
- **ریتم در هنر:** نمونه‌ای از یک فرش یا کاشی ایرانی را نشان دهید و از دانش‌آموزان بخواهید الگوهای تکرارشونده را شناسایی کنند.
- **نقاشی و کاردستی:** بچه‌ها می‌توانند با تکرار نقطه‌ها، خط‌ها یا شکل‌ها روی کاغذ، ریتمی ساده بسازند.
- از توضیح‌های پیچیده پرهیز کنید؛ کافی است بچه‌ها حس کنند که الگوهای تکرار زیبا هستند و می‌توانند آن‌ها را بازآفرینی کنند.

۴. ارتباط با سایر دروس

- این درس پیوند مستقیم با درس دوم (نقطه، خط، سطح، رنگ) دارد؛ زیرا ریتم در واقع تکرار همین عناصر بصری است.
- با درس‌های موسیقی و حرکت (مثل درس ۷: بازی با صدا و حرکت) هم ارتباط دارد، چون ریتم شنیداری و حرکتی هم بخش مهمی از یادگیری است.
- همچنین به درس‌های مربوط به میراث فرهنگی (مثل ایران زیبا یا گنج‌های سرزمین من) وصل می‌شود، چون هدف اصلی در این درس **آگاهی از نظم‌های طبیعی و هنری** است، نه حفظ کردن تعریف‌های خشک. کودک باید یاد بگیرد که در زندگی روزمره‌اش ریتم و تکرار را ببیند و از آن لذت ببرد.

مراحل آموزشی و موقعیت‌های یادگیری:

مرحله اول: بررسی و شناسایی موقعیت: مشاهده و کشف طبیعت

استاندارد عملکردی سطح ۱: نظم و ریتم (الگوهای تکرارشونده) را در طبیعت و محیط پیرامون خود مشاهده و با دقت به آن‌ها توجه می‌کند و مثال هایی از آن‌ها را نام می برد.

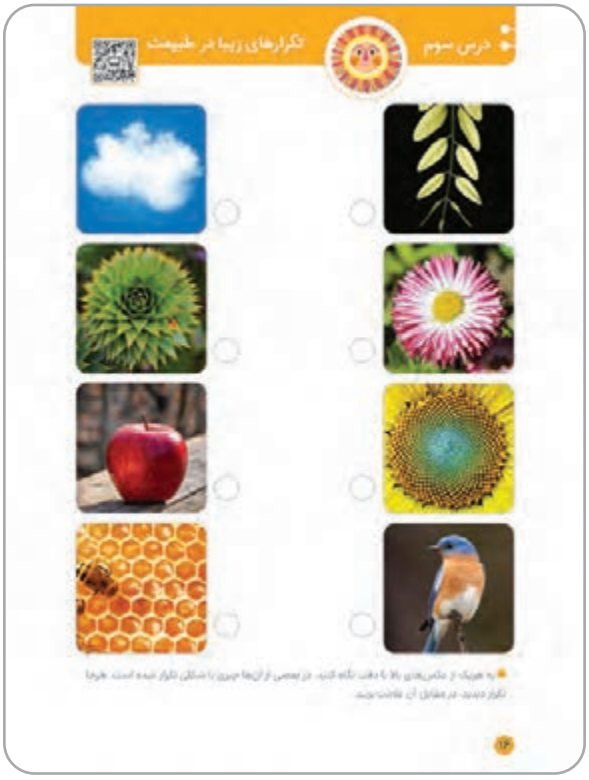
فعالیت ۱: گردش علمی: بردن دانش‌آموزان به فضای باز و تشویق آن‌ها به مشاهده الگوهای طبیعی (مثل برگ‌های درختان، چینش گلبرگ‌ها، خطوط روی پوست درختان و حیوانات، موج‌های آب) و نام بردن از آن‌ها.

فعالیت ۲: بازی «پیدا کن و بگو»: با ارائه تصاویری از طبیعت از دانش‌آموزان می‌خواهیم که الگوهای تکراری یا نظم‌های طبیعی را پیدا کنند و بگویند چه الگوهای منظمی در آن می‌بینند.

فعالیت ۳: گوش دادن به طبیعت و محیط پیرامون : گوش دادن به صدای پرندگان، باران، باد و صدای گام‌ها روی سطوح مختلف و تشخیص الگوهای تکرارشونده در آن‌ها.

فعالیت ۴: کار در خانه؛ نگاه کن و بگو: در این تصاویر، چند شکل ، رنگ یا چیز تکرار شده است یا در کنار هم قرار گرفته‌اند.

از دانش‌آموزان بخواهید تا نگاه کنند و بگویند کدام شکل‌ها یا رنگ‌ها دوباره تکرار شده‌اند؟ (علامت بزنند)

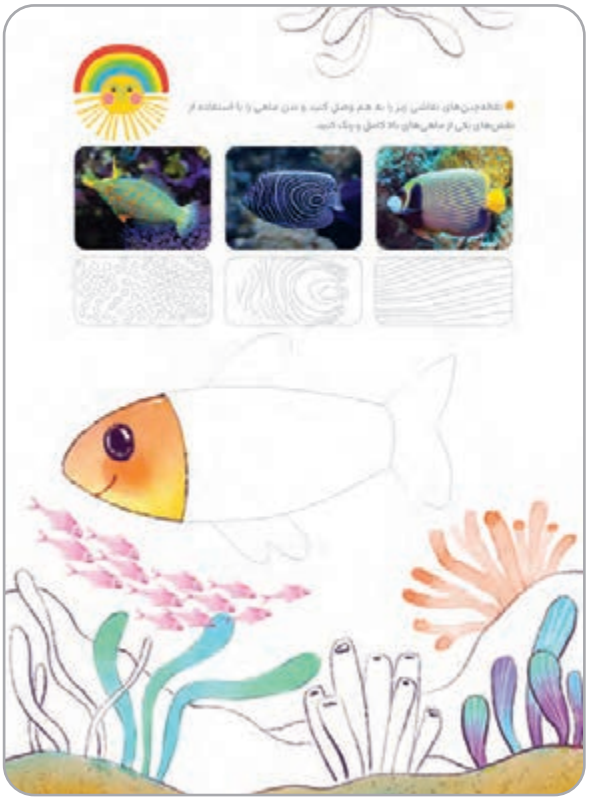

استاندارد عملکردی سطح ۲: با بررسی طبیعت و محیط پیرامون خود، نظم و ریتم موجود در آن‌ها را تشخیص می‌دهد و با ارائه نمونه‌هایی، آن‌ها را به شیوه قابل فهم و با استفاده از واژگان فارسی توصیف می‌کند.

فعالیت ۱: بازی «قدم‌های منظم»: معلم الگویی ساده می‌دهد (دو قدم آرام، یک مکث، دوباره دو قدم آرام). بچه‌ها باید همان الگو را اجرا کنند. بعد گروهی از بچه‌ها الگوی جدید بسازند.

فعالیت ۲: کار در خانه؛ کامل کن: از دانش‌آموزان بخواهید الگوهای ارائه شده در صفحه دوم کتاب کار (صفحه دست‌ورزی) را مشاهده کنند و با مداد رنگی شکل‌هایی مثل آنچه در تصویر را بر روی ماهی هست بکشند و رنگ کنند.

فعالیت ۳: کار در خانه؛ خودت بکش: در صفحه سوم کتاب کار در هر ردیف چند شکل خالی هست. از دانش‌آموز بخواهید ابتدا الگوی تکرارشونده آن را تشخیص دهد. شکل‌ها را به ترتیب بچیند یا به عبارتی بکشد و سپس بر اساس الگو رنگ بزند.

فعالیت ۴: ساخت ریتم با طبیعت: دانش‌آموزان از اشیای طبیعی (سنگ، چوب، برگ خشک) برای ساخت ریتم‌های ساده استفاده می‌کنند. به‌عنوان مثال: ضربه به سنگ و چوب برای تولید صدای ریتمیک (تک ضرب، دو ضرب و سه ضرب).

- استفاده از برگ‌ها یا صدف‌ها برای ساخت الگوهای تصویری یا چیدمان منظم و توصیف شفاهی آن.

مرحله دوم :(خلاقیت: توسعه ایده و خلق آن):

بازآفرینی طبیعت

استاندارد عملکردی سطح ۳: نظم و ریتم را در طبیعت و محیط پیرامون خود بررسی و مثال‌ها و نمونه هایی از آن را در محیط

پیرامون خودشناسایی و بیان می‌کند.

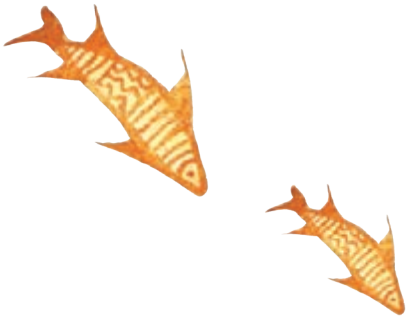
فعالیت ۱: قصه‌گویی ریتمیک: داستانی کوتاه درباره طبیعت (مثلاً زندگی یک پرنده) توسط معلم یا دانش‌آموز گفته می‌شود و دانش‌آموزان باید با حرکات یا صداهای ریتمیک داستان را همراهی کنند (مانند بال زدن یا صدای پای آهسته).

فعالیت ۲: بازی ریتمیک: اجرای ریتم‌های طبیعی با حرکت و صدا.

- **ایجاد صدا:** دست زدن به‌صورت منظم، تکرار ضربات (تک‌ضرب، دوضرب و سه‌ضرب)؛ تولید صداهایی که یک نظم مشخص دارند، راه رفتن یا دویدن با ریتم مشخص روی زمین با ضربات یکسان.
- **انجام حرکات منظم و ریتمیک:** دانش‌آموزان در گروه‌ها حرکت‌های بدنی منظم می‌سازند (بالا-پایین-چرخش) و آن را تکرار می‌کنند. سپس توضیح می‌دهند که الگوی ساخته‌شده چه نظمی دارد و...

فعالیت ۳: کاردستی نظم طبیعت: ساخت کاردستی از

الگوهای طبیعی : (مثلاً طراحی یک گردنبند با مهره‌ها و عناصر طبیعی و مصنوعی که الگوی خاصی دارند به عبارتی با استفاده از نخ، مهره و کاغذ رنگی، الگویی منظم درست کنند).

فعالیت ۴: نقاشی الگوها: دانش‌آموزان بعد از مشاهده طبیعت، الگوها و ریتم‌هایی که دیده‌اند را در قالب نقاشی بیان می‌کنند.

مثلاً رسم ردیف‌های تکراری درختان یا دایره‌های متقارن گل (کتاب کار صفحه آخر).

کاردرخانه: با جلب توجه دانش‌آموزان به تصویر صفحه چهار کتاب کار از دانش‌آموزان بخواهید ماهی‌های خود را بکشند.

بشقاب با نقش دو ماهی در هنر ایران

در هنر ایران، ماهی از دیرباز نماد برکت، روزی، تازگی و حیات بوده. در سفره‌های نوروزی هنوز هم ماهی قرمز نشانهٔ زندگی و آغاز نو است. در سفالینه‌ها و ظروف فلزی (به‌ویژه در ری، نیشابور و گرگان)، نقش ماهی معمولاً در مرکز ظرف قرار می‌گرفت. هنرمندان باور داشتند غذایی که در ظرفی با نقش ماهی خورده شود، برکت و تازگی بیشتری دارد.

در برخی از این آثار، دو ماهی به صورت روبه‌رو یا دایره‌وار نقش شده‌اند که علاوه بر نماد باروری و پایداری زندگی، به نشانهٔ هماهنگی و تعادل نیز تفسیر می‌شود. احتمالاً این طرح‌ها پیوندی با باورهای کهن ایرانی هم دارند. در اسطوره‌ها، ماهی نگهبان آب‌هاست و در کنار نمادهایی مثل درخت زندگی یا گیاه مقدس، تصویر می‌شود.

نکات برای معلم

۱. پیوند با زندگی کودک:

۲. بچه‌ها از ماهی شناخت نزدیکی دارند (از سفرهٔ هفت‌سین، آکواریوم یا بازار). می‌توانند سریع با تصویر ارتباط برقرار کنند.

۳. الهام برای نقاشی:

۴. از بچه‌ها خواسته شود با الهام از این بشقاب، دو ماهی بکشند؛ می‌توانند رنگ‌ها یا شکل آن‌ها را تغییر دهند تا دنیای خیالی خودشان ساخته شود.

۵. پیوند با میراث فرهنگی:

۶. توضیح دهید که هزار سال پیش هم مردم ایران روی ظرف‌ها تصویر ماهی می‌کشیدند تا همیشه یاد زندگی و برکت باشند.

۷. فعالیت خلاقانه:

- می‌توانند ماهی‌های متقارن بکشند.
- یا دو ماهی در حال شنا را با رنگ‌های مختلف بسازند.
- حتی می‌توانند بشقاب کاغذی ساده را رنگ کنند و نقش ماهی‌ها را داخل آن بکشند.

مرحله سوم: گفت وگوی هنری نمایش و ارائه :(به اشتراک گذاری تجربه‌ها و توصیف آنچه یاد گرفته‌اند).

استاندارد عملکردی سطح ۱:

فعالیت۱: توضیح مشاهدات: (چه چیزهایی در طبیعت الگوی خاصی دارند؟)

استاندارد عملکردی سطح ۲و۳:

فعالیت ۱: به اشتراک‌گذاری کارهای دانش‌آموزان و صحبت درباره آن‌ها (نمایش چیدمان سنگ‌ها یا طراحی‌هایشان)

فعالیت ۲: پروژه کلاسی: دانش‌آموزان عکس‌هایی از الگوهای طبیعی جمع‌آوری کرده و در کلاس درباره آن‌ها صحبت کنند.

فعالیت ۳: پرسش‌های پایانی: بحث و گفت‌وگوی کلاسی درباره تجربیات و توصیف آن‌ها:

- «چطور فهمیدی که در طبیعت تکرار و نظم وجود دارد؟»
- «آیا می‌توانی خودت یک الگوی جدید بسازی؟ و...»

شناسایی بدفهمی‌های احتمالی و راه‌های رفع آن‌ها

۱. در این درس، یکی از بدفهمی‌های رایج آن است که کودک «الگوهای تکرار شونده» را تنها به صورت نقش‌های کتاب درسی یا اشکال هندسی محدود بداند و متوجه حضور پررنگ آن‌ها در طبیعت (گلبرگ‌ها، پولک ماهی، پر پرندگان، امواج آب) نشود. برای رفع این بدفهمی، ضروری است معلم نمونه‌های عینی و ملموس از محیط اطراف کلاس یا فضای باز مدرسه را به کودک نشان دهد و از او بخواهد مشابه آن را کشف کند.

۲. بدفهمی دیگر آن است که برخی دانش‌آموزان، تکرار را به معنای «کپی‌برداری مکانیکی» درک می‌کنند و از دیدن زیبایی و تنوع در آن غافل می‌مانند. در این حالت، نقش معلم آن است که با طرح پرسش‌های هدایت‌گر (مثلاً: چرا گلبرگ‌های این گل زیباست؟ اگر یکی از گلبرگ‌ها متفاوت بود چه می‌شد؟) کودک را به درک معنای زیباشناختی نظم و تکرار سوق دهد.

۳. برخی دانش‌آموزان در نام‌بردن از الگوهای ساده دچار مشکل می‌شوند. تمرین کلامی همراه با تصویر یا شعر کوتاه می‌تواند توان زبانی آنان را تقویت کند.

۴. همچنین ممکن است کودکان تفاوت بین «تکرار ساده» و «تکرار با تغییر» را درک نکنند. استفاده از بازی‌های حرکتی (مانند دست زدن‌های منظم همراه با تغییر ریتم یا حرکت پاها) می‌تواند این مفهوم را برای آنان عینی‌تر و جذاب‌تر کند.

ارزشیابی و سنجش یادگیری:

معیارها:

- توجه دانش‌آموز به الگوهای منظم در طبیعت (مثل برگ‌ها، موج‌های آب، خطوط بدن حیوانات).
- توانایی نام بردن مثال‌هایی از نظم و ریتم در محیط پیرامون.
- شرکت فعال در فعالیت‌های مشاهده‌ای، مثل گردش علمی و شنیدن صداهای طبیعت.
- تشخیص و دسته‌بندی الگوهای طبیعی.
- توضیح ریتم‌های مشاهده‌شده با استفاده از کلمات و جملات ساده و مرتبط.
- بازآفرینی الگوهای طبیعی از طریق نقاشی، چیدمان اشیا یا حرکات ریتمیک.
- بیان مثال‌های متنوع از نظم و ریتم در طبیعت، همراه با دلیل و توضیح.
- استفاده از زبان بدنی، صوتی یا بصری برای نشان دادن مفاهیم آموخته‌شده.

ابزارها:

- پوشه کار (جمع‌آوری نقاشی‌های الگویی).
- مشاهده کلاسی (ثبت توانایی کشف یا بازآفرینی الگو).
- چک‌لیست معلم (بررسی شناسایی الگوها و توصیف آن‌ها).
- خودارزیابی (دانش‌آموز بگوید «کدام الگو برایم زیباتر بود؟»).
- همتاسنجی (ارائهٔ آثار به همکلاسی‌ها و دریافت بازخورد ساده).
- بازی‌های گروهی به‌عنوان ابزار سنجش غیررسمی.

راهکار ارتقای یادگیری:

- نشان دادن نمونه‌های ملموس بیشتر در محیط.
- تنوع‌بخشی به ابزارها (مهر، کاغذ رنگی، چسباندن اشکال).
- ایجاد فرصت کار گروهی برای ساخت الگو.

- استفاده از قصه یا شعر با الگوی تکراری برای تثبیت مفهوم.

پرسش‌های متداول:

- اگر دانش‌آموز نتواند الگویی بیافریند چه باید کرد؟ می‌تواند ابتدا با الگوهای آماده، بازی کند و سپس به تغییر یا خلق نمونه جدید هدایت شود.
- اگر کودک فقط به تقلید بسنده کند چه باید کرد؟ باید او را به افزودن «یک تغییر کوچک» تشویق کرد.

توصیه‌ها: فعالیت‌ها کوتاه، شاد و مبتنی بر مشاهده باشند؛ نمونه‌ها از طبیعت و محیط واقعی انتخاب شوند؛ فرصت گفت‌وگوی آزاد به کودکان داده شود.

تأکیدات زبان‌آموزی:

واژگان کلیدی: «تکرار»، «الگو»، «نظم»، «پشت سر هم». معلم باید از مثال‌های سادهٔ روزمره استفاده کند («کاشی‌ها پشت سر هم هستند»، «این گلبرگ‌ها تکرار شده‌اند»). بهره‌گیری از شعرهای کودکانه یا بازی‌های زبانی تکراری به تقویت زبان کمک می‌کند.

محتوای مشترک با سایر دروس:

۱. فارسی (واژگان، توصیف و بیان مشاهدات)

- استفاده از واژگان ساده و مناسب برای توصیف مشاهدات مربوط به نظم و ریتم در طبیعت.
- تمرین مهارت‌های گفتاری و نوشتاری برای بیان مشاهدات و یافته‌ها.

۲. ریاضی (الگوها و نظم عددی)

- درک مفهوم الگوها، توالی و تکرار در طبیعت (مثل دانه‌های گل آفتابگردان یا بال‌های پروانه).
- مشاهده نظم و ریتم در اشکال طبیعی.
- استفاده از شمارش و ترتیب در توصیف نظم طبیعت.

۳. علوم (کشف پدیده‌های طبیعی)

- بررسی نظم در چرخه‌های طبیعی مثل شب و روز، تغییر فصول و رشد گیاهان.
- درک اهمیت نظم در طبیعت برای بقای موجودات زنده.

۴. تربیت‌بدنی (ریتم و هماهنگی در حرکت)

- درک ریتم و هماهنگی در حرکات بدن (مثل دویدن، پریدن، یا بازی‌های گروهی).
- استفاده از موسیقی و حرکات هماهنگ برای درک نظم و ریتم.

۵. کار و فناوری (ساخت اشیا بر اساس الگوها)

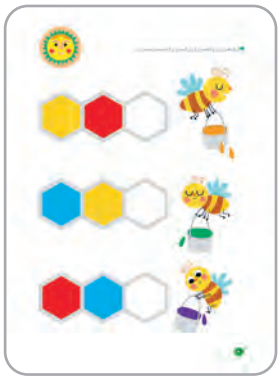
- استفاده از الگوهای طبیعت در طراحی و ساخت کاردستی.
- تمرین دقت و نظم در کارهای عملی و گروهی.

درس چهارم

دنیای رنگین ما

واحد درسی در یک نگاه

رنگ‌ها یکی از نخستین دروازه‌های کودکان به سوی زیبایی و تخیل‌اند. این درس فرصتی فراهم می‌کند تا دانش‌آموزان رنگ‌های پیرامون خود را در طبیعت و اشیای محیط ببینند، نام ببرند و تجربه کنند. کودک در این مسیر درمی‌یابد که رنگ‌ها فقط ویژگی ظاهری اشیا نیستند، بلکه احساسی درونی ایجاد می‌کنند. در این درس کودک تجربه می‌کند که چگونه رنگ‌ها می‌توانند شادمانی بیاورند، تفاوت‌ها را آشکار کنند و زیبایی‌ها را دوچندان نمایند و با بازی‌های ساده و فعالیت‌های هنری، رنگ‌ها را با بازآفرینی و ترکیب می‌کند و یاد می‌گیرد که دنیای رنگین می‌تواند بازتاب احساسات و اندیشه‌های او باشد و مقدمه‌ای برای درک عمیق‌تر مفاهیم زیبایی و خلاقیت.

انتظارات عملکردی واحد یادگیری

۱. سه رنگ اصلی را می شناسد و آن ها را از رنگ های فرعی تمییز می‌دهد و نام می برد.

۲. رنگ های اصلی و فرعی را در محیط خود جستجو و با دقت به آن‌ها توجه می کند و تعدادی از آن‌ها را نام می‌برد.

۳. با ترکیب و دست‌کاری رنگ‌های اصلی با یکدیگر، رنگ‌های دلخواه خود را به دست می‌آورد و آن‌ها را با زبان خود توضیح می‌دهد.

دامنه های محتوایی واحد یادگیری:

مفاهیم:

رنگ‌های اصلی و فرعی، تنوع رنگ‌ها، ترکیب رنگ‌ها، زیبایی‌های طبیعت؛ شاد، آرام.

- **رنگ اصلی:** سه رنگ پایه‌ای که نمی‌توان آن‌ها را با ترکیب رنگ‌های دیگر ایجاد کرد (قرمز، زرد، آبی).
- **رنگ فرعی:** رنگ‌هایی که با ترکیب دو رنگ اصلی به دست می‌آیند (مثلاً سبز، نارنجی، بنفش).
- **ترکیب رنگ‌ها:** فرایند ایجاد رنگ جدید با مخلوط کردن رنگ‌های اصلی یا فرعی.
- **تشخیص رنگ‌ها در محیط:** توانایی شناسایی رنگ‌های اصلی و فرعی در اشیا و طبیعت پیرامون.
- **تنوع رنگ‌ها و زیبایی‌شناسی:** درک جذابیت و هماهنگی ناشی از رنگ‌ها در محیط طبیعی و ساخته دست انسان.

مهارت‌ها (عملکردی):

- **شناخت و نام بردن رنگ‌ها:** توانایی شناسایی و نام‌گذاری رنگ‌های اصلی و فرعی.
- **مشاهده دقیق رنگ‌ها در محیط پیرامون:** پیدا کردن رنگ‌ها در طبیعت، اشیا و محیط مدرسه.
- **تمایز رنگ اصلی و فرعی:** توانایی تشخیص رنگ اصلی از رنگ فرعی و توضیح تفاوت‌ها.
- **ترکیب و خلق رنگ‌های جدید:** ایجاد رنگ دلخواه با ترکیب رنگ‌های اصلی و فرعی.
- **توصیف و بیان رنگ‌ها:** توانایی بیان تجربه بصری و رنگ‌های ایجاد شده با استفاده از واژگان ساده.
- **تفکر تحلیلی و خلاقانه:** بررسی تغییر رنگ‌ها و ایجاد الگوهای رنگی.

ارزش‌ها و نگرش‌ها (نگرشی):

- شوق به کشف و آزمایش رنگ‌ها
- دقت و توجه به زیبایی‌های محیط پیرامون
- احترام به احساس دیگران در انتخاب و سلیقه رنگی
- مسئولیت‌پذیری در استفاده از ابزار رنگ‌آمیزی
- صبوری در ساختن رنگ و بازی با آن
- قدردانی از زیبایی طبیعت و رنگ‌های آن
- بیان احساسات و تجربیات از طریق رنگ‌ها به‌عنوان زبان هنری کودک

پیش نیازهای مفهومی:

- آشنایی مقدماتی با مفهوم رنگ: کودک باید بداند که چیزها در جهان، رنگ دارند و رنگ یکی از ویژگی‌های قابل تشخیص اشیا است.
- تجربه مشاهده رنگ‌ها در محیط پیرامون: مثلاً دیده باشد که آسمان آبی است، خورشید زرد است، سیب قرمز، زرد، سبز و... است... (در درس‌های قبل یا در زندگی روزمره).
- درک شباهت و تفاوت بین چیزها: این توانایی پایه‌ای برای تمییز رنگ‌هاست (مثلاً اینکه بگوید: این دو رنگ شبیه هم نیستند.)
- نام‌بردن از رنگ‌های ساده و روزمره: (مثلاً بتواند بگوید: این قرمزه، اون آبیه...) حتی بدون شناخت ساختار رنگ‌ها.

پیش نیازهای مهارتی:

- توانایی مشاهده و تمرکز بر جزئیات دیداری: کودک باید بتواند نگاهش را متمرکز کند و رنگ را در چیزها تشخیص دهد.
- مهارت استفاده ساده از ابزار رنگ‌آمیزی: مثلاً مداد رنگی، ماژیک، گواش، آبرنگ یا خمیر بازی ـ بدون نیاز به دقت زیاد، ولی با توان استفاده ابتدایی.
- توانایی بیان احساسات یا توصیف با کلمات ساده: مثلاً بگوید: «این رنگ رو دوست دارم چون شبیه رنگ آسمونه.»
- آشنایی مقدماتی با کار گروهی و رعایت نوبت: چون بعضی از فعالیت‌ها نیاز به مشارکت در بازی یا گفت‌وگو دارند.
- مهارت ترکیب ساده رنگ ها (در حد بازی با رنگ‌ها) مثلاً بلد باشد دو رنگ را با هم مخلوط کند، حتی اگر اسم رنگ حاصل را دقیق نداند.

واژه‌های جدید:

رنگ، رنگ اصلی (قرمز، آبی، زرد)، ترکیب، رنگ دلخواه، روشن، تیره، شبیه، متفاوت

دانستنی‌های معلم

۱. جایگاه مفاهیم این درس در هنر و زندگی کودک

■ رنگ یکی از اولین عناصر بصری است که کودک درک می‌کند و به آن واکنش نشان می‌دهد. رنگ‌ها با عواطف و احساسات رابطهٔ مستقیم دارند: قرمز نشانهٔ هیجان، آبی آرامش، سبز طراوت و زرد شادی.

■ کشف رنگ‌ها در طبیعت و محیط اطراف، دریچه‌ای برای ورود به بیان هنری و پرورش تخیل کودک است.

۲. پیوند با دنیای کودک

کودکان به‌طور طبیعی رنگ‌ها را دوست دارند و با آن‌ها ارتباط می‌گیرند. استفاده از رنگ در نقاشی، بازی یا حتی انتخاب لباس، وسیله‌ای برای بیان «من» و هویت شخصی کودک است. رنگ‌ها برای کودک فقط زیبا نیستند؛ آن‌ها را حس می‌کند، می‌چشد و حتی «صدا» برایشان متصور می‌شود (مثلاً «این رنگ مثل خورشید است»).

۳. نکات آموزشی برای معلم

■ ابتدا از رنگ‌های موجود در طبیعت شروع کنید (رنگ برگ‌ها، آسمان، میوه‌ها).

■ به کودکان فرصت دهید با رنگ‌ها بازی کنند، بدون نگرانی از درست یا غلط بودن.

■ دربارهٔ معنای علمی یا نظری رنگ نیازی به توضیح نیست؛ مهم این است که کودک بتواند رابطهٔ شخصی و حسی خود را با رنگ‌ها پیدا کند.

■ رنگ‌آمیزی آزاد، نقاشی گروهی یا ترکیب رنگ‌ها (مثل آمیختن رنگ زرد و آبی برای ساخت سبز) تجربه‌های ارزشمندی‌اند.

۴. ارتباط با سایر دروس

■ این درس با ریاضی (طبقه‌بندی رنگ‌ها، مقایسه و دسته‌بندی)، علوم (شناخت رنگ در طبیعت)، و هنرهای تجسمی ارتباط مستقیم دارد.

■ به درس‌های مربوط به احساسات و نقد هنری (مثل درس ۱۴: رنگین‌کمان احساسات) پیوند دارد، چون رنگ ابزار مهمی در بیان و درک اثر هنری است.

مراحل آموزشی و موقعیت‌های یادگیری:

مرحله اول: بررسی و شناسایی موقعیت: مشاهده و کشف طبیعت

استاندارد عملکردی سطح ۱: سه رنگ اصلی را می‌شناسد و آن‌ها را از رنگ‌های فرعی تمییز می‌دهد و نام می‌برد.

فعالیت ۱: شکار رنگ‌ها:

- معلم کارت‌های رنگی (آبی، قرمز و زرد) را به دانش‌آموزان نشان می‌دهد و از آن‌ها می‌خواهد در محیط کلاس یا فضای باز، اشیایی با این رنگ‌ها پیدا کنند.
- مثال: «چه چیزی در کلاس به رنگ آبی است؟»

فعالیت ۲: قصه رنگ‌ها:

- معلم داستان کوتاهی درباره سه رنگ اصلی تعریف می‌کند، مثلاً: «رنگ آبی در آسمان زندگی می‌کرد، قرمز در گل‌ها و زرد در خورشید...» سپس از دانش‌آموزان می‌پرسد:
- کدام رنگ را بیشتر دوست دارید؟
- در کجا این رنگ را دیده‌اید؟

استاندارد عملکردی سطح ۲: رنگ‌های اصلی و فرعی را در محیط خود جستجو و با دقت به آن توجه می‌کند و تعدادی از آن‌ها را نام می‌برد.

فعالیت ۱:

۱. شناسایی رنگ‌ها:

- معلم تصاویری از محیط طبیعی یا اشیای اطراف نشان می‌دهد (مثل تصویر باغ، منظره دریا یا خانه) و از دانش‌آموزان می‌خواهد رنگ‌های اصلی را در این تصاویر شناسایی و نام ببرند.

کار در خانه: شناسایی سه‌رنگ اصلی با انجام فعالیت صفحه اول کتاب کار این درس.

مرحله دوم: (خلاقیت: توسعه ایده و خلق آن): بازآفرینی طبیعت

استاندارد عملکردی سطح ۳: با ترکیب و دستکاری رنگ‌های اصلی با یکدیگر، رنگ‌های دلخواه خود را به دست می‌آورد و آن‌ها را با زبان خود توضیح می‌دهد.

فعالیت‌های پیشنهادی:

فعالیت ۱: کار در خانه: «نقاشی با رنگ‌های تازه»:

- دانش‌آموزان با وصل کردن نقاط، پرنده مورد نظر در صفحه ۲ کتاب کار را می‌کشند و سپس با استفاده از رنگ‌های دلخواه آن را رنگ می کنند.

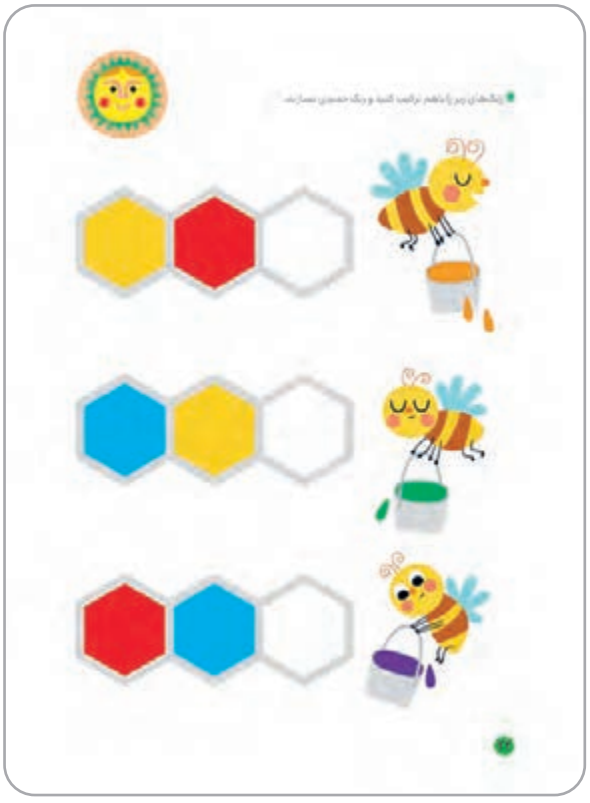
فعالیت ۲: آشپزخانه رنگ‌ها:

- معلم سه رنگ اصلی را به صورت گواش یا آبرنگ در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهد و از آن‌ها می‌خواهد با ترکیب این رنگ‌ها رنگ‌های فرعی بسازند:
  - آبی + زرد = سبز
  - زرد + قرمز = نارنجی
  - قرمز + آبی = بنفش
- هر دانش‌آموز نتایج ترکیب‌های خود را در برگه جداگانه و در صفحه ۳ کتاب کار در منزل ثبت می‌کند.

فعالیت ۳: نقاشی با رنگ‌های تازه:

- دانش‌آموزان با استفاده از رنگ‌های اصلی و رنگ‌های فرعی که خودشان ساخته‌اند، یک نقاشی خلاقانه از طبیعت، حیوانات یا منظره دلخواهشان می‌کشند.

فعالیت ۴: کار در خانه: صفحه ۴ این درس: تصاویر لباس های محلی را به دلخواه رنگ کنید.

میراث فرهنگی و هنری

لباس زنان گیلان:

لباس زنان گیلانی یکی از زیباترین و رنگارنگ‌ترین پوشاک سنتی ایران هست. لباس زنان گیلانی **نماد شادی، کار و زندگی روزمره** در میان شالیزارها و روستاهای شمال ایران است. رنگ‌های متنوع آن نشان‌دهنده **روحیه شاد و سرزنده مردم گیلان** است. این لباس علاوه بر کارکرد روزانه، در جشن‌ها و مراسم هم پوشیده می‌شود و به نوعی بیانگر هویت بومی و دارای ویژگی‌های زیر است:

- **چادرشب و دامن‌های چین‌دار:** زنان گیلانی معمولاً دامن‌های پرچین و بلند می‌پوشند که از پارچه‌های رنگی و گلدار دوخته می‌شود. این دامن‌ها وقتی در حرکت هستند، ریتم و زیبایی خاصی ایجاد می‌کنند.
- **رنگ‌های شاد:** قرمز، سبز، آبی و زرد از رنگ‌های اصلی لباس زنان گیلانی‌اند. استفاده از این رنگ‌ها هم با طبیعت شمال (سرسبزی جنگل‌ها، آبی دریا، قرمزی گل‌ها) هماهنگی دارد و هم حس شادی و زندگی را منتقل می‌کند.
- **پیش‌بند و جلیقه:** روی دامن‌ها معمولاً پیش‌بندهای طرح‌دار و رنگی می‌بندند و جلیقه‌های ساده یا سوزن‌دوزی شده به تن دارند.
- **روسری یا سربند:** زنان گیلانی از روسری‌های بزرگ و رنگین استفاده می‌کنند که به شکل‌های مختلف روی سر و شانه‌ها انداخته می‌شود.
- **زیورآلات محلی:** گاهی گردنبندها و گوشواره‌های محلی هم بخش جدانشدنی این پوشش بوده‌اند.

نکات آموزشی برای معلم

- کودکان می‌توانند **رنگ‌آمیزی لباس زنان گیلانی** را انجام دهند و با رنگ‌های مختلف، شادی و زیبایی این پوشاک را تجربه کنند.
- معلم می‌تواند توضیح دهد که چرا لباس‌های محلی گیلان رنگارنگ هستند و چه ارتباطی با **طبیعت شمال** دارند.
- این فعالیت باعث می‌شود کودک بفهمد لباس هم بخشی از **میراث فرهنگی و هنری** ماست و مثل یک «اثر هنری زنده» ارزش دارد.

لباس زنان کردستان:

لباس زنان کردستان یکی از جلوه‌های زیبا و رنگارنگ پوشاک سنتی ایران است. این پوشش در مناطق مختلف کردستان، مانند سنندج، مریوان، سقز، بانه و اورامان، با تفاوت‌هایی در رنگ، پارچه، شیوه دوخت و تزیینات دیده می‌شود. لباس زنان کرد علاوه بر کارکرد پوششی، بخشی از هویت فرهنگی و هنری مردم این منطقه است و در جشن‌ها و مراسم نیز جلوه‌ای ویژه دارد و دارای ویژگی‌های زیر است:

- **پیراهن بلند و چین‌دار:** پیراهن بلند یکی از بخش‌های اصلی لباس زنان کرد است که معمولاً با پارچه‌های رنگارنگ دوخته می‌شود. بلندی و چین‌های لباس هنگام حرکت، جلوه و ریتم زیبایی ایجاد می‌کند.
- **رنگ‌های شاد و متنوع:** استفاده از رنگ‌هایی مانند قرمز، سبز، آبی، زرد و صورتی از ویژگی‌های چشمگیر بسیاری از لباس‌های کردی است. ترکیب رنگ‌ها و هماهنگی آن‌ها، جلوه‌ای شاد و چشم‌نواز به پوشش می‌دهد.
- **جلیقه و پوشش روی لباس:** روی پیراهن، در برخی مناطق از جلیقه، نیم‌تنه یا پوشش‌های دیگری استفاده می‌شود که ممکن است با پارچه‌های متفاوت و تزیینات زیبا همراه باشد.
- **روسری و سربند:** روسری، شال و انواع سربند از بخش‌های مهم پوشش زنان کرد است که به شیوه‌های گوناگون بسته می‌شود و گاهی با رنگ‌ها و نقش‌های لباس هماهنگ است.
- **تزیینات و دست‌دوزی:** در بسیاری از لباس‌های کردی، به‌ویژه لباس‌های مخصوص جشن و مراسم، از تزییناتی مانند منجوق، پولک، نوارهای تزیینی و دوخت‌های دستی استفاده می‌شود. این تزیینات نشان‌دهنده مهارت و ذوق هنری زنان منطقه است.

- **زیورآلات محلی:** زیورآلاتی مانند گردنبند، دستبند، گوشواره و زیورهای مورد استفاده در سربند، در برخی شیوه‌های پوشش کردی دیده می‌شود و به زیبایی و شکوه لباس می‌افزاید.
- **تنوع منطقه‌ای:** لباس زنان کردستان در همه مناطق یکسان نیست و هر منطقه ویژگی‌های خاص خود را در رنگ، شکل لباس، نوع پارچه و شیوه تزیین دارد. این تنوع، بخشی از گوناگونی فرهنگی و هنری کردستان به شمار می‌آید.

مرحله سوم: گفت وگوی هنری نمایش و ارائه :(به اشتراک‌گذاری تجربه‌ها و توصیف آنچه یاد گرفته‌اند)

استاندارد عملکردی سطح ۱:

فعالیت۱: توضیح مشاهدات: (چه رنگ‌هایی در طبیعت وجود دارند؟)

استاندارد عملکردی سطح ۲و۳:

فعالیت ۱: توانایی دانش‌آموز در توصیف و شناسایی رنگ‌های اصلی و فرعی در محیط اطراف

فعالیت ۲: پاسخ به پرسش‌هایی درباره رنگ‌ها:

- نام سه رنگ اصلی چیست؟
- چه رنگ‌هایی را می‌توان از ترکیب آن‌ها ساخت؟

فعالیت ۳: بررسی نقاشی‌ها و خلاقیت‌های هنری دانش‌آموزان و انجام **پرسش‌های پایانی:بحث و گفت‌وگوی کلاسی درباره تجربیات و توصیف آن‌ها:**

شناسایی بدفهمی‌های احتمالی و راه‌های رفع آن‌ها

- ممکن است کودکان رنگ را صرفاً به عنوان «نام» بشناسند و از توجه به ویژگی‌هایی چون شدت، تنوع، هماهنگی یا تضاد رنگ‌ها غافل شوند. استفاده از نمونه‌های متنوع در طبیعت یا آثار هنری می‌تواند این محدودیت را رفع کند.
- برخی از دانش‌آموزان ممکن است تصور کنند رنگ تنها به نقاشی مربوط است و در زندگی روزمره نقشی ندارد. یادآوری حضور رنگ در پوشاک، معماری، خوراکی‌ها و طبیعت این برداشت را اصلاح می‌کند.
- احتمال دارد کودکان برداشت‌های احساسی از رنگ‌ها را مطلق در نظر بگیرند (مثلاً آبی همیشه غمگین است). لازم است نشان داده شود که برداشت از رنگ نسبی و وابسته به زمینه‌های فرهنگی و شخصی است.
- در برخی موارد، دانش‌آموزان رنگ‌های غیرواقعی یا نامعمول را «اشتباه» تلقی می‌کنند. تقویت تخیل و ارائه نمونه‌هایی از آثار هنری که رنگ را به‌صورت خلاقانه به‌کار گرفته‌اند، این بدفهمی را برطرف می‌کند.

ارزشیابی و سنجش یادگیری:

معیارها:

۱. بررسی و شناسایی موقعیت

- کودک **رنگ‌های اصلی** (قرمز، زرد، آبی) را در محیط اطراف خود (لباس‌ها، اشیا، طبیعت) نشان می‌دهد.
- رنگ‌های اصلی را از رنگ‌های دیگر (مثل سبز یا نارنجی) تمییز می‌دهد و نام می‌برد.
- هنگام مشاهده تصویر، کتاب یا محیط، **به رنگ‌ها دقت می‌کند** و واکنش نشان می‌دهد («این آبیه! این قرمزه!»).

۲. خلق ایده

- کودک با ترکیب رنگ‌های اصلی (مثلاً آبی و زرد)، رنگ جدیدی می‌سازد و می‌گوید: «سبز درست کردم!»
- در نقاشی یا فعالیت هنری‌اش، **از رنگ‌ها با انتخاب خود استفاده می‌کند.**
- به کمک بازی یا کار گروهی، **رنگ‌های دلخواهش را ترکیب می‌کند** و حس خوبی نسبت به تجربه دارد.

۳. گفت‌وگوی هنری

- کودک درباره رنگ‌هایی که ساخته یا دیده حرف می‌زند و آن‌ها را با زبان خودش توصیف می‌کند. («این رنگ مثل آسمونه»، «این گرم و خوشحاله»).
- از کلمات تازهٔ رنگی در گفت‌وگو استفاده می‌کند («نارنجی»، «بنفش»).
- به حرف دوستانش درباره رنگ‌ها گوش می‌دهد و با احترام پاسخ می‌دهد یا مقایسه می‌کند.

ابزارها:

- پوشه کار برای ثبت آثار رنگی دانش‌آموزان،
- مشاهده مستقیم رفتار برای ثبت واکنش‌های آنان در انتخاب و استفاده از رنگ‌ها،
- چک‌لیست برای ارزیابی توانایی در نام‌بردن و تشخیص رنگ‌ها،
- خودارزیابی ساده برای بازتاب احساسات شخصی نسبت به رنگ‌ها،
- همسال‌سنجی برای دریافت بازخورد از همکلاسی‌ها.

راهکار ارتقای یادگیری:

- فراهم کردن فرصت کار با ابزار و مواد متنوع (مداد رنگی، گواش، کاغذ رنگی و عناصر طبیعی مانند برگ و گل)، ایجاد موقعیت مشاهده مستقیم در محیط واقعی،
- پرهیز از قضاوت «درست/نادرست» درباره انتخاب رنگ‌ها،
- تشویق و هدایت دانش‌آموزان به توصیف و تشریح ارتباط میان رنگ و احساسات شخصی.

پرسش‌های متداول:

- در صورت نام‌گذاری نادرست رنگ‌ها توسط کودکان، بهتر است فرصت مشاهده بیشتر فراهم شود و از مقایسه با نمونه‌های واقعی یا مشارکت همکلاسی‌ها برای اصلاح طبیعی استفاده شود.
- در مواجهه با استفادهٔ محدود از رنگ‌ها (مثلاً انتخاب یک رنگ تکراری)، تشویق به تجربهٔ رنگ‌های دیگر سودمند است؛ اما آزادی و تخیل کودک نباید محدود شود.
- در صورت انتخاب رنگ‌های غیرمعمول برای اشیا، به جای اصلاح مستقیم، باید انگیزهٔ انتخاب کودک را جویا شد و فرصت بیان دلیل فراهم گردد.

تأکیدات زبان‌آموزی:

واژگان کلیدی درس شامل «رنگ»، «روشنی»، «تیرگی»، «شاد»، «آرام» است. تأکید اصلی باید بر کاربرد درست واژگان ساده و قابل درک باشد. معلم می‌تواند با طرح پرسش‌های باز و تشویق به توصیف‌های شخصی، توان زبانی دانش‌آموزان را گسترش دهد. استفاده از اصطلاحات پیچیده (مانند طیف یا تناژ) در این مرحله توصیه نمی‌شود.

محتوای مشترک با سایر دروس:

۱. علوم تجربی (مبحث حس بینایی و رنگ‌ها):

- در علوم، دانش‌آموز با رنگ‌ها از دید علمی آشنا می‌شود (مثلاً رنگ‌ها در طبیعت، نقش نور در دیدن رنگ‌ها و حس بینایی). در درس هنر، می‌شود از آن دانسته‌ها برای ساخت رنگ‌ها و بازی‌های رنگی استفاده کرد. مثلاً گفت: «یادتونه گفتیم چرا برگ‌ها سبزن؟ حالا بیایم با سبز نقاشی کنیم!»

۲. فارسی (مهارت گفتاری و شنیداری):

- وقتی کودکان درباره رنگ‌ها، حس خودشون یا نقاشی‌ها صحبت می‌کنند، مهارت‌های زبانی را هم تمرین می‌کنند.
- معلم می‌تواند در پایان فعالیت از بچه‌ها بخواهد درباره کارهایی که انجام دادند «حرف بزنند»، «داستان رنگی» بگویند یا «رنگ مورد علاقه‌شون» رو توصیف کنند.

۳. ریاضی (الگوها، طبقه‌بندی و شمارش رنگ‌ها):

- در ریاضی، دانش‌آموز الگوهای تکرارشونده یا طبقه‌بندی اشیا بر اساس رنگ را یاد می‌گیرد. در هنر می‌توانیم از همین ایده‌ها استفاده کنیم. مثلاً : «با رنگ قرمز و زرد، یک الگوی زیبا بساز!» یا «چند تا رنگ گرم اینجا می‌بینی؟»

۴. تفکر و سبک زندگی (ابراز احساسات، احترام، همکاری):

- کودکان یاد می‌گیرند احساسات خود را بشناسند و بیان کنند. در درس رنگ، وقتی کودک می‌گوید «من این رنگ رو دوست دارم چون خوشحالم»، به نوعی همان هدف درس تفکر را تمرین می‌کند. می‌توانیم از رنگ‌ها برای گفت‌وگو درباره احساسات و کار گروهی استفاده کنیم.

۵. تربیت بدنی (هماهنگی چشم و دست، مهارت‌های حرکتی):

- رنگ‌آمیزی، نقاشی با انگشت یا قلم‌مو و ساخت کاردستی رنگی، مهارت‌های ظریف حرکتی را تقویت می‌کند. این فعالیت‌ها را می‌توان به‌صورت بازی‌های حرکتی هم اجرا کرد (مثل پریدن روی رنگ مشخص، یا پیدا کردن رنگ‌ها در فضای باز).

درس پنجم

طبیعت زیبا

واحد درسی در یک نگاه

این درس نگاه کودک را به زیبایی‌های طبیعی معطوف می‌کند؛ زیبایی‌هایی که درختان، گل‌ها، پرندگان یا کوه‌ها در دل خود دارند. زیبایی طبیعت به‌عنوان منبع الهام و تجربه زیباشناختی معرفی می‌شود. دانش‌آموزان با نگاه دقیق به درختان، گل‌ها، آسمان، حیوانات و عناصر طبیعی، احساس شگفتی، لذت یا آرامش را تجربه می‌کنند. سپس با کمک معلم یاد می‌گیرند این احساسات را با کلمات ساده، حرکت‌های بدنی، صدا یا نقاشی بیان کنند. این درس کودکان را به پرسشگری درباره علت زیبایی‌ها و توجه به خالق آن‌ها ترغیب می‌کند. فعالیت‌های درس می‌تواند شامل قدم‌زدن در حیاط مدرسه، جمع‌آوری برگ‌ها یا تماشای عکس‌های طبیعت باشد. «طبیعت زیباست» به کودک نشان می‌دهد که نگاه کردن با دقت می‌تواند دنیایی تازه از معنا و احساس بگشاید. این درس زمینه‌ای برای پرورش ذوق زیبایی‌شناختی، شکرگزاری و دقت در خلقت جهان است و کودک را به جست‌وجوی زیبایی‌های تازه در زندگی روزمره ترغیب می‌کند.

انتظارات عملکردی واحد یادگیری:

با دیدن زیبایی‌های طبیعی، با دقت به آن‌ها توجه می‌کند، برانگیخته می‌شود و احساسات درونی مانند شوق، لذت یا تعجب را نشان می‌دهد.

تجربه درونی خود از دیدن زیبایی‌های طبیعت را با واژه‌های ساده یا حرکات و نشانه‌های بدنی بیان می‌کند و دربارهٔ خالق آن‌ها یا علت زیبایی‌شان سؤال‌هایی می‌پرسد.

با شوق و علاقه تجربیات زیبایی شناسانه تازه را جستجو، بررسی و توصیف می‌کند و آن‌ها را افزایش می‌دهد و آن‌ها را نشانه‌ای از توانمندی خالق یا اهمیت آن پدیده می‌داند.

دامنه های محتوایی واحد یادگیری :

مفاهیم: طبیعت، زیبایی، خالق / آفریننده، احساس خوشایند، تحسین

مهارت‌ها:

- تمرکز و دقت در مشاهده جزئیات طبیعت و عناصر زیبای آن؛

- **تشخیص زیبایی در عناصر طبیعی:** مثل رنگ‌ها، صداها، شکل‌ها، بافت‌ها
- درک زیبایی‌شناسانه از طریق حواس
- بیان ساده احساسات نسبت به آنچه زیبا می‌بیند یا تجربه می‌کند (با کلمات، حالت صورت، نقاشی، بازی و...)
- طرح پرسش ساده درباره زیبایی‌ها و خالق‌شان
- کنجکاوی و پرسشگری در برابر شگفتی‌ها
- توصیف و مقایسه زیبایی‌های طبیعی.

ارزش ها:

- علاقه‌مندی به طبیعت و زیبایی‌های آن
- احساس رضایت از دیدن و بودن در کنار زیبایی‌ها و لذت‌بردن از زیبایی‌های ساده زندگی
- شگفتی و کنجکاوی درباره خالق طبیعت
- احترام به طبیعت و دیگران در هنگام تجربه‌های زیبایی‌شناسانه
- شوق به دیدن، شنیدن، لمس کردن و کاوش در طبیعت
- احساس احترام و تحسین نسبت به آفریده‌های طبیعی
- احترام به نظرات و احساسات دیگران در هنگام تجربه و گفت‌وگو درباره زیبایی‌ها
- حفاظت و احترام به محیط زیست

پیش‌نیازهای مفهومی:

۱. شناخت اولیه عناصر طبیعی (گل، درخت، کوه، آسمان و...):

طبیعت چیست؟ شناخت ابتدایی از پدیده‌های طبیعی مانند گل، درخت، آسمان، پرنده، کوه، ابر و...

۲. آشنایی با مفهوم «زیبایی» در سطح کودکانه:

زیبایی چیست؟ (در حد تجربه نه تعریف): تجربه احساسی خوشایند نسبت به چیزی؛ مثلاً گفتن: «چه گل قشنگیه!» یا «چه صدای خوبی داره!»

۳. آشنایی ابتدایی با مفهوم «خالق» یا «سازنده»:

تفاوت بین ساخته دست انسان و آفریده‌های طبیعی: مثلاً تفاوت بین یک درخت و یک تیر چراغ برق)

پیش‌نیازهای مهارتی

۱. مهارت استفاده از حواس پنج‌گانه

- دیدن، شنیدن، بوییدن، لمس کردن و توجه به آنچه از این طریق دریافت می‌کند.
- مثلاً: «بوی این گل شبیه چیه؟» یا «برگش نرمه یا زبره؟»

۲. مشاهده با دقت (در حد پایه اول)

- توانایی تمرکز روی یک پدیده برای چند لحظه و دیدن یا شنیدن ویژگی‌های ظاهری آن (رنگ، صدا، حرکت، شکل و...).

۳. بیان احساسات و برداشت‌ها با کلمات و حرکات

گفتن چیزهایی مثل: «دوستش دارم»، «خوشم اومد»، «برام قشنگ بود»، یا حتی «ترسیدم»، به عنوان پایه‌های تجربهٔ زیبایی‌شناسی.

۴. پرسشگری ساده

سؤال‌های کودکانه در مورد پدیده‌های طبیعی: «چرا برگ‌ها می‌افتن؟» «ابر چجوری درست می‌شه؟» «کی این گل رو ساخته؟»

۵. مهارت‌های حرکتی ساده

راه رفتن در طبیعت، نشستن، ایستادن، نگاه کردن، خم شدن، لمس کردن اشیا طبیعی با دقت و مراقبت.

۶. کار گروهی در حد ابتدایی

مشارکت در گروه، گوش دادن به دیگران، رعایت نوبت و قوانین بازی‌ها یا فعالیت‌های جمعی در فضای باز.

واژه‌های جدید:

زیبایی، آفریده، خالق، طبیعت، احساس (شگفتی، شوق، لذت، تعجب، آرامش)

دانستنی‌های معلم

۱. جایگاه مفاهیم این درس در هنر و زندگی کودک

- زیبایی طبیعت یکی از اولین سرچشمه‌های **تجربهٔ زیبایی‌شناسانه** برای کودک است.
- وقتی کودک رنگ گل‌ها، شکل کوه، صدای آب یا پرواز پرنده‌ها را می‌بیند و می‌شنود، نوعی **برانگیختگی حسی و عاطفی** در او ایجاد می‌شود که اساس لذت هنری است.
- درک زیبایی طبیعت به کودک کمک می‌کند تا علاوه بر **توجه به جزئیات**، حس احترام و پاسداشت نسبت به محیط زیست پیدا کند.

۲. پیوند با دنیای کودک

کودک در زندگی روزمره، در ارتباط مستقیم با طبیعت است: گل‌ها، درختان، آسمان، پرندگان و سنگ‌ها بخشی از محیط آشنای او را تشکیل می‌دهند. این درس به او کمک می‌کند تا آنچه همواره دیده یا لمس کرده است، این‌بار با دقت و نگاه تازه‌ای ببیند و درباره آن حرف بزند. دانش‌آموزان در این سن به پدیده‌های تازه با **شگفتی و کنجکاوی** نگاه می‌کنند. زیبایی طبیعت برای آن‌ها فقط دیدن نیست؛ کودک آن را لمس می‌کند، بو می‌کشد، به صداهایش گوش می‌دهد و تجربه شخصی خود را می‌سازد. بازنمایی احساسات درونی در قالب گفتار، نقاشی یا حرکت، تجربه‌ای است که کودک را به طبیعت نزدیک‌تر می‌کند و نگاه او را نسبت به محیط پیرامون حساس‌تر می‌سازد. بسیاری از احساسات مثبت مانند شادی، آرامش و حتی حس دوستی با حیوانات و گیاهان در همین تجربه‌های اولیه شکل می‌گیرد.

۳. نکات آموزشی برای معلم

- تجربه‌ها را مستقیم کنید؛ یعنی کودکان را به فضای باز ببرید یا نمونه‌های طبیعی (برگ، سنگ، صدف، شاخه، میوه) را به کلاس بیاورید.
- مقایسه نمونه‌های طبیعی (مثلاً برگ‌های گوناگون یا رنگ‌های آسمان در زمان‌های مختلف) می‌تواند تمرین خوبی برای پرورش دقت و تفاوت‌گذاری باشد.
- به دانش‌آموزان فرصت مشاهده آزادانه و بدون قضاوت بدهید. مهم‌تر از درستی یا نادرستی بیان کودک، تجربه توجه و دقت او به جزئیات است.
- از دانش‌آموزان بخواهید زیبایی‌ها را توصیف کنند؛ با واژه‌های ساده، یا حتی با حرکت و صدا.
- مقایسه زیبایی‌ها (مثلاً این گل با آن گل) بیشتر جنبه **تشویق به توجه دقیق‌تر** دارد، نه داوری برتر یا بدتر بودن.
- تأکید بیش از حد بر «صحیح گفتن» یا «قشنگ‌تر بودن» نباید جایگزین آزادی تجربه و بیان کودک شود. این درس بیشتر بر فرایند دیدن و بیان کردن استوار است تا نتیجهٔ نهایی.
- اجازه دهید دانش آموزان درباره **چرایی زیبایی** سؤال کنند و دیدگاه خود را بیان کنند؛ این فرایند آغاز **تفکر زیبایی‌شناسانه** است.
- ارتباط کودک با طبیعت در این درس می‌تواند مقدمه‌ای برای مباحثی چون حفاظت از محیط زیست و احترام به موجودات زنده باشد.

ارتباط با سایر دروس:

این درس با درس «من و طبیعت» (درس ۱) در تداوم تجربهٔ حسی و مشاهده طبیعت قرار دارد. همچنین با درس «زیبایی‌ها» (درس ۹) در پیوند با مفهوم زیباشناسی هم‌راستا است. معلم می‌تواند این پیوندها را در طراحی فعالیت‌ها به‌کار گیرد، مثلاً وقتی از زیبایی رنگ گل‌ها سخن می‌گوید، ارتباط آن را با رنگ در آثار هنری (درس ۴) نیز یادآور شود.

مراحل آموزشی و موقعیت‌های یادگیری:

مرحله اول: بررسی و شناسایی موقعیت: مشاهده و کشف طبیعت

استاندارد عملکردی سطح ۱: با دیدن زیبایی‌های طبیعی، با دقت به آن‌ها توجه می‌کند، برانگیخته می‌شود و احساسات درونی مانند شوق، لذت یا تعجب را نشان می‌دهد.

فعالیت‌های پیشنهادی:

۱. لمس زیبایی

- معلم دانش‌آموزان را به فضای باز (مانند پارک یا حیاط) می‌برد و از آن‌ها می‌خواهد لحظه‌ای چشم‌هایشان را ببندند، به صدای باد یا پرندگان گوش کنند و سپس احساساتشان را به زبان ساده بیان کنند:
  - چه احساسی داری؟ خوشحالی؟ آرامش داری؟
  - این صدا یا منظره تو را یاد چه چیزی می‌اندازد؟

۲. قدم زدن در حیاط مدرسه یا پارک نزدیک

- بچه‌ها با راهنمایی معلم به‌دنبال سه چیز زیبا می‌گردند (مثل یک برگ خاص، یک پرنده، یا شکل ابر) و با یک حرکت بدن یا یک کلمه احساسشان را بیان می‌کنند.

۳. جعبه شگفتی

- معلم چند عکس یا اشیای طبیعی زیبا (سنگ براق، برگ رنگارنگ، گل خشک) را در یک جعبه می‌گذارد. هر دانش‌آموز یکی را برمی‌دارد، نگاه می‌کند و با یک جمله یا حرکت احساسش را نشان می‌دهد.

استاندارد عملکردی سطح ۲: تجربه درونی خود از دیدن زیبایی‌های طبیعت را با واژه‌های ساده یا حرکات و نشانه‌های بدنی بیان می‌کند و دربارهٔ خالق آن‌ها یا علت زیبایی‌شان سؤال‌هایی می‌پرسد.

فعالیت ۱: شکل و فرم در طبیعت:

- معلم تصاویری از پدیده‌های طبیعی (مثل درخت، کوه، دریا، یا گل) نشان می‌دهد و از دانش‌آموزان می‌پرسد: چه چیزی در این تصویر زیباست؟
- **کار در خانه:** انجام صفحه اول کتاب کار

مرحله دوم: (خلاقیت: توسعه ایده و خلق آن):
بازآفرینی طبیعت

فعالیت‌های پیشنهادی:

۱. نقاشی فرم‌ها:

■ دانش‌آموزان یک فرم طبیعی که دوست دارند (مثلاً یک برگ یا یک سنگ) را به‌صورت ساده و کلی نقاشی می‌کنند و توضیح می‌دهند چرا آن را زیبا می‌بینند.

■ **کار درخانه:** دانش‌آموز به تصویر صفحه دوم کتاب کار عناصر زیبایی شناسی را اضافه کند با پاسخ به این سؤالات: دوست داری این تصویر را زیباتر کنی؟ چه چیزهایی دوست داری به آن اضافه کنی؟

۲. تندیس زنده: دانش‌آموزان به گروه‌های کوچک تقسیم می‌شوند و با استفاده از بدن خود شکل یک پدیده طبیعی (مثل گل، درخت یا کوه) را بازسازی می‌کنند. سپس احساس خود از این تجربه را بیان می‌کنند.

استاندارد عملکردی سطح ۳: با شوق و علاقه تجربیات زیبایی شناسانه تازه را جستجو، بررسی و توصیف می کند و آن‌ها را افزایش می‌دهد و آن‌ها را نشانه‌ای از توانمندی خالق یا اهمیت آن پدیده می‌داند.

فعالیت‌های پیشنهادی:

۱. نمایشگاه زیبایی طبیعت:

■ دانش‌آموزان اشیای طبیعی زیبا (مثل برگ، سنگ، گل) را جمع‌آوری می‌کنند و در کلاس به‌صورت یک نمایشگاه کوچک به نمایش می‌گذارند. هر دانش‌آموز باید درباره چیزی که انتخاب کرده توضیح دهد و بیان کند چرا این شیء را زیبا می‌بیند.

■ می توانید از دانش‌آموزان بخواهید فقط یک یا دو شیء یا عنصر طبیعی همچون برگ و سنگ بیاورند بررسی خوب و دقیق و مقایسه یک یا دو عنصر سبب می‌شود تا همه دانش‌آموزان زیبایی‌های مشترک و متفاوت هر یک را به خوبی ببینند.

۲. تابلوی کلاس زیبایی:

■ چیزهای زیبایی را که در این هفته دیده‌اید، در قالب نقاشی، کاردستی یا عکس ارائه و در تابلوی کلاس نصب کنید.

■ **کار در خانه:** انجام فعالیت صفحه سوم کتاب کار با این هدف و توضیح نشان می‌دهد ما هم در کنار سایر عناصر طبیعت و جزئی از آن زیبا هستیم.

■ **کار در خانه:** انجام فعالیت صفحه چهارم کتاب کار: کاشی‌کاری سردر باغ ماهان کرمان به عنوان بخشی از زیبایی‌های طبیعی و مصنوعی به دانش‌آموزان معرفی شود و از آنان خواسته شود این تصویر را کامل کنند.

کاشی‌کاری سردر باغ ماهتاب با نقش سرو

این کاشی‌کاری که نقش زیبای **سرو** در آن دیده می‌شود، نمونه‌ای از پیوند هنر، معماری و طبیعت در فرهنگ ایرانی است. سرو از دیرباز در هنر و فرهنگ ایران جایگاه ویژه‌ای داشته و به دلیل سبزی همیشگی، نماد **پایداری، سربلندی، زندگی و جاودانگی** دانسته شده است. استفاده از نقش سرو در معماری و کاشی‌کاری، علاوه بر زیبایی، نشان‌دهنده توجه هنرمندان ایرانی به عناصر طبیعت و تبدیل آن‌ها به نقش‌های هنری است. **رنگ، شکل و تکرار نقش سرو** در کاشی‌کاری، جلوه‌ای هماهنگ و چشم‌نواز ایجاد می‌کند.

نکات آموزشی برای معلم

- معرفی کاشی‌کاری به‌عنوان یکی از هنرهای ارزشمند معماری ایران و توجه به نقش طبیعت در آن.
- آشنایی کودکان با نقش سرو و مفاهیمی مانند پایداری، سربلندی و زندگی که این درخت در فرهنگ ایرانی تداعی می‌کند.
- توجه دادن کودکان به شکل، رنگ، تکرار و نظم نقش سرو در کاشی‌کاری و تقویت مهارت مشاهده و توصیف تصویری.
- ترغیب کودکان به بازآفرینی نقش سرو با نقاشی، کلاژ، چاپ یا ساخت طرح‌های تکرارشونده.
- کودک درمی‌یابد که هنرمندان ایرانی از عناصر ساده و آشنای طبیعت، مانند درخت و گل، برای خلق نقش‌های زیبا و انتقال مفاهیم فرهنگی استفاده کرده‌اند.

۳.قصه‌گویی و ایفای نقش طبیعت:

- در گروه های کاری دو نفره، دانش‌آموزان باهم دو شیء یا عنصر طبیعی را که از دید آن‌ها زیباتر هست، انتخاب کنند.
- دانش‌آموزان از زبان آن شیء یا عنصر زیبا، با دوستشان صحبت کرده و زیبایی‌های خودشان را توصیف می‌کنند. با صدای همان پدیده بگویند چرا او زیباتر از بقیه هست.

مرحله سوم: گفت وگوی هنری نمایش و ارائه :(به اشتراک‌گذاری تجربه‌ها و توصیف آنچه یاد گرفته‌اند)

استاندارد عملکردی سطح ۱:

فعالیت۱. توضیح مشاهدات: تشویق به بیان احساسات و تجربیات شخصی از زیبایی‌های طبیعت

استاندارد عملکردی سطح ۲:

فعالیت ۱: توانایی دانش‌آموز در توصیف و شناسایی زیبایی‌ها در محیط اطراف

فعالیت ۲: پرسش‌هایی درباره تجربه:

- وقتی این صحنه را دیدی چه احساسی داشتی؟
- زیبایی این پدیده را چطور توصیف می‌کنی؟
- به نظر تو چه کسی این زیبایی را آفریده است؟

استاندارد عملکردی سطح ۳:

فعالیت۱:

- نمایش نتایج فعالیت‌ها (مانند نقاشی‌ها یا داستان‌ها، صداها)، صحبت درباره آن‌ها، بررسی تفاوتشان و اشاره به این که از شنیدن کدام صدا حس خوبی گرفتند و...
- بررسی میزان خلاقیت در بیان زیبایی و توانایی ارتباط با طبیعت
- **انجام پرسش‌های پایانی: بحث و گفت‌وگوی کلاسی درباره تجربیات و توصیف آن‌ها:**

شناسایی بدفهمی‌های احتمالی و راه‌های رفع آن‌ها

- برخی از دانش‌آموزان ممکن است تصور کنند زیبایی تنها در ظاهر یا رنگ‌های شاد طبیعت است؛ این برداشت باید با هدایت آن‌ها به توجه به فرم‌ها، بافت‌ها، الگوهای طبیعی و هماهنگی اجزا اصلاح شود.
- ممکن است کودک زیبایی را صرفاً یک امر بیرونی بداند و ارتباط آن را با احساسات و دریافت‌های شخصی نادیده بگیرد. لازم است معلم فرصت‌هایی برای بیان احساسی فردی فراهم کند.
- احتمال دارد دانش‌آموزان در توصیف زیبایی‌ها از واژگان بسیار محدود استفاده کنند. غنی‌سازی واژگانی و آموزش زبان توصیفی می‌تواند این مشکل را رفع کند.
- برخی کودکان ممکن است ارزش و اهمیت زیبایی طبیعت را تنها به بعد سرگرمی تقلیل دهند. معلم می‌تواند با طرح پرسش‌هایی درباره نقش زیبایی در آرامش، نظم و الهام‌بخشی، این دیدگاه را گسترش دهد.

ارزشیابی و سنجش یادگیری:

معیارها:

- مشاهده مناظر و پدیده‌های طبیعی، با دقت به جزئیات آن‌ها توجه می‌کند.
- احساسات خود (شوق، لذت، تعجب) را با کلمات ساده، حالت چهره یا حرکات بدن نشان می‌دهد.
- درباره علت زیبایی یا خالق آن پدیده پرسش می‌پرسد.
- می‌تواند یک تجربه زیبایی‌شناسانه تازه را جستجو کرده، بررسی و توصیف کند.
- زیبایی‌های تازه را با اشتیاق به دیگران معرفی می‌کند و ارزش آن‌ها را توضیح می‌دهد.

ابزارهای ارزشیابی

- پوشه‌کار دانش‌آموز (ثبت نقاشی‌ها و نوشته‌های کوتاه)،
- چک‌لیست مشاهده مستقیم رفتار،
- گفت‌وگوهای کلاسی،
- خودارزیابی ساده (مثلاً با انتخاب شکلک احساسی).

راهکارهای بهبود یادگیری:

- فرصت برای بازگشت به طبیعت یا مشاهده تصاویر تازه،
- هدایت کودک به پرسشگری درباره چرایی زیبایی‌ها،
- تشویق به تنوع‌بخشی در روش بیان (نقاشی، کولاژ، توصیف کلامی، بازی حرکتی).

■ تمرکز اصلی در سنجش: میزان دقت در مشاهده، توانایی تشخیص و نام‌بردن نمونه‌ها و قدرت انتقال دریافت‌های شخصی به زبان یا ابزار هنری.

پرسش‌های متداول:

■ اگر دانش‌آموزی زیبایی را نبیند یا بیان نکند چه باید کرد؟ با ایجاد تجربه مشترک (تماشای فیلم کوتاه یا عکس)، کمک به تمرکز بر جزئیات و پرسشگری می‌توان او را هدایت کرد.

■ اگر کودکی در بیان احساساتش خجالت می‌کشد چه باید کرد؟ استفاده از شیوه‌های غیرکلامی مانند نقاشی، حرکت یا نمایش می‌تواند جایگزین مناسبی باشد.

■ اگر تعریف کودک از زیبایی متفاوت یا غیرمعمول بود، آیا باید اصلاح شود؟ خیر، بلکه باید به‌عنوان تنوع نگاه‌ها پذیرفته شود و فرصت مقایسه و گفت‌وگو فراهم گردد.

■ **توصیه اجرایی:** معلم بهتر است در کلاس فضای گفت‌وگوی آزاد و بی‌قضاوت ایجاد کند تا کودکان احساس امنیت کنند. همچنین ترکیب فعالیت فردی و گروهی به پرورش هم‌زمان دقت، اعتمادبه‌نفس و تعامل اجتماعی کمک می‌کند.

تأکیدات زبان‌آموزی:

■ استفاده از واژگانی مانند «زیبا»، «هماهنگ»، «خوش‌رنگ»، «لطیف»، «شاداب»، «مرتب» و آموزش کاربرد آن‌ها در جمله‌های ساده.

■ تأکید بر استفاده مؤدبانه و محترمانه از زبان هنگام بیان نظرها (مثلاً گفتن «می‌تواند از این هم زیباتر باشد...» به‌جای «این قشنگ نیست»).

■ آموزش ساخت جملات توصیفی ساده (مثلاً «برگ سبز است و رگ‌های ظریف دارد»).

■ تشویق به مقایسه زبانی («این گل از آن یکی پررنگ‌تر است»، «این شکل منظم‌تر از دیگری است»).

محتوای مشترک با سایر دروس:

■ **علوم تجربی:** ارتباط با مبحث ویژگی‌های گیاهان، جانوران و پدیده‌های طبیعی (هماهنگی برای یک بازدید یا فعالیت مشترک).

■ **فارسی:** تقویت مهارت گفت‌وگو و توصیف در قالب جمله‌های ساده (استفاده از کلمات و فارسی صحیح برای گفت‌وگو و توصیف).

■ **هنر:** خلق آثار تصویری یا کاردستی برای نمایش زیبایی‌های طبیعی (استفاده از تکنیک‌های نقاشی یا کلاژ).

■ **مهارت‌های زندگی:** تقویت دقت، آرامش و توجه به محیط اطراف (برای تمرین صبر، آرامش همراه یا مشاهده).

درس ششم

ایران زیبای من

واحد درسی در یک نگاه

در این درس، دانش‌آموز با زیبایی‌های فرهنگی و هنری سرزمین خود آشنا می‌شود؛ از معماری و فرش تا دست‌سازه‌ها و آثار هنری. او یاد می‌گیرد که همان‌گونه که در طبیعت زیبایی می‌بیند، در ساخته‌های انسانی هم می‌تواند زیبایی را تجربه کند. بیان احساسات از دیدن بناها یا اشیای هنری با زبان یا نقاشی و حرکت، فرصتی برای پرورش حس تعلق ملی و علاقه به میراث فرهنگی است. در این درس، کودک نه‌تنها زیبایی‌های تازه کشف می‌کند بلکه می‌آموزد آن‌ها بخشی از هویت او و سرزمینش هستند.

در این درس، کودکان با نمونه‌هایی از زیبایی‌های فرهنگی و هنری ایران مانند معماری سنتی، دست‌بافته‌ها و آثار هنری آشنا می‌شوند. تمرکز درس بر این است که کودک درک کند زیبایی فقط در طبیعت نیست، بلکه ساخته‌های انسانی نیز جلوه‌ای از ذوق و خلاقیت‌اند. او در این درس احساسات خود را از دیدن بناهای تاریخی یا صنایع دستی بیان می‌کند و تلاش می‌کند زیبایی‌های تازه‌ای در محیط زندگی خود کشف کند. معلم می‌تواند از تصاویر بناها یا نمونه‌هایی از فرش و کاشی‌کاری برای برانگیختن کنجکاوی کودک استفاده کند. این درس پلی است میان «زیبایی طبیعی» و «زیبایی فرهنگی» و به کودک نشان می‌دهد ایران سرزمینی است سرشار از زیبایی.

انتظارات عملکردی واحد یادگیری:

۱. با علاقه و دقت به فرم کلی زیبایی‌ها در طبیعت، آثار هنری، معماری و دست‌سازه‌ها توجه می‌کند و علاقه و احساسات خود را نشان می‌دهد.

۲. احساسات و برداشت‌های خود را از دیدن زیبایی‌های طبیعی یا ساخته‌های انسانی (مثل بناها یا فرش‌ها) به زبان خود یا با شیوه‌هایی چون نقاشی، حرکت، صدا یا بازی بیان می‌کند و تلاش می‌کند زیبایی‌های تازه‌ای را کشف کند.

۳. به وارسی فرم و اجزای زیبایی‌های طبیعی یا فرهنگی- هنری علاقه نشان می‌دهد، آن‌ها را جستجو، با یکدیگر مقایسه، توصیف و پرسش‌هایی درباره آن‌ها مطرح می‌کند و آن را به شیوه‌های مختلف بیان می‌کند.

دامنه های محتوایی واحد یادگیری:

مفاهیم: زیبایی؛ زیبایی‌های طبیعی؛ زیبایی ساخته شده

(مصنوعی)؛ شکل یا فرم؛ شکل کلی زیبایی، شباهت، تفاوت

- **زیبایی:** شامل فرم‌ها، رنگ‌ها، بافت‌ها و هماهنگی عناصر طبیعی.
- **فرم کلی زیبایی‌ها:** شناخت شکل‌ها، تناسب‌ها و هماهنگی موجود در طبیعت، آثار هنری و معماری.
- **زیبایی طبیعی و فرهنگی:** آشنایی با جلوه‌های زیبایی در پدیده‌های طبیعی (گل، کوه، دریا) و ساخته‌های انسانی (فرش، کاشی‌کاری، بناهای تاریخی).
- **بیان زیبایی:** آگاهی از شیوه‌های مختلف برای بیان احساس (زبان، نقاشی، حرکت، موسیقی، بازی).
- **تفاوت و تنوع:** درک این نکته که زیبایی می‌تواند در اشکال، رنگ‌ها و فرم‌های گوناگون پدیدار شود.
- **شباهت‌ها و تفاوت‌ها:** زیبایی در طبیعت و ساخته‌های انسانی.

مهارت‌ها

- **مشاهده دقیق:** توانایی نگاه کردن عمیق و تمرکز بر فرم کلی و اجزای زیبایی و تشخیص عناصر زیبایی در محیط.
- **کشف زیبایی تازه:** جستجو و تجربه زیبایی‌های جدید در محیط پیرامون و زندگی روزمره.
- **توصیف شفاهی:** بیان احساسات و برداشت‌های شخصی از زیبایی‌ها با واژگان ساده و قابل فهم.
- **بیان هنری:** بازآفرینی تجربه زیبایی و بیان احساسات و برداشت‌ها از زیبایی به شیوه‌های مختلف (نقاشی، حرکت بدنی، موسیقی یا بازی‌های خلاق).
- **مقایسه و پرسشگری:** مقایسه زیبایی‌های مختلف (مثلاً نقش فرش با گل طبیعی) و بررسی شباهت‌ها و تفاوت‌های زیبایی طبیعی و فرهنگی طرح پرسش‌های ساده درباره علت زیبایی یا تفاوت‌ها.
- **خلاقیت:** اثر الهام گرفته از زیبایی‌های طبیعی یا فرهنگی.

ارزش‌ها و نگرش‌ها

- **قدردانی از زیبایی:** پرورش حس احترام و شکرگزاری نسبت به زیبایی‌های طبیعی و ساخته‌های انسانی.
- **علاقه به میراث فرهنگی:** ایجاد نگرش مثبت نسبت به آثار هنری و معماری به عنوان بخشی از هویت و فرهنگ ایرانی.
- **خلاقیت و ابراز شخصی:** ارزش‌گذاری بر توانایی هر کودک برای بیان احساسات خود به شیوه‌ای یگانه.
- **احترام به تفاوت‌ها:** درک و پذیرش این موضوع که افراد می‌توانند زیبایی را به شکل‌های متفاوت تجربه و توصیف کنند.
- **شادی و لذت از تجربهٔ زیبایی:** تقویت احساس مثبت و نشاط در مواجهه با طبیعت و هنر.
- **هویت‌یابی:** تقویت حس هویت و تعلق به سرزمین ایران

پیش‌نیازهای مفهومی

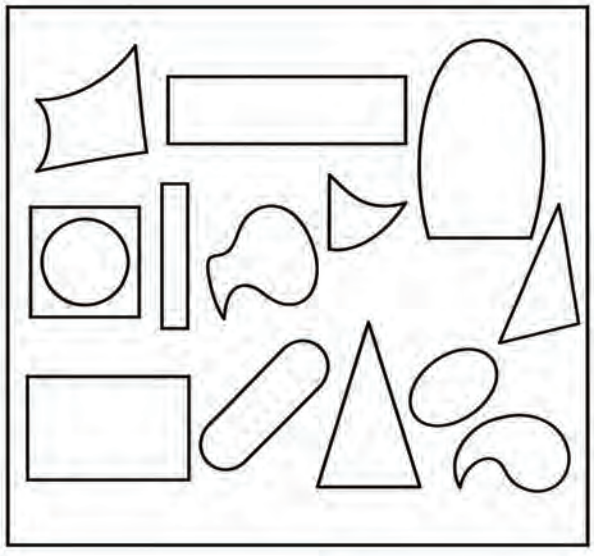
- آشنایی مقدماتی با مفاهیم «زیبایی»، «طبیعت»، «مصنوعات ساخت بشر»
- شناخت نمونه‌های ساده از میراث فرهنگی هنری یا طبیعت ایران.
- درک اولیه از رنگ‌ها، شکل‌ها و فرم‌ها.

پیش‌نیازهای مهارتی

- توانایی مشاهده و توصیف یک پدیده یا تصویر.
- مهارت استفاده از جملات ساده برای بیان احساسات.
- توانایی مقایسه دو تصویر یا پدیده از نظر شباهت و تفاوت.

واژه‌های جدید:

زیبایی، شکل یا فرم، زیبایی های طبیعی و ساخته شده، تفاوت، شباهت

دانستنی‌های معلم

۱. جایگاه مفاهیم این درس در هنر و زندگی کودک

■ کودکان از طریق مشاهدهٔ **آثار هنری، بناها، فرش‌ها و دست‌سازه‌های سنتی** با مفهوم زیبایی در فرهنگ ایرانی آشنا می‌شوند.

■ در این سن، کودک لزوماً معنای تاریخی و فلسفی اثر را نمی‌داند؛ اما می‌تواند **شکل‌ها، رنگ‌ها، تکرار الگوها و فرم کلی** را درک و تحسین کند.

■ تجربهٔ زیبایی در آثار هنری و معماری ایرانی باعث شکل‌گیری **هویت فرهنگی و حس تعلق** در کودک می‌شود.

۲. پیوند با دنیای کودک

اگرچه دانش آموزان هنوز سفرهای گسترده و تجربه مستقیم از سراسر ایران ندارند، اما تصاویر، قصه‌ها و روایت‌ها می‌توانند آن‌ها را با این زیبایی‌ها آشنا کنند. دیدن عکس کویر، جنگل، دریا یا یک بنای تاریخی برای کودک نه تنها جذاب است، بلکه زمینه‌ساز پرسش و تخیل او می‌شود. کودک از خلال این تجربه، احساس می‌کند بخشی از یک کل بزرگ‌تر است و این امر به هویت ملی او شکل می‌دهد. اما پیش و بیش از آن لازم است دانش‌آموزان بسیاری از آثار و نشانه‌های فرهنگی در اطراف خود را بشناسند: کاشی‌های رنگی مسجد، فرش خانه، سفال یا حتی معماری محله. کودک با این اشیا زندگی می‌کند، اما با نگاه هنری و هدایت معلم می‌تواند زیبایی آن‌ها را **بهتر ببیند و احساس کند**. این درس فرصت مناسبی است برای تقویت **افتخار و علاقه به میراث فرهنگی**، بدون اینکه بحث‌ها پیچیده یا سنگین باشند.

۳. نکات آموزشی برای معلم

■ بهتراست در معرفی ایران زیبا از روایت‌ها و تصاویر ساده و ملموس استفاده شود. تأکید بیش از اندازه بر اطلاعات تاریخی یا جغرافیایی، ممکن است کودک را خسته کند. نمونه‌های تصویری ساده و روشن از آثار فرهنگی (فرش، کاشی، معماری، سفال) همراه داشته باشید.

■ معلم می‌تواند از داستان‌های کوتاه و افسانه‌های محلی برای پیوند دادن زیبایی‌های سرزمین با فرهنگ استفاده کند.

■ تجربه مشاهده باید با گفت‌وگوی ساده همراه باشد: «چه رنگی می‌بینی؟»، «این نقش شبیه چه چیزی است؟»، «از کدام بخشش بیشتر خوشت آمد؟».

■ کودکان را به **بازآفرینی ساده** تشویق کنید: مثلاً نقاشی یک نقش فرش یا ساختن الگویی تکرارشونده با رنگ و خط یا اجرای بازی‌های بومی می‌تواند راهی برای بازآفرینی زیبایی‌های ایران توسط کودکان باشد.

■ مراقب باشید که تدریس این درس تبدیل به آموزش تاریخ یا اطلاعات خشک نشود؛ تمرکز باید بر **زیبایی و احساس کودکانه** باقی بماند. مهم است که کودک حس کند ایران، خانه اوست؛ بنابراین توجه به عناصر آشنا (مانند یک فرش ایرانی در خانه، یا یک ظرف سفالی ساده) می‌تواند درک او را تقویت کند.

۴. ارتباط با سایر دروس

این درس ارتباط مستقیمی با درس «گنج‌های سرزمین من» (درس ۷) دارد و در ادامه مسیر، بر میراث فرهنگی و معنوی تأکید می‌کند. همچنین با درس «طبیعت زیباست» (درس ۵) هم‌پوشانی دارد، چرا که طبیعت ایران بخشی جدانشدنی از زیبایی‌های آن است. علاوه بر این با هویت ملی و جمعی ما ارتباط دارد که سبب تعلق و افتخار دانش آموزان به ریشه هایش شود. معلم باید این پیوندها را آشکار کند تا کودک درک یکپارچه‌ای از زیبایی‌های طبیعی و فرهنگی ایران به‌دست آورد.

مراحل آموزشی و موقعیت‌های یادگیری

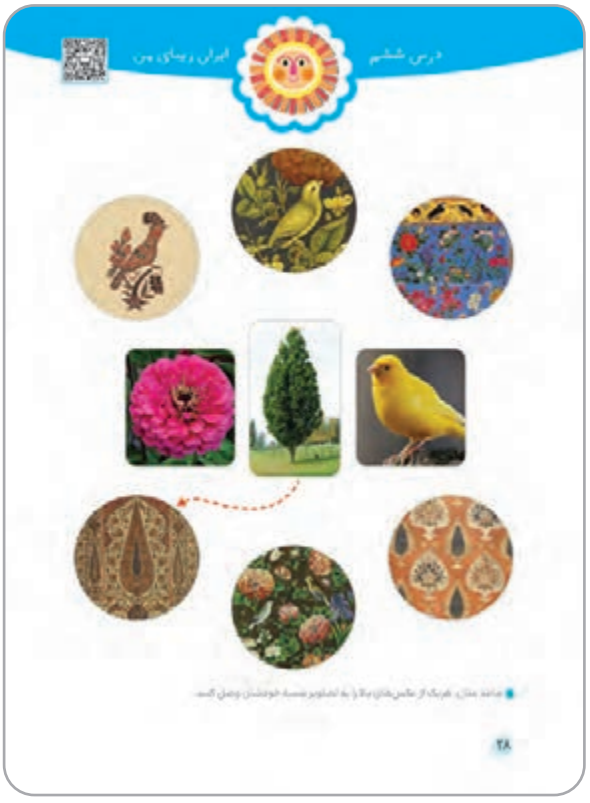
مرحله اول: بررسی و شناسایی موقعیت: مشاهده و کشف طبیعت

استاندارد عملکردی سطح ۱: با علاقه و دقت به فرم کلی زیبایی‌ها در طبیعت، آثار هنری، معماری و دست‌سازه‌ها توجه می‌کند و علاقه و احساسات خود را نشان می‌دهد.

فعالیت‌های پیشنهادی:

۱. شکار زیبایی‌ها:

- معلم تصاویری از زیبایی‌های طبیعی (مانند گل‌ها، کوه‌ها، دریا) و مصنوعی (مانند یک گلدان، یک ساختمان زیبا، یک وسیله طراحی‌شده) به دانش‌آموزان نشان می‌دهد و از آنها می‌خواهد:
- کدام زیبایی طبیعی است؟ کدام مصنوعی است؟
- آیا می‌توان شباهتی بین این دو پیدا کرد؟
- **فعالیت کار در خانه:** انجام صفحه اول کتاب کار

۲. کارگاه مشاهده:

معلم اشیای طبیعی (مانند برگ، سنگ، گل) و مصنوعی (مانند مجسمه، لیوان، کتاب رنگی) را در کلاس می‌گذارد و از دانش‌آموزان می‌خواهد هرکدام یکی را انتخاب کنند و درباره فرم کلی آن توضیح دهند:

این شیء چه شکلی است؟ چه چیزی در آن زیباست؟

استاندارد عملکردی سطح ۲: احساسات و برداشت‌های خود را از دیدن زیبایی‌های طبیعی یا ساخته‌های انسانی (مثل بناها یا فرش‌ها) به زبان خود یا با شیوه‌هایی چون نقاشی، حرکت، صدا یا بازی بیان می‌کند و تلاش می‌کند زیبایی‌های تازه‌ای را کشف کند.

۱. طبیعت یا انسان؟:

- معلم تصویری ترکیبی (مانند یک منظره شهری که در آن درختان یا ساختمان‌های زیبا وجود دارد) نشان می‌دهد و از دانش‌آموزان می‌خواهد توضیح دهند:

کدام قسمت طبیعی است و کدام مصنوعی؟

این دو چگونه به زیبایی کلی تصویر کمک کرده‌اند؟

مرحله دوم: (خلاقیت: توسعه ایده و خلق آن): بازآفرینی طبیعت

فعالیت پیشنهادی:

۱. پازل زیبایی‌ها:

- معلم تصاویری از طبیعت و مصنوعات را به قطعات تقسیم می‌کند و دانش‌آموزان باید با کنار هم گذاشتن این قطعات فرم کلی آن‌ها را پیدا کنند و درباره زیبایی هرکدام صحبت کنند.

کار در خانه: انجام فعالیت صفحه دوم کتاب کار با این هدف که دانش‌آموزان ابتدا الگوی برگ را در نقش ترسیمی پیدا کنند و آن را رنگ‌آمیزی کنند.

استاندارد عملکردی سطح ۳: با شوق و علاقه تجربیات زیبایی شناسانه تازه را جستجو، بررسی و توصیف می کند، آن‌ها را افزایش

می دهد و نشانه‌ای از توانمندی خالق یا اهمیت آن پدیده می‌داند.

فعالیت پیشنهادی:

■ طراحی با الهام از طبیعت و فرم‌های دست‌ساز:

■ دانش‌آموزان با نگاه به یک فرم طبیعی (مانند یک گل، برگ، یا یک کوه) یا یک فرم مصنوعی (مانند یک وسیله دکوری؛ میراث فرهنگی و هنری) نقاشی‌ای می‌کشند که ترکیبی از این دو باشد.

کار در خانه: انجام فعالیت صفحه سوم کتاب کار با این هدف که دانش‌آموزان ابتدا الگوی ماهی ها را کامل و ترسیم کنند و سپس آنها را رنگ آمیزی کنند.

کار در خانه: انجام فعالیت صفحه چهارم کتاب کار: از دانش آموزان بخواهید تصویری که با الهام از نقش سرباز هخامنشی ترسیم شده است را کامل و رنگ آمیزی کنند.

سرباز هخامنشی

نقش‌برجسته‌های **سربازان هخامنشی** در تخت‌جمشید یکی از شناخته‌شده‌ترین آثار میراث فرهنگی ایران است. در تخت‌جمشید (پارسه)، نقش‌برجسته‌های زیادی از سربازان دیده می‌شود. این سربازان معمولاً **جاویدان‌ها** هستند؛ ارتشی ویژه و بسیار منظم که همیشه تعدادشان ده هزار نفر ثابت بود. در این نقش‌ها، سربازان با لباس‌های مرتب، کلاه‌خود، سپر، نیزه و گاه شمشیر نشان داده شده‌اند. آن‌ها با نظم و وقار تصویر شده‌اند، بدون صحنه جنگ و خشونت. این نشان می‌دهد که هخامنشیان می‌خواستند **قدرت، نظم، آرامش و شکوه** را به نمایش بگذارند.

نکات آموزشی برای معلم

- هنگام معرفی این نقش‌برجسته، بیشتر بر **نظم و هماهنگی** تأکید شود تا بر جنبه نظامی.
- به شباهت میان **محافظان و نیروهای نظامی کشور** (پلیس، نگهبان، مرزبانان و...) اشاره کنید تا کودکان ارتباط ملموس‌تری پیدا کنند.
- به لباس و ابزار سربازان توجه دهید و از دانش‌آموز بخواهید آن‌ها را در نقاشی بازآفرینی کنند.
- برای درک بهتر مفهوم نظم، می‌توان یک بازی ساده ترتیب داد: بچه‌ها مثل سربازان در صف بایستند یا هماهنگ راه بروند.
- تأکید شود که سربازان نماد **حفاظت از خانه و کشور** هستند، همان‌طور که خانواده یا جامعه از کودک محافظت می‌کنند.

پرسش‌های کلیدی برای گفت‌وگو با دانش‌آموزان:

۱. به نظر شما این آدم‌ها در نقش‌برجسته چه کاری انجام می‌دهند؟

۲. چرا فکر می‌کنید همه لباسشان مثل هم است؟

۳. به چه چیزهایی در دست یا لباسشان توجه می‌کنید؟

۴. فکر می‌کنید این سربازان از چه چیزی یا چه کسی محافظت می‌کردند؟

۵. شما دوست دارید کسی از شما یا خانه‌تان محافظت کند؟ چه احساسی دارید وقتی کسی مراقب شماست؟

۶. اگر می‌خواستید خودتان را به‌جای یکی از این سربازها بگذارید، چه چیزی در دست می‌گرفتید؟

مرحله سوم: گفت وگوی هنری نمایش و ارائه (به‌اشتراک‌گذاری تجربه‌ها و توصیف آنچه یادگرفته‌اند)

استاندارد عملکردی سطح ۱:

فعالیت ۱. توضیح مشاهدات: تشویق به بیان احساسات و تجربیات شخصی از زیبایی های طبیعت

استاندارد عملکردی سطح ۲:

فعالیت ۱: توانایی دانش‌آموز در توصیف و شناسایی زیبایی ها در محیط اطراف

فعالیت ۲: گفت‌وگو درباره زیبایی

معلم مجدداً یک سؤال مطرح می‌کند:

- کدام زیبایی عمیق‌تر است، زیبایی‌های طبیعت یا مصنوعات؟
- چطور می‌توانیم مصنوعات زیباتری خلق کنیم که شبیه طبیعت باشد؟
- خالق این زیبایی ها کیست ؟

استاندارد عملکردی سطح ۳:

۱. ارزیابی:

- پرسش‌هایی درباره فرم‌ها:
- کدام فرم را زیباتر دیدی؟ چرا؟
- آیا می‌توانی بین فرم‌های طبیعی و مصنوعی ارتباطی پیدا کنی؟
- بررسی نقاشی‌ها، دست‌سازه‌ها یا توضیحات شفاهی دانش‌آموزان.
- میزان خلاقیت و توانایی آن‌ها در عمیق‌تر کردن تجربیات زیبایی‌شناسی.

۲. فعالیت:

- نمایش نتایج فعالیت‌ها (مانند نقاشی‌ها و داستان‌ها یا صداها)، صحبت درباره آن‌ها، بررسی تفاوت‌شان و اشاره به این که از شنیدن کدام صدا حس خوبی گرفتند و...
- بررسی میزان خلاقیت در بیان زیبایی و توانایی ارتباط با طبیعت
- **انجام پرسش‌های پایانی:** بحث و گفت‌وگوی کلاسی درباره تجربیات و توصیف آن ها:

شناسایی بدفهمی‌های احتمالی و راه‌های رفع آن‌ها

۱. ممکن است دانش‌آموزان ایران را تنها در حد شهر یا محلهٔ محل زندگی خود تصور کنند و گسترهٔ جغرافیایی و تنوع فرهنگی آن را نشناسند. لازم است با تصاویر، نقشه‌های ساده و قصه‌های محلی این دیدگاه گسترش یابد.

۲. برخی کودکان ممکن است زیبایی‌های ایران را فقط در بناهای مشهور (مثل تخت‌جمشید یا برج آزادی) ببینند و به جلوه‌های ساده‌تر مثل فرش، موسیقی محلی یا طبیعت توجه نکنند. معلم می‌تواند با ارائه نمونه‌های متنوع این درک را تقویت کند.

۳. احتمال دارد کودک مفهوم «ایران» را با یک نگاه صرفاً تاریخی یا بزرگسالانه ببیند و ارتباط آن با زندگی روزمره خود را درنیابد. ایجاد پیوند میان زیبایی‌های ملی و تجربه‌های فردی کودک، این بدفهمی را برطرف می‌کند.

۴. بعضی از دانش‌آموزان ممکن است زیبایی‌های سرزمین‌های دیگر را برتر بدانند و احساس افتخار نسبت به سرزمین خود نداشته باشند. لازم است بدون مقایسه ارزشی، زیبایی‌ها و دستاوردهای متنوع ایران با بیانی کودکانه برجسته شود.

ارزشیابی و سنجش یادگیری:

معیارها:

- با علاقه و دقت به فرم کلی زیبایی‌های طبیعی و ساخته‌های انسانی توجه می‌کند.
- احساسات و برداشت‌های خود را با روش‌های گوناگون بیان می‌کند.
- در جستجو و کشف زیبایی‌های تازه فعال است.
- زیبایی‌های طبیعی و فرهنگی را مقایسه و درباره آن‌ها پرسش مطرح می‌کند.
- اهمیت و ارزش زیبایی‌ها را توضیح می‌دهد.

ابزارهای ارزشیابی:

- پوشه کار دانش‌آموز (ثبت نقاشی‌ها و نوشته‌های کوتاه)،
- چک‌لیست مشاهده مستقیم رفتار،

- گفت‌وگوهای کلاسی،
- خودارزیابی ساده (مثلاً با انتخاب شکلک احساسی).

راهکارهای بهبود یادگیری:

- استفاده از قصه‌های ملی و افسانه‌های محلی برای تقویت تخیل،
- بازدید از موزه یا اماکن فرهنگی (حضوری یا مجازی)،
- تشویق به خلق آثار الهام‌گرفته از فرهنگ ایرانی (مثل طراحی ساده نقش قالی).

تمرکز اصلی در سنجش: توانایی دانش‌آموز در نام‌بردن و توصیف زیبایی‌ها، ایجاد ارتباط میان عناصر فرهنگی و تجربه شخصی و بیان احساسات افتخار و تعلق نسبت به ایران.

پرسش‌های متداول:

- اگر کودک شناخت کمی از ایران داشته باشد چه باید کرد؟ با تصاویر ساده، قصه‌ها و فیلم‌های کوتاه می‌توان درک اولیه ایجاد کرد.
- اگر دانش‌آموز زیبایی‌های کشور دیگری را مطرح کند چه باید کرد؟ این موضوع باید با احترام پذیرفته شود، اما هم‌زمان زیبایی‌های ایران نیز برجسته شود تا نگاه مقایسه‌ای به نگاه تکمیلی تبدیل گردد.
- اگر برخی کودکان علاقه‌ای به موضوع نشان ندادند چه باید کرد؟ مشارکت آن‌ها در فعالیت‌های خلاقانه مانند بازی، نقاشی یا کاردستی می‌تواند انگیزه ایجاد کند.
- **توصیه اجرایی:** بهتر است معلم درس را با یک عنصر ملموس آغاز کند (مثلاً فرش کوچک، عکس یک بنا یا پخش موسیقی محلی) تا توجه دانش‌آموزان جلب شود. همچنین تأکید بر تنوع ایران (کوه، دشت، دریا، بناها، لباس‌ها) باعث می‌شود هر کودک بخشی از ایران را به خود نزدیک‌تر احساس کند.

تأکیدات زبان‌آموزی:

- تمرکز بر واژگانی چون «میهن»، «زیبا»، «خانه»، «نقش»، «رنگارنگ»، «محکم»، «باارزش».
- آموزش جمله‌های توصیفی ساده در پیوند با ایران («ایران سرزمین من است»، «فرش ایرانی رنگارنگ است»).
- تشویق به بیان مؤدبانه احساس افتخار و تعلق («من ایرانم را دوست دارم چون...»).
- توجه به تلفظ و کاربرد صحیح واژگان فارسی معیار در کنار احترام به گویش‌ها و تنوع زبانی مناطق مختلف.

محتوای مشترک با سایر دروس:

- **مطالعات اجتماعی:** معرفی بناهای تاریخی و اهمیت حفاظت
- **علوم تجربی:** شناخت ویژگی‌های مناطق طبیعی ایران
- **فارسی:** تقویت گفت‌وگو و توصیف
- **هنر:** استفاده از الگوها و رنگ‌های سنتی

درس هفتم

گنج های سرزمین من

واحد درسی در یک نگاه

این درس بر میراث فرهنگی و هنری تأکید دارد؛ میراثی که بخش مهمی از زندگی، از هویت کودک است. در این درس دانش‌آموزان با نمونه‌هایی از میراث مادی (بناها، اشیا) و معنوی (قصه‌ها، اشعار، آیین‌ها، بازی‌های بومی) آشنا می‌شوند. دانش آموزان باید بدانند این میراث گنجینه‌ای ارزشمند است که باید شناخته و حفظ شود. فعالیت‌ها می‌تواند شامل گفت‌وگوی کلاسی درباره بازی‌های محلی، شنیدن قصه‌ای کهن یا بازدید از یک بنای تاریخی ساده باشد. کودکان با کنجکاوی به شناخت بیشتر این میراث علاقمند می‌شوند و درمی‌یابند که حفظ و نگهداری آن‌ها وظیفه‌ای مشترک است. این درس به شکل ساده، ارزش‌های احترام به گذشته، پیوند با فرهنگ و مسئولیت‌پذیری در حفظ داشته‌های ملی را به دانش‌آموزان منتقل می‌کند. کودک در این فرایند علاوه بر شناخت، احساس تعلق به سرزمین و فرهنگ خود پیدا می‌کند. «گنج‌های سرزمین من» به کودکان یادآوری می‌کند که گذشته و حال پیوندی ناگسستنی دارند.

انتظارات عملکردی واحد یادگیری:

۱. برخی میراث مادی (بناها، اشیا) و معنوی (بازی‌های ، بومی و محلی، اشعار، قصه‌ها، آیین‌ها و آداب و رسوم) محل زندگی خود را می‌شناسد.

۲. به شناخت بیشتر میراث مادی و معنوی محیط زندگی خود علاقه‌مند و در راه شناخت بیشتر آنها به شکل فعال می کوشد.

۳. با شوق و علاقه به دنبال شناخت و بررسی میراث مادی و معنوی محل زندگی خود است و با بیان و به اشتراک گذاشتن این تجربیات با استفاده از رسانه های مختلف، در راه حفظ و نگهداری آن‌ها می‌کوشد.

دامنه های محتوایی واحد یادگیری:

مفهوم: قدیمی، جدید شیء، بنا، بازی محلی، شعر، قصه، جشن، عزاداری، محافظت و نگهداری.

مهارت‌ها

- مشاهده و شناسایی نمونه‌های میراث فرهنگی در محیط زندگی.
- بیان اطلاعات و احساسات درباره یک اثر یا آیین فرهنگی.
- پرسشگری و جستجوی اطلاعات بیشتر درباره میراث فرهنگی.
- مشارکت در فعالیت‌های مرتبط با حفاظت یا معرفی میراث فرهنگی.

- مقایسه میراث فرهنگی محل زندگی با مناطق دیگر.

ارزش‌ها

- احترام به میراث فرهنگی و هنری.
- احساس تعلق و هویت نسبت به محیط زندگی.
- مسئولیت‌پذیری در حفظ و نگهداری آثار و آیین‌های محلی.
- قدردانی از تلاش گذشتگان در خلق و حفظ این گنجینه‌ها.

پیش‌نیازهای مفهومی

- آشنایی ابتدایی با مفهوم «جدید و قدیمی»
- شناخت چند نمونه ساده از بناها، اشیا یا آیین‌های محلی.

پیش‌نیازهای مهارتی

- توانایی مشاهده و توصیف یک شیء یا بنا.
- مهارت گوش دادن به قصه‌ها و آداب بازگو کردن بخش‌هایی از آن‌ها.
- توانایی مشارکت در یک بازی یا فعالیت سنتی.

واژه‌های جدید:

اشیاء و بناهای تاریخی، بازی‌های بومی و محلی، شعر، قصه، جشن و عزاداری و... مواظبت و حفاظت، باارزش، فرهنگ.

دانستنی‌های معلم

۱. جایگاه مفاهیم در هنر و زندگی کودک

- «میراث فرهنگی» شامل **بخش مادی** (بناها، اشیا، ابزارها) و **بخش معنوی** (قصه‌ها، اشعار، موسیقی، بازی‌های بومی، آیین‌ها) است.
- کودکان در این سن توانایی درک تاریخی عمیق ندارند، اما می‌توانند از خلال تجربه‌های ساده و ملموس، با این گنجینه آشنا شوند.
- آشنایی با میراث فرهنگی سبب تقویت **هویت، تعلق اجتماعی و احترام به گذشته** می‌شود.

۲. پیوند با دنیای کودک

کودک در خانه یا محله با بسیاری از نشانه‌های میراث فرهنگی زندگی می‌کند: قصه‌های مادربزرگ، بازی‌های محلی، اشیاء سنتی. این آشنایی می‌تواند از طریق **داستان، شعر، بازی یا لمس یک شیء قدیمی، دیدن یک بنای قدیمی** و... برای کودک ملموس و لذت‌بخش شود. دانش‌آموز در زندگی روزمره‌اش شاید کمتر با بناهای تاریخی یا آثار فاخر روبه‌رو شود، اما نشانه‌های این میراث در خانه‌ها، محله‌ها و زندگی روزانه حضور دارد: از طرح‌های قالی و سفال تا قصه‌های مادربزرگ. این درس او را تشویق می‌کند که این نشانه‌ها را بشناسد و به عنوان بخشی از هویت خود درک کند. ورود از دنیای قصه و تصویرسازی، درک کودک را از میراث ملی ساده‌تر و جذاب‌تر می‌سازد.

۳. نکات آموزشی برای معلم

- بهتر است نمونه‌های واقعی (مثل ابزار سنتی یا عکس بناها) را به کلاس بیاورید.
- قصه یا بازی بومی را بازگو کنید تا کودک با میراث معنوی نیز آشنا شود.
- تأکید بر **زیبایی و ارزش فرهنگی** این گنج‌ها باشد، نه صرفاً اطلاعات خشک یا پیچیده.
- فرصت دهید کودکان تجربه‌های شخصی‌شان (قصه‌ها یا بازی‌های محلی خانواده) را با کلاس به اشتراک بگذارند.

۴. ارتباط با سایر دروس

این درس پیوند مستقیمی با «من و طبیعت» (درس ۱) دارد، زیرا بسیاری از صداها و حرکات از دل طبیعت الهام می‌گیرند. همچنین با درس «خلق دنیای رنگارنگ» (درس ۴) و «رنگ خیال» (درس ۱۱) ارتباط دارد، زیرا همه بر بیان خلاقیت کودک با استفاده از رسانه‌های گوناگون تأکید می‌کنند.

مراحل آموزشی و موقعیت‌های یادگیری

مرحله اول: بررسی و شناسایی موقعیت: مشاهده و کشف طبیعت

استاندارد عملکردی سطح ۱: برخی میراث مادی (بناها، اشیا) و معنوی (بازی‌های بومی و محلی، اشعار، قصه‌ها، آیین‌ها و آداب و رسوم) محل زندگی خود را می شناسد.

فعالیت‌های پیشنهادی:

۱. قصه گنج‌ها:

ابتدا خاطره یا قصه‌ای ساده و جذاب درباره یک اثر تاریخی یا یک سنت خاص از محل زندگی توسط معلم یا دانش‌آموزان گفته می شود. مثلاً داستان بنای قدیمی، آداب و رسوم جشن نوروز، یا بازی‌های محلی قدیمی.

دانش‌آموزان در پایان قصه نظر خود را ارائه می‌دهند:

آیا چنین چیزی در محل زندگی‌شان دیده‌اند؟

آیا می‌توانند نام یک بنای تاریخی یا سنت محلی دیگر را بگویند؟

۲. گشت و گذار خیالی:

معلم تصاویری از بناهای تاریخی، اشیای قدیمی، یا مراسم سنتی منطقه نشان می‌دهد و از دانش‌آموزان می‌خواهد:

کدام یک از این‌ها را دیده‌اید؟

چه احساسی داشتید وقتی آن را دیدید یا در آن شرکت کردید؟

کار در خانه: انجام فعالیت کتاب کار صفحه اول

استاندارد عملکردی سطح ۲: به شناخت بیشتر میراث مادی و معنوی محیط زندگی خود علاقه‌مند و در راه شناخت بیشتر آنها به شکل فعال می کوشد.

فعالیت ۱: ماجراجویی در تاریخ محل زندگی:

معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد از بزرگ‌ترهای های خود درباره یک بازی محلی، قصه قدیمی یا رسم خاص بپرسند و آن را برای کلاس بازگو کنند.

سپس در گروه های کاری دانش‌آموزان درباره آن رسم یا قصه صحبت می‌کنند:

آیا هنوز این بازی یا رسم انجام می‌شود؟

دوست دارید درباره آن بیشتر بدانید؟

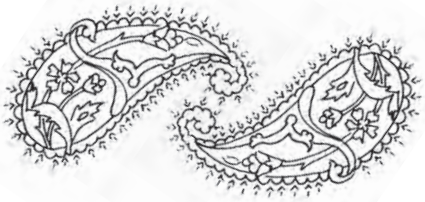
مرحله دوم (خلاقیت: توسعه ایده و خلق آن): بازآفرینی طبیعت

استاندارد عملکردی سطح ۳: با شوق و علاقه میراث مادی و معنوی محل زندگی خود را بررسی و می‌شناسد و با بیان و به اشتراک گذاشتن این تجربیات با استفاده از رسانه های مختلف، در راه حفظ و نگهداری آن‌ها می کوشد.

فعالیت‌های پیشنهادی:

۱. بازی‌ها و آیین‌ها:

معلم یکی از بازی‌های بومی یا محلی را در کلاس آموزش می‌دهد (مثلاً یک بازی قدیمی که در گذشته کودکان در محل انجام می‌دادند).

دانش‌آموزان این بازی را تجربه می‌کنند و نظرشان را درباره آن می‌گویند:

چه چیز این بازی برای شما جالب بود؟

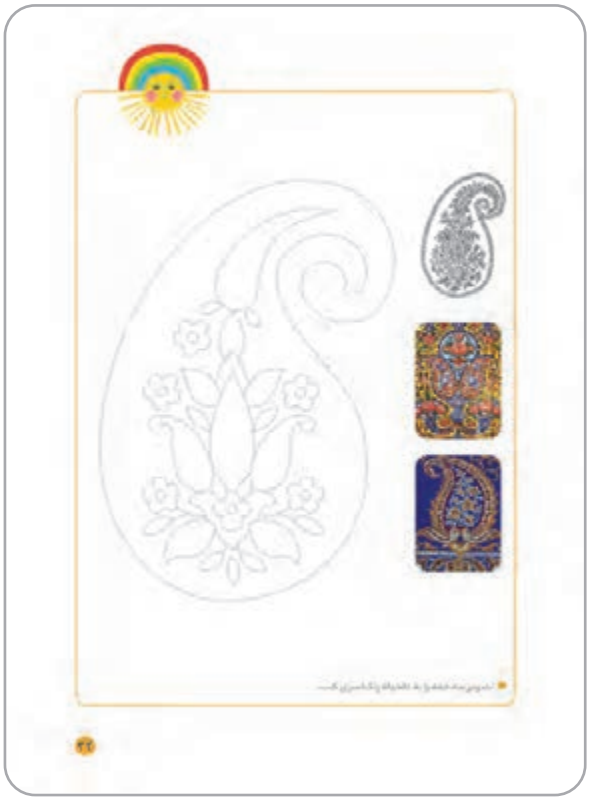
چه تفاوتی با بازی‌های امروزی داشت؟

چه شباهتی با بازی‌های امروزی داشت؟

۲. طراحی الهام گرفته از طبیعت:

- دانش‌آموزان یک عنصر طبیعی (مثل برگ، گل، یا درخت) را انتخاب می‌کنند و طرح ساده‌ای از آن می‌کشند.
- سپس معلم نمونه‌هایی از نقوش سنتی ایرانی را نشان می‌دهد و دانش‌آموزان بررسی می‌کنند که چگونه این نقوش از طبیعت الهام گرفته‌اند. (شبیه آنچه در صفحه دوم درس ایران زیبای من، کتاب کار ارائه شد.)

کار در خانه: کتاب کار صفحه دوم طرح بته کامل و رنگ شود.

بته جقه

طرح بته‌جقه یکی از مشهورترین و ماندگارترین نقش‌مایه‌های ایرانی است که هم در صنایع دستی، هم در هنرهای تزیینی و هم در پوشاک دیده می‌شود.

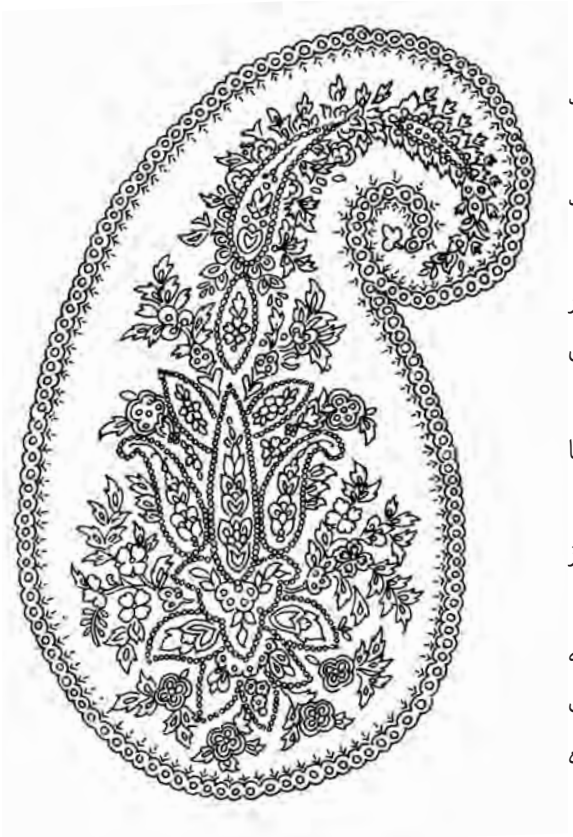
اطلاعات کلی درباره بته‌جقه

- **خاستگاه:** نقش بته‌جقه از ایران سرچشمه گرفته و در دوره صفویه و قاجار به اوج زیبایی و تنوع رسید. بعدها حتی به هند و اروپا هم راه پیدا کرد (در هند به «پیسلی» معروف شد).
- **شکل:** طرحی منحنی و کشیده شبیه یک قطره یا دانهٔ گیاهی است که نوک آن خمیده است.
- **نمادها:** بعضی‌ها آن را نماد **سرو خمیده در برابر طوفان** می‌دانند؛ سروی که نشانهٔ زندگی، ایستادگی و آزادگی در فرهنگ ایرانی است.

بعضی دیگر آن را نماد **جنین یا دانه** می‌دانند؛ یعنی زایش و آغاز زندگی.

در کل، بته‌جقه ترکیبی از **زندگی، تداوم، رشد و زیبایی** است.

- **کاربرد:** در قالی، ترمه، پارچه‌های سنتی، خاتم‌کاری، قلم‌زنی، مینیاتور و حتی در لباس و جواهرات ایرانی دیده می‌شود.

نکات آموزشی برای معلم

- هنگام معرفی بته‌جقه به کودکان، روی **سادگی شکل آن** تأکید کنید (قطره یا دانه‌ای با نوک خمیده).
- می‌توانید از بچه‌ها بخواهید این شکل ساده را بکشند و بعد داخلش را با رنگ‌های مختلف یا طرح‌های خودشان پر کنند.
- توضیح دهید که این نقش ایرانی، هزاران سال است که در خانه‌ها و لباس‌ها وجود دارد و هنوز هم در شال‌ها و پارچه‌های سنتی دیده می‌شود.
- معلم می‌تواند با نشان دادن نمونه‌هایی از پارچه‌های ترمه یا قالی‌های قدیمی، پیوند کودکان را با میراث فرهنگی تقویت کند.
- این طرح فرصت خوبی برای تمرین **خلاقیت** است: دانش‌آموز می‌تواند با تغییر شکل نوک یا داخل بته، طرح تازه‌ای بسازد.

به طور کلی می توان در یک جمله به دانش‌آموزان گفت: بته‌جقه طرحی قدیمی و ایرانی است که مثل یک دانه یا درخت کوچک به نظر می‌رسد. این طرح همیشه نشانه زندگی و زیبایی بوده است. تو هم می‌توانی بته‌جقه رنگی خودت را بسازی.

۳.محافظان گنجینه‌ها:

■ ابتدا از دانش‌آموزان سؤال کنید چگونه می توان از خراب شدن و آسیب دیدن یک بنا یا شیء تاریخی و قدیمی جلوگیری کرد. از آن‌ها بخواهید درباره بنا؛ شیء یا مکانی خاص یک قصه بگویند یا نقاشی آن را بکشند. سپس هر دانش‌آموز نقاشی خود را توضیح دهد.

■ سپس از آن‌ها سؤال کنید چگونه می‌توان از یک رسم یا آیین سنتی (نمونه‌ها را ذکر کنید) محافظت کنیم .مثلاً: جلوگیری از تخریب یک دیوار قدیمی یا حمایت از اجرای آیین‌های سنتی مثل نوروز یا شب یلدا و...

■ از دانش‌آموزان بخواهید درباره شب یلدا و جشن نوروز تحقیق کنند و از بزرگ‌ترهای خود دربارهٔ چرایی، چگونگی و زمان این مراسم سؤال کنند.

کار در خانه: انجام فعالیت صفحه سوم و چهارم کتاب کار با هدف آشنایی با مراسم شب یلدا و نوروز به‌عنوان میراث معنوی ایران. در این دو فعالیت از دانش‌آموزان بخواهید که به ننه سرما و عمو نوروز کمک کنند تا وسایل شب یلدا و سفره نوروز را پیدا و کامل کنند.

دانستنی‌های کلی درباره شب یلدا

شب یلدا، بلندترین شب سال، در فرهنگ ایرانی به‌عنوان جشن روشنایی و امید شناخته می‌شود. این آیین دیرینه با گردهمایی خانواده‌ها، خواندن اشعار حافظ، قصه‌گویی و خوردن میوه‌هایی مانند هندوانه و انار همراه است. یلدا، نمادی از غلبهٔ نور بر تاریکی و استمرار زندگی است و یادآور اهمیت خانواده، همبستگی و میراث فرهنگی غنی ایرانیان می‌باشد. برای کودکان، یلدا فرصتی است برای آشنایی با ارزش‌های فرهنگی و تقویت حس تعلق به جامعه و خانواده.

توصیه‌های آموزشی برای معلمان

- در معرفی یلدا، بر مفهوم نمادین «نور و امید» تأکید شود و به کودک نشان داده شود که این جشن پیوندی میان نسل‌ها ایجاد می‌کند.
- قصه‌گویی یا خواندن شعرهای کوتاه کودکانه می‌تواند راهی مؤثر برای انتقال مفهوم شب یلدا باشد.
- از فعالیت‌های هنری مانند رنگ‌آمیزی انار یا طراحی هندوانه استفاده شود تا کودک تجربهٔ عملی و خلاقانه داشته باشد.
- معلم می‌تواند با طرح پرسش‌هایی ساده، مانند «تو در شب یلدا چه خوراکی‌ای دوست داری؟» یا «چه کسی برایت قصه گفته است؟» زمینه گفت‌وگو و مشارکت فعال دانش‌آموزان را فراهم آورد.
- یلدا بهترین فرصت برای تقویت **حس تعلق فرهنگی** در کودکان است . می‌شود با روایت یک قصه یا خواندن شعر کوتاه، این شب را برای دانش آموزان ملموس کرد.
- از دانش‌آموزان خواسته شود خاطره‌ای از دورهمی‌های خانوادگی یا خوراکی‌های یلدا بگویند تا تجربه شخصی آن‌ها به درس وصل شود.
- استفاده از **انار** یا **هندوانه** به‌عنوان نماد تصویری در فعالیت‌های هنری (رنگ‌آمیزی، چاپ با مقوا یا سیب‌زمینی) مناسب است.
- شما می‌توانید اهمیت **قصه‌گویی و شعرخوانی** در شب یلدا را با یک فعالیت نمایشی یا خواندن یک بیت ساده توضیح دهید.

دانستنی‌های کلی درباره عید نوروز

عید نوروز یکی از کهن‌ترین جشن‌های ایرانی است که با آغاز بهار و شکوفایی طبیعت همراه است. این جشن، نمادی از نوزایی، پاکی، دوستی و همبستگی اجتماعی است و ریشه در فرهنگ و هویت مشترک مردم ایران دارد. سفرهٔ هفت‌سین، دید و بازدیدها، لباس نو و آیین‌های گوناگون مانند خانه‌تکانی، همه نشانه‌هایی از توجه ایرانیان به نظم، پاکیزگی و شادابی در آغاز سال نو است. برای کودکان، نوروز فرصتی است تا با آیین‌های ملی و فرهنگی سرزمین خود آشنا شوند و درک کنند که سنت‌ها می‌توانند سرچشمه شادی، انسجام اجتماعی

و احترام به طبیعت باشند. نوروز نماد **نو شدن، صلح و دوستی** در فرهنگ ایرانی است که در فهرست میراث جهانی یونسکو ثبت شده است.

توصیه‌های آموزشی برای معلمان

- نوروز بهترین زمان برای آموزش **مفهوم تغییر و نو شدن** به کودکان است. می توان با طرح پرسش‌هایی مثل «وقتی بهار میاد چه چیزهایی تغییر می‌کند؟» یادگیری را فعال کرد.
- می‌توانید سفره هفت‌سین را به‌صورت تصویری نشان دهید و از بچه‌ها بخواهید معنی یا حدس خودشان را درباره هر نماد بیان کنند.
- فعالیت هنری (مثل نقاشی سبزه، یا درست کردن ماهی کاغذی) می‌تواند تجربه نوروز را عینی‌تر کند.
- تأکید شود که نوروز جشن **با هم بودن و احترام به بزرگ‌ترها**ست؛ این ارزش‌ها از طریق گفت‌وگو و بازی گروهی تقویت می‌شود.
- هنگام معرفی نوروز، بر جنبه‌های فرهنگی، خانوادگی و اجتماعی آن تأکید شود، نه صرفاً جنبه‌های تفریحی.
- از تصاویر و نمادهای ساده مانند سبزه، سیب یا ماهی قرمز برای توضیح استفاده شود تا کودک ارتباط ملموس برقرار کند.
- فعالیت‌های هنری مانند نقاشی سفرهٔ هفت‌سین یا ساخت کاردستی ساده می‌تواند فهم کودکان را عمیق‌تر کند.
- می‌توان کودکان را تشویق کرد تا تجربه‌های خود از نوروز را بازگو کنند و با همسالان به اشتراک بگذارند.

نکته‌پایانی

یلدا و نوروز هر دو فرصت‌های ارزشمند برای **پیوند دادن کودک با میراث فرهنگی و خانوادگی** هستند. آموزش این جشن‌ها باید با زبان ساده، بازی، قصه و هنر همراه باشد تا دانش آموزان هم **حس هویت** پیدا کنند و هم شادی و زیبایی فرهنگ ایرانی را تجربه کنند.

مرحله سوم: گفت وگوی هنری نمایش و ارائه :(به اشتراک گذاری تجربه‌ها و توصیف آنچه یاد گرفته‌اند)

استاندارد عملکردی سطح ۱:

فعالیت۱. توضیح مشاهدات: تشویق به بیان چند نمونه از بناها ، اشیا ، بازی‌های بومی و محلی، اشعار، قصه‌ها، آیین‌ها و آداب و رسوم در محیط پیرامون

استاندارد عملکردی سطح ۲:

فعالیت ۱: توانایی دانش‌آموز در شناسایی و تو صیف بناها، اشیا، بازی‌های بومی و محلی، اشعار، قصه‌ها، آیین‌ها و آداب و رسوم در محیط اطراف

فعالیت ۲: گفت‌وگو درباره زیبایی

معلم یک سؤال مطرح می‌کند: چطور می‌توانیم مصنوعات زیباتری خلق کنیم که شبیه طبیعت باشد؟

استاندارد عملکردی سطح ۳:

ارزیابی:

فعالیت۱. توانایی دانش‌آموزان در شناسایی شباهت‌های بین فرم‌های طبیعی و میراث فرهنگی ایران.

مشارکت در بحث‌های کلاسی و توانایی بیان تجربیات زیبایی‌شناسی خود.

فعالیت۲. نمایش نتایج فعالیت‌ها (مانند نقاشی‌ها یا داستان‌ها، صداها)، صحبت درباره آن‌ها، بررسی تفاوت‌شان و اشاره به این که از شنیدن کدام صدا حس خوبی گرفتند و...

خلاقیت در ساخت یا طراحی اثر هنری با الهام از طبیعت و هنر ایرانی.

انجام پرسش‌های پایانی: بحث و گفت‌وگوی کلاسی درباره تجربیات و توصیف آن‌ها.

شناسایی بدفهمی‌های احتمالی و راه‌های رفع آن‌ها

۱. ممکن است کودکان «گنج» را صرفاً به‌معنای طلا و اشیای قیمتی تصور کنند و ارتباط آن با میراث فرهنگی و هنری را درک نکنند. باید با نمونه‌های ملموس مانند قصه‌ها، فرش‌ها یا بناها، مفهوم گنج‌های فرهنگی روشن شود.

۲. احتمال دارد برخی دانش‌آموزان ارزش آثار قدیمی را تنها در ظاهر آن‌ها ببینند و به معنا، تاریخ یا کارکرد فرهنگی آن توجه نکنند. توضیح ساده درباره کاربرد و نقش آن‌ها در زندگی گذشتگان این بدفهمی را کاهش می‌دهد.

۳. بعضی از کودکان ممکن است گنج‌های فرهنگی را متعلق به گذشته بدانند و آن‌ها را بی‌ارتباط با زندگی امروز خود ببینند. پیوند دادن این گنج‌ها با زندگی روزمره (مثل استفاده از نقش‌های سنتی در لباس یا فرش خانه) اهمیت دارد.

۴. گاهی کودکان تصور می‌کنند این گنج‌ها فقط در اختیار بزرگسالان هستند. تأکید بر اینکه کودکان هم بخشی از نگهبانان فرهنگ‌اند، مشارکت آن‌ها را بیشتر می‌کند.

ارزشیابی و سنجش یادگیری:

معیارها:

- چند نمونه میراث مادی و معنوی محل زندگی را نام ببرد.
- علاقه و اشتیاق خود را برای شناخت بیشتر نشان می‌دهد.
- در فعالیت‌های مربوط به معرفی یا حفظ میراث شرکت می‌کند.
- درباره اهمیت حفظ میراث فرهنگی صحبت می‌کند.

ابزارهای ارزشیابی:

- پوشه‌کار: (جمع‌آوری نقاشی یا کاردستی و... از آثار سنتی)،
- چک‌لیست (مشاهده مستقیم رفتار توجه به توانایی دانش‌آموز در نام بردن و توصیف و مهارت‌ها)،
- گفت‌وگوهای کلاسی،
- خودارزیابی ساده (مثلاً با انتخاب شکلک احساسی).
- خودارزیابی با بیان یک جمله درباره چیزی که از گنج‌های ایران دوست داشت یا ثبت چک‌لیست.

راهکارهای بهبود یادگیری:

- استفاده از قصه‌های ملی و افسانه‌های محلی برای قصه گویی و اجرای نمایش در کلاس،
- بازدید از موزه یا اماکن فرهنگی (حضوری یا مجازی)،
- تشویق به خلق آثار الهام گرفته از فرهنگ ایرانی (مثل طراحی ساده نقش قالی).

- قصه‌گویی درباره آثار تاریخی،
- ایجاد کارگاه‌های کوچک تقلید از نقوش سنتی.

تمرکز اصلی سنجش:

توانایی دانش‌آموز در شناسایی و توصیف نمونه‌ها، درک ارزش فرهنگی آن‌ها و پیوند دادن آن‌ها با زندگی روزمره.

پرسش‌های متداول:

- اگر کودک گنج را تنها به‌معنای طلا بداند چه باید کرد؟ ← با مثال‌های ساده مثل «فرش خانه ما هم یک گنج است» مفهوم تغییر داده شود.
- اگر دانش‌آموز علاقه نشان نداد؟ ← استفاده از قصه‌های جذاب تاریخی یا بازی‌های نمایشی کمک‌کننده است.
- **توصیهٔ اجرایی:** آغاز درس با یک شیء واقعی (مثل پارچه یا سفال ساده) توجه دانش‌آموزان را جلب می‌کند. همچنین مشارکت آن‌ها در رنگ‌آمیزی یا طراحی نقش‌های سنتی باعث پیوند عاطفی می‌شود.

تأکیدات زبان‌آموزی:

- واژگان کلیدی: «گنج»، «فرهنگ»، «سنت»، «اثر»، «هنر»، «باارزش».
- جمله‌های کاربردی: «این گنج از گذشته مانده»، «فرهنگ ما زیباست».
- تشویق به استفاده از زبان مؤدبانه هنگام بیان نظر («من این نقش را دوست دارم چون...»)

محتوای مشترک با سایر دروس:

- **مطالعات اجتماعی:** معرفی میراث فرهنگی ایران و مناطق مختلف
- **فارسی:** اجرای قصه‌گویی و شعرخوانی
- **کار و فناوری:** ساخت ماکت یا طراحی الهام‌گرفته از میراث
- **تربیت‌بدنی:** اجرای بازی‌های بومی و محلی

درس هشتم

خلق دنیای رنگارنگ

واحد درسی در یک نگاه

کودک در جهان پر از رنگ‌ها و شکل‌های گوناگون زندگی می‌کند. هر برگ، هر گل و حتی اشیا سادهٔ پیرامون او منبعی غنی برای الهام و تخیل‌اند. این درس فرصتی است برای آن‌که دانش‌آموز با دقت به یک پدیده یا شیء طبیعی نگاه کند و دریافت‌های حسی و ادراکی خود را در قالب یک اثر هنری ساده بازآفرینی نماید.

در آغاز، کودکان تنها با مشاهده و نام بردن از رنگ‌ها و شکل‌ها تجربه اولیه خود را بیان می‌کنند. سپس به کمک تخیل و خلاقیت، عناصر مشاهده شده را تغییر داده یا ترکیب می‌کنند و آن‌ها را در قالب نقاشی، کاردستی یا حرکات نمایشی به تصویر می‌کشند. این تجربه، علاوه بر تقویت توانایی‌های هنری، حس اعتماد به نفس و شجاعت بیان فردی را در آنان پرورش می‌دهد.

این درس به دانش آموزان می‌آموزد که رنگ‌ها و شکل‌های اطراف نه تنها بخشی از طبیعت‌اند، بلکه می‌توانند آغازگر آفرینش دنیای تازه‌ای باشند؛ دنیایی که کودک خود آن را می‌سازد، با دیگران به اشتراک می‌گذارد و از این فرایند لذت می‌برد. علاوه بر این پرورش‌دهندهٔ خلاقیت، نوآوری و اعتمادبه‌نفس در کودکان است و فرصت تجربه «خالق بودن» را برای آن‌ها فراهم می‌آورد. «خلق دنیای رنگارنگ» تمرین خلاقیت و شهامت در بیان فردی است.

انتظارات عملکردی واحد یادگیری:

۱. با مشاهده یک شیء یا پدیده طبیعی (مثل برگ، گل، حیوان)، دریافت‌های حسی و ادراکی خود را در قالب حداقل یک اثر هنری ساده بازآفرینی می‌کند.

۲. با الهام از شکل و ویژگی‌های پدیده‌های طبیعی و با استفاده از تخیل خود، دریافت‌های شخصی‌اش را با روش‌ها، رسانه‌ها و ابزارهای مختلف هنری بیان می‌کند.

۳. با ادراک معنادار از پدیده‌های طبیعی، آن‌ها را با روش‌هایی نو، غیرمعمول یا خلاقانه بازآفرینی می‌کند، (مثلاً با تغییر شکل، رنگ، جنس، کاربرد مواد و تکنیک‌ها) و آثار خود را با دیگران به اشتراک می‌گذارد.

دامنه های محتوایی واحد یادگیری:

مفاهیم: تقلید؛ آفریدن؛ بازآفریدن؛ ابزار و مواد و وسایل

مهارت‌ها

- **مشاهده دقیق طبیعت:** مشاهده دقیق و تشخیص ویژگی‌های ظاهری پدیده‌های طبیعی (رنگ، فرم، بافت).
- **بازنمایی هنری ساده:** ترجمه دریافت‌های حسی به شکل یک اثر هنری (نقاشی، کاردستی، مجسمه‌سازی ساده، حرکت بدنی)
- **استفاده از ابزار و مواد** و رسانه‌های هنری متنوع (مداد رنگی، آبرنگ، خمیر، پارچه، کاغذ رنگی، مواد طبیعی مثل برگ یا سنگ و...).
- **خلاقیت** در تغییر رنگ‌ها، فرم‌ها یا کاربرد مواد **بیان تخیل شخصی در اثر هنری** (تغییر رنگ، تغییر شکل، افزودن جزئیات خیالی.
- **اشتراک‌گذاری اثر با دیگران و توضیح درباره آن.**

ارزش‌ها

- لذت بردن از زیبایی‌های طبیعی.
- احترام و توجه به زیبایی‌های طبیعی.
- توجه به تنوع و شگفتی‌های طبیعت.
- تشویق به داشتن نگاه متفاوت به اشیا و پدیده‌ها.
- اعتماد به نفس در بیان خلاقیت‌های شخصی و به اشتراک‌گذاری آن.
- احترام به تفاوت‌های آثار هنری دیگران.
- تقویت روحیهٔ نوآوری و جستجوی راه‌های تازه.

پیش‌نیازهای مفهومی

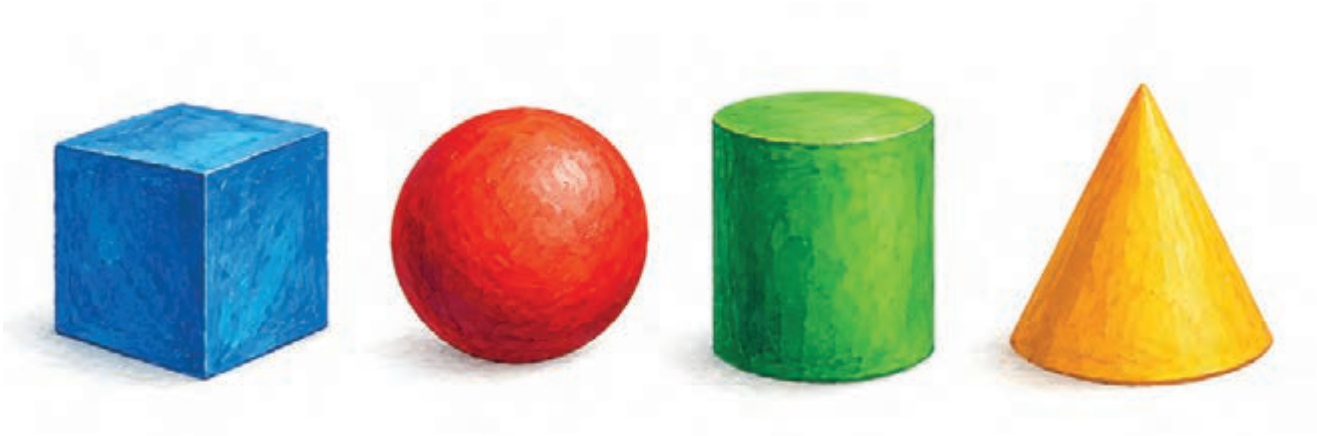
- درک پایه‌ای از طبیعت پیرامون (برگ، درخت، گل، حیوان).
- آشنایی با نام و ویژگی‌های بعضی از پدیده های طبیعی (برگ، گل، حیوان، سنگ و...).
- درک مفاهیم پایه‌ای رنگ، شکل، جنس و بافت.
- آشنایی مقدماتی با اشکال و رنگ‌های ساده.
- آشنایی با مثال‌هایی از هنر الهام گرفته از طبیعت.

پیش‌نیازهای مهارتی

- توانایی مشاهده و بیان ویژگی‌های یک شیء یا پدیده.
- توانایی استفاده از ابزار ساده هنری (مداد رنگی، قیچی، چسب).
- تجربه فعالیت هنری کوتاه (مثل رنگ‌آمیزی یا ساخت یک کاردستی ساده).
- مهارت‌های پایه‌ای در نقاشی یا ساخت کاردستی ساده.

واژه‌های جدید:

بازآفرینی، الهام، تخیل، خلاقیت، نوآوری، آفریدن، ابزار و وسلیه، ترکیب

دانستنی‌های معلم

۱. جایگاه مفاهیم این درس در هنر و زندگی کودک

این درس فرصتی است برای اینکه کودک دنیای اطرافش را نه فقط آن‌گونه که هست، بلکه آن‌گونه که می‌تواند باشد، ببیند. بازآفرینی یک پدیدهٔ طبیعی در قالب اثر هنری، به کودک کمک می‌کند مرز میان مشاهدهٔ واقعی و تخیل شخصی را تجربه کند. این توانایی، بخشی از زیربنای خلاقیت هنری و حتی حل مسئله در زندگی روزمره است.

۲. پیوند با دنیای کودک

کودک به‌طور طبیعی علاقه دارد شکل‌ها و رنگ‌ها را تغییر دهد و آن‌ها را به چیزی دیگر تبدیل کند؛ مثلاً برگ را به شکل پرنده ببیند یا از یک سنگ، خانهٔ خیالی بسازد. این گرایش به «تبدیل کردن» و «خیال‌پردازی» باید در کلاس تقویت شود. کودک از طریق این فرایند، احساس می‌کند می‌تواند در دنیای خود تغییر ایجاد کند و آفریننده باشد.

۳. نکات آموزشی برای معلم

- فرایند مشاهده را با پرسش‌های ساده هدایت کنید: «چه رنگ‌هایی می‌بینی؟ اگر این برگ صدا داشت، چه صدایی می‌داد؟»
- تنوع ابزار (مداد، رنگ، خمیر، کاغذ رنگی، پارچه و مواد طبیعی) فراهم کنید تا کودک حق انتخاب داشته باشد.
- تأکید را بر «بیان شخصی» بگذارید، نه شبیه‌سازی واقعیت.
- هنگام نمایش آثار، کودکان را تشویق کنید دربارهٔ آنچه ساخته‌اند توضیح بدهند.
- از مقایسهٔ آثار یا قضاوت ارزش‌گذارانه پرهیز شود تا احساس امنیت و آزادی در کودکان تقویت شود.

۴. ارتباط با سایر دروس

این درس پیوند مستقیمی با «من و طبیعت» (درس ۱) دارد، زیرا بسیاری از صداها و حرکات از دل طبیعت الهام می‌گیرند. همچنین با درس «دنیای رنگین ما» (درس ۴) و «رنگ خیال» (درس ۱۱) ارتباط دارد، زیرا همه بر بیان خلاقیت کودک با استفاده از رسانه‌های گوناگون تأکید می‌کنند.

مراحل آموزشی و موقعیت‌های یادگیری

مرحله اول: بررسی و شناسایی موقعیت؛ مشاهده و کشف طبیعت

فعالیت پیشنهادی پیش نیاز برای انجام فعالیت مرحله دو جهت رسیدن به **استاندارد عملکردی سطح ۱:**

- مشاهده و بررسی عناصر و اشیا طبیعی تک جزئی از طریق نمونه واقعی، تصاویر، نمایش فیلم و...
- بیان دریافت های حسی و ادراکی و جزئیات همچون شکل، رنگ، خطوط، اشکال و....

فعالیت پیشنهادی پیش نیاز برای انجام فعالیت مرحله دو جهت رسیدن به **استاندارد عملکردی سطح ۲و۳:**

- مشاهده و بررسی پدیده‌های طبیعی از طریق نمونه واقعی، تصاویر، نمایش فیلم و...؛
- بیان دریافت‌های حسی و ادراکی و جزئیات همچون شکل و ویژگی‌های پدیده‌های طبیعی

مرحله دوم (خلاقیت، توسعه ایده و خلق آن): بازآفرینی طبیعت

استاندارد عملکردی سطح ۱: با مشاهده یک شیء یا پدیده طبیعی (مثل برگ، گل، حیوان)، دریافت‌های حسی و ادراکی خود را در قالب حداقل یک اثر هنری ساده بازآفرینی می‌کند.

فعالیت۱: گل یا پروانه در نگاه من:

- از دانش‌آموزان بخواهید یک گل، برگ یا جانور کوچک مانند پروانه را به‌دقت مشاهده کنند (می‌تواند تصویر، نمونه واقعی، یا نمایش یک فیلم کوتاه باشد).
- از دانش‌آموزان خواسته شود: رنگ‌ها، خطوط یا اشکالی که بیشتر جلب توجه می‌کند را بیان کنند.
- سپس هر دانش‌آموز یک نقاشی ساده از این عنصر طبیعی را با

تأکید بر احساس و برداشت خود خلق می‌کند.

■ با ایده گرفتن از تصاویر صفحه اول کتاب کار از دانش‌آموزان بخواهید اشیا، میوه‌ها و برگ‌هایی که با خود به کلاس آورده‌اند را شکل‌یابی و در صورت امکان کولاژ کنند.

کار در خانه: صفحه اول و دوم کتاب کار

فعالیت ۲. داستان زیبایی: معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد یک داستان کوتاه یا جمله‌ای بنویسند که درباره تجربه دیدن آن عنصر طبیعی باشد. مثال: «این گل صورتی به من یادآوری می‌کند که بهار همیشه نزدیک است».

فعالیت ۳. شکل‌سازی با بدن ۱: از بچه‌ها بخواهید هرکدام یک عنصر یا پدیده‌ای (طبیعی یا مصنوعی) را در ذهنش در نظر بگیرد. سپس هریک از بچه‌ها به نوبت در مقابل یکدیگر قرار می‌گیرد و با حالتی که به بدنش می‌دهد شکل پدیده‌ای را با بدنش می‌سازد. (قوری، صندلی، درخت، جالباسی، گل، دریا و...) بقیه باید حدس بزنند آن چه پدیده‌ای است.

استاندارد عملکردی سطح ۲: با الهام از شکل و ویژگی‌های پدیده‌های طبیعی و با استفاده از تخیل خود، دریافت‌های شخصی‌اش را با روش‌ها، رسانه‌ها و ابزارهای مختلف هنری بیان می‌کند.

فعالیت ۱. بازآفرینی با انتخاب آزاد:

■ دانش‌آموزان از بین چند پدیده طبیعی (مانند کوه، رودخانه، یک جانور، یا درخت) یکی را انتخاب می‌کنند.

■ هر دانش‌آموز با رسانه‌ای که دوست دارد (نقاشی، ساخت کلاژ با مواد طبیعی، با خمیربازی یا گل رس، یا حتی ساخت یک شعر یا ترانه کوتاه) اثر خود را بازآفرینی می‌کند.

فعالیت ۲. تجربه‌های ترکیبی:

■ دانش‌آموزان را به گروه‌های کوچک تقسیم کنید تا با همکاری یکدیگر، یک پدیده طبیعی را به‌صورت یک پروژه گروهی خلق کنند.

■ هرگروه می‌تواند از ابزارهایی مانند نقاشی، صداها (مانند صدای آب یا باد)، یا حتی بازی با حرکات بدنی (برای تقلید از حیوانات) استفاده کند.

فعالیت ۳. داستان پدیده‌ها ۱: هرکدام از بچه‌ها یکی از عناصر و پدیده‌های طبیعی یا مصنوعی را در نظر گرفته و داستانی برای آن بسازد و در کلاس تعریف کند. (میوهٔ کاج که اسمش کاجی بود بالای

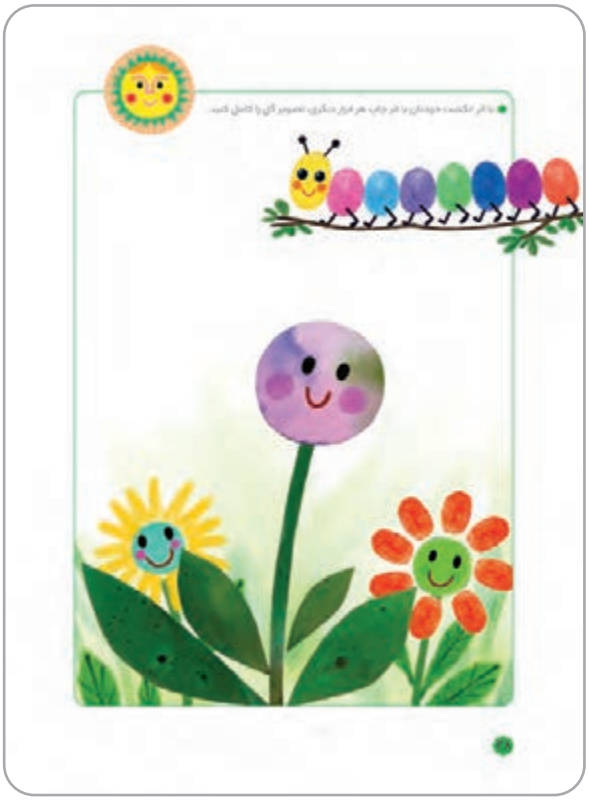

درخت زندگی می‌کرد و می‌توانست از آن بالا همه‌جا را ببیند. یک روز باد شدیدی او را از بالای درخت به پایین پرتاب کرد. کاجی روی زمین غلطی زد و بعد بی‌حرکت ماند. دختر بچه‌ای که با خانواده‌اش برای تفریح به آن نزدیکی آمده بودند متوجه کاجی شد و...)

فعالیت۴: شکل‌سازی با بدن ۲: بچه‌ها را به گروه‌های دو یا چندنفره تقسیم کرده و از آنان بخواهید این بار به‌شکل گروهی شکل پدیده‌ای را با بدنشان بسازند. آن‌ها باید توجه داشته باشند که هرکدام بخشی از آن پدیده هستند. (مثلا یکی از بچه‌ها صاف می‌ایستد و می‌شود تنهٔ درخت. دو نفر دیگر دوطرف او طوری می‌ایستند که بشوند شاخه‌های درخت. بعضی‌ها هم می‌توانند بشوند میوه‌ها یا برگ‌های درخت و...) بعد از اتمام شکل بقیه باید آن را حدس بزنند.

استاندارد عملکردی سطح۳: با ادراک معنادار از پدیده‌های طبیعی، آن‌ها را با روش‌هایی نو، غیرمعمول یا خلاقانه بازآفرینی می‌کند (مثلاً با تغییر شکل، رنگ، جنس، کاربرد مواد و تکنیک‌ها) و آثار خود را با دیگران به اشتراک می‌گذارد.

فعالیت‌های پیشنهادی:

۱. پروژه‌های چندرسانه‌ای:

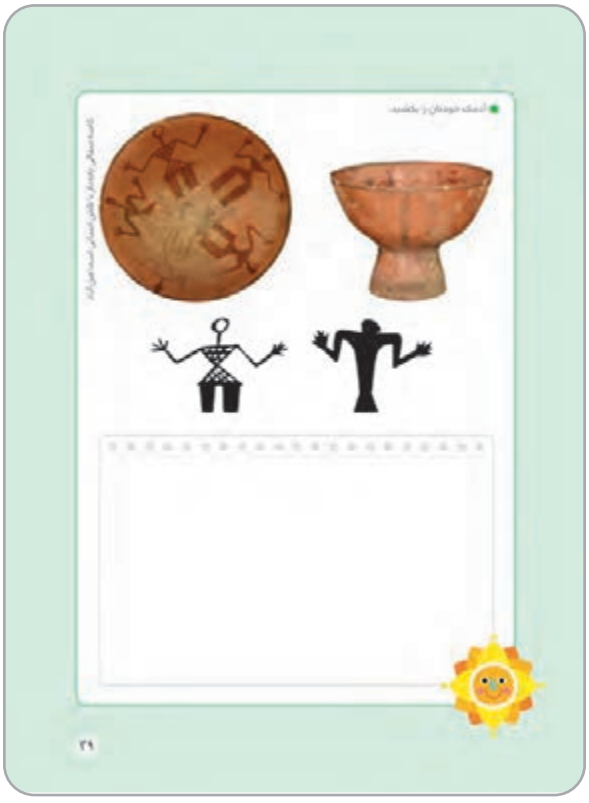
- تکنیک‌های ساده‌ای مانند چاپ با برگ، مواد طبیعی، اثر انگشت را به دانش‌آموزان آموزش دهید.
- دانش‌آموزان یک شیء طبیعی (مثلاً شاخه‌ای از درخت یا سنگ) را انتخاب می‌کنند و با استفاده از ترکیبی از وسایل و تکنیک‌ها، یک اثر معنادار خلق می‌کنند.

کار در خانه: انجام فعالیت صفحه ۳ کتاب کار.

۲. قصه طبیعت من:

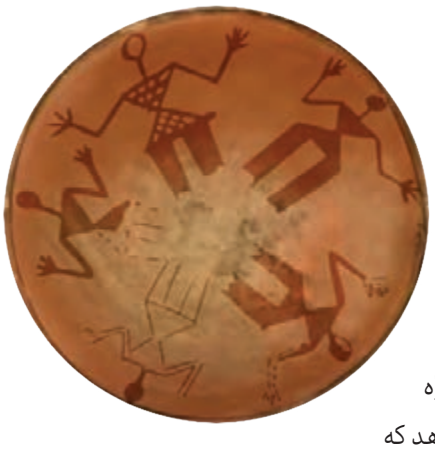
- دانش‌آموزان خطوط و رنگ‌های موجود در یک پدیده طبیعی را شناسایی کرده و آن‌ها را در قالب یک پوستر یا داستان تصویری ترکیب می‌کنند.
- مثال: یک نقاشی یا کولاژ که نشان دهد چگونه برگ‌های سبز و قهوه‌ای، تغییر فصل را تداعی می‌کنند.
- استفاده از مداد یا آبرنگ برای ترکیب رنگ‌های موجود در طبیعت و ساختن تصویری انتزاعی با الهام از طبیعت.

کار در خانه: انجام فعالیت صفحه ۴ کتاب کار (طرح انتزاعی آدمک)

طرح آدمک‌ها در سفال و صنایع دستی ایران

دانستنی‌های کلی

در هنر ایران، از روزگار کهن تا امروز، **انسان و پیکره‌های انسانی** جایگاه ویژه‌ای داشته‌اند. بر روی سفالینه‌ها، دیوارنگاره‌ها و حتی فلزکاری‌های قدیمی، نقش‌هایی از آدمک‌ها با حالت‌ها، حرکت‌ها و پوشش‌های گوناگون دیده می‌شود. این پیکره‌ها تنها تصویر سادهٔ انسان نیستند، بلکه نماد **زندگی روزمره، باورها، آیین‌ها و آرزوهای مردمان گذشته** هستند.

گاهی این نقش‌ها بسیار ساده و کودکانه ترسیم شده‌اند، شبیه همان نقاشی‌هایی که کودکان امروزی می‌کشند؛ و گاهی نیز با جزئیات دقیق، همراه با جامه‌ها و زیورآلات. حضور آدمک‌ها بر روی سفال و صنایع‌دستی نشان می‌دهد که هنرمندان گذشته می‌خواستند داستان زندگی خود را با **زبان تصویر** روایت کنند و آن را برای همیشه ماندگار سازند.

این تصاویر می‌توانند برای کودکان امروز فرصتی باشند تا دریابند که **انسانِ دیروز و امروز در آرزوها، شادی‌ها و بازی‌ها به هم شبیه‌اند**. هنری که با ساده‌ترین شکل‌ها آغاز می‌شود، پلی است میان دنیای کودک و میراث فرهنگی.

نکات آموزشی برای معلم

- توضیح دهید که این **نقش‌های انسانی** در سفال و صنایع‌دستی، هم بیانگر زندگی روزمرهٔ مردم گذشته بوده‌اند و هم نشانی از خلاقیت هنرمندان قدیم.
- در فعالیت کلاسی، کودکان با مشاهده این طرح‌ها، تشویق شوند که **آدمک خود را طراحی کنند** و می‌توانند شکل، حالت یا پوشش دلخواه را به آن بیفزایند. این کار به آن‌ها می‌آموزد که هنر می‌تواند هم از میراث گذشته الهام بگیرد و هم با **تخیل شخصی** آمیخته شود.
- تأکید شود که هیچ شکلی درست یا نادرست نیست؛ هر کودک آزاد است آدمک خود را به شیوه‌ای متفاوت بیافریند. این امر به **تقویت اعتمادبه‌نفس و خلاقیت** آنان کمک می‌کند.
- پیوند این فعالیت با درس «خلق دنیای رنگارنگ» در آن است که کودک درمی‌یابد رنگ، خط و شکل می‌توانند دنیای سادهٔ او را به تصویری سرشار از زندگی و تخیل بدل کنند.

■ **داستان پدیده‌ها ۲:** همانند فعالیت بالا این بار از بچه‌ها بخواهید با استفاده از دو یا چند پدیده قصه‌ای بسازند و تعریف کنند. (درخت و لنگه‌کفش مدت کوتاهی بود که با هم دوست شده بودند. چند روز قبل وقتی بچه‌ها می‌خواستند توپ‌شان را از بالای درخت به پایین بیندازند لنگه‌کفش را به سمت آن انداخته بودند. توپ پایین افتاده بود و لنگه‌کفش بالای درخت گیر کرده بود...)

■ **نمایش پدیده‌ها:** دانش آموزان می‌توانند داستانی را که برای پدیده‌ها ساخته بودند این‌بار در نقش آن پدیده به صورت نمایشی برای دیگران تعریف کنند. در این فعالیت بچه‌ها باید صدایی متناسب و رفتاری مناسب برای شخصیت پدیده‌ای که نقش آن را بازی می‌کنند انتخاب کنند. همین‌طور نشان دادن احساس مناسب لحظه و شخصیت به درک بهتر نقش توسط بچه‌ها کمک می‌کند.

■ **نمایش گروهی پدیده‌ها:** دانش آموزان به گروه‌های دو یا چندنفره تقسیم می‌شوند به اعضای هر گروه نقش پدیده‌ای داده می‌شود. (اولی: درخت؛ دومی: رود؛ سومی: پرنده) آن‌ها باید با هماهنگی هم داستانی بسازند که در آن هرکدام نقش خودشان را بازی کنند. (درخت تشنه است و آب رودخانه با او فاصله دارد. پرنده با تلاش زیاد و با نوک زدن به زمین راه آب را به سمت درخت می‌کشاند و درخت سیراب می‌شود.

مرحله سوم: گفت وگوی هنری نمایش و ارائه :(به اشتراک گذاری تجربه‌ها و توصیف آنچه یاد گرفته‌اند)

استاندارد عملکردی سطح ۱:

فعالیت ۱: توضیح مشاهدات: تشویق به بیان چند نمونه از عناصر و پدیده های طبیعی در محیط پیرامون

استاندارد عملکردی سطح ۲:

فعالیت ۱: توانایی دانش‌آموز در شناسایی و تو صیف عناصر و پدیده های طبیعی در محیط پیرامون

فعالیت ۲: گفت‌وگو درباره زیبایی:

معلم یک سؤال مطرح می‌کند: چطور می‌توانیم با الهام از عناصر و پدیده های طبیعی آثار زیبا خلق کنیم؟

استاندارد عملکردی سطح ۳:

ارزیابی:

فعالیت ۱:

■ توانایی دانش‌آموزان در الهام گرفتن از پدیده‌های طبیعی و ایجاد تغییرات خلاقانه در فرم و رنگ.

■ میزان استفاده از قدرت تخیل برای خلق آثار هنری و بیان احساسات شخصی.

■ بازخورد همسالان درباره ایده‌های خلاقانه دوستانشان، بیان دلایل انتخاب رسانه‌های مختلف و استفاده از آن‌ها برای بیان دریافت‌های حسی.

- مشارکت در بحث‌های کلاسی و توانایی بیان تجربیات زیبایی‌شناسی خود.
- نمایش آثار هنری بچه‌ها در کلاس و پرسش از دانش‌آموزان: «کدام اثر برایت جالب‌تر بود و چرا؟»

فعالیت۲:

- نمایش نتایج فعالیت‌ها (مانند نقاشی‌ها یا داستان‌ها، صداها)، صحبت درباره آن‌ها، بررسی تفاوت‌شان و اشاره به این که از شنیدن کدام صدا حس خوبی گرفتند و...
- خلاقیت در ساخت یا طراحی اثر هنری با الهام از طبیعت و هنر ایرانی.
- انجام پرسش‌های پایانی: بحث و گفت‌وگوی کلاسی درباره تجربیات و توصیف آن‌ها.

شناسایی بدفهمی‌های احتمالی و راه‌های رفع آن‌ها

- برخی دانش‌آموزان ممکن است رنگ‌ها را صرفاً به‌عنوان وسیله‌ای برای رنگ‌آمیزی ببینند، نه ابزاری برای بیان احساسات؛ لازم است با مثال‌های ساده نشان داده شود که رنگ‌ها حس و معنا دارند.
- احتمال دارد کودک فکر کند فقط رنگ‌های آماده و واقعی (مثل مداد رنگی یا آبرنگ) ارزشمند هستند؛ باید فرصت تجربهٔ رنگ‌سازی یا ترکیب رنگ‌ها به او داده شود.
- برخی دانش‌آموزان ممکن است تصور کنند اثر هنری باید «زیبا» یا «بی‌نقص» باشد؛ معلم باید تأکید کند که مهم، بیان احساس و تخیل است.
- ممکن است بعضی کودکان استفاده از رنگ‌های غیرواقعی (مثلاً آسمان سبز یا درخت صورتی) را «اشتباه» بدانند. تشویق به آزادی در انتخاب رنگ مانع این بدفهمی می‌شود.

ارزشیابی و سنجش یادگیری:

معیارها:

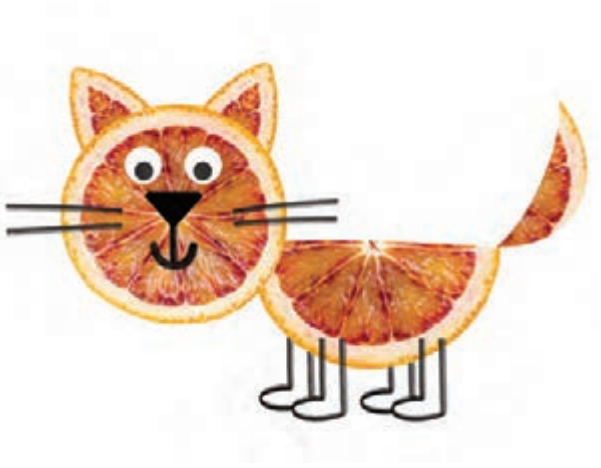
- مشاهده و توجه به جزئیات پدیده‌های طبیعی.
- در اثر هنری خود (نقاشی، کاردستی، حرکت بدنی) ویژگی‌های یک پدیده طبیعی را بازنمایی می‌کند.
- بازآفرینی ویژگی‌ها با استفاده از ابزار و رسانه‌های هنری.
- در اثر هنری، عناصر تخیلی یا تغییر یافته به چشم می‌خورد (رنگ متفاوت، شکل تازه، کاربرد غیرمعمول).
- خلاقیت در تغییر یا ترکیب عناصر.
- اثر خود را با واژه‌های ساده و قابل فهم برای دیگران توضیح دهد.
- هنگام دیدن آثار دیگران، تفاوت‌ها را می‌بینند و آن‌ها را محترم می‌شمارد.

ابزارها:

- **پوشه‌کار:** جمع‌آوری آثار هنری دانش‌آموز در مراحل مختلف (مشاهده، بازآفرینی ساده، تغییر خلاقانه).
- **چک‌لیست مشاهده معلم:** توجه به استفاده از تخیل، تنوع رنگ‌ها و ابزارها، و توانایی به اشتراک‌گذاری اثر.
- **خودارزیابی تصویری:** کودک با علامت یا رنگ نشان دهد که تا چه حد از تخیل یا تجربهٔ ابزار تازه استفاده کرده است.

راه‌های بهبود یادگیری

- فراهم کردن فرصت برای مشاهدهٔ مستقیم طبیعت (گردش در حیاط یا باغچه).

■ ایجاد تنوع در ابزار (مداد، آبرنگ، خمیر، کاغذ رنگی) برای افزایش انگیزه.

■ گفت‌وگوی گروهی پس از ارائه آثار، تا دانش‌آموزان ایده‌های همدیگر را ببینند و الهام بگیرند.

تمرکز اصلی سنجش

■ میزان توجه و دقت به ویژگی‌های طبیعی (رنگ، شکل، جنس).

■ توانایی تبدیل دریافت حسی به اثر هنری.

■ درجهٔ نوآوری و ابتکار در تغییر یا ترکیب عناصر.

■ مهارت در توضیح یا نمایش اثر برای دیگران.

پرسش‌های متداول و توصیه‌های اجرایی:

■ **سؤال:** اگر دانش‌آموزی فقط از یک رنگ یا ابزار استفاده کند، آیا فعالیت ناقص است؟ خیر؛ مهم‌تر از ابزار، توانایی کودک در بیان دریافت‌ها و استفادهٔ معنادار از تخیل است. شما می‌توانید به‌تدریج او را به تجربهٔ ابزارهای دیگر تشویق کنید.

■ **سؤال:** آیا لازم است همهٔ آثار خلاقانه زیبا و کامل باشند؟ خیر؛ ارزش فعالیت در «فرایند» مشاهده، تخیل و بازآفرینی است، نه در محصول نهایی.

■ **سؤال:** اگر دانش‌آموزی ایدهٔ تازه‌ای داشت که خارج از چارچوب فعالیت بود، چه باید کرد؟

از ایده‌های شخصی دانش‌آموزان باید حمایت شود؛ این درس بر پرورش تخیل و خلاقیت فردی استوار است.

توصیه‌های اجرایی:

■ از تصاویر طبیعی (برگ، صدف، سنگ) در کنار نمونه‌های هنری استفاده شود تا ارتباط کودک با طبیعت و هنر هم‌زمان شکل بگیرد.

■ محیط کلاس باید فضایی امن برای تجربه و خطا باشد؛ هیچ اثری نباید مورد قضاوت منفی قرار گیرد.

■ آثار دانش‌آموزان در نمایشگاهی کوچک به اشتراک گذاشته شود تا ارزش کار فردی و گروهی دیده شود.

تأکیدات زبان‌آموزی:

■ **واژه‌های مربوط به طبیعت:** برگ، گل، سنگ، پرنده، درخت.

■ **واژه‌های توصیفی:** کوچک، بزرگ، گرد، نوک‌تیز، نرم، سخت، روشن، تیره.

■ **واژه‌های مربوط به رنگ:** قرمز، آبی، زرد، سبز، نارنجی، بنفش.

■ **واژه‌های مرتبط با تخیل و تغییر:** شبیه، مثل، اگر...، تبدیل، تغییر، تازه.

■ **عبارت‌های کلیدی برای بیان اثر:** «من این را دیدم...»، «من این‌طور تصور کردم...»، «من رنگ را عوض کردم و شد...»

محتوای مشترک با سایر دروس:

■ **علوم تجربی:** شناخت ویژگی‌های گیاهان، جانوران و مواد طبیعی.

■ **فارسی:** بیان توصیفی ویژگی‌های یک پدیده طبیعی.

■ **کار و فناوری:** تمرین ترکیب رنگ‌ها، بافت‌ها و اشکال.

■ **تربیت بدنی (حرکت و بدن):** تقلید حرکت حیوان یا پدیده طبیعی.

■ **ریاضی (شکل‌ها):** توجه به اشکال هندسی پنهان در طبیعت (دایره در گل، مثلث در برگ).

درس نهم

بازی با صدا و حرکت

واحد درسی در یک نگاه

کودک از همان سال‌های آغازین زندگی با صدا و حرکت دنیا را می‌شناسد. این درس فرصتی فراهم می‌کند تا او به صداها و حرکات اطراف خود با دقت توجه کند؛ از صدای پرندگان و وزش باد گرفته تا خندهٔ دوستان و صدای قدم‌ها. کودک با گوش دادن، تقلید کردن و بازآفرینی این صداها و حرکات، یاد می‌گیرد احساسات و عواطف دیگران را بهتر درک کند. او با بازی‌های نمایشی و تقلیدی، نقش افراد یا موجودات را اجرا می‌کند و از زبان، لحن و بدن خود برای بیان معنا بهره می‌گیرد. این درس سبب پرورش گوش هوشیار، بدن فعال و ذهن خلاق می‌شود و مهارت ارتباطی و اجتماعی کودک را تقویت می‌کند.

انتظارات عملکردی واحد یادگیری:

۱. به صداها، حرکات، احساسات و ... اطراف خود با دقت توجه کرده و آن‌ها را با استفاده از واژگان مناسب و قابل فهم و با زبان خود توصیف می‌کند.

۲. با توجه و دقت به صوت (صدا)، لحن، حرکات و ...؛ احساسات و عواطف یک فرد یا شخصیت را حدس؛ و آن را با استفاده از واژگان و لحن مناسب بازآفرینی می‌کند.

۳. با تقلید از صدا، حرکات، رفتار مورد نظر، به درستی از واژگان (بیان زبانی) یا اشارات (حرکات غیرکلامی) برای ابراز و انتقال احساسات و عواطف در برقراری ارتباط با دیگران و ایفای نقش خود در بازی‌ها استفاده می‌کند.

دامنه های محتوایی واحد یادگیری:

مفاهیم: تقلید، صدا، حرکت، احساسات، نقش، بازی

- **صدا** به عنوان یکی از راه‌های درک و برقراری ارتباط.
- **حرکت و زبان بدن** به عنوان ابزار انتقال پیام و احساسات.
- **بیان عاطفه و احساسات** از طریق زبان گفتاری و غیرگفتاری.
- **نقش بازی و ایفای شخصیت** در شناخت بهتر خود و دیگران.

مهارت‌ها

- تمرکز و **دقت شنیداری** برای تشخیص صداها و لحن‌ها.
- **بازآفرینی** صدا، لحن یا حرکت به زبان خود.
- توانایی **استفاده درست از واژگان** و حرکات برای بیان احساس.
- **نقش‌آفرینی در بازی‌ها** با استفاده از زبان و حرکات.

ارزش‌ها

- احترام به دیگران از طریق شنیدن و فهم احساساتشان.
- اهمیت دادن به **ارتباط مؤثر و صادقانه**.
- تقویت **اعتمادبه‌نفس** در بیان احساسات و ایفای نقش.
- ارزش **بازی گروهی** به‌عنوان راهی برای همدلی و دوستی.

پیش‌نیازهای مفهومی

- آشنایی با صداهای **محیط اطراف** (صدای طبیعت، حیوانات، انسان‌ها و....).
- شناخت ابتدایی از **احساسات ساده** مثل شادی، غم، تعجب.
- آشنایی با زبان بدن و **حرکت‌های ابتدایی** (مثلاً دست تکان دادن، خندیدن و.....).

پیش‌نیازهای مهارتی

- توانایی **گوش دادن دقیق**.
- توانایی **تقلید حرکات ساده**.
- آشنایی اولیه با **بازی‌های گروهی کوتاه**.

واژه‌های جدید:

صدا، لحن، حرکت، احساس، تقلید، نقش، بازی.

دانستنی‌های معلم

۱. جایگاه مفاهیم این درس در هنر و زندگی کودک

- این درس بر پایهٔ توجه به صداها، لحن‌ها، حرکات و احساسات طراحی شده است.
- تقلید صدا و حرکت از مهم‌ترین راه‌های کودک برای بیان احساس و نقش‌آفرینی است.
- چنین فعالیت‌هایی بنیان نمایش کودکانه، موسیقی را می‌سازند.

۲. پیوند با دنیای کودک

- کودک از سنین پایین صداها و حرکات را تقلید می‌کند (صدای حیوانات، حرکت افراد).
- این فعالیت برای او بازی و لذت است، اما در عین حال موجب تقویت زبان، تخیل و توانایی ارتباطی می‌شود.

۳. نکات آموزشی برای معلم

- فعالیت‌ها باید کوتاه، ساده و متناسب با توان کودک باشند (تقلید صدای پرنده، صدای باران یا اجرای حرکت یک درخت در باد).
- تأکید بر جرأت بیان و اعتماد به نفس کودک است؛ هیچ پاسخی «اشتباه» محسوب نشود.
- امکان ترکیب صدا و حرکت در یک فعالیت فراهم شود (مثلاً همراه با صدای باران دست‌ها را به آرامی تکان دهند).

۴. ارتباط با سایر دروس

- ارتباط با «آواها» (درس‌های ریتم و نظم).
- پیوند با نمایش و نقش‌آفرینی (درس ۱۶: دنیای من، خانه من).
- پرورش مهارت‌های زبانی و اجتماعی از طریق تقلید و بیان احساس.

مراحل آموزشی و موقعیت‌های یادگیری:

مرحله اول: بررسی و شناسایی موقعیت؛ مشاهده و کشف طبیعت

استاندارد عملکردی سطح ۱: به صداها، حرکات، احساسات و ... اطراف خود با دقت توجه و آن‌ها را با استفاده از واژگان مناسب و قابل فهم و با زبان خود توصیف می‌کند.

فعالیت‌های پیشنهادی:

۱. صدای طبیعت:

- صداهای طبیعی (مثل صدای باران، باد، پرندگان یا حیوانات) پخش شود و از دانش‌آموزان بخواهید این صداها را شناسایی و توصیف کنند.
- سپس از آن‌ها بپرسید: کدام صداها را دوست دارید؟ کدام برایتان آرامش‌بخش است؟ کدام یک را دوست ندارید؟ چرا؟
- دانش‌آموزان در یک جدول می‌نویسند که هر صدا چه احساسی را در آن‌ها ایجاد می‌کند (مثلاً خوشحالی، آرامش، ترس و...).
- **کار در خانه:** انجام فعالیت صفحه اول کتاب کار این درس

۲. بازخوانی حرکات:

- از دانش‌آموزان بخواهید به حرکات و صداهای طبیعت و محیط پیرامون خود دقت کنند. توجه آنان را به حرکت ساده مانند راه رفتن یک حیوان یا برگ رقصیده در باد و .... جلب کنید. از دانش‌آموزان بخواهید آن را مشاهده و توصیف کنند.
- از دانش‌آموزان بپرسید: این حرکت به چه چیزی شبیه است؟ اگر شما بخواهید این حرکت را انجام دهید، چه چیزی را تقلید خواهید کرد؟
- **کار در خانه:** انجام فعالیت صفحه دوم کتاب کار این درس

مرحله دوم (خلاقیت: توسعه ایده و خلق آن): بازآفرینی طبیعت

استاندارد عملکردی سطح ۲: با توجه و دقت به صوت (صدا)، لحن، حرکات و ...؛ احساسات و عواطف یک فرد یا شخصیت را

حدس و آن را با استفاده از واژگان و لحن مناسب بازآفرینی می‌کند.

فعالیت‌های پیشنهادی :

۱. صدای من، لحن من:

- از دانش‌آموزان بخواهید با استفاده از لحن و صداهای مختلف، یک جمله را در موقعیت‌های مختلف بیان کنند (مثل وقتی ناراحت هستند یا وقتی خوشحال هستند).
- سپس از آن‌ها خواسته شود که این لحن‌ها را توضیح دهند: چرا لحن ناراحت‌کننده‌تر بود؟ چرا لحن خوشحال‌کننده بود؟
- دانش‌آموزان می‌توانند در گروه‌های کوچک تمرین کنند تا تغییرات لحن را در جملات خود ایجاد کنند.
- **کار در خانه:** انجام فعالیت صفحه سوم کتاب کار این درس

۲. حرکات تقلیدی:

- حرکت یک جانور (مثل پریدن خرگوش، پرواز کردن پرنده، یا خزیدن گربه) را نشان دهید و از دانش‌آموزان بخواهید که آن را تقلید کنند و حدس بزنند که این چه حیوانی است. در ادامه می‌توانند صدای آن حیوان را نیز تقلید کنند.

- سپس از آن‌ها بخواهید که حرکات مشابه را برای دیگر حیوانات انجام دهند.
- دانش‌آموزان می‌توانند گروهی بازی کنند و حرکات مختلف را به نوبت نشان دهند و دیگران باید آن‌ها را شبیه‌سازی کنند.

استاندارد عملکردی سطح ۳: با تقلید از صدا، حرکات، رفتار مورد نظر، به درستی از واژگان (بیان زبانی) یا اشارات (حرکات غیرکلامی) برای ابراز و انتقال احساسات و عواطف در برقراری ارتباط با دیگران و ایفای نقش خود در بازی‌ها استفاده می‌کند.

فعالیت‌های پیشنهادی:

۱. نمایش حیوانات:

- ابتدا دانش‌آموزان را به گروه‌های دونفره تقسیم کرده و از آن‌ها بخواهید هر گروه حیوانی را در نظر بگیرد.
- سپس به انتخاب خودشان یکی از افراد هر گروه حالت بدن حیوان را نشان بدهد و دیگری صدای آن را تقلید کند.
- بقیه دانش‌آموزان باید حدس بزنند هر گروه چه حیوانی را نمایش داده است.

۲. نمایش وسایل و پدیده‌ها:

- بازی بالا را می‌توانید با وسایل صدادار (ماشین، موتور، قطار، هلی‌کوپتر، چکش، زنگ خانه، و...) و یا پدیده‌های طبیعی و مصنوعی (باد، باران، رعد و برق، شکستن شیشه، ترمز ماشین، و...) نیز انجام دهید.
- درمورد این فعالیت‌ها، از آنجا که ممکن است ایجاد صدای طبیعی وسایل و پدیده‌ها در ابتدا سخت باشد می‌توانید از صدای ضبط‌شده واقعی و پخش آن در کلاس استفاده کنید.

۳. بازی در نقش‌ها:

- دانش‌آموزان را به گروه های کاری تقسیم کنید (سه تا پنج نفره). از دانش‌آموزان بخواهید یک قصه محلی یا خاطرهٔ یک بازدید از طبیعت، بازار قدیمی، یا یک اتفاق خیالی و... را برای هم گروهی‌های خود تعریف کنند.
- سپس هر گروه یک قصه یا خاطره را انتخاب کنند. یک فرد آن را تعریف و از دیگر اعضای گروه بخواهید نقش‌های مختلف را ایفا کنند.

- دانش‌آموزان باید صداها، حرکات و رفتارهای شخصیت‌های مختلف را تقلید کنند (مثلاً صدای یک فروشنده، صدای پرندگان، یا حرکت یک گلی که در باد می‌رقصد).
- نمایش هر گروه برای کلاس اجرا شود. در پایان، از دانش‌آموزان بخواهید احساس خود را از ایفای نقش بیان کنند.
- **کار در خانه:** انجام فعالیت صفحه چهارم کتاب کار این درس، شعر ایران از عباس یمینی شریف.

ایران سرزمین اقوام گوناگون

دانستنی‌های کلی

ایران سرزمینی پهناور با تاریخ و فرهنگی کهن است. در این سرزمین، اقوام گوناگونی از دیرباز زیسته‌اند؛ فارس‌ها، ترک‌ها، کردها، لرها، بلوچ‌ها، ترکمن‌ها، عرب‌ها، گیلک‌ها، مازنی‌ها و بسیاری دیگر. هر یک از این اقوام، زبان، موسیقی، پوشاک، خوراک، و آیین‌های ویژهٔ خود را دارند و همچون رنگ‌های گوناگون در یک فرش ایرانی، **زیبایی ایران را چند برابر کرده‌اند**.

با وجود این تنوع قومی و فرهنگی، همهٔ این مردمان خود را **ایرانی** می‌دانند. تاریخ ایران نشان داده است که اقوام مختلف همواره در کنار هم زیسته‌اند و در شادی‌ها، غم‌ها و سرنوشت مشترک، همدل و همراه بوده‌اند. ایران از دیرباز به عنوان یک «ملت – دولت» شناخته شده است؛ یعنی سرزمینی با وحدت سیاسی، فرهنگی و تاریخی که اقوام گوناگون در آن با هویت مشترک ایرانی زندگی می‌کنند. این وحدت، سرمایهٔ بزرگ ایران و عامل تداوم آن در طول هزاران سال بوده است.

نقشهٔ ایران که در صفحهٔ میراث فرهنگی کتاب کار قرار گرفته، نمادی از همین **یکپارچگی سرزمینی و فرهنگی** است. شعر انتخاب‌شده نیز با زبانی ساده، این عشق به میهن و احساس تعلق به ایران را در دل کودکان تقویت می‌کند.

نکات آموزشی برای معلم

- توضیح داده شود که ایران مانند **یک باغ بزرگ است** که در آن گل‌های رنگارنگ روییده‌اند. هر گل (قوم ایرانی) رنگ و بوی خود را دارد اما همه با هم باغی زیبا ساخته‌اند.
- لازم است به کودکان گفته شود که **هیچ قوم بر دیگری برتری ندارد**؛ همه ارزشمند و بخش جدایی‌ناپذیر از هویت ایرانی‌اند.
- می‌توان از کودکان خواست تجربه‌های خود دربارهٔ سفر یا آشنایی با لباس، موسیقی یا غذای یک قوم ایرانی را بازگو کنند. این مشارکت، درک آنان را از **تنوع و وحدت** بیشتر می‌کند.
- تأکید شود که نقشه ایران فقط یک تصویر جغرافیایی نیست؛ بلکه نشان‌دهندهٔ **خانهٔ بزرگ همهٔ ایرانیان** است.
- معلم می‌تواند شعر صفحهٔ میراث فرهنگی را با کودکان با شور و آهنگ بخواند تا حس مشترک **دوستی و تعلق به وطن** در فضای کلاس پررنگ شود.

مرحله سوم: گفت وگوی هنری، نمایش و ارائه (به اشتراک‌گذاری تجربه‌ها و توصیف آنچه یاد گرفته‌اند)

استاندارد عملکردی سطح ۱:

فعالیت ۱: توضیح مشاهدات: تشویق به بیان چند نمونه از حرکات و صداهای طبیعت و محیط پیرامون

فعالیت ۲: توانایی دانش‌آموز در شناسایی و حرکات و صداهای محیط پیرامون؛

استاندارد عملکردی سطح ۲ و ۳:

۱. گفت‌وگو درباره

ایفای نقش در یک بازی گروهی؛ استفاده از صدا و حرکت برای بیان عاطفه و ارتباط با دیگران

۲. ارزیابی:

- پرسش‌هایی درباره:
- توانایی دانش‌آموزان در شناسایی و توصیف صداها و حرکات مختلف در محیط اطراف.
- دقت و مهارت آن‌ها در بازآفرینی صداها، لحن‌ها و حرکات.
- توانایی ایفای نقش و استفاده از این ویژگی‌ها در بازی‌های گروهی و فعالیت‌های نمایشی.
- بررسی نقاشی‌ها، دست‌سازه‌ها یا توضیحات شفاهی دانش‌آموزان.
- میزان خلاقیت و توانایی آن‌ها در عمیق‌تر کردن تجربیات زیبایی‌شناسی.
- نمایش نتایج فعالیت‌ها (مانند نقاشی‌ها، داستان‌ها یا صداها)، صحبت دربارهٔ آن‌ها، بررسی تفاوت‌شان و اشاره به این که از شنیدن کدام صدا حس خوبی گرفتند و....
- خلاقیت در ساخت یا طراحی اثر هنری با الهام از طبیعت و هنر ایرانی.
- **انجام پرسش‌های پایانی:** بحث و گفت‌وگوی کلاسی در بارهٔ تجربیات و توصیف آن‌ها

شناسایی بدفهمی‌های احتمالی و راه‌های رفع آن‌ها

۱. ممکن است دانش‌آموزان صدا را تنها به‌عنوان گفتار انسان بشناسند و به صداهای طبیعت و محیط اطراف توجه نکنند. می‌توان با بازی‌های شنیداری این توجه را گسترش داد.

۲. احتمال دارد کودکان حرکت را صرفاً به دویدن و پریدن محدود کنند و به حرکات بیانگر احساسات یا تقلیدی توجه نکنند. اجرای نمونه‌های نمایشی این موضوع را روشن می‌سازد.

۳. برخی کودکان ممکن است ارتباط میان صدا و حرکت را درک نکنند. معلم باید با فعالیت‌های ترکیبی (مثل تقلید صدای حیوان همراه با حرکت آن) این پیوند را آشکار کند.

۴. امکان دارد بعضی دانش‌آموزان در تقلید صدا یا حرکت خجالت بکشند. ایجاد فضایی امن و تشویق گروهی این مانع را برطرف می‌کند.

ارزشیابی و سنجش یادگیری:

معیارها:

- می‌تواند یک صدا یا حرکت را بشناسد و توصیف کند.
- می‌تواند لحن یا حرکت را تقلید و بازآفرینی کند.
- می‌تواند در بازی گروهی نقش بگیرد و احساساتش را منتقل کند.

ابزارها:

- چک‌لیست مشاهده (توانایی تقلید صدا یا حرکت، مشارکت در بازی‌ها)،
- پوشه‌کار (ثبت نقاشی یا نشانه‌ای از تجربه بازی)،
- پوشه‌کار مجازی: ضبط صدا یا فیلم کوتاه از فعالیت‌های نمایشی،
- خودارزیابی ساده («کدام صدا یا حرکت را بیشتر دوست داشتم؟»).

راهکارهای بهبود یادگیری:

- تمرین‌های گروهی برای کاهش خجالت،
- استفاده از ابزار ساده (مثل طبل یا سوت)،
- تنوع در انتخاب صداها و حرکات متناسب با محیط دانش‌آموزان

تمرکز سنجش:

میزان دقت شنیداری و حرکتی، توانایی بازآفرینی صدا و حرکت و استفاده از زبان یا حرکت برای بیان احساسات.

پرسش‌های متداول و توصیه‌های اجرایی:

- اگر کودک از تقلید صدا خجالت بکشد چه باید کرد؟ آغاز با تقلید گروهی یا استفاده از ابزار ساده مانند سازهای کودکانه کمک‌کننده است.
- اگر برخی کودکان بیش‌فعال باشند نظم کلاس برهم بخورد؟ تعیین قواعد سادهٔ بازی و یادآوری آن‌ها پیش از شروع فعالیت‌ها لازم است.
- **توصیهٔ اجرایی:** ترکیب صدا و حرکت در قالب بازی نمایشی (مثلاً نمایش باران با صدا و حرکت) باعث لذت و یادگیری بیشتر می‌شود.

تأکیدات زبان‌آموزی:

- **واژگان کلیدی:** «صدا»، «حرکت»، «آرام»، «تند»، «شاد»، «احساس».
- **جمله‌های کاربردی:** «این صدا شبیه باران است»، «حرکت آرام است»، «من شادی‌ام را با حرکت نشان می‌دهم».
- توجه به استفاده از صفت‌ها برای توصیف صدا و حرکت، تقویت جمله‌های کوتاه و روان.

محتوای مشترک با سایر دروس:

- **مطالعات اجتماعی:** معرفی بازی‌ها، قصه‌ها و شعرهای نقاط مختلف ایران
- **علوم تجربی:** تشخیص و شناخت صداهای طبیعی
- **فارسی:** تقویت گفت‌وگو و توصیف
- **هنر:** استفاده از الگوها و رنگ‌های سنتی
- **تربیت بدنی (حرکت و بدن):** استفاده مؤثر از حرکات بدن و صدا برای بازی و نقش‌آفرینی
- **مهارت‌های زندگی:** بیان احساسات و کار گروهی

درس دهم

بازی با ابزار

واحد درسی در یک نگاه

ابزار و وسایل ساده، برای کودکان دریچه‌ای به دنیای تجربه و خلاقیت است. در این درس، دانش‌آموزان با استفاده از ابزارهای دم‌دستی مانند قیچی کاغذ ایمن، نخ، چوب یا حتی اشیای بازیافتی، اثری ساده خلق می‌کنند. کودک در روند ساخت، علاوه بر تمرین دقت، نظم و رعایت نظافت شخصی، می‌آموزد که چگونه با امکانات محدود می‌تواند ایده‌های خود را به عمل درآورد. در سطحی بالاتر، او ابزارهای گوناگون را می‌آزماید، تفاوت‌ها را درمی‌یابد و به زبان خود، فرایند کارش را برای دیگران بازگو می‌کند. این درس، کودک را آماده می‌سازد تا با اعتماد به نفس به سراغ تجربه‌های تازه برود و خلاقیت خود را در کار با مواد و ابزار نشان دهد.

انتظارات عملکردی واحد یادگیری:

۱. با استفاده از یک یا دو ابزار یا وسیله ساده و دم‌دستی و رعایت نظم و نظافت شخصی، یک اثر یا بازی ساده خلق می‌کند و با زبان خودش (بدون الزام به فارسی معیار) فرایند انجام کار را توصیف می‌کند.

۲. با استفاده از حداقل دو ابزار و مادهٔ مختلف و رعایت نظم و نظافت شخصی، یک اثر یا بازی هنری را خلق می‌کند و با استفاده از زبان فارسی نسبتاً درست، داشته‌ها و یافته‌هایش را توصیف می‌کند.

۳. یک اثر هنری یا بازی را با استفاده از ابزار و وسیله، مواد و تکنیک‌های مختلف و امتحان دقیق آن، خلق و فرایند انجام کار را با زبان فارسی صحیح توصیف می‌کند.

دامنه‌های محتوایی واحد یادگیری:

مفاهیم:

ابزار، وسیله، نظم، نظافت، اثر، بازی

- ابزار و مواد ساده می‌توانند وسیله‌ای برای خلق اثر یا بازی باشند.
- نظم و نظافت شخصی بخشی از فرایند درست کار هنری است.
- مراحل انجام کار فرایند خلق به اندازه نتیجه اهمیت دارد.
- زبان و بیان در توضیح کار و انتقال تجربه ضروری است.

مهارت‌ها

- استفاده از ابزار و وسایل ساده برای ساخت.
- ترکیب مواد مختلف برای رسیدن به یک نتیجهٔ تازه.
- رعایت نظم، ترتیب و نظافت در حین کار.

- توضیح دادن فرایند کار با زبان قابل فهم و روشن.

ارزش‌ها

- اهمیت دادن به خلاقیت فردی.
- رعایت نظم و مسئولیت‌پذیری در کار گروهی یا فردی.
- احترام به فرایند کار و تلاش نه فقط نتیجه.
- تقویت اعتمادبه‌نفس در معرفی کار به دیگران.

پیش‌نیازهای مفهومی

- آشنایی با ابزار و وسایل دم‌دستی (مداد، قیچی، کاغذ، چسب و ...).
- شناخت مفهوم خلق کردن (ساختن چیزی تازه).
- آشنایی ابتدایی با مفهوم نظم و نظافت.

پیش‌نیازهای مهارتی

- توانایی استفادهٔ ایمن از ابزار ساده (مداد، قیچی کاغذ، چسب).
- توانایی کار با دو یا چند وسیله به شکل هم‌زمان.
- توانایی توضیح ساده کارهای انجام‌شده.

واژه‌های جدید:

ابزار، وسیله، نظم، نظافت، اثر، بازی

دانستنی‌های معلم

۱. جایگاه مفاهیم این درس در هنر و زندگی کودک

- ابزارها و مواد ساده (قیچی، چسب، مداد، برگ، سنگ، بطری) زمینه‌ای برای **خلق آثار و بازی‌های هنری** هستند.
- در این سن، کودک باید علاوه بر شناخت ابزار، با **نظم، ایمنی و رعایت نظافت** آشنا شود.
- کار با ابزار و مواد باعث تقویت **مهارت‌های حرکتی ظریف، استقلال و خلاقیت** کودک می‌شود.

۲. پیوند با دنیای کودک

- کودک به‌طور طبیعی دوست دارد وسایل اطرافش را امتحان کند.
- کار با ابزار برای او ترکیبی از **بازی، کشف و ساختن** است.
- ابزارها علاوه بر کارکرد واقعی، می‌توانند نقش نمادین در بازی داشته باشند (چوب به‌جای شمشیر، سنگ به‌عنوان مهره).

۳. نکات آموزشی برای معلم

- آموزش استفاده ایمن از ابزارها (مثلاً قیچی کودکانه).
- تأکید بر نظم: جمع‌آوری وسایل پس از کار، رعایت تمیزی.
- فعالیت‌ها باید ساده و قابل انجام با ابزار دم‌دستی باشند (ساخت مهر از سیب‌زمینی، چسباندن کاغذهای رنگی، ساختن ساز ساده با بطری).
- اجازه دهید کودک **فرایند کار را توضیح دهد**؛ این تمرین زبان و تفکر اوست.

۴. ارتباط با سایر دروس

- پیوند با هنرهای تجسمی (نقاشی، کاردستی).
- پیوند با خلاقیت (درس ۱۲: دنیای خود را بساز).
- تقویت مهارت‌های زندگی (نظم، مسئولیت‌پذیری).

مراحل آموزشی و موقعیت‌های یادگیری

مرحله اول: بررسی و شناسایی موقعیت مشاهده و بررسی ابزار و وسایل

استاندارد عملکردی سطح ۱ و ۲ و ۳:

فعالیت‌های پیشنهادی:

۱. نمایش ابزار-۱

- ابتدا از بچه‌ها بخواهید هرکدام یکی از ابزارها و وسایل پیرامون خود در خانه یا مدرسه را که بیشتر با آن‌ها سروکار دارند نام ببرند و در باره‌اش یک جمله بگویند. (وسایلی همچون مداد، پاک‌کن، تراش، قیچی، آبرنگ، و....)
- آن‌ها را به گونه‌ای راهنمایی کنید که مداد (مداد سیاه و مداد رنگی) نیز جزئی از آن‌ها باشد.
- دانش‌آموزان را طوری راهنمایی کنید که به نحوه استفاده و کاربرد هر وسیله و ابزاری توجه کنند.
- مهم‌ترین نکته نحوه نگه داشتن این ابزار و به خصوص مداد در دست دانش‌آموزان است. حتماً توجه کنید که دانش‌آموزان به نحوی صحیح، مداد را در دست نگه دارند. بهتر است همهٔ دانش‌آموزان یک به یک این فعالیت را انجام دهند.
- در ادامه از بچه‌ها بخواهید با اشاره به نام هر وسیله و ابزار؛ نحوه استفاده یا کاربرد آن را با بدنشان نشان بدهند.
- این فعالیت را تا جایی که هرکدام به یک وسیله و ابزار اشاره کنند و بچه‌ها آن وسیله و ابزار را نشان بدهند ادامه دهید.

۲. نمایش ابزار-۲

- در ادامه از بچه‌ها بخواهید هرکدام به یکی از ابزار یا وسایل پیرامون خود فکر کند و بعد به‌ترتیب یا داوطلبانه، بدون اشاره به نام ابزار یا وسیلهٔ مورد نظر، نحوهٔ استفاده از آن را نشان بدهد و بقیه حدس بزنند آن وسیله و ابزار چیست.
- نحوه استفاده از آن ابزار با مواد مرتبط با آن نشان داده شود. مثل قیچی و کاغذ، مداد و نحوه نوشتن آن روی کاغذ و.....

■ این بازی هم تا جایی که همه به یک ابزار یا وسیله اشاره کنند ادامه پیدا می‌کند.

کار در خانه: فعالیت صفحه اول و دوم کتاب کار

■ بخش دوم انجام فعالیت صفحه کار در خانه، یعنی ساخت کاردستی را در مدرسه با شما انجام دهند تا مطمئن شوید فعالیت توسط خود دانش‌آموز انجام می‌شود.

مرحله دوم (خلاقیت: توسعه ایده و خلق آن) بازآفرینی طبیعت

استاندارد عملکردی سطح ۱: با استفاده از یک یا دو ابزار یا وسیله ساده و دم‌دستی و رعایت نظم و نظافت شخصی، یک اثر یا بازی ساده خلق می‌کند و با زبان خودش (بدون الزام به فارسی معیار) فرایند انجام کار را توصیف می‌کند.

فعالیت‌های پیشنهادی:

۱. نمایش ابزار و مواد-۳

■ از دانش‌آموزان بخواهید هرکدام به یکی از ابزار و وسایل پیرامون خود فکر کند.

■ سپس به ترتیب و یا به‌صورت داوطلبانه هرکس مقابل دیگران قرار می‌گیرد و در نقش آن وسیله بدون نام بردن، درباره خصوصیات یا کاربرد آن صحبت می‌کند و دانش‌آموزان باید حدس بزنند وسیله یا ابزار مورد نظر چیست.

۲. ساختن با چیزهای ساده

■ از دانش‌آموزان بخواهید با استفاده از مواد مختلف مثل کاغذ، رنگ‌ها، چسب، برگ‌های خشک یا حتی مواد طبیعی، اثر هنری خود را بسازند.

■ فعالیت شامل آزاد گذاشتن کودکان برای انتخاب ابزار و مواد در دسترس و خلق یک اثر هنری ساده می‌شود.

■ دانش‌آموزان در باره فرایند انجام کار خود و همکلاسی هایشان صحبت کنند.

استاندارد عملکردی سطح ۲: با استفاده از حداقل دو ابزار و ماده مختلف و رعایت نظم و نظافت شخصی، یک اثر یا بازی هنری را خلق می‌کند و با استفاده از زبان فارسی نسبتاً درست، داشته‌ها و یافته‌هایش را توصیف می‌کند.

فعالیت‌های پیشنهادی

۱. نمایش ابزار-۴

■ در ادامه بچه‌ها را به گروه‌های ۳ تا ۵ نفره تقسیم کرده از هرکدام بخواهید یکی از ابزار، وسایل و مواد پیرامون‌شان را در نظر بگیرند و با هم‌فکری و مشورت نمایش کوتاهی مربوط به آن وسیله و ابزار و مواد را بازی کنند.

■ سپس بقیه گروه‌ها باید حدس بزنند نمایش اجرا شده دربارهٔ کدامیک از ابزارها و وسایل بود.

■ برای این منظور از بچه‌ها بخواهید در طول اجرای نمایش نباید به نام آن وسیله و ابزار اشاره کنند.

۲. هنرمند دقت‌کار

■ دانش‌آموزان یاد می‌گیرند که چگونه از ابزارهای مختلف مانند مداد، رنگ‌ها، قیچی و چسب به درستی استفاده کنند و اثر هنری خود را با دقت بسازند.

■ این فعالیت به کودکان کمک می‌کند تا مفهوم استفاده صحیح از ابزار را درک کنند.

کار در خانه: انجام فعالیت صفحه سوم

■ **نمایش ابزار-۵:**

در ادامه بچه‌ها را به گروه‌های ۳ تا ۵ نفره تقسیم کرده از هرکدام بخواهید یکی از ابزار و وسایل پیرامون‌شان را در نظر بگیرند و با هم‌فکری و مشورت هم نمایش کوتاهی مربوط به آن وسیله و ابزار را بازی کنند. سپس بقیهٔ گروه‌ها باید حدس بزنند نمایش اجرا شده دربارهٔ کدامیک از ابزارها و وسایل بود.

■ برای این منظور از بچه‌ها بخواهید در طول اجرای نمایش نباید به نام آن وسیله و ابزار اشاره کنند.

استاندارد عملکردی سطح ۳:

یک اثر هنری یا بازی را با استفاده از ابزار، وسیله، مواد و تکنیک های مختلف و امتحان دقیق آن، خلق و فرایند انجام کار را با زبان فارسی صحیح توصیف می‌کند.

فعالیت ۱. هنرمند تمیز و دقیق

■ به دانش‌آموزان آموزش دهید که چگونه هنگام استفاده از ابزار و مواد مختلف، نظافت را رعایت کنند.

■ دانش‌آموزان پس از اتمام فعالیت‌های هنری خود، مواد و ابزار را تمیز و مرتب می‌کنند.

کار در خانه: انجام فعالیت صفحه چهارم کتاب کار، کاردستی، قطّاعی

هنر قطّاعی در فرهنگ ایران

دانستنی‌های کلی

قطّاعی یا کاغذبری یکی از هنرهای ظریف و قدیمی ایران است که از گذشته در تزئین کتاب‌ها، قرآن‌های نفیس، مرقّع‌ها و حتی معماری کاربرد داشته است. در این هنر، هنرمند با قیچی یا تیغ، کاغذهای رنگی یا ساده را با دقت می‌بُرد و طرح‌های گوناگون چون گل‌ها، پرندگان، نقش‌های هندسی و اسلیمی پدید می‌آورد.

در دورهٔ صفوی و قاجار، قطّاعی بسیار رایج بود و هنرمندان با بریدن کاغذهای رنگی و چسباندن آن‌ها روی زمینه‌های تیره، تابلوها و صفحات زیبا خلق می‌کردند. بسیاری از این آثار هنوز در موزه‌ها و کتابخانه‌های بزرگ دنیا نگهداری می‌شوند.

از دیدگاه تربیتی، هنر قطّاعی برای کودکان پایه اول، تمرینی مهم برای تقویت دقت، هماهنگی چشم و دست و پرورش صبر به شمار می‌آید. همچنین، به آن‌ها کمک می‌کند تا زیبایی در تکرار و تقارن را درک کنند.

نکات آموزشی برای معلم

- لازم نیست بر جنبه‌های تاریخی پیچیده تأکید کنید؛ کافی است به بچه‌ها بگوید که «در گذشته هم بچه‌ها و بزرگ‌ترها با بریدن کاغذ شکل‌های زیبا درست می‌کردند.»
- فعالیت قطّاعی را می‌توان به‌صورت ساده آغاز کرد: بریدن شکل‌های ابتدایی (مثل دایره، مثلث یا برگ) و سپس چسباندن آن‌ها روی صفحه برای خلق یک تصویر.
- از دانش‌آموزان خواسته شود با تا کردن کاغذ و بریدن آن، تقارن را تجربه کنند (مثلاً پروانه یا قلبی که از دو طرف یکسان باشد).
- در ارتباط با میراث فرهنگی، می‌توان نمونه‌ای از نقش‌های سنتی (مانند بته‌جقه یا گل شاه عباسی) را نشان داد و از کودکان خواست با برش ساده، نسخه‌ای کودکانه از آن بسازند.
- توجه داشته باشید که کار با قیچی برای کودکان پایه اول نیازمند ایمنی و نظارت است؛ قیچی‌های نوک‌گرد و مناسب کودک باید استفاده شوند.

مرحله سوم: گفت وگوی هنری نمایش و ارائه :(به اشتراک گذاری تجربه ها و توصیف آنچه یاد گرفته اند)

استاندارد عملکردی سطح ۱:

فعالیت۱. توضیح مشاهدات گفت‌وگو درباره : ساخت یک اثر با استفاده از ابزار ساده (مداد، کاغذ) با بیانی ساده.

استاندارد عملکردی سطح ۲:

بیان چگونگی خلق یک اثر یا بازی با استفاده از ترکیب دو وسیله یا ماده (مثلاً کاغذ و چسب) با زبان فارسی نسبتاً صحیح.

استاندارد عملکردی سطح ۳:

۱. بیان چگونگی استفاده از چند ابزار و مواد مختلف، برای خلق اثری پیچیده‌تر و فرایند آن با زبان فارسی صحیح.

۲. ارزیابی:

پرسش‌هایی درباره :

- توانایی دانش‌آموزان در شناسایی و توصیف ابزار و مواد مختلف
- دقت و مهارت در استفاده از ابزار و مواد مختلف
- توانایی استفاده از این ابزار و وسایل با توجه به ویژگی‌های آن

۳ . نمایش نتایج فعالیت‌ها (مانند نقاشی‌ها یا داستان‌ها، صداها و صحبت درباره آن ها، تفاوت‌شان را بررسی کنند و بگویند که از شنیدن کدام صدا حس خوبی گرفتند و...).

شناسایی بدفهمی‌های احتمالی و راه‌های رفع آن‌ها

- برخی دانش‌آموزان ممکن است ابزار را تنها وسایل نوشتاری (مداد، خودکار) بدانند و ارتباط آن با خلق اثر هنری را درک نکنند. لازم است نمونه‌های متنوع (قلم‌مو، قیچی، ساز ساده) معرفی شوند.
- احتمال دارد کودکان تصور کنند ابزار به‌خودی‌خود اثر هنری می‌سازد، در حالی که نقش خلاقیت و کاربرد درست ابزار باید توضیح داده شود.
- ممکن است دانش‌آموزان استفاده از ابزار را با بازی آزادانه و بدون هدف یکی بدانند. معلم باید مسیر مشخص فعالیت‌ها را روشن کند.
- برخی کودکان ممکن است در استفاده از ابزار خجالتی یا بی‌مهارت باشند. آموزش تدریجی و کار گروهی این مشکل را برطرف می‌کند.

ارزشیابی و سنجش یادگیری:

معیارها:

- استفاده از ابزار ساده برای ساخت و بیان هنری.
- ترکیب ابزار و مواد مختلف.
- رعایت نظم و نظافت در فرایند کار.
- توضیح فرایند کار با زبان قابل فهم.

ابزارها:

- چک‌لیست مشاهده (نحوه صحیح استفاده از ابزار، رعایت ایمنی)،
- پوشه‌کار (جمع‌آوری آثار ساخته‌شده با ابزارها)،
- خودارزیابی ساده («کدام ابزار را بیشتر دوست داشتم؟»).

راهکارهای بهبود یادگیری:

- تمرین‌های عملی مرحله‌به‌مرحله،
- نمایش کارکرد هر ابزار،
- استفاده از ابزارهای ساده و ایمن.

تمرکز سنجش:

توانایی دانش‌آموز در شناسایی ابزارها، استفاده درست از آن‌ها و بیان کاربردشان.

پرسش‌های متداول و توصیه‌های اجرایی:

- اگر کودک ابزار را به‌درستی استفاده نکند چه باید کرد؟ توضیح و نمایش عملی دوباره ضروری است.
- اگر دانش‌آموزان با ابزار هیجان‌زده شوند و نظم کلاس به‌هم بخورد؟ تعیین قواعد استفاده و نوبت‌دهی پیش از فعالیت‌ها مفید است.
- توصیه اجرایی:

بهتر است ابتدا ابزارهای آشنا معرفی شوند، سپس ابزار جدید افزوده شود تا کودکان احساس غریبی نکنند.

تأکیدات زبان‌آموزی:

- واژگان کلیدی: «ابزار»، «وسیله»، «کاربرد»، «اثر»، «استفاده».
- جمله‌های کاربردی: «این ابزار برای بریدن است»، «با قلم‌مو می‌توان رنگ زد».
- تشویق به استفاده از جملات کامل و مؤدبانه در معرفی ابزار («این ابزار را دوست دارم چون...»)

محتوای مشترک با سایر دروس:

- **کار و فناوری:** کاربرد ابزار ساده
- **مهارت‌های زندگی:** رعایت نظم و نظافت، همکاری در گروه
- **فارسی:** تقویت گفت‌وگو و توصیف
- **تربیت‌بدنی:** استفاده مؤثر از دست و تقویت ماهیچه و انگشتان جهت انجام حرکات ظریف

درس یازدهم

رنگ و خیال

واحد درسی در یک نگاه

تخیل یکی از توانایی‌های شگفت‌انگیز کودک است که در این درس محوریت می‌یابد. کودک با دیدن یک تصویر، نقاشی یا حتی شنیدن یک آهنگ ساده، به دنیای خیال سفر می‌کند و آنچه را دیده یا شنیده به زبان خودش بازمی‌آفریند. او در ابتدا کلیات یک تجربهٔ تصویری یا صوتی را توصیف می‌کند و احساسش را بیان می‌کند؛ سپس در مراحل بعدی، جزئیات بیشتری را کشف و با دقت بیشتری روایت می‌کند. این درس زمینه‌ای برای درک معنای پنهان تصاویر یا صداها فراهم می‌آورد و کودک می‌تواند آن را با نقاشی، حرکت، صدا یا بازی نشان دهد. «رنگ و خیال» کمک می‌کند تا کودک بیاموزد تخیل، پلی میان واقعیت و آفرینش است و هرکس می‌تواند جهان ذهنی خود را به شکلی زیبا و خلاقانه بیان کند.

انتظارات عملکردی واحد یادگیری:

۱. با یادآوری و تصور یک تجربه صوتی (آهنگین) و تصویری (عکس یا تابلو) کلیات آن را بدون سردرگمی توصیف و احساسش را دربارهٔ آن به زبان خود بیان می‌کند.

۲. با یادآوری و تصور بخش‌های کوچک‌تر یک تجربه صوتی (آهنگین) و تصویری (عکس یا تابلو)، و تقسیم آن، جزئیات آن را بدون سر درگمی بررسی و به زبان خود توصیف می‌کند.

۳. درک و دریافت‌های حسی و شخصی خود از معانی پنهان و ضمنی ساده یک تجربه صوتی (آهنگین) و تصویری (عکس یا تابلو) را در قالب‌های مختلف هنری بیان می‌کند.

دامنه‌های محتوایی واحد یادگیری

مفاهیم تصور؛ احساس؛ خیال.

مهارت‌ها

- توصیف و بازآفرینی یک تجربه دیداری یا شنیداری؛
- توجه به جزئیات و تقسیم‌بندی عناصر یک اثر؛
- بیان احساسات و دریافت‌های شخصی به زبان ساده؛
- بیان دریافت‌های حسی ـ ادراکی با استفاده از قالب‌های هنری (نقاشی، حرکت، صدا).

ارزش‌ها

- پرورش دقت و تمرکز در مشاهده و شنیدن؛

- ارزش قائل شدن برای بیان فردی و خلاقانه؛
- تقویت اعتماد به نفس در بیان برداشت‌های شخصی؛
- علاقه به مجسم کردن تصورات بینایی، شنوایی و احساسی در ذهن و بیان هنرمندانه آن‌ها؛
- علاقه به بیان تخیلات در قالب‌های مختلف هنری؛
- خودباوری و شوق به مطالعه و یادگیری؛
- تأمل و تأنی و دوری از شتاب زدگی؛
- احترام و اهمیت دادن به هنر و تجربه‌های زیباشناسانه.

پیش‌نیازهای مفهومی

- ادراک صداها و تصاویر (مثل ترانه، عکس، تابلو ساده)؛
- درک مفاهیم سادهٔ احساس (شادی، غم، تعجب)؛
- شناخت ابتدایی تفاوت کلیات و جزئیات.

پیش‌نیازهای مهارتی

- توانایی بازگویی یک تجربه ساده دیداری یا شنیداری؛
- توانایی توجه به جزئیات یک تصویر یا صدا؛
- توانایی بیان ساده دریافت‌های ادراکی و احساسات.

واژه‌های جدید:

تصویر، کلیات، جزئیات، احساس، معنا، خیال.

دانستنی‌های معلم

۱. جایگاه مفاهیم در هنر و زندگی کودک

- تخیل یکی از قوی‌ترین ابزارهای کودک برای درک جهان و آفرینش است.
- در این درس، کودک با استفاده از تخیل و تصویرسازی ذهنی، تجربه‌ها و احساسات خود را به شکل نقاشی، داستان کوتاه، حرکت یا صدا بازآفرینی می‌کند.
- تخیل علاوه بر جنبه هنری، موجب پرورش حل مسئله، انعطاف‌پذیری ذهنی و خلاقیت می‌شود.

۲. پیوند با دنیای کودک

- کودکان در این سن به‌طور طبیعی دنیای خیالی می‌سازند (دوست خیالی، قهرمان داستانی، اشیای جان‌دار).
- آموزش باید این میل طبیعی را تقویت کند و آن را در مسیر بیان هنری و خلاقانه هدایت نماید.

۳. نکات آموزشی برای معلم

- فرصت‌های آزاد برای تصویرسازی و تخیل فراهم کنید (مثلاً «اگر رنگ‌ها صدا داشتند چه می‌شد؟»).
- هیچ محدودیتی برای پاسخ کودک قائل نشوید؛ تخیل باید آزاد باشد.
- به کودکان کمک کنید ایده‌های خود را در قالب‌های ساده (نقاشی، قصه، حرکت) بیان کنند.

۴. ارتباط با سایر دروس

- پیوند با « دنیای رنگین ما» (درس ۴) و «دنیای خود را بساز» (درس ۱۲).
- ارتباط با شعر، قصه و ادبیات کودک.
- تقویت پایه‌های خلاقیت و نوآوری در کل برنامه درسی.

مراحل آموزشی و موقعیت‌های یادگیری

مرحله اول: بررسی و شناسایی موقعیت: مشاهده و بررسی ابزار و وسایل

استاندارد عملکردی سطح ۱: با یادآوری و تصور یک تجربه صوتی (آهنگین) و تصویری (عکس یا تابلو) کلیات آن را بدون سردرگمی توصیف و احساسش را دربارهٔ آن به زبان خود بیان می‌کند.

فعالیت‌های پیشنهادی:

عنوان فعالیت: تصویر و احساس من

- یک تصویر یا تابلو ساده از طبیعت یا یک اثر هنری را به دانش‌آموزان نشان دهید و از آن‌ها بخواهید کلیات آن را توصیف کنند.
- سپس از دانش‌آموزان بخواهید احساس خود را دربارهٔ آن تصویر بیان کنند. مثلاً اینکه تصویر چقدر شادی‌بخش است یا احساس غم در آن وجود دارد، باشد.
- حالا از آن‌ها بخواهید یک تصویر یا اثری که همهٔ دانش‌آموزان از آن تجربه مشترک دارند به یاد آورند (این تجربه مشترک می‌تواند حتی تصویر و اثر هنری مشهور شهر یا کتاب فارسی باشد).
- از آن‌ها بخواهید در گروه‌های کاری درباره کلیات آن اثر و احساساتشان درباره آن با یکدیگر گفت‌وگو کنند.

استاندارد عملکردی سطح ۲: با یادآوری و تصور بخش‌های کوچک‌تر یک تجربه صوتی (آهنگین) و تصویری (عکس یا تابلو)، و تقسیم آن، جزئیات آن را بدون سر درگمی بررسی و به زبان خود توصیف می‌کند.

فعالیت ۱. نگاه دقیق به تصویر

- با نشان دادن یک تابلو یا اثر هنری از دانش‌آموزان بخواهید که رنگ‌ها، اشکال، یا حتی حرکات در تصویر را توصیف کنند. این فعالیت کمک می‌کند تا دانش‌آموزان به دقت به جزئیات توجه کنند و تخیل ادراکی خود را فعال سازند.

■ سپس از آن‌ها بخواهید هر گروه، اثری را به یاد آورند (همانطور که قبلاً گفتیم این اثر باید در حافظه جمعی دانش‌آموزان شکل گرفته باشد) از آن‌ها بخواهید جزئیات تصویر را به یاد آورده و بیان کنند. هرکس سعی کند جزئیاتی را که دیگر دانش‌آموزان نگفته است را به یاد آورد تا تمام جزئیات اثر مطرح شود.

کاردرخانه: انجام فعالیت صفحه ۱ کتاب کار درس یازدهم

کاردرخانه: انجام فعالیت صفحه ۲ کتاب کار درس یازدهم

مرحله دوم (خلاقیت: توسعه ایده و خلق آن): باز آفرینی طبیعت

استاندارد عملکردی سطح ۳: درک و دریافت‌های حسی و شخصی خود از معانی پنهان و ضمنی ساده یک تجربه صوتی (آهنگین) و تصویری (عکس یا تابلو) را در قالب‌های مختلف هنری بیان می‌کند.

فعالیت‌های پیشنهادی:

۱. شکل‌سازی عناصر طبیعت:

- از دانش‌آموزان بخواهید در یک حلقه قرار بگیرند. سپس نام یکی از عناصر طبیعت را بگویید. (مثلاً درخت، گل، کوه و...) آن‌ها باید همگی با بدنشان آن عنصر را بسازند.
- این بازی می‌تواند به‌صورت گروه‌های کوچک و بزرگ هم انجام شود. به این صورت که این بار شکل‌سازی‌ها به‌صورت گروهی انجام می‌شود. (یعنی همه گروه می‌شوند یک گل یا یک کوه و...)
- در مرحله‌ای دیگر شما می‌توانید نام یک مکان را بگویید. (کوهستان، باغ، پارک و...) این‌بار دانش‌آموزان باید هرکدام شکل عنصری از آن مکان را بسازند و مکان مورد نظر به صورت گروهی شکل بدهند.

۲. نقاشی احساسات من از تصویر

- از دانش‌آموزان بخواهید احساسات و دریافت‌های حسی خود را از یک تصویر یا یک شعر در قالب یک اثر هنری بیان کنند.
- دانش‌آموزان می‌توانند با استفاده از رنگ‌ها و اشکال مختلف، چیزی را که از تصویر در ذهن دارند، نقاشی کنند. این می‌تواند شامل آزاد گذاشتن تخیل و تبدیل تصویر به یک اثر هنری با عناصری جدید و متفاوت باشد.

کار در خانه: انجام فعالیت صفحه ۳ کتاب کار

کار در خانه: انجام فعالیت صفحه ۴ کتاب کار

شیر دال (گریفین)

دانستنی‌های کلی

شیر دال یا گریفین، یکی از نقش‌مایه‌های کهن در هنر ایران و بسیاری از فرهنگ‌های باستانی است. این موجود افسانه‌ای ترکیبی از سر و بال **عقاب و تن و دست‌وپای شیر** است؛ یعنی دو حیوان نیرومند و نمادین را در یک پیکره گرد هم می‌آورد. عقاب در فرهنگ‌ها نماد **آسمان، تیزبینی و توان پرواز به سوی بلندای حقیقت** است و شیر نشانهٔ **قدرت، شجاعت و فرمانروایی بر زمین**. پیوند این دو حیوان در قالب شیر دال، بیانگر آرزوی انسان برای **جمع میان قدرت آسمانی و زمینی** بوده است.

در ایران، نقش شیر دال در هنر هخامنشی و ساسانی بسیار دیده می‌شود؛ به‌ویژه در نقش‌برجسته‌ها، ظروف فلزی و تزئینات معماری. این موجود در باورهای کهن، نگهبان گنج‌ها و پاسدار ارزش‌ها به شمار می‌رفته و به‌نوعی نماد **پایداری، خرد و نیروی محافظت‌کننده** بوده است.

اسفنکس (Sphinx)

اسفنکس یکی از مشهورترین موجودات افسانه‌ای در فرهنگ‌های باستانی است. در بیشتر روایت‌ها، اسفنکس ترکیبی از سر انسان و بدن شیر است، هرچند در برخی نمونه‌ها بال‌های پرنده نیز دارد. در مصر باستان، اسفنکس (مانند مجسمه بزرگ جیزه) نمادی از **قدرت، خرد و پاسداری** بود و معمولاً در ورودی معابد یا مقابر قرار می‌گرفت تا نگهبان مکان‌های مقدس باشد.

در فرهنگ یونان باستان، اسفنکس موجودی اسرارآمیز و معماگو معرفی می‌شود که با پرسیدن پرسش‌های دشوار، خرد و دانایی انسان‌ها را می‌آزمود. همین ویژگی او سبب شده تا در طول تاریخ، اسفنکس نماد **راز، پرسشگری و جست‌وجوی حقیقت** باشد.

در ایران نیز نمونه‌هایی از موجودات ترکیبی شبیه اسفنکس در هنر هخامنشی و ساسانی به چشم می‌خورد؛ جایی که **پیکره شیر با سر انسان یا حیوانات دیگر** به‌عنوان نگهبان و عنصر تزئینی در کاخ‌ها و اشیای هنری به کار می‌رفت.

نکات آموزشی برای معلم

- در آموزش به کودکان، می‌توان شیر دال را فرصتی برای پرورش **تخیل و خلاقیت** دانست.
- معرفی چنین موجوداتی به کودکان به آن‌ها نشان می‌دهد که در گذشته، هنرمندان و مردمان چگونه با ترکیب حیوانات آشنا، موجوداتی تازه و شگفت‌انگیز می‌آفریدند.
- این آشنایی، زمینه‌ای برای گفت‌وگو درباره **قدرت ترکیب و آفرینش هنری** و همچنین نقش **میراث فرهنگی ایران** در پرورش ذهن و هویت کودک است.
- اسفنکس فرصتی ارزشمند است تا آن‌ها با مفهوم **ترکیب در هنر و اسطوره** آشنا شوند.
- می‌توان از دانش‌آموزان خواست با الهام از اسفنکس، موجوداتی تازه بسازند: مثلاً **سر خودشان روی بدن یک حیوان دلخواه** یا ترکیب پرنده و ماهی. این تمرین‌ها نه‌تنها تخیل و خلاقیت را پرورش می‌دهد، بلکه به آن‌ها نشان می‌دهد که هنرمندان و مردمان گذشته چگونه با ترکیب عناصر آشنا، جهان تازه‌ای از **معنا و زیبایی** خلق می‌کردند.

مرحله سوم: گفت وگوی هنری نمایش و ارائه :(به اشتراک گذاری تجربه ها و توصیف آنچه یاد گرفته اند)

استاندارد عملکردی سطح ۱:

فعالیت۱. توضیح مشاهدات:

دانش آموز یک شعر یا تصویر آشنا را به یاد می آورد و کلیات آن را بدون سردرگمی توصیف می کند و احساس خود را دربارهٔ آن بیان می کند.

استاندارد عملکردی سطح ۲:

دانش آموز بخش های کوچک تر یک تجربه (مثلاً جزئیات یک عکس یا صدای ساز خاص در آهنگ) را شناسایی کرده و با زبان خود توصیف می کند.

استاندارد عملکردی سطح ۳:

کودک برداشت های شخصی و حسی خود از معنای ضمنی یک اثر (آهنگ یا تصویر) را در قالب نقاشی، حرکت یا صدا بازآفرینی می کند.

۲. ارزیابی:

پرسش هایی درباره:

- توانایی دانش آموزان در شناسایی و توصیف کلیات اثر
- دقت و مهارت در تصور و یادآوری جزئیات اثر
- توانایی بازآفرینی تصورات ذهنی در قالب های مختلف هنری

۳. نمایش نتایج فعالیت ها (مانند نقاشی ها یا داستان ها، صداها و صحبت درباره آن ها، تفاوتشان را بررسی کنند و بگویند که از شنیدن کدام صدا حس خوبی گرفتند و...).

شناسایی بدفهمی های احتمالی و راه های رفع آن ها

۱. ممکن است کودکان خیال را با رؤیا یا خواب شبانه یکی بدانند. باید توضیح داده شود که خیال توانایی ساختن تصویرهای تازه در ذهن است.

۲. احتمال دارد دانش آموزان رنگ را فقط ویژگی ظاهری اشیا ببینند و به کاربرد آن در بیان احساسات توجه نکنند. مثال هایی از رنگ های شاد یا غمگین می تواند این فهم را تقویت کند.

۳. برخی کودکان تصور می کنند خیال پردازی بی فایده یا «غیرواقعی» است. تأکید بر اینکه خیال منبع خلاقیت و هنر است، این بدفهمی را اصلاح می کند.

۴. ممکن است برخی دانش آموزان در بیان خیالات خود دچار ترس یا خجالت شوند. فضای امن و تشویق فردی راه حل مؤثر است.

ارزشیابی و سنجش یادگیری:

معیارها:

- توصیف کلیات یک تجربه هنری،
- توجه به جزئیات اثر و بررسی آن،
- بیان دریافت های شخصی خود از جزئیات و معنای یک اثر در قالب بازی و هنرهای مختلف،
- رعایت نظم و نظافت در فرایند کار،
- توضیح فرایند کار با زبان قابل فهم.

ابزارها:

- پوشه کار (نقاشی ها و آثار خیالی)،
- چک لیست مشاهده (جرئت بیان، خلاقیت در استفاده از رنگ)،
- گفت وگوهای کلاسی،
- خودارزیابی («من با این رنگ چه احساسی نشان دادم؟»).

راهکارهای بهبود یادگیری:

- استفاده از بازی های تخیلی،
- پرسش های باز («اگر رنگی برای شادی بود چه رنگی می بود؟»)،
- تمرین های نقاشی آزاد.

تمرکز سنجش:

توانایی کودک در پیوند رنگ با احساسات و بازآفرینی تخیلات خود به شکل هنری.

راهکارهای بهبود یادگیری:

- تمرین های عملی مرحله به مرحله،
- نمایش کارکرد هر ابزار،
- استفاده از ابزارهای ساده و ایمن.

تمرکز سنجش: توانایی دانش آموز در شناسایی ابزارها، استفاده درست از آن ها و بیان کاربردشان.

پرسش‌های متداول و توصیه‌های اجرایی

- اگر کودک رنگ‌ها را محدود به رنگ‌های واقعی طبیعت کند چه باید کرد؟ تشویق به استفاده از رنگ‌های غیرمعمول (مثل خورشید آبی یا درخت قرمز).
- اگر برخی دانش‌آموزان از خیال‌پردازی دوری کنند؟ آغاز با قصه‌های تصویری و ادامه با فعالیت‌های گروهی کمک‌کننده است.
- **توصیه اجرایی:** بهتر است از داستان‌های کوتاه یا تصاویر نیمه‌کاره استفاده شود تا دانش‌آموزان با خیال خود آن را کامل کنند.

تأکیدات زبان آموزی

- **واژگان کلیدی:** «خیال»، «رنگ»، «تصور»، «احساس»، «داستان».
- **جمله‌های کاربردی:** «این رنگ مرا شاد می‌کند»، «در خیالم این درخت پر از ستاره است».
- تأکید بر جملات توصیفی و تشویق به استفاده از زبان مثبت و خلاقانه.

محتوای مشترک با سایر دروس:

- **تربیت بدنی:** استفاده مؤثر از ادراکات حسی و حرکتی؛
- **فارسی:** توصیف و بیان احساسات با زبان ساده؛
- **آواها و هنرهای تجسمی** بررسی و بیان تجربه‌های هنری؛
- **مهارت‌های زندگی:** تقویت تمرکز، بیان فردی، اعتماد به نفس.

درس دوازدهم

دنیای خود را بسازید

واحد درسی در یک نگاه

کودکان ذاتاً کنجکاو و ماجراجو هستند؛ آن‌ها دوست دارند اشیا و پدیده‌ها را دستکاری کنند، تغییر دهند و نتیجه را ببینند. این درس به دانش‌آموزان فرصت می‌دهد تا خالق دنیای کوچک خودشان باشند. او با ترکیب ایده‌ها، تغییر دادن اشیا، یا ساختن چیزی تازه، می‌آموزد که هیچ محدودیتی برای آفرینش وجود ندارد. دانش‌آموزان با آزمون و خطا، مواد ساده را به کار می‌گیرند و اثری نو می‌سازند. این فرایند سبب می‌شود اعتمادبه‌نفس، ابتکار و توانایی حل مسئله در آن‌ها تقویت شود. «دنیای خود را بساز» کودک را تشویق می‌کند تا به جای تقلید صرف، راه‌های تازه‌ای پیدا کند و دنیای ذهنی خود را در عمل نشان دهد.

این درس به دانش‌آموزان نشان می‌دهد که تغییر نه تنها بخشی طبیعی از زندگی و محیط پیرامون است، بلکه می‌تواند زمینه‌ساز خلاقیت، نوآوری و نگاه تازه به جهان باشد. آن‌ها در این فرایند می‌آموزند که با آزمون و خطا، پرسشگری و مقایسه قبل و بعد تغییر، به دنیای تازه‌ای از کشف و آفرینش وارد شوند.

انتظارات عملکردی واحد یادگیری:

۱- با مشاهده یک شیء یا پدیده خاص، درک و دریافت‌های حسی و شخصی خود از آن را دستکاری می کند و تغییر رخ داده را به شیوه‌های مختلف بیان می‌کند.

۲- با تجزیه یک شیء یا پدیده خاص به اجزا و عناصر مختلف، یک جز آن را تغییر می‌دهد و اتفاق رخ داده را در قالب‌های مختلف هنری بیان می‌کند. و سؤالاتی درباره پیامدهای این تغییر می‌کند.

۳- با تجزیه یک شیء یا پدیده خاص به اجزا و عناصر مختلف، یک یا دو جزء آن را تغییر می‌دهد و تغییر رخ داده را در قالب‌های مختلف هنری بیان می‌کند و سؤال‌هایی درباره پیامدهای این تغییر می‌کند.

دامنه‌های محتوایی واحد یادگیری

مفاهیم: ایده‌های نو، خلق، ایده، طرح اولیه، تجزیه، تغییر، ترکیب، جزء

مهارت‌ها

- مشاهده دقیق یک پدیده یا شیء.
- توصیف کلی اطلاعات دریافتی از طریق حواس،
- استفاده از مهارت های حسی – حرکتی،

- توجه به **جزئیات** و تقسیم‌بندی عناصر یک شکل یا پدیده،
- توانایی **تجزیه و تحلیل** پدیده به اجزای آن؛
- دست‌کاری و تغییر بخشی از پدیده (رنگ، شکل، اندازه یا کاربرد)؛
- بازآفرینی و **بیان تغییرات** در قالب‌های مختلف هنری؛
- طرح پرسش درباره نتیجه و پیامد تغییر؛
- توصیف طرح اولیه و ایده‌پردازی؛
- برقراری پیوند معنادار میان امور و ایده‌های مختلف و ارائه ایده‌های جدید در خلق یک اثر هنری؛
- توجه به قابلیت تغییر ابزار و وسایل، مواد، تکنیک‌ها و اهداف در فرایند خلاقیت هنری.
- استفاده از تکنیک‌های جدید، ابزار، مواد و رسانه‌ها در فرایند خلق یک اثر هنری و بازی؛
- استفاده از تکنیک‌های تجزیه، تغییر و ترکیب در خلق آثار هنری و بازی‌ها
- تلاش برای یافتن راه حل‌های متفاوت در خلق یک اثر هنری یا بازی؛
- بیان احساسات و دریافت‌های شخصی به زبان ساده.

ارزش‌ها

- علاقه به کسب تجربیات جدید؛
- توجه به تجارب گذشته و استفاده از آن در موقعیت‌های جدید جهت یادگیری و تعمیق آن؛
- علاقه به خلق و نوآوری.
- علاقه به فرایند جستجو و تجربه.
- تقویت جرئت تغییر و امتحان کردن.
- پرورش نگرش پرسشگری و تفکر انتقادی.
- توجه به فرایند حل مسئله در فرایند خلاقیت؛
- علاقه به کسب تجربه در موقعیت‌های جدید و تازه؛
- علاقه به کسب تجربه در رشته‌های مختلف هنری؛
- مسئولیت پذیری؛
- صبر و تحمل و احترام به دیگران؛
- خودباوری و شوق به یادگیری؛
- تأمل و تأنّی و دوری از شتاب زدگی

پیش‌نیازهای مفهومی

- شناخت اجزای ساده پدیده‌ها (مثلاً گل شامل برگ، ساقه، گلبرگ).
- آشنایی ابتدایی با مفهوم تغییر.

درک ساده از پیامدهای تغییر (اگر رنگ عوض شود چه می‌شود؟).

پیش‌نیازهای مهارتی

- توانایی مشاهده و شناسایی اجزای سادهٔ یک شیء.
- توانایی ایجاد تغییر کوچک (رنگ کردن، بریدن، افزودن).
- توانایی بیان سادهٔ تغییرات.

واژه‌های جدید:

تغییر، دست‌کاری، اجزا، عناصر، پیامد، بازآفرینی.

دانستنی‌های معلم

۱. جایگاه مفاهیم در هنر و زندگی کودک

- خلاقیت جوهرهٔ اصلی برنامه «هنر و خلاقیت» است.
- در این درس دانش‌آموز می‌آموزد با ترکیب ابزارها، مواد، ایده‌ها و تخیل خود، دنیای تازه‌ای بیافریند.
- خلاقیت در این سن یعنی توانایی دیدن امکان‌های تازه، تغییر دادن چیزها و پیدا کردن راه‌های جدید برای بیان خود.

۲. پیوند با دنیای کودک

کودک به‌طور طبیعی تمایل دارد قوانین را تغییر دهد یا چیزهای تازه بسازد. بازی‌های خلاق، نقاشی آزاد، ساخت کاردستی با مواد دم‌دستی، همه ابزارهایی برای بیان خلاقیت هستند. این فعالیت‌ها نه‌تنها لذت‌بخش‌اند، بلکه حس اعتمادبه‌نفس و خودباوری را در کودک تقویت می‌کنند.

۳. نکات آموزشی برای معلم

- فضای آزاد و غیرمحدود فراهم کنید؛ خلاقیت نیازمند آزادی است.
- تشویق به ایده‌های متفاوت؛ هیچ راه‌حل یا پاسخ «یکسان و درست» وجود ندارد.
- فرایند خلق مهم‌تر از نتیجه است؛ معلم باید کودک را به توضیح دادن ایده و مسیر کارش تشویق کند.
- ترکیب حوزه‌های مختلف (رنگ، صدا، حرکت، ابزار) می‌تواند خلاقیت را تقویت کند.

۴. ارتباط با سایر دروس

- پیوند با اکثر درس‌های کتاب (زیرا خلاقیت در همه درس‌ها جریان دارد).
- به‌ویژه ارتباط با «رنگ خیال» (درس ۱۰) و «وسایل جادویی» (درس ۱۱).
- تقویت پایه‌های نوآوری در زندگی آینده کودک.

مراحل آموزشی و موقعیت‌های یادگیری

مرحله اول: بررسی و شناسایی موقعیت: مشاهده و بررسی ابزار و وسایل

استاندارد عملکردی سطح ۱: با مشاهده یک شیء یا پدیده خاص، درک و دریافت‌های حسی و شخصی خود را از آن دست‌کاری می‌کند و تغییر رخ داده را به شیوه‌های مختلف بیان می‌کند.

فعالیت‌های پیشنهادی:

۱. حس و حال من از این شیء:

- از دانش‌آموزان خواسته شود که با مشاهده یک شیء یا پدیده خاص، درک و دریافت‌های حسی و شخصی خود را بیان کنند. مثلاً، اگر گل است، ببینند چه حسی دارند، چه ویژگی‌هایی در آن توجهشان را جلب می‌کند و آن را توصیف کنند.
- سپس آن شیء یا پدیده خاص (مثل برگ، سنگ، عروسک) را مشاهده کرده‌اند و با استفاده از تخیل خود (مثلاً تغییر رنگ یا چسباندن چیزی) تغییر ساده‌ای در آن ایجاد کرده و آن را بیان می‌کنند.

کاردرخانه: انجام فعالیت صفحه ۱ کتاب کار

مرحله دوم: (خلاقیت: توسعه ایده و خلق آن): بازآفرینی طبیعت:

فعالیت‌های پیشنهادی:

۱. تغییرات تخیلی:

- از دانش‌آموزان بخواهید یک شیء یا عنصر طبیعی (مثلاً گل، برگ یا یک جانور) را انتخاب کنند.
- سپس از آن‌ها بخواهید با استفاده از تخیل خود تغییراتی در رنگ‌ها و شکل این شیء ایجاد کنند (مثلاً تغییر رنگ گل از قرمز به آبی یا تغییر شکل پرنده به یک موجود افسانه‌ای).

■ دانش‌آموزان این تغییرات را در یک اثر هنری (نقاشی یا طراحی، کاردستی قصه) به نمایش بگذارند.

■ در پایان، از آن‌ها خواسته شود که تغییرات ایجاد شده را توضیح دهند و احساسات و تفکرات خود را در مورد آن بیان کنند.

۲. تخیل و طراحی:

■ از دانش‌آموزان بخواهید به یک پدیده طبیعی (مثلاً دانه‌ای که در حال رشد است یا شکوفه‌ای که در حال باز شدن است) توجه کنند.

■ سپس با تغییر در شکل و رنگ، طراحی جدیدی خلق کنند که می‌تواند موجودات خیالی، گیاهان جدید یا حتی مناظر جدید باشد.

■ این فعالیت به دانش‌آموزان اجازه می‌دهد تا قدرت تخیل خود را در ساختن و تغییر دادن اشکال طبیعی آزادانه به کار بگیرند.

کار در خانه: انجام فعالیت صفحه ۲ کتاب کار

استاندارد عملکردی سطح ۲: با تجزیه یک شیء یا پدیده خاص به اجزا و عناصر مختلف، یک جزء آن را تغییر می‌دهد و اتفاق رخ داده را در قالب‌های مختلف هنری بیان می‌کند و سؤالاتی در باره پیامدهای این تغییر می‌کند.

فعالیت‌های پیشنهادی:

۱. شیء خیال من:

■ توجه دانش‌آموزان را به تصاویری از اشیا و عناصر مختلف طبیعی و مصنوعی جلب کنید.

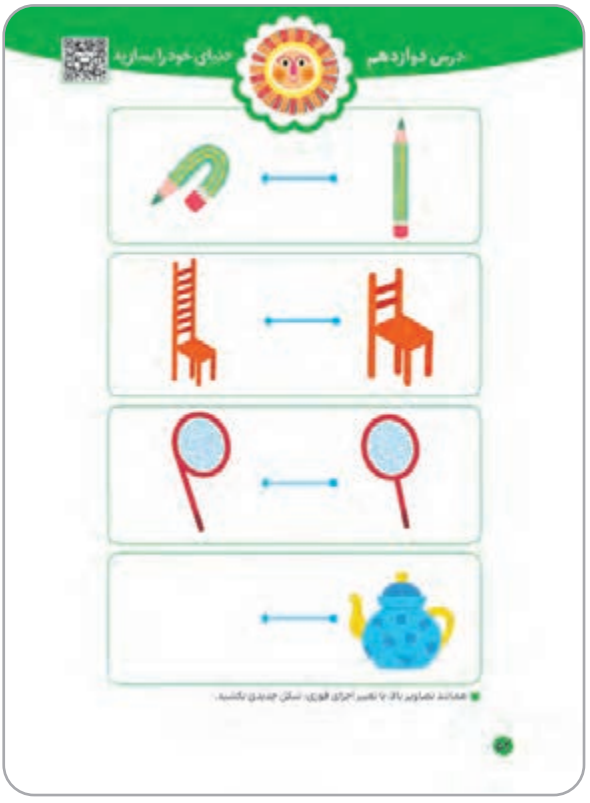
■ از آنها بخواهید با تجزیه شیء به اجزا (مثلاً گل: ساقه، برگ، گلبرگ) یکی از اجزا را تغییر دهند و تغییر رخ داده را با زبان هنر بیان کنند. سپس درباره پیامدها و نتایج این تغییر پرسش‌هایی را مطرح کنند.

۲. ساختن و نمایش عناصر تازه:

■ از دانش‌آموزان بخواهید دایره بزنند و یا طوری قرار بگیرند که بتوانند یک دیگر را ببینند.

■ از آن‌ها بخواهید هرکس نام یکی از عناصر پیرامون خود را بگوید. (درخت، گل، دیوار، کوه، سنگ، خانه و...) در صورت امکان نام عناصر را روی تابلو بنویسید.

■ سپس با اشاره به نام هر عنصر از بچه‌ها بخواهید با حالتی که به بدنشان می‌دهند آن عنصر را نشان بدهند.

■ در ادامه از دانش‌آموزان بخواهید با دقت در عناصر نام برده، هرکدام نام دو عنصر را با هم ترکیب کرده و یک عنصر جدید بسازد و آن را به زبان بیاورد. (درختِ سنگی، خانهٔ درختی، کوهِ دیواری، خانهٔ گُلی یا گِلی و...) با اشاره به نام هر عنصر جدید بچه‌ها باید سعی کنند آن عنصر را با بدنشان نشان بدهند.

■ شاید نشان دادن چنین عنصری سخت باشد اما شما سخت نگیرید و سعی کنید این فعالیت برای بچه‌ها به نوعی بازی خلاقانه و نشاط‌آور تبدیل شود.

کار در خانه: انجام فعالیت صفحه ۳ کتاب کار

استاندارد عملکردی سطح ۳: با تجزیه یک شیء یا پدیده خاص به اجزا و عناصر مختلف، یک یا دو جزء آن را تغییر می‌دهد و تغییر رخ داده را در قالب‌های مختلف هنری بیان می‌کند و سؤال‌هایی درباره پیامدهای این تغییر می‌کند.

فعالیت‌های پیشنهادی:

۱. ساختن و نمایش حیوان عجیب:

■ از دانش‌آموزان بخواهید دایره بزنند. سپس درمورد حیوانات

مختلف و ویژگی‌های هرکدام صحبت کنند. (هنگام صحبت درمورد ویژگی‌های هر حیوان روی ویژگی‌های خاص آنکه باعث شناخته شدنش می‌شود تأکید شود. مثلاً خرطوم فیل، بلندی گردن زرافه، دندان‌های جلویی بلند خرگوش یا حالت دست‌هایش ویا گوش‌های بلندش، شاخ‌های گوزن و...)

- از دانش‌آموزان بخواهید این ویژگی‌های خاص را با بدنشان نشان بدهند.
- در مرحله دیگر فعالیت، از دانش‌آموزان بخواهید نام دو حیوان را به زبان آورده و با ترکیب ویژگی‌های دو حیوان، یک موجود جدید را نشان بدهند. (فیلِ زرافه‌ای، خرگوشِ گوزنی، و...)
- برای انجام راحت‌تر این فعالیت به جای نام بردن از دو حیوان نام یک حیوان را با ویژگی خاص حیوانی دیگر ترکیب کنید. (فیلِ گردن‌دراز، خرگوشِ شاخ‌دار و...)
- این فعالیت را تا آنجا که بچه‌ها دوست دارند ادامه دهید.
- درضمن به جای آنکه خودتان نام حیوان ترکیبی را بگویید از بچه‌ها بخواهید به نوبت یکی نام یک حیوان را بگوید و دیگری ویژگی خاص حیوانی دیگر و بچه‌ها آن حیوان را نشان بدهند.

۲. دنیای جدید با تغییرات من:

- از دانش‌آموزان خواسته شود که یک شیء یا پدیده را به اجزای مختلف تجزیه کنند.
- سپس می‌توانند این اجزا را تغییر دهند (مثل تغییر رنگ، اندازه یا ترکیب آن‌ها) و در قالب‌های هنری مختلف مانند نقاشی، کلاژ، ساخت مدل یا حتی بازی‌های نمایشی، اثر جدیدی خلق کنند.
- **مثال:** اگر یک درخت را انتخاب کرده اند، می‌توانند درخت را با استفاده از مواد مختلف (کاغذ رنگی، چسب، مواد طبیعی مانند برگ و شاخه و غیره) بسازند و به آن تغییراتی بدهند. سپس می‌توانند با استفاده از این درخت جدید در بازی‌های نمایشی داستان‌هایی بسازند.
- **مثال دیگر:** اگر یک حیوان را انتخاب کرده اند، می‌توانند جزئیات آن را تغییر داده و از این حیوان در یک بازی نقش‌آفرینی استفاده کنند، مثلاً نقش حیوانات مختلف را بازی کنند.
- این فعالیت به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا با استفاده از تخیل خود، اشیا و پدیده‌ها را به شیوه‌های جدید و جذاب بیان کنند.
- این مرحله به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا با استفاده از قدرت تخیل و ابزارهای مختلف، مفاهیم و اشیا را به شیوه‌ای جدید بیان کنند. همچنین بازی‌ها باعث می‌شود که این فعالیت‌ها جذاب‌تر و متنوع‌تر شوند.

کار در خانه: انجام فعالیت صفحه ۴ کتاب کار

قصه کلاغ و طاووس

«قصه کلاغ و طاووس» یکی از روایت‌های کهن ایرانی است که در منابع اخلاقی و ادبی ما آمده. مضمون اصلی داستان این است که کلاغ به خاطر رنگارنگی و زیبایی پرهای طاووس به او غبطه می‌خورد، اما فراموش می‌کند که خودش نیز ویژگی‌های ارزشمند و توانمندی‌های خاصی دارد. این قصه در **کلیله و دمنه** و بعدها در **مثنوی مولانا** هم بازتاب‌هایی دارد. هدف قصه، پرهیز دادن از حسد و تقویت روحیهٔ قناعت، پذیرش خویشتن و دیدن زیبایی‌های درونی است.

دانستنی‌های کلی معلم (قصه کلاغ و طاووس)

۱. **جایگاه در فرهنگ ایرانی** قصه کلاغ و طاووس بخشی از میراث ادبی و اخلاقی ماست. این داستان به کودکان یاد می‌دهد که ظاهر تنها بخشی از حقیقت است و ارزش‌های واقعی در توانمندی‌ها، نقش‌ها و هویت درونی انسان نهفته است.

۲. **پیوند با زندگی کودک** کودکان در سنین پایه اول به مقایسهٔ خود با دیگران حساس‌اند؛ این قصه به آن‌ها کمک می‌کند ارزش فردی خود را بشناسند و به توانایی‌هایشان افتخار کنند.

۳. **پیام تربیتی**

- هر موجودی زیبایی و کارکرد ویژهٔ خودش را دارد.
- مقایسهٔ دائمی با دیگران، موجب نارضایتی و دلسردی می‌شود.
- باید توانایی‌های فردی را پرورش داد و از داشته‌های خود لذت برد.\

نکات آموزشی برای معلم

- **زمینه‌سازی گفت‌وگو:** قصه را ساده و تصویری بیان کنید و از کودک بخواهید بگوید به نظرش کلاغ چه حسی داشت و چرا.
- فعالیت هنری: بچه‌ها می‌توانند پرهای رنگی طاووس و پرهای سیاه کلاغ را با کاغذ یا مداد رنگی بکشند و دربارهٔ تفاوتشان صحبت کنند.
- **تمرین خودشناسی:** از کودکان بخواهید یکی از ویژگی‌های خوب خودشان را بگویند (مثلاً: «من خوب می‌دوم»، «من نقاشی می‌کنم»، «من به دوستم کمک می‌کنم»).
- **پرهیز از سرزنش:** به جای تأکید بر «حسادت نکنید»، «ارزش‌های درونی خود را ببینید» تمرکز شود تا نگاه مثبت و انگیزشی تقویت گردد.
- **پیوند با میراث فرهنگی:** توضیح دهید که این داستان‌ها از گذشته‌های دور در فرهنگ ما نقل می‌شده و همیشه برای آموزش مهارت‌های زندگی به کودکان استفاده می‌شده‌اند.

مرحله سوم: گفت وگوی هنری نمایش و ارائه : (به اشتراک‌گذاری تجربه‌ها و توصیف آنچه یاد گرفته‌اند)

فعالیت۱.توضیح مشاهدات:

دانش‌آموز یک شیء یا پدیده را شناسایی و کلیات آن را درک و بدون سردرگمی توصیف می‌کند و پس از تغییر آن احساس خود را دربارهٔ آن بیان می‌کند.

استاندارد عملکردی سطح ۲ و ۳:

دانش‌آموز بخش‌های کوچک‌تر یک شیء یا پدیده را شناسایی کرده و پس از تغییر یک یا دو جزء آن سؤال‌هایی را درباره تغییرات رخ داده مطرح می‌کند.

۲.ارزیابی:

پرسش‌هایی درباره:

- توانایی دانش‌آموزان در شناسایی و توصیف کلیات اشیا یا پدیده،
- دقت و مهارت در تصور و یادآوری جزئیات اثر
- توانایی بازآفرینی تصورات ذهنی در قالب های مختلف هنری

۳.نمایش نتایج فعالیت‌ها (مانند نقاشی‌ها یا داستان‌ها، صداها و صحبت درباره آن‌ها، تفاوتشان را بررسی کنند و بگویند که از شنیدن کدام صدا حس خوبی گرفتند و...).

شناسایی بدفهمی‌های احتمالی و راه‌های رفع آن‌ها

۱. برخی دانش‌آموزان ممکن است فکر کنند «دنیا ساختن» یعنی انجام کارهای غیرممکن یا عجیب؛ لازم است توضیح داده شود منظور خلق چیزهای تازه در ذهن و هنر است.

۲. احتمال دارد کودک تصور کند باید درست مثل دیگران بسازد؛ تأکید بر ارزش ایده‌های فردی مانع این بدفهمی می‌شود.

۳. ممکن است بعضی دانش‌آموزان ساخت دنیا را محدود به نقاشی بدانند. معلم باید راه‌های گوناگون (ساخت کاردستی، بازی نمایشی، داستان‌سازی) را معرفی کند.

۴. ممکن است دانش‌آموزان با شکست یا ناقص ماندن کارشان دلسرد شوند؛ ایجاد فضای تشویقی و ارزش‌گذاری بر تلاش نه نتیجه، اهمیت دارد.

ارزشیابی و سنجش یادگیری:

معیارها:

- می‌تواند تغییر ساده‌ای در یک شیء یا پدیده ایجاد و بیان کند.
- می‌تواند یک جزء یک شیء، پدیده یا قصه را تغییر داده و پیامد آن را توصیف کند.
- می‌تواند چند جزء یک شیء، پدیده یا قصه را تغییر دهد، آن را به زبان هنری بیان کند و پرسش‌های تازه مطرح کند.

ابزارها:

- پوشه‌کار (جمع‌آوری آثار ساخته‌شده)،
- چک‌لیست مشاهده (خلاقیت، استقلال عمل، تنوع ایده‌ها)،
- گفت‌وگوهای کلاسی،
- خودارزیابی («چه چیزی را در دنیای خود ساختم و چرا؟»).

راهکارهای بهبود یادگیری:

- ارائه فرصت‌های باز برای انتخاب ابزار و رسانه،
- تشویق به کار گروهی،
- استفاده از پرسش‌های محرک («اگر دنیای تو شکل دیگری داشت، چگونه می‌شد؟»)،
- تمرین‌های نقاشی آزاد.

تمرکز سنجش: توانایی کودک در پیوند رنگ با احساسات و بازآفرینی تخیلات خود به شکل هنری.

پرسش‌های متداول و توصیه‌های اجرایی

■ اگر کودک ایده‌ای برای ساخت دنیا نداشته باشد چه باید کرد؟

استفاده از داستان‌های ساده یا تصاویر الهام‌بخش کمک‌کننده است.

■ اگر دانش‌آموزان آثارشان شبیه هم شود؟ تشویق به تغییر جزئیات و افزودن عناصر شخصی به کار.

توصیه اجرایی: فعالیت‌ها باید گام‌به‌گام باشد؛ ابتدا با یک جزء کوچک (خانه، درخت، حیوان) شروع شود و سپس به «دنیا» گسترش یابد.

تأکیدات زبانی

■ واژگان کلیدی: «دنیا»، «ساختن»، «ایده»، «خلاقیت»، «اثر».

■ جمله‌های کاربردی: «دنیای من پر از ... است»، «من این را ساختم چون ...».

■ تأکید بر بیان کامل جمله‌ها و توضیح دادن دلیل انتخاب‌ها

محتوای مشترک با سایر دروس:

■ **تربیت بدنی:** استفاده موثر از ادراکات حسی و حرکتی

■ **فارسی:** توصیف و بیان احساسات با زبان ساده؛

■ **هنرهای تجسمی:** بیان تغییرات در قالب‌های هنری

■ **علوم تجربی:** شناخت اجزای پدیده‌ها و تغییر در آن‌ها

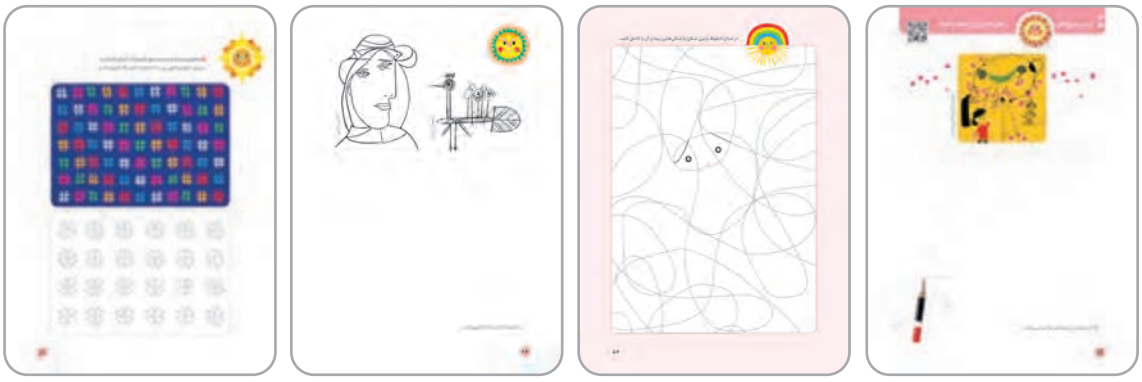
■ **کار و فناوری:** دست‌کاری با ابزار و مواد مختلف

■ **مهارت‌های زندگی:** تقویت تمرکز، پرسشگری، نوآوری، بیان فردی، اعتماد به‌نفس، همکاری در کار گروهی

درس سیزدهم

سفر به دنیای نقطه و خط

واحد درسی در یک نگاه

نقطه و خط ساده‌ترین عناصر هنر هستند که می‌توانند دنیایی بی‌پایان بسازند. در این درس کودک یاد می‌گیرد نقاط و خطوط موجود در طبیعت و پیرامون خود را بشناسد، به آن‌ها دقت کند و با تکرار یا ترکیبشان اشکال تازه‌ای بسازد. او از راه بازی‌های حرکتی (مثل راه رفتن به شکل خط مستقیم یا پریدن مثل نقطه‌ها) و فعالیت‌های تصویری (نقاشی یا کاردستی)، به کشف زیبایی‌های نقطه و خط می‌پردازد. این درس در حقیقت پلی است میان مشاهده دقیق محیط و خلاقیت هنری کودک.

انتظارات عملکردی:

۱. نقطه، خط، سطح؛ رنگ نظم و ریتم را در طبیعت و محیط پیرامون خود، مشاهده و آن‌ها را با روش‌های کلامی و غیرکلامی ثبت و یافته های خود را توصیف می کند.

۲. با مشاهده، نقطه، خط، سطح، نظم و ریتم در محیط پیرامون خود، آن‌ها را از جنبه‌های متنوع (ویژگی‌های ظاهری)مرتب و با الهام از آن‌ها یک اثر هنری خلق می‌کند.

۳. با مشاهده نقطه، خط، سطح، رنگ، نظم و ریتم، معیارهای ساده و ظاهری در طبقه‌بندی‌ها را تشخیص و با ترکیب خلاقانه آن‌ها ایده‌های خود را گسترش و در قالب‌های هنری مختلف، آثار گوناگون خلق می‌کند.

دامنه محتوایی واحد یادگیری:

مفاهیم: نقطه، خط، سطح و رنگ، نظم و ریتم، الهام، ایده؛ ایده‌های نو و تازه، خلق، تجزیه، تغییر، ترکیب

مهارت‌ها

- مشاهده دقیق یک پدیده یا شیء.
- استفاده از مهارت های حسی – حرکتی،
- توجه به **جزئیات** و تقسیم‌بندی عناصر یک شکل یا پدیده،
- توانایی **تجزیه و تحلیل** پدیده به اجزای آن؛
- مشاهده و تشخیص عناصر بصری در طبیعت و محیط.
- توانایی ثبت و توصیف یافته‌ها به روش کلامی و غیرکلامی (نقاشی، حرکت، نشانه‌ها).
- مرتب‌سازی و الهام گرفتن از نظم و ریتم در محیط.

- ترکیب خلاقانه عناصر بصری برای خلق آثار جدید.
- تلاش برای یافتن راه حل‌های متفاوت در خلق یک اثر هنری یا بازی؛
- بیان احساسات و دریافت‌های شخصی به زبان ساده.

ارزش‌ها

- توجه به زیبایی‌های طبیعت و نظم موجود در آن.
- پرورش روحیهٔ خلاقیت و نوآوری.
- تقویت دقت و توجه به جزئیات محیط پیرامون.
- ارزش‌گذاری برای تلاش فردی در خلق اثر هنری.
- علاقه به کسب تجربیات جدید؛
- علاقه به فرایند جستجو و تجربه.
- توجه به فرایند حل مسئله در فرایند خلاقیت؛
- علاقه به کسب تجربه در موقعیت‌های جدید و تازه؛
- علاقه به کسب تجربه در رشته‌های مختلف هنری؛
- مسئولیت پذیری؛
- صبر و تحمل و احترام به دیگران؛
- خودباوری و شوق به یادگیری؛
- تأمل و تأنّی و دوری از شتاب زدگی

پیش‌نیازهای مفهومی

- شناخت ابتدایی عناصر ساده بصری (نقطه، خط، سطح، رنگ).
- آشنایی با مفهوم نظم و ریتم در محیط (مثلاً تکرار برگ‌ها یا موج‌ها).
- درک ساده شباهت‌ها و تفاوت‌ها.

پیش‌نیازهای مهارتی

- توانایی مشاهده و شناسایی اجزای ساده یک شیء یا پدیده و بیان آنچه می‌بینند.
- توانایی مرتب‌سازی ساده اشیا یا پدیده‌ها.
- توانایی ایجاد تغییر کوچک (رنگ کردن، بریدن، افزودن).
- توانایی بیان سادهٔ تغییرات.
- توانایی استفاده از ابزار ساده برای ثبت (مداد، کاغذ).

واژه‌های جدید:

نظم، ریتم، ترکیب، تغییر، دست‌کاری، اجزا، عناصر

دانستنی‌های معلم

۱. جایگاه مفاهیم در هنر و زندگی کودک

- نقطه و خط از بنیادی‌ترین عناصر هنرهای تجسمی هستند.
- کودکان از طریق توجه به این عناصر ساده، **ساختار آثار هنری** و حتی نظم طبیعت را بهتر درک می‌کنند.
- شناخت نقطه و خط پایه‌ای برای آموزش طراحی، نقاشی و سایر هنرهای بصری در پایه‌های بالاتر است.

۲. پیوند با دنیای کودک

کودکان به‌طور طبیعی خط‌خطی می‌کنند و نقطه‌ها را به‌صورت بازی‌گونه به کار می‌گیرند. این درس کمک می‌کند تا آنچه برای کودک نوعی بازی یا خط‌خطی ساده است، به **زبان هنری و آگاهانه** تبدیل شود.

۳. نکات آموزشی برای معلم

- از مثال‌های عینی در طبیعت (خطوط شاخه‌ها، خطوط افق، نقطه‌های باران) استفاده کنید.
- به کودکان فرصت دهید با حرکت بدن یا بازی حرکتی نیز نقطه و خط را تجربه کنند.
- تشویق کنید آثار کودکانه بدون قضاوت یا اصلاح مستقیم دیده شوند.

۴. ارتباط با سایر دروس

- پیوند با درس دوم (نقطه و خط).
- ارتباط با «نظم و ریتم» (درس سوم).
- مبنا و پایه ای برای آموزش هنرهای تجسمی در سال‌های بعد

مراحل آموزشی و موقعیت‌های یادگیری:

مرحله اول: بررسی و شناسایی موقعیت: مشاهده و کشف طبیعت و محیط پیرامون

انتظارات عملکردی سطح ۱: نقطه، خط، سطح؛ رنگ، نظم و ریتم را در طبیعت و محیط پیرامون خود مشاهده و آن‌ها را با روش‌های کلامی و غیرکلامی ثبت و یافته های خود را توصیف می کند.

فعالیت‌های پیشنهادی:

۱. نقطه و خط‌ها را در اطراف خود پیدا کنیم

- از دانش‌آموزان بخواهید در محیط کلاس یا بیرون از آن به جستجوی نقطه‌ها و خط‌ها در طبیعت یا اشیا مختلف بپردازند (مثلاً خطوط موجود در درخت‌ها، دیوارها یا حتی در روی زمین).
- از آن‌ها خواسته شود که نقطه و خط‌ها را به‌طور کلامی یا غیرکلامی (با اشاره، نقاشی یا نشانه‌گذاری) توصیف کنند.
- می‌توانند از ابزارهایی مانند مداد رنگی، کاغذ یا حتی به‌صورت دیجیتال (برنامه‌های ساده نقاشی) برای ثبت مشاهدات خود استفاده کنند.

۲. نظم و تکرار (ریتم) را در اطراف خود پیدا کنیم

- از دانش‌آموزان بخواهید با مشاهدهٔ طبیعت و محیط پیرامون خود نقطه؛ خط و رنگ‌ها که به شکل منظم و یا تکرار وجود دارد را پیدا کنند.
- سپس مشاهدات خود را توضیح داده و بگویند چه چیزی را، در کجا و در کدام شیء یا پدیده طبیعی یا مصنوعی ملاحظه کرده اند.
- سپس آن‌ها را در قالب‌های مختلف هنری (قصه؛ نمایش، نقاشی و...) ثبت و توصیف می‌کنند.

کار در خانه: انجام فعالیت صفحه اول کتاب کار

"نظم صداها"

- از دانش‌آموزان بخواهید با دقت در صداها، (مثل صدای بلند یا آرام، تند یا کند) تشخیص دهند،
- از آن‌ها بخواهید تلاش کنند این صداها را در قالب حرکات دست و پا و بدن بازآفرینی کنند.
- برای مثال آن‌ها می‌توانند با حرکت دست‌ها، پاها و بدنشان انواع ریتم های طبیعی همچون صدای باران و صدای قطره آب و.... را توصیف کنند.
- به آن‌ها کمک کنید ارتباطی بین ریتم، صدا و حرکت بدن برقرار کنند. برای این کار می توانید از ریتم تک ضرب، دو ضرب و چهار ضرب استفاده کنید. از آن‌ها بخواهید این ریتم‌ها را با استفاده از حرکت دست و پای خود بازسازی کنند.
- همچنین می‌توانید از اشعار ساده و ترانه‌های کودکان برای شناخت ریتم و انجام حرکات منظم و هماهنگ بدنی بر اساس این ریتم‌ها استفاده کنید.
- انجام این فعالیت‌ها باعث می‌شود دانش‌آموزان از تخیل خود برای بازآفرینی صداها و ریتم‌ها استفاده کنند و به راحتی ریتم‌ها را با حرکات بدن ترکیب کنند.

استاد غلامعلی مکتبی

دانستنی‌های کلی

این نقاشی نمونه‌ای است از هنر کودکانه‌وار (Childlike Art) که **استاد مکتبی** با مهارت از آن بهره گرفته است. در این اثر:

- **نقطه‌ها** به شکل میوه‌های صورتی (شبیه گیلاس یا آلبالو) روی شاخه‌های درخت دیده می‌شوند.
- **خط‌ها** تنهٔ درخت و شاخه‌ها را ساده و روان شکل داده‌اند.
- درخت حالتی «چهره‌وار» دارد؛ چشم‌ها، دهان و حتی گونه‌ها به کمک خط و نقطه ساخته شده‌اند.
- حضور دو کودک (یکی با لباس قرمز) ارتباط اثر را با دنیای کودک تقویت می‌کند.

این نقاشی یک مثال روشن برای بچه‌هاست که نشان می‌دهد حتی ساده‌ترین عناصر تجسمی مثل **نقطه و خط** می‌توانند به **داستان و زندگی** تبدیل شوند.

نکات آموزشی برای معلمان

- **مشاهده و کشف**

۱. از بچه‌ها بخواهید در نقاشی «نقطه‌ها» را پیدا کنند. بگویند شبیه چه چیزی هستند؟ (میوه، دکمه، توپ کوچولو).

۲. سپس به «خط‌ها» توجه کنند: تنه و شاخه‌های درخت، صورت‌های آدم‌ها و حتی لبخند بزرگ درخت.

- **گفت‌وگو**

۱. پرسش کنید: «این درخت به نظر شما خوشحال است یا ناراحت؟ چرا؟»

۲. بگذارید هر دانش‌آموز برداشت خودش را بیان کند.

- **فعالیت هنری**

۱. بچه‌ها می‌توانند یک «درخت خیالی» بکشند که پر از نقطه باشد (میوه، ستاره، چراغ یا هر چیز دیگر).

۲. می‌توانند با چند خط ساده، موجودات یا چهره‌هایی بسازند.

- **پیوند با مفاهیم درسی**

۱. توضیح دهید که «نقطه» کوچک‌ترین عنصر در نقاشی است و «خط» مسیر حرکت نقطه است.

۲. با مثال همین نقاشی، به بچه‌ها نشان دهید که ترکیب نقطه و خط می‌تواند تصویرهای کامل بسازد.

مرحله دوم :(خلاقیت: توسعه ایده و خلق آن): باز آفرینی طبیعت:

استاندارد عملکردی سطح ۲: با مشاهده‌ی، نقطه، خط، سطح، نظم و ریتم در محیط پیرامون خود، آن‌ها را از جنبه های متنوع (ویژگی های ظاهری)مرتب و با الهام از آن‌ها یک اثر هنری خلق می‌کند.

فعالیت‌های پیشنهادی:

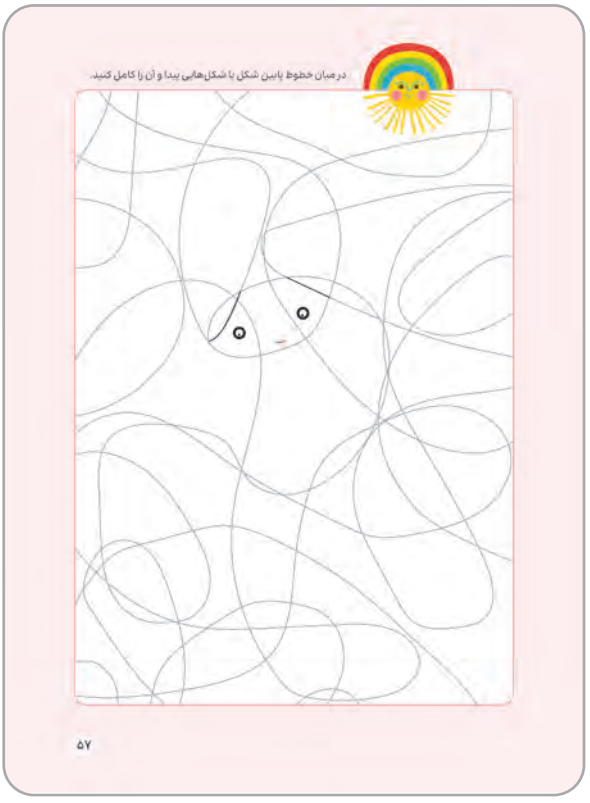
۱.«بیایید خط و نقطه‌ها را در هنر استفاده کنیم!»

- دانش‌آموزان با مشاهده عناصر طبیعی مانند برگ‌ها، سنگ‌ها، درخت‌ها و حیوانات، **نقطه‌ها، خطوط و نظم‌های موجود** در طبیعت‌راشناسایی‌می‌کنند.
- از آن‌ها خواسته شود که با الهام از مشاهدات خود، یک اثر هنری **ساده و ابتدایی** (مثلاً نقاشی با استفاده از خطوط و نقطه‌ها) خلق کنند.
- فعالیت می‌تواند شامل استفاده از رنگ‌ها، کاغذ و ابزارهای مختلف (مانند قلم‌مویا مداد رنگی) باشد.
- در این مرحله، تمرکز بر یادگیری **ترکیب و ترکیب‌بندی ساده** از نقطه‌ها و خط‌ها در یک اثر هنری است.

کار در خانه: انجام فعالیت صفحه ۲ کتاب کار

۲. از دانش‌آموزان بخواهید با مرتب‌سازی عناصر دیداری (نقطه‌ها، خطوط یا رنگ‌ها)، نظم و ریتم را تشخیص داده و با الهام از آن‌ها اثری هنری ساده خلق می‌کنند.

کار در خانه: انجام فعالیت صفحه ۳ کتاب کار

پابلو پیکاسو

دانستنی‌های کلی

پابلو پیکاسو، هنرمند اسپانیایی و یکی از چهره‌های اصلی هنر مدرن، علاوه بر نقاشی‌های کوبیستی مشهورش، آثاری دارد که با یک **خط ساده و ممتد** کشیده شده‌اند. این کارها به ظاهر ساده‌اند، اما توانسته‌اند با کمترین جزئیات، بیشترین معنا و احساس را منتقل کنند.

- در تصویر چهره (بالا سمت چپ) فقط با یک خط، حالت نگاه و کلاه مشخص شده است.
- در نقاشی پرنده‌ها (بالا سمت راست)، خط‌های ساده بدن پرنده‌ها را ساخته‌اند، در حالی که چشمانشان با دایره‌های کوچک برجسته شده‌اند.
- در نقاشی کبوتر و چهره (پایین)، پیکاسو با یک خط ساده هم پرنده را کشیده و هم ارتباط پرنده با انسان را نشان داده است.

این آثار برای دانش‌آموزان پایه اول بسیار مناسب‌اند، چون:

- نشان می‌دهند برای خلق اثر هنری نیازی به پیچیدگی نیست.
- تأکید دارند که **خط به تنهایی می‌تواند داستانی کامل بسازد.**
- با زبان ساده و قابل فهم، امکان ورود کودک به دنیای هنر مدرن را فراهم می‌کنند.

نکات آموزشی برای معلم

- **مشاهده و دقت**

۱. از دانش‌آموزان بخواهید به دقت به نقاشی‌ها نگاه کنند. از آن‌ها سؤال کنید: «فکر می‌کنید هنرمند فقط با چند خط چه چیزهایی کشیده است؟»

۲. کودکان را تشویق کنید که احساسات چهره یا حالت پرنده‌ها را توصیف کنند.

- **تمرین عملی**

۱. دانش‌آموزان می‌توانند تلاش کنند **بدون برداشتن مداد از روی کاغذ**، یک شکل ساده (مثلاً چهره، درخت یا حیوان) بکشند.

۲. این تمرین باعث تقویت هماهنگی دست و چشم و پرورش خلاقیت می‌شود.

- **گفت‌وگو و تخیل**

۱. از بچه‌ها بخواهید برای پرنده‌ها یا آدم‌های نقاشی یک داستان کوتاه بسازند.

۲. یا بپرسید: «اگر تو می‌خواستی فقط با یک خط چیزی بکشی، چه چیزی انتخاب می‌کردی؟»

- **پیوند با درس خط و نقطه**

۱. توضیح دهید که «خط» می‌تواند تنها عنصر تصویر باشد و همچنان معنا ایجاد کند.

۲. بچه‌ها با دیدن این آثار متوجه می‌شوند که خط فقط برای نوشتن نیست، بلکه می‌تواند **ابزاری برای بیان هنری** باشد.

انتظارات عملکردی سطح ۳: با مشاهده نقطه، خط، سطح، رنگ، نظم و ریتم، معیارهای ساده و ظاهری در طبقه بندی ها را تشخیص و با ترکیب خلاقانه آن‌ها ایده های خود را گسترش و در قالب‌های هنری مختلف، آثار گوناگون خلق می کند.

فعالیت های پیشنهادی:

۱. «نقطه‌ها و خط‌ها را به هم پیوند دهیم و هنر خلق کنیم!»

■ دانش‌آموزان با مشاهده دقیق طبیعت و محیط پیرامون خود ترکیب هایی از نقطه، خط، رنگ، نظم و ریتم را تشخیص داده و آن‌ها را در قالب‌های مختلف هنری نشان می دهند.

■ در مرحله بعد، آن‌ها می‌توانند یک اثر هنری پیچیده‌تر بسازند که از ترکیب‌های مختلف نقطه‌ها، خط‌ها و ریتم‌ها استفاده کنند، ایده‌های خود را گسترش دهند و آن را در قالب های مختلف هنری نشان دهند(مثلاً با استفاده از ترکیب نقطه‌ها و خطوط در یک طرح هندسی، نقاشی، یا حتی ساخت مدل‌ها یا مجسمه‌های ساده).

■ این فعالیت می‌تواند شامل خلق پازل‌های هنری، آثار چاپی، یا طراحی الگوهای ساده باشد که از نقطه، خط و ریتم در آن‌ها استفاده شده است.

■ از دانش‌آموزان بخواهید آثار خود را توصیف کنند و توضیح دهند که چگونه نظم و ریتم را در هنر خود به‌کار برده‌اند.

کار در خانه: انجام فعالیت صفحه ۴ کتاب کار

مرحله سوم: گفت وگوی هنری نمایش و ارائه :(به اشتراک‌گذاری تجربه‌ها و توصیف آنچه یاد گرفته‌اند)

فعالیت۱. توضیح مشاهدات:

دانش‌آموز نقطه، خط، رنگ، نظم و ریتم را شناسایی و توصیف می‌کند و پس از ثبت کلامی و غیرکلامی آن احساس خود را درباره آن بیان می‌کند.

استاندارد عملکردی سطح ۲ و ۳:

دانش‌آموز عناصر بصری و اصول و معیارهای زیبایی‌شناسی را در یک شیء یا پدیده را شناسایی کرده و با الهام از آن‌ها آثار هنری مختلف خلق و سؤال هایی را درباره تغییرات رخ داده مطرح می‌کند.

۲. ارزیابی:

پرسش‌هایی درباره:

■ توانایی دانش‌آموزان در شناسایی و توصیف این عناصر و اصول در شیء یا پدیده،

■ دقت و مهارت در مشاهده و توجه به جزئیات

■ توانایی بازآفرینی تصورات ذهنی در قالب های مختلف هنری

۳. نمایش نتایج فعالیت‌ها (مانند نقاشی‌ها یا داستان‌ها، صداها و صحبت درباره آن‌ها، تفاوتشان را بررسی کنند و بگویند که از شنیدن کدام صدا حس خوبی گرفتند و...).

شناسایی بدفهمی‌های احتمالی و راه‌های رفع آنها

■ ممکن است برخی دانش‌آموزان نقطه و خط را تنها عناصر ریاضی بدانند و ارتباط آن با هنر را درک نکنند؛ نمونه‌های هنری و طبیعت (ستاره‌ها، شاخه‌ها) برای رفع این بدفهمی مفید است.

■ ممکن است کودکان خط را فقط به‌صورت مستقیم تصور کنند؛ معرفی خطوط منحنی، شکسته و موج‌دار کمک می‌کند.

■ احتمال دارد نقطه به‌عنوان چیزی بی‌اهمیت دیده شود؛ باید

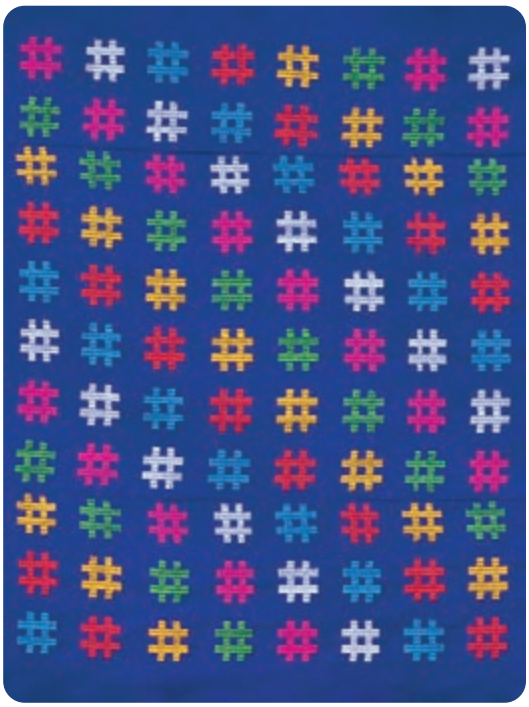
چادرشب بافی قاسم‌آباد گیلان

چادرشب قاسم‌آباد یکی از هنرهای سنتی و ارزشمند گیلان است که با استفاده از دستگاه بافندگی سنتی و به دست زنان بافنده تهیه می‌شود. این پارچه به دلیل **رنگ‌های شاد، نقش‌های هندسی و ترکیب منظم رنگ‌ها** جلوه‌ای زیبا و چشم‌نواز دارد. چادرشب در گذشته بخشی از زندگی روزمره مردم منطقه بوده و علاوه بر پوشش، برای نگهداری و جابه‌جایی وسایل نیز استفاده می‌شده است. امروزه این هنر به‌عنوان بخشی از میراث فرهنگی و هنری قاسم‌آباد شناخته می‌شود و نشان‌دهنده **پیوند هنر، زندگی روزمره و مهارت** دست است.

نکات آموزشی برای معلم

- معرفی **چادرشب‌بافی قاسم‌آباد** به‌عنوان یکی از هنرهای سنتی و بومی گیلان.
- توجه دادن کودکان به **رنگ‌های شاد، نقش‌های هندسی، تکرار و نظم** در بافت چادرشب.
- آشنا کردن کودکان با این مفهوم که بسیاری از آثار هنری از **نیازهای زندگی روزمره** شکل گرفته‌اند و به‌تدریج به میراث فرهنگی تبدیل شده‌اند.
- ترغیب کودکان به بازآفرینی **نقش‌های هندسی و رنگارنگ چادرشب** با نقاشی، کلاژ، چاپ یا کاغذهای رنگی.
- کودک درمی‌یابد که یک پارچه ساده می‌تواند با **رنگ، نقش، تکرار و مهارت دست** به اثری زیبا تبدیل شود و بخشی از فرهنگ و زندگی مردم یک منطقه را نشان دهد.

نشان داده شود که نقطه آغاز همه شکل‌هاست.

- ممکن است برخی دانش‌آموزان نتوانند تفاوت یا ارتباط نقطه و خط را بفهمند. فعالیت‌های عملی (چیدن نقطه‌ها برای ساخت خط) روش اصلاحی است.

ارزشیابی و سنجش یادگیری:

معیارها:

- می‌تواند نقطه، خط، سطح، نظم و ریتم را در محیط شناسایی و توصیف کند.
- می‌تواند با الهام از نقطه، خط، سطح، نظم و ریتم، اثری هنری خلق کند.
- می‌تواند نقطه، خط، سطح، نظم و ریتم را تشخیص دهد و با ترکیب خلاقانه، آثار متنوعی پدید آورد.

ابزارها:

- چک‌لیست مشاهده (توانایی تشخیص نقطه و خط در محیط)،
- پوشه‌کار (نقاشی یا کاردستی با نقطه و خط)،
- خودارزیابی («کجاها نقطه یا خط دیدم؟»)،
- گفت‌وگوی کلاسی.

راهکارهای بهبود یادگیری:

- انجام بازی‌های حرکتی (راه رفتن در مسیر خط، ایستادن مثل نقطه)،
- تمرین‌های تصویری ساده، مقایسه و ترکیب نقطه‌ها و خط‌ها در آثار کودک.

تمرکز سنجش: توانایی دانش‌آموز در تشخیص، استفاده و بیان خلاقانه نقطه و خط در محیط و اثر هنری.

پرسش‌های متداول و توصیه‌های اجرایی

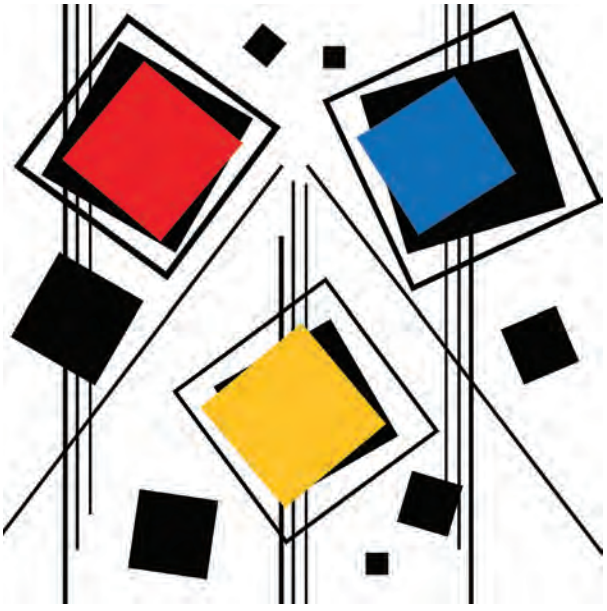
- اگر دانش‌آموزان در تشخیص خط یا نقطه دچار تردید شوند چه باید کرد؟ از مثال‌های واقعی و تصاویر ساده استفاده کنید.
- اگر کودکان فقط به تکرار شکل‌ها بپردازند و خلاقیت نشان ندهند؟ پرسش‌های محرک مانند «اگر نقطه‌ها حرکت کنند چه می‌شود؟» مفید است.
- توصیه اجرایی: بهتر است از بدن خود دانش‌آموزان برای تجربه نقطه و خط استفاده شود (نشستن یک‌جا = نقطه، راه رفتن = خط).

تأکیدات زبان آموزی

- واژگان کلیدی: «نقطه»، «خط»، «سطح»، «رسم»، «تصویر».
- جمله‌های کاربردی: «اینجا یک خط مستقیم است»، «این نقطه آغاز خط شد».
- تأکید بر آموزش واژه‌های دقیق هنری در کنار زبان ساده کودکانه.

محتوای مشترک با سایر دروس:

- **ریاضی:** تشخیص نظم و الگوها
- **علوم:** شناخت نقطه، خط، سطح، نظم و ریتم در ساختارهای طبیعی مثل برگ، گل، موج
- **تربیت بدنی:** استفاده موثر از ادراکات حسی و حرکتی
- **فارسی:** توصیف و بیان احساسات با زبان ساده؛
- **کاروفناوری:** کاربرد عناصر بصری در نقاشی و طراحی با ابزار و مواد مختلف
- **مهارت‌های زندگی:** تقویت تمرکز، دقت، نظم، پرسشگری، نوآوری، بیان فردی، اعتمادبه‌نفس، همکاری در کار گروهی، خلاقیت فردی و گروهی

درس چهاردهم

رنگین‌کمان احساسات

واحد درسی در یک نگاه

دانش‌آموزان در این درس با آثار هنری آشنا می‌شوند و می‌آموزند که احساسات خود را هنگام تماشای آن‌ها بیان کنند. آن‌ها ابتدا برداشت حسی خود را از یک اثر ساده مثل نقاشی یا تصویر بیان می‌کنند؛ سپس با کمک معلم و هم‌کلاسی‌ها، درباره فرم کلی و جزئیات اثر گفت‌وگو می‌کنند. در این روند، دانش‌آموزان می‌آموزند نظر خود را مؤدبانه ابراز کنند، تفاوت دیدگاه‌ها را بشنوند و به آثار دیگران احترام بگذارند. «رنگین‌کمان احساسات» به آنان نشان می‌دهد که هر اثر هنری می‌تواند تجربه‌ای شخصی و منحصربه‌فرد در دل بیننده ایجاد کند.

انتظارات عملکردی:

۱. به یک اثر هنری توجه و دریافت حسی خود در اولین نگاه به اثر را بدون ترس به زبان خود و مؤدبانه بیان می‌کند.

۲. به فرم کلی یک اثر هنری توجه و دریافت‌های حسی و کلی خود از آن را به زبانی مناسب و فارسی صحیح، مؤدبانه بیان می‌کند.

۳. به فرم کلی یک اثر هنری و جزئیات موجود در آن توجه و آن را به زبان فارسی صحیح مؤدبانه توصیف می‌کند.

دامنه محتوایی واحد یادگیری:

مفاهیم: احساس، گفت‌وگو، فرم، شکل، فرم کلی، جزئیات، محتوا، نگاه کردن، گوش کردن، ادب، احترام، زبان بدن

مهارت‌ها

- مشاهده دقیق یک اثر هنری.
- بیان احساسات و دریافت‌های اولیه به زبان ساده.
- توصیف فرم کلی و جزئیات اثر با استفاده از زبان فارسی درست.
- استفاده از بیان مؤدبانه و محترمانه هنگام ابراز نظر.
- خودسنجی؛ همتاسنجی؛
- فعالیت و کار گروهی،
- مهارت های حسی – حرکتی، تفکر؛
- دریافت و تحلیل حسی انواع پیام کلامی (مکتوب و غیرمکتوب) و غیرکلامی به‌منظور کشف معنا و ارائه بازخورد مناسب؛
- لذت درونی و فوری

ارزش‌ها

- احترام به **اثر هنری** و تلاش هنرمند.
- جرئت بیان احساسات بدون ترس.
- تقویت صداقت در بیان دریافت‌های شخصی.
- اهمیت دادن به رعایت ادب و احترام در گفت‌وگوهای هنری.
- علاقه به کشف روابط بین عناصر درون یک اثر هنری؛ توجه به محتوا و معنای یک اثر هنری؛
- انعطاف‌پذیری در برابر نقد و تحمل افکار و عقاید دیگران؛
- احترام به دیگران هنگام نقد محصول هنری خود و آنها ؛
- انصاف در نقد؛
- لذت بردن از ادراک حسی ـ عاطفی یک اثر فرهنگی و هنری و بازی؛
- توجه به محتوا و معنای یک اثر هنری؛
- مسئولیت پذیری؛ صبر و تحمل و احترام به دیگران؛
- خودباوری و شوق به مطالعه و بررسی آثار هنری ؛
- تأمل و تأنّی و دوری از شتاب زدگی

پیش‌نیازهای مفهومی

- آشنایی ساده با مفهوم **اثر هنری**.
- درک تفاوت میان نگاه کلی و نگاه به جزئیات.
- شناخت ابتدایی از احساسات انسانی (شادی، غم، تعجب، لذت)

پیش‌نیازهای مهارتی

- توانایی مشاهده دقیق و شناسایی اجزای اثر هنری و بیان آنچه می‌بیند.
- توانایی بیان ساده احساسات.
- استفاده از زبان مؤدبانه و محترمانه.

واژه‌های جدید:

اثر هنری، دریافت حسی، فرم کلی، جزئیات، مؤدبانه. ادب، احترام

دانستنی‌های معلم

۱. جایگاه مفاهیم در هنر و زندگی کودک

- کودکان باید بیاموزند که آثار هنری فقط ساخته نمی‌شوند، بلکه می‌توانند درباره‌شان فکر کنند و نظر بدهند.
- این درس به پرورش قدرت مشاهده، بیان نظر و احترام به دیدگاه دیگران می‌پردازد.
- نقد هنری در این سطح به معنای یافتن زیبایی، احساس و تجربهٔ شخصی در اثر است، نه ارزیابی تخصصی.

۲. پیوند با دنیای کودک

- کودکان از همان ابتدا درباره هر چیزی اظهار نظر می‌کنند.
- این درس به آن‌ها می‌آموزد نظرشان ارزشمند است و می‌توانند آن را مؤدبانه، روشن و با اعتماد به‌نفس بیان کنند.

۳. نکات آموزشی برای معلم

- اثر هنری را ساده و نزدیک به تجربه کودک انتخاب کنید (یک نقاشی رنگی، یک قطعه موسیقی کودکانه).
- پرسش‌های باز بپرسید: «این نقاشی چه حسی به تو می‌دهد؟»، «چه چیزی در این تصویر بیشتر از همه توجهت را جلب کرد؟»
- از مقایسه ارزش‌گذارانه (خوب/بد) پرهیز کنید؛ همه پاسخ‌ها درست‌اند.

۴. ارتباط با سایر دروس

- پیوند با «زیبایی‌ها» (درس نهم) و «ایران زیبا» (درس ششم).
- تقویت بیان هنری و زبانی کودکان در تمام واحدها.

مراحل آموزشی و موقعیت‌های یادگیری

مرحله اول: بررسی و شناسایی موقعیت: مشاهده و بررسی آثار هنری

انتظارات عملکردی سطح ۱. به یک اثر هنری توجه و دریافت حسی خود در اولین نگاه به اثر را بدون ترس به زبان خود و مؤدبانه بیان می‌کند.

فعالیت‌های پیشنهادی:

۱. تصویر و احساس من:

- مشاهده چند اثر هنری (تابلو، نقاشی، یا مجسمه) و بیان احساسات نسبت به آن (چند کلمه ساده مانند «زیبا» یا «عجیب»؛ «قشنگ»، «زشت» در اولین نگاه

کار در خانه: اجرای فعالیت صفحه اول کتاب کار

انتظارات عملکردی سطح ۲. به فرم کلی یک اثر هنری توجه و دریافت‌های حسی و کلی خود از آن را به زبانی مناسب و فارسی صحیح، مؤدبانه بیان می‌کند.

فعالیت ۱. نگاه دقیق به تصویر:

- یک تصویر یا تابلو ساده از طبیعت یا یک صحنه هنری به دانش‌آموزان نشان دهید و از آن‌ها بخواهید که کلیات آن را توصیف کنند.
- سپس احساس خود را درباره آن تصویر بیان کنند. این می‌تواند شامل اینکه تصویر چقدر شادی‌بخش است یا احساس غم در آن وجود دارد باشد.
- در مرحله بعد؛ پس از مشاهده یک اثر هنری، از دانش‌آموزان خواسته شود تا توضیح دهند فرم کلی اثر چیست؟ و درباره چه موضوعی است؟
- شکل کلی اثر (شامل شکل‌ها، رنگ‌ها، خطوط) چه احساسی در آن‌ها ایجاد می‌کند.
- چه چیزی از نظرشان جذاب است..

انتظارات عملکردی سطح ۳. به فرم کلی یک اثر هنری و جزئیات موجود در آن توجه و آن را به زبان فارسی صحیح مؤدبانه توصیف می‌کند.

فعالیت ۱.

نگاه دقیق تر به جزئیات تصویر:

- پس از معرفی تصویر، از دانش‌آموزان خواسته شود علاوه بر کلیات اثر به جزئیات تصویر با دقت بیشتر توجه و آن را با استفاده از کلمات صحیح توضیح دهند.
- معلم می‌تواند از آن‌ها بخواهد که رنگ‌ها، اشکال، یا حتی حرکات در تصویر را توصیف کنند. این فعالیت کمک می‌کند تا دانش‌آموزان به دقت به جزئیات توجه کنند و تخیل ادراکی خود را فعال سازند.

کار در خانه: انجام فعالیت صفحه دوم کتاب کار

پرویز کلانتری

دانستنی‌های کلی

پرویز کلانتری (۱۳۱۰–۱۳۹۵) یکی از نقاشان برجسته معاصر ایران بود که بخش مهمی از کارهایش را به **زندگی روستایی و عشایری** اختصاص داد. او با الهام از **خاک، کاهگل، طبیعت و فرهنگ مردم ایران** آثاری خلق کرد که هم یادآور سنت است و هم با زبانی مدرن بیان شده‌اند.

آثارش بیشتر حاوی مفاهیم و نکات زیر است:

- **زندگی عشایری:** سیاه‌چادرها، دام‌ها، کوچ و حرکت خانواده‌ها.
- **سادگی فرم‌ها:** شکل‌های هندسی ساده، رنگ‌های تخت و صمیمی.
- **رنگ‌های خاکی و گرم:** که یادآور خاک و سرزمین ایران هستند.

آثار کلانتری برای کودکان ارزشمندند، چون با زبانی ساده از واقعیت‌های زندگی مردم ایران سخن می‌گویند و به آن‌ها کمک می‌کنند هم **زیبایی هنر** و هم **ریشه‌های فرهنگی خودشان** را بشناسند.

نکات آموزشی برای معلم

مشاهده و گفت‌وگو

۱. نقاشی را نشان دهید و بپرسید: «چه چیزهایی می‌بینید؟ آدم‌ها کجا هستند؟ چه می‌کنند؟»

۲. درباره کوچ عشایر، خانه‌های سیاه‌چادر، و رنگ‌های ساده‌ای که در نقاشی دیده می‌شود، توضیح دهید.

بیان احساسات

۱. از کودکان بپرسید: «این نقاشی چه حسی به شما می‌دهد؟ آرامش؟ شادی؟ یا شاید دلتنگی؟»

۲. تأکید کنید که در نقد هنری، هرکسی می‌تواند برداشت و احساس خودش را داشته باشد.

فعالیت خلاقانه

۱. دانش‌آموزان می‌توانند با رنگ‌های ساده و تخت (مثلاً با آبرنگ یا مداد رنگی) تصویری از یک چادر عشایری یا خانهٔ ساده روستایی بکشند.

۲. یا با الهام از اثر کلانتری، «زندگی امروز خودشان» را در همان سبک ساده تصویر کنند.

پیوند با نقد هنری

۱. توضیح دهید که نقد هنری به معنای پیدا کردن «اشتباه» نیست، بلکه یعنی **دیدن، پرسیدن، احساس کردن و بیان نظر شخصی.**

۲. دانش‌آموزان را تشویق کنید با کلمات ساده (شاد، آرام، گرم، ساده، قهوه‌ای، آبی...) درباره اثر صحبت کنند.

۳. کار در خانه: انجام فعالیت صفحه سوم کتاب کار

مرحله دوم: (خلاقیت: توسعه ایده و خلق آن): بازآفرینی طبیعت:

فعالیت‌های پیشنهادی:

۱. **نشان دادن بوها:** از دانش‌آموزان بخواهید به نوبت رو به دیگران قرار گرفته و هر یک عناصر معطر مختلفی را که قبلاً بو کرده‌اند به یاد آورده و احساس خودشان از آن بو را به دیگران نشان بدهند. بقیه باید حدس بزنند او چه چیزی را بو می‌کند. (عطر، گل، غذا، میوه، زباله، و...)

۲. **نشان دادن سطوح اجسام:** مثل فعالیت قبل از دانش‌آموزان بخواهید به نوبت رو به دیگران قرار گرفته و هر یک لمس کردن سطوح مختلفی را به یاد آورده و احساس خودشان از آن را به دیگران نشان بدهند. بقیه باید حدس بزنند او درحال لمس کردن چه سطحی است. (سطح داغ، سطح نرم، سطح زبر، سطح تیز، سطح سرد و...)

۳. **نشان دادن خوراکی‌های مختلف:** مثل فعالیت قبل از دانش‌آموزان بخواهید به نوبت رو به دیگران قرار گرفته و هر یک خوردن خوراکی‌های مختلفی را به یاد آورده و احساس خودشان را از آن به دیگران نشان بدهند. بقیه باید حدس بزنند او درحال خوردن چه خوراکی است. (خوراکی داغ، خوراکی شور، خوراکی ترش، خوراکی تلخ و...)

۴. **بازی با پَر:** از بچه‌ها بخواهید دایره بزنند سپس فرض کنند توی دست هر یک پر کوچکی وجود دارد. با اشارهٔ شما آن‌ها باید شروع به بازی با پر کنند. (آن را لمس کنند. به صورتشان بکشند. به بالا فوت کرده و حرکتش را دنبال کنند. و...)

اگر لازم شد بچه‌ها می‌توانند از دایره خارج شده و همچنان به بازی پر ادامه دهند. اگر از موسیقی ملایمی استفاده شود بازی جذاب‌تر خواهد بود.

۵. **قصهٔ نمایشی احساس‌ها:** بچه‌ها با فاصله از هم روی زمین نشسته و یا بخوابند. هر کدام باید احساس کند درون یک جعبه مقوایی یا پارچه‌ای در بسته است.

- درون جعبه کمی گرم است و گرما رفته رفته بیشتر می‌شود.
- جعبه درضمن تاریک است. بنابراین با لمس کردن ابعاد آن را درک کرده و نشان بدهند.
- سپس با لمس کردن تمام دیواره‌ها درِ جعبه را پیدا کرده و آن را باز کنند.
- نشان دهند که با بازشدن در جعبه نور به داخل می‌تابد و درضمن نسیم خنکی هم می‌وزد.
- بیرون جعبه را نگاه کنند و خود را در وسط یک منظرهٔ زیبا ببینند.
- درخت‌ها و گیاهان را مشاهده کنند و به صدای پرندگان گوش بدهند.
- همچنین تابش خورشید را به داخل جعبه و روی بدنشان احساس کنند.
- دست دراز کنند و میوه‌ای از درخت بچینند و آن را ابتدا بو کرده و بعد بخورند و مزهٔ آن را نشان بدهند.
- نشان بدهند که باد می‌وزد و رفته رفته ابرها در آسمان ظاهر می‌شود و جلوی خورشید را می‌گیرد.
- صدای غرش آسمان به گوش می‌رسد و سپس باران شروع به باریدن می‌کند.
- باران تند و تندتر می‌شود و قطره‌های باران به داخل جعبه می‌بارد.
- بچه‌ها برای جلوگیری از بارش باران در جعبه را می‌بندند.
- درون جعبه بار دیگر تاریک و ساکت می‌شود.

۱. نقاشی احساسات من از تصویر

- از دانش‌آموزان بخواهد احساسات و دریافت‌های حسی خود را از یک تصویر را در قالب یک اثر هنری بیان کنند.
- دانش‌آموزان می‌توانند با استفاده از رنگ‌ها و اشکال مختلف، چیزی را که از تصویر در ذهن دارند، نقاشی کنند. این می‌تواند شامل آزاد گذاشتن تخیل و تبدیل تصویر به یک اثر هنری با عناصری جدید و متفاوت باشد.

از دانش‌آموزان بخواهید تا مشخص کنند که چگونه جزئیات (مانند رنگ‌ها، سایه‌ها، یا خطوط) اثر هنری را به تصویر کشیده‌اند.

- دانش‌آموزان معیارهای ساده (مثلاً نقطه؛ خطوط، رنگ‌ها، نظم و ریتم و....) را تشخیص می‌دهند و با ترکیب خلاقانه آن‌ها، ایده‌های خود را گسترش داده و آثار متنوعی خلق می‌کنند.

کاردرخانه: انجام فعالیت صفحه چهارم کتاب کار

زال و سیمرغ

قصهٔ **زال و سیمرغ** یکی از زیباترین بخش‌های شاهنامه فردوسی است زیرا پر از مفهوم‌های انسانی، نمادین و تربیتی است.

خلاصه داستان زال و سیمرغ

زال فرزند سام، پهلوان بزرگ ایران بود. وقتی به دنیا آمد، موهایش از همان کودکی سفید بود. سام و اطرافیانش گمان کردند این نشانه‌ای شوم است. پدرش او را نپذیرفت و در کوه البرز رها کرد.

در همان کوه، **سیمرغ**، پرنده افسانه‌ای و خردمند که بر قله البرز لانه داشت، نوزاد را پیدا کرد. سیمرغ که مهربان و مادرانه بود، کودک را با بال‌هایش در آشیانه خود پروراند. زال نزد سیمرغ بزرگ شد، زبان پرندگان و رموز طبیعت را آموخت و به پهلوانی نیرومند بدل گشت.

پس از سال‌ها، سام پشیمان شد و به دنبال فرزندش گشت. وقتی زال را پیدا کرد، سیمرغ او را به پدرش بازگرداند، اما پیش از رفتن، **سه پر از پرهای طلایی** خود را به زال داد و گفت: «هرگاه در سختی و گرفتاری بودی، این پرها را بسوزان، تا من به یاری‌ات بیایم.»

زال بعدها با رودابه ازدواج کرد و پدر رستم شد. در تولد رستم که بسیار دشوار و خطرناک بود، زال پرهای سیمرغ را آتش زد و سیمرغ آمد و با راهنمایی‌اش مادر و کودک را نجات داد.

نکته‌های تربیتی و آموزشی

- **سیمرغ** نماد **خرد، دانایی و حمایت مادرانه** است؛ نشان می‌دهد که حتی موجودی افسانه‌ای می‌تواند جای خالی محبت والدین را پر کند.
- زال نماد انسانی است که با وجود تفاوت (سفیدی مو در کودکی)، می‌تواند به بزرگی برسد. این پیام برای بچه‌ها خیلی مهم است: **متفاوت بودن نقص نیست فرصتی برای شکوفایی است.**
- داستان بر **ارزش محبت، پذیرش و بخشش** تأکید می‌کند؛ سام پشیمان شد و فرزندش را پذیرفت.
- حضور سیمرغ در کنار زال به کودکان نشان می‌دهد که در زندگی همیشه نیرویی هست که در سختی‌ها می‌تواند کمک کند؛ چه خرد درونی باشد، چه یاری دیگران.

مرحله سوم: گفت وگوی هنری نمایش و ارائه :(به اشتراک گذاری تجربه‌ها و توصیف آنچه یاد گرفته‌اند)

استاندارد عملکردی سطح ۱ و ۲:

فعالیت ۱. توضیح مشاهدات:

دانش‌آموز احساس کلی خود درباره اثر را بیان می کند.

استاندارد عملکردی سطح ۳:

دانش‌آموز کلیات و جزئیات اثر را شناسایی کرده و آن‌ها را با زبان فارسی صحیح توضیح می دهد.

۲. ارزیابی:

پرسش‌هایی درباره:

- توانایی دانش‌آموزان در شناسایی و توصیف جزئیات و کلیات اثر،
- توصیف و بیان احساسات و دریافت های کلی و حسی و شهودی

۳. نمایش نتایج فعالیت‌ها (مانند نقاشی‌ها یا داستان‌ها، صداها و صحبت درباره آن ها، تفاوتشان را بررسی کنند و بگویند که از شنیدن کدام صدا حس خوبی گرفتند و...).

شناسایی بدفهمی‌های احتمالی و راه‌های رفع آنها

۱. برخی دانش‌آموزان ممکن است ارتباط میان رنگ‌ها و احساسات را درک نکنند و رنگ را صرفاً ویژگی ظاهری اشیا بدانند؛ لازم است نمونه‌هایی از آثار هنری یا موقعیت‌های واقعی نشان داده شود که در آن رنگ حس خاصی را منتقل می‌کند.

۲. احتمال دارد کودک تصور کند احساسات «درست» و «غلط» وجود دارد؛ معلم باید توضیح دهد که همهٔ احساسات ارزشمند و قابل بیان هستند.

۳. برخی دانش‌آموزان ممکن است نتوانند احساس خود را به‌صورت کلامی بیان کنند؛ تشویق به استفاده از نقاشی، حرکت یا بازی راه‌حل مناسبی است.

۴. بدفهمی دیگر این است که دانش‌آموز فکر کند همه باید یک حس مشترک از یک رنگ داشته باشند؛ معلم باید تأکید کند برداشت‌ها می‌توانند متفاوت باشند.

ارزشیابی و سنجش:

معیارها:

- می‌تواند احساس اولیه‌اش را نسبت به اثر بیان کند.
- می‌تواند فرم کلی اثر را توصیف کند.
- می‌تواند جزئیات اثر را به زبان فارسی صحیح و مؤدبانه توصیف کند.

ابزارها:

- پوشه‌کار (نقاشی‌ها یا آثار مرتبط با احساسات)،
- چک‌لیست مشاهده (توانایی ارتباط دادن رنگ با یک حس یا تجربه)،
- گفت‌وگوهای گروهی،
- خود ارزیابی («امروز بیشتر چه احساسی داشتم و با چه رنگی نشان دادم؟»).

راهکارهای بهبود یادگیری:

- ایجاد فعالیت‌های عملی مانند انتخاب رنگ برای یک داستان یا آهنگ، مقایسهٔ آثار هنری با احساسات مختلف،
- تمرین بیان غیرکلامی احساسات.

تمرکز سنجش: توانایی کودک در شناسایی، بیان و بازنمایی

احساسات خود به کمک رنگ و سایر شیوه‌های هنری.

پرسش‌های متداول و توصیه‌های اجرایی

- اگر دانش‌آموز احساس خود را اشتباه یا نامناسب بداند چه باید کرد؟ توضیح داده شود که هیچ احساسی بد یا غلط نیست، تنها شیوهٔ بیان آن مهم است.
- اگر کودکان از رنگ‌های تیره پرهیز کنند یا تنها از رنگ‌های روشن استفاده کنند؟ معلم می‌تواند آثار هنری متنوعی با طیف‌های مختلف نشان دهد و کودکان را به تجربهٔ همهٔ رنگ‌ها تشویق کند.
- **توصیه اجرایی:** فرصت‌های کوتاه ولی مکرر برای بیان احساسات فراهم شود تا کودک به‌تدریج مهارت پیدا کند.

تأکیدات زبان‌آموزی:

- تقویت واژگان احساسی (شاد، غمگین، آرام، هیجان‌زده).
- توجه به جمله‌سازی مؤدبانه برای بیان احساس («من وقتی این رنگ را می‌بینم احساس شادی می‌کنم»).
- استفاده از زبان ساده و قابل فهم در توضیح ارتباط میان رنگ و احساس

محتوای مشترک با سایر دروس:

- **ریاضی:** تشخیص نظم و الگوها
- **علوم:** شناخت نقطه، خط، سطح، نظم و ریتم درساختارهای طبیعی مثل برگ، گل، موج
- **تربیت بدنی:** استفاده موثر از ادراکات حسی و حرکتی
- **فارسی:** تقویت زبان و توصیف احساسات با زبان ساده و مؤدبانه
- **مهارت‌های زندگی:** تقویت تمرکز، دقت، نظم، پرسشگری، نوآوری، بیان فردی، اعتمادبه‌نفس، صبر، تحمل، احترام، ادب، جرئت بیان همکاری در کار گروهی، خلاقیت فردی و گروهی

درس پانزدهم

وسایل جادویی

واحد درسی در یک نگاه

ابزار و مواد در دنیای کودک همان وسایل جادویی‌اند که امکان آفرینش را فراهم می‌آورند. در این درس، دانش‌آموزان با ابزارها و مواد ساده آشنا می‌شوند، شیوهٔ استفاده از آن‌ها را یاد می‌گیرند و تجربه می‌کنند که هر ماده یا وسیله چه ویژگی‌ها و کارکردهایی دارد. کودک به کمک مشاهده، لمس و آزمایش، تفاوت ابزارها را درمی‌یابد و می‌آموزد چطور از آن‌ها به شکل ایمن و مؤثر استفاده کند. این درس نگاه کودک به فرایند خلق اثر هنری را ژرف‌تر می‌کند و او را برای انتخاب درست ابزار در فعالیت‌های بعدی آماده می‌سازد.

استانداردهای عملکردی:

۱. ابزار و وسایل و مواد به کاررفته در خلق یک اثر هنری را شناسایی و با زبان خود توصیف می‌کند.

۲- به کمک معلم خود، چگونگی استفاده از ابزار و وسایل و مواد به کاررفته در خلق یک اثر هنری را شناسایی و با زبانی مناسب و فارسی صحیح، توصیف می‌کند.

۳- به کارکردهای متفاوت ابزار و مواد مختلف در خلق یک اثر توجه و با زبانی مناسب و فارسی صحیح، توصیف می‌کند.

دامنه محتوایی واحد یادگیری:

مفاهیم: فرم، شکل، فرم کلی، جزئیات، محتوا، ابزار و وسایل، مواد مختلف، قلم‌مو، مداد، قیچی، کاغذ، رنگ، خاک رس، نظم، نظافت شخصی، کارکرد ابزار، ادب، احترام، زبان بدن، احساسات اولیه و درونی

مهارت‌ها

- مشاهده دقیق ابزار و مواد در یک اثر هنری.
- نام‌بردن و توصیف ابزار و مواد به زبان ساده یا فارسی صحیح.
- تشخیص کارکردهای مختلف ابزار و مواد در خلق اثر.
- استفاده صحیح از واژگان و زبان برای توصیف.
- استفاده از بیان مؤدبانه و محترمانه هنگام ابراز نظر.
- خودسنجی؛ همتاسنجی؛
- فعالیت و کار گروهی،
- مهارت های حسی – حرکتی،
- دریافت و تحلیل حسی انواع پیام کلامی (مکتوب و غیرمکتوب) و غیرکلامی به‌منظور کشف معنا و ارائه بازخورد مناسب؛
- لذت درونی و فوری

ارزش‌ها

- احترام و اهمیت دادن به تلاش هنرمند در استفاده از ابزار و مواد،
- دقت و توجه به جزئیات
- علاقه به تجربهٔ کار با ابزار و وسایل هنری.
- جرئت بیان احساسات بدون ترس.
- تقویت صداقت در بیان دریافت‌های شخصی.
- اهمیت دادن به رعایت ادب و احترام در گفت‌وگوهای هنری.
- قدرشناسی از امکانات و مواد موجود.
- علاقه به کشف روابط بین عناصر درون یک اثر هنری؛ توجه به محتوا و معنای یک اثر هنری؛
- انعطاف‌پذیری در برابر نقد و تحمل افکار و عقاید دیگران؛
- احترام به دیگران هنگام نقد محصول هنری خود و آنها ؛
- انصاف در نقد؛
- لذت بردن از ادراک حسی – عاطفی یک اثر فرهنگی و هنری و بازی؛
- توجه به محتوا و معنای یک اثر هنری؛
- مسئولیت‌پذیری؛ صبر و تحمل و احترام به دیگران؛
- خودباوری و شوق به مطالعه و بررسی آثار هنری ؛
- تأمل و تأنّی و دوری از شتاب زدگی؛

پیش‌نیازهای مفهومی

- آشنایی ابتدایی با انواع ابزار و مواد (مداد، قلم‌مو، رنگ، چسب).
- درک اینکه ابزار و مواد متفاوت نتایج متفاوت ایجاد می‌کنند.

پیش‌نیازهای مهارتی

- مشاهده و تشخیص ابزار در یک اثر.
- توصیف ساده با زبان خود.
- استفاده از زبان مؤدبانه و محترمانه
- استفاده از زبان فارسی صحیح برای بیان.

واژه‌های جدید:

ابزار، وسایل، مواد، کارکرد، خلق اثر.

دانستنی‌های معلم

۱. جایگاه مفاهیم در هنر و زندگی کودک

- آثار هنری حاصل ترکیب ایده، ابزار و مواد هستند؛ اما کودکان معمولاً فقط به ظاهر اثر توجه می‌کنند.
- در این درس، آن‌ها یاد می‌گیرند که ابزار و مواد هم بخشی از زبان اثر هنری‌اند. مثلاً نقاشی با مداد رنگی حال و هوایی متفاوت از نقاشی با رنگ انگشتی دارد.
- توجه به ابزار و مواد در اثر هنری اولین گام به سوی نقد ساده هنری است.

۲. پیوند با دنیای کودک

کودکان در کارهای روزمره خود با ابزار و مواد ساده سر و کار دارند (مداد، کاغذ، خمیر، قیچی بی‌خطر). این درس به آن‌ها کمک می‌کند بفهمند «اثر هنری» هم با ابزار و مواد مشابه ساخته شده و راز جادویی اثر همین انتخاب ابزار و شیوهٔ استفاده از آن است. دانش‌آموزان می‌آموزند علاوه بر رنگ و شکل، به «چگونه ساخته شدن» اثر هم توجه کنند.

۳. نکات آموزشی برای معلم

- آثار هنری ساده (یک نقاشی کودکانه، یک کار دستی سنتی یا یک تابلو) را به کلاس بیاورید.
- از دانش‌آموزان بپرسید: «فکر می‌کنید این کار با چه چیزی کشیده یا ساخته شده است؟»
- ابزار واقعی مشابه (مداد، پاستل، خاک رس، مقوا) را نشان دهید و مقایسه کنید.
- کمک کنید کودکان درک کنند که هر ابزار حس و حال متفاوتی ایجاد می‌کند.
- تأکید کنید هیچ ابزاری «برتر» از دیگری نیست، بلکه هرکدام کارکرد و بیان خاص خود را دارند.

۴. ارتباط با سایر دروس

- پیوند با درس دهم (بازی با ابزار)؛ در آنجا کودک تجربه می‌کند، در این درس مشاهده و توصیف می‌آموزد.
- پیوند با درس چهاردهم (رنگین‌کمان احساسات)؛ تمرینی برای نقد ساده و بیان نظر.
- آماده‌سازی کودک برای درک عمیق‌تر از فرایند خلق اثر هنری در پایه‌های بالاتر.

مراحل آموزشی و موقعیت‌های یادگیری

مرحله اول: بررسی و شناسایی موقعیت: مشاهده و بررسی آثار هنری

استاندارد عملکردی سطح۱:

ابزار و وسایل، مواد به کار رفته در خلق یک اثر هنری را شناسایی و با زبان خود توصیف می‌کند.

فعالیت‌های پیشنهادی:

۱. ابزار و مواد را بشناسید

- یک اثر هنری ساده (مانند نقاشی یا کاردستی) را به کلاس نشان دهید و از دانش‌آموزان بپرسید: فکر می‌کنید برای ساختن این اثر از چه چیزهایی استفاده شده؟
- ابزارها و مواد را یک به یک نشان می‌دهد و اسم آن‌ها را می‌گوید.

۲. کار در خانه: اجرای فعالیت صفحه اول کتاب کار

استاندارد عملکردی سطح۲. به کمک معلم خود، چگونگی استفاده از ابزار و وسایل و مواد به کار رفته در خلق یک اثر هنری را شناسایی و با زبانی مناسب و فارسی صحیح، توصیف می‌کند.

فعالیت‌های پیشنهادی:

۱. شناخت ابزار و وسایل و مواد مختلف:

- دانش‌آموزان با استفاده از ابزارهایی مانند مداد رنگی، مداد شمعی، گواش و ...، کارکردهای آن‌ها را درک کرده و چگونگی استفاده از آنها را نشان می‌دهند.
- دانش‌آموزان را تشویق کنید تا تفاوت‌های ایجاد شده توسط هر ابزار را ببینند و توصیف کنند.
- سؤال‌هایی مانند «کدام ابزار نرم‌تر است؟ کدام رنگ پررنگ‌تری دارد؟» به درک تفاوت‌های عملکردی ابزارها و مواد مختلف کمک می‌کند.

۲. نمایش عملی: با نمایش ابزارها و مواد و پرسیدن سؤالاتی مثل «این برای چه استفاده می‌شود؟» توجه دانش‌آموزان را جلب کنید.

۳. بازی‌های آموزشی:

- **بازی تطبیق:** دانش‌آموزان تصویر ابزار را با اثری که با آن خلق شده تطبیق دهند.
- **بازی حدس بزن:** معلم ابزار را در کیسه‌ای می‌گذارد، دانش‌آموز با لمس کردن، باید حدس بزند چیست.

رستم در شاهنامه

دانستنی های کلی:

رستم بزرگ‌ترین پهلوان شاهنامه و نماد شجاعت، قدرت و جوانمردی در فرهنگ ایرانی است. او فرزند زال و رودابه و از سرزمین سیستان است و داستان زندگی و نبردهایش در بسیاری از بخش‌های شاهنامه آمده است. فردوسی او را پهلوانی معرفی می‌کند که همواره برای دفاع از ایران و یاری رساندن به مردم وارد میدان می‌شود. رستم تنها یک جنگجو نیست؛ او شخصیتی است که خرد، تدبیر و دلسوزی را در کنار توانایی بدنی به کار می‌گیرد و از همین رو الگویی ماندگار در فرهنگ و ادب ایران شده است.

ویژگی های شخصیتی رستم

۱. **شجاعت و قدرت بدنی بی‌نظیر**؛ فردوسی او را کسی معرفی می‌کند که هیچ پهلوانی توانایی شکست او را ندارد.

۲. **حمایت از مردم**؛ رستم همیشه برای دفاع از ایران و نجات شاهان یا مردم به میدان می‌آید.

۳. **خرد و تدبیر**؛ در کنار زور بازو، رستم در بسیاری از داستان‌ها از خرد برای حل مشکلات استفاده می‌کند.

۴. **پیوند با طبیعت**؛ رخش (اسب رستم) همواره همراه اوست و در داستان‌ها نقش جدی دارد؛ این ارتباط کودک را به رابطهٔ انسان و حیوان آشنا می‌کند.

نکات آموزشی برای معلمان:

- لازم نیست همه جزئیات داستان‌ها گفته شود، بلکه باید **تصاویر کلی و پیام‌های ساده** معرفی گردد.
- برای کودکان، رستم می‌تواند **نماد قدرت در کنار مهربانی** باشد.
- تأکید شود که رستم هرگز تنها برای جنگ نمی‌جنگید، بلکه برای **حفظ آرامش و امنیت مردم** وارد میدان می‌شد.
- قصه‌های او فرصتی است برای گفت‌وگو دربارهٔ **شجاعت، دوستی، مراقبت از دیگران، و احترام به طبیعت (رخش).**
- قصه ساده‌شده‌ای از یکی از ماجراهای رستم مثل **نجات ایران از دیو سپید** یا **هفت‌خوان رستم** خوانده شود.
- از دانش‌آموزان خواسته شود تصویر رستم یا رخش را بکشند.
- می‌توان در قالب بازی نمایشی، یکی دو صحنه ساده (مثل همراهی رستم با رخش یا عبور از دشواری) اجرا کرد.
- گفت‌وگو دربارهٔ اینکه «اگر ما هم مثل رستم بخواهیم شجاع باشیم، چه کارهایی می‌توانیم انجام دهیم؟»

ارزش‌های آموزشی که می‌توان روی آن تأکید کرد:

- **شجاعت همراه با خرد:** هر کاری با فکر و اندیشه بهتر نتیجه می‌دهد.
- **وفاداری و دوستی:** رابطهٔ رستم و رخش نمونهٔ زیبای همراهی است.
- **خدمت به مردم:** قدرت واقعی وقتی ارزش دارد که در خدمت دیگران باشد.
- **پایداری در سختی‌ها:** رستم بارها با دشواری‌های بزرگ روبه‌رو شد اما ناامید نشد.

مرحله دوم: (خلاقیت: توسعه ایده و خلق آن): بازآفرینی طبیعت

استاندارد عملکردی سطح ۳: به کارکردهای متفاوت ابزار و مواد مختلف در خلق یک اثر توجه و با زبانی مناسب و فارسی صحیح؛ توصیف می‌کند.

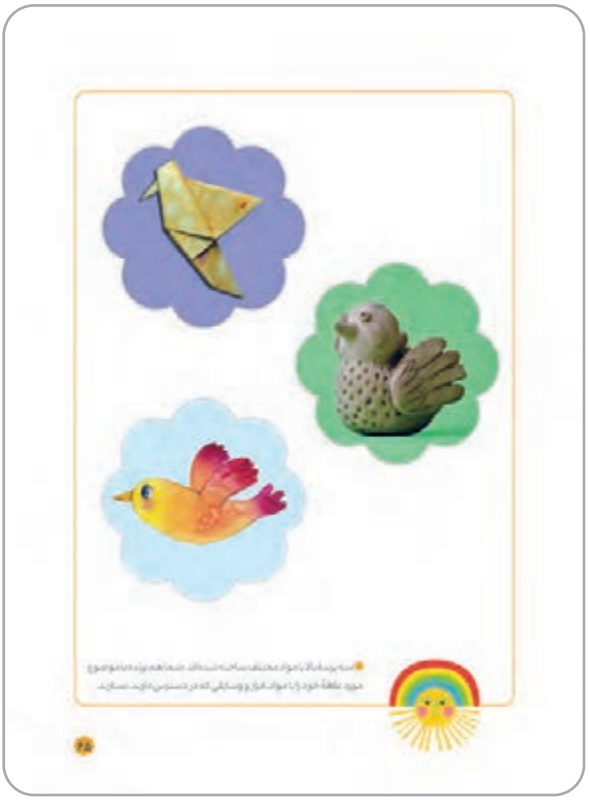
فعالیتهای پیشنهادی:

۱. خلق یک اثر هنری با ابزار و وسایل و مواد مختلف:

دانش‌آموزان یک اثر ساده (مثل یک گل یا خورشید) را به کمک ابزار و وسایل و مواد مختلف خلق می‌کنند. (مثل کشیدن طرح با مداد، رنگ‌آمیزی با مداد شمعی یا گواش، و افزودن جزئیات با ماژیک).

سپس از آن‌ها خواسته شود که توضیح دهند: «چرا این ابزار را انتخاب کردیم؟ چطور از آن استفاده کردیم؟»

کار در خانه: انجام فعالیت صفحه دوم کتاب کار

۲. مجسمه‌سازی با گِل:

- بچه‌ها را به گروه‌های دونفره تقسیم کرده از آن‌ها بخواهید یک نفر نقش گِل و دیگری نقش مجسمه‌ساز را بازی کند. کسی که نقش گِل را بازی می‌کند باید بدنش را شُل و رها کرده تا مجسمه‌ساز بتواند هر شکلی که می‌خواهد را به بدن او بدهد. مجسمه‌سازها هم باید دقت کنند که از گِل‌ها انتظارهای عجیب‌وغریب نداشته باشند و ضمناً طوری مجسمه‌شان را بسازند که او بتواند برای یک تا دو دقیقه به همان حالت بماند.
- وقتی مجسمه‌ها کامل شد هر مجسمه‌ساز مجسمه‌اش را به معرض تماشا می‌گذارد. به این ترتیب که مجسمه‌سازها این بار در نقش بازدیدکننده به ترتیب حرکت کرده و جلوی هر مجسمه می‌ایستند. ابتدا مجسمه را حدس می‌زنند و بعد دربارهٔ چگونگی ساختن آن با مجسمه‌ساز مربوطه حرف می‌زنند.
- پس از پایان دور اول بازی، حالا نقش‌ها عوض می‌شود؛ مجسمه‌سازها نقش گِل را بازی کرده و گِل‌ها مجسمه‌ساز می‌شوند. بازی همانند قبل تکرار می‌شود.

۳. مجسمه‌سازی با گروه‌های بزرگ‌تر:

این بار بچه‌ها را به گروه‌های ۳ تا ۵ نفره تقسیم کرده، یک نفر مجسمه‌ساز می‌شود و بقیه گِل. حالا مجسمه‌ساز باید با استفاده از چند نفر که نقش گِل را بازی می‌کنند یک مجسمه بسازد.

- در پایان کار گروه‌ها، بازی به همان شکل قبل دنبال می‌شود.
- در ادامه نیز بازی آنقدر تکرار می‌شود تا همهٔ افراد یک گروه نقش مجسمه‌ساز را بازی کنند.

کار در خانه: انجام فعالیت صفحه سوم کتاب کار

هنر بازیافت

دانستنی‌های کلی

هنر بازیافت، به معنای استفاده دوباره از مواد و وسایلی است که معمولاً به‌عنوان «دورریختنی» شناخته می‌شوند، اما می‌توانند با اندکی تغییر به ابزار بازی، وسیلهٔ کاربردی یا اثر هنری تازه تبدیل شوند.

این رویکرد نه‌تنها موجب حفاظت از محیط زیست و کاهش زباله می‌شود، بلکه به کودک می‌آموزد هر چیز ساده و پیش‌پا افتاده‌ای می‌تواند ارزش و کارکرد تازه‌ای پیدا کند.

در فرهنگ ایرانی نیز «صرفه‌جویی»، «قدرشناسی» و «پرهیز از اسراف» ارزش‌های دیرینه‌ای هستند که هنر بازیافت می‌تواند آن‌ها را در قالبی امروزی و خلاقانه به نسل جدید منتقل کند.

هنر بازیافت، بستر بسیار مناسبی برای پرورش تفکر خلاق، حل مسئله، مهارت‌های دستی، مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی و کار گروهی است. کودکان در این فرایند، هم به اهمیت مراقبت از زمین پی می‌برند و هم تجربهٔ لذت‌بخشی از خلق اثر جدید به‌دست می‌آورند.

توصیه‌های آموزشی

- **آغاز با مشاهده:** معلم می‌تواند نمونه‌هایی از وسایل سادهٔ دورریختنی (بطری پلاستیکی، قوطی فلزی، کارتن، کاغذ باطله) را به کلاس بیاورد و از دانش‌آموزان بخواهد حدس بزنند که هر کدام چه استفادهٔ تازه‌ای می‌تواند داشته باشد.
- **ترکیب با خلاقیت هنری:** فعالیت‌ها را به‌گونه‌ای طراحی کند که دانش‌آموزان با برش، رنگ‌آمیزی، چسباندن یا تغییر شکل، از مواد دورریختنی آثار تازه‌ای بسازند (مثلاً تبدیل بطری به گلدان، یا کارتن به عروسک).
- **تقویت کار گروهی:** پروژه‌ها را به‌صورت گروهی اجرا کند تا کودکان تجربهٔ تقسیم وظایف و همکاری داشته باشند.
- **پیوند با مفاهیم زیست‌محیطی:** توضیح داده شود که چرا بازیافت مهم است و چگونه زمین از این طریق سالم‌تر می‌ماند.
- **ارزش‌گذاری بر فرایند نه محصول:** تأکید کند که مهم‌ترین بخش یادگیری، ایده‌پردازی و خلاقیت کودک است، نه زیبایی یا کامل بودن محصول نهایی.
- **نمایش و جشن آثار:** در پایان، آثار کودکان در کلاس یا مدرسه به نمایش گذاشته شود تا حس ارزشمندی و تأثیر اجتماعی آن‌ها تقویت گردد.

رنگرزی سنتی

دانستنی‌های کلی

رنگرزی سنتی یکی از هنرهای کهن ایران است که همواره با **قالی‌بافی، گلیم‌بافی، پارچه‌بافی و دیگر صنایع دستی** پیوند داشته است. ایرانیان از دیرباز برای رنگ کردن الیاف و پارچه‌ها از مواد طبیعی استفاده می‌کردند؛ موادی مثل:

- **گیاهان:** روناس (قرمز)، پوست گردو (قهوه‌ای)، نیل (آبی)، زعفران یا زردچوبه (زرد).
- **مواد معدنی:** کانی‌ها و خاک‌های رنگی.
- **حیوانات:** مانند قرمزدانه برای به دست آوردن رنگ قرمز خاص.

ویژگی اصلی رنگرزی سنتی، **طبیعی بودن رنگ‌ها، ماندگاری بالا و هماهنگی آن‌ها با طبیعت** است. به همین دلیل قالی‌ها و پارچه‌های سنتی ایرانی پس از گذشت صدها سال هنوز زیبایی و طراوت خود را حفظ کرده‌اند.

رنگرزی فقط یک کار فنی نیست؛ بلکه بخشی از **هویت فرهنگی و هنری ایران** است. در هر منطقه، رنگ‌ها متناسب با طبیعت، اقلیم و سلیقهٔ مردم انتخاب می‌شده‌اند. مثلاً رنگ‌های روشن و شاد در شمال ایران و رنگ‌های گرم و خاکی در کویر رایج‌تر بوده است.

نکات آموزشی برای معلمان

پیوند با زندگی کودک

۱. به کودکان توضیح دهید که رنگ‌هایی که روی لباس، فرش یا گلیم می‌بینند، همیشه از کارخانه نیامده‌اند؛ در گذشته با دست و از دل طبیعت به‌دست می‌آمدند.

۲. می‌توانید یک نخ یا پارچهٔ رنگ‌شده طبیعی (یا تصویر آن) را نشان دهید.

فعالیت کلاسی

۱. از بچه‌ها بخواهید نام رنگ‌هایی را که از طبیعت می‌شناسند، بگویند (مثلاً: سبز از برگ‌ها، زرد از گل‌ها).

۲. می‌توانند روی کاغذ، طرحی ساده بکشند و آن را با رنگ‌های الهام‌گرفته از طبیعت رنگ‌آمیزی کنند.

تقویت ارزش‌ها

۱. تأکید کنید که رنگ‌های طبیعی نماد **هماهنگی انسان با طبیعت** هستند.

۲. احترام به میراث فرهنگی و هنری و قدردانی از زحمت هنرمندان رنگرز سنتی.

پیوند با دیگر درس‌ها

۱. در درس «ایران زیبا» یا «گنج‌های سرزمین من»، اشاره کنید که رنگ‌ها بخشی از زیبایی هنر ایرانی هستند.

۲. در درس‌های مربوط به خلاقیت، کودکان می‌توانند از رنگ‌های طبیعی الهام بگیرند.

مرحله سوم: گفت وگوی هنری نمایش و ارائه: (به‌اشتراک‌گذاری تجربه‌ها و توصیف آنچه یادگرفته‌اند)

استاندارد عملکردی سطح ۱:

فعالیت۱. توضیح مشاهدات:

دانش‌آموز ابزار و مواد به کار رفته در اثر را نام ببرد.

استاندارد عملکردی سطح ۲ و ۳:

دانش‌آموز چگونگی استفاده از ابزار و مواد را درخلق یک اثر هنری شناسایی کرده و آن‌ها را با زبان فارسی صحیح توضیح می دهد.

۲.ارزیابی:

پرسش‌هایی درباره :

- توانایی دانش‌آموزان در شناسایی و توصیف ابزار و مواد،
- توصیف و بیان کارکرد های ابزار و مواد مختلف

۳. نمایش نتایج فعالیت‌ها (مانند نقاشی‌ها یا داستان‌ها، صداها و صحبت درباره آن ها، تفاوتشان را بررسی کنند و بگویند که از شنیدن کدام صدا حس خوبی گرفتند و...).

شناسایی بدفهمی‌های احتمالی و راه‌های رفع آنها

۱. برخی دانش‌آموزان ممکن است ابزارها و مواد هنری را تنها وسایل سادهٔ کار بدانند و به نقش آن‌ها در بیان هنری توجه نکنند؛ لازم است ارتباط میان ابزار و کیفیت اثر هنری روشن شود.

۲. احتمال دارد کودک فکر کند همهٔ ابزارها کاربردی یکسان دارند؛ باید فرصت تجربهٔ کارکردهای متفاوت داده شود (مثلاً مداد در مقابل قلم‌مو).

۳. ممکن است دانش‌آموز تصور کند فقط ابزارهای استاندارد یا گران‌قیمت ارزش دارند؛ نشان‌دادن استفاده از وسایل ساده و دم‌دستی مانع این بدفهمی می‌شود.

۴. برخی کودکان ممکن است توجه کافی به مراقبت و ایمنی ابزار نداشته باشند؛ آموزش روش درست نگهداری ضروری است.

ارزشیابی و سنجش

معیارها:

- می‌تواند ابزار و مواد ساده را نام ببرد.
- می‌تواند چگونگی استفاده از ابزار و مواد را توصیف کند.
- می‌تواند تفاوت کارکردهای ابزار و مواد را توضیح دهد.

ابزارها:

- پوشه‌کار (آثاری که با ابزارهای مختلف خلق شده‌اند)،
- چک‌لیست مشاهده (شناخت و نام‌بردن ابزارها، توضیح ساده دربارهٔ کاربردشان)،
- پرسش و پاسخ کلاسی،
- خودارزیابی («کدام وسیله را بیشتر دوست داشتم و چرا؟»).

راهکارهای بهبود یادگیری:

- ارائهٔ فرصت تجربهٔ عملی با ابزارهای متنوع،
- مقایسه آثار هنری که با ابزارهای مختلف خلق شده‌اند،
- تشویق به پرسشگری دربارهٔ کاربرد وسایل.

تمرکز سنجش: توانایی تشخیص، مقایسه و بیان نقش ابزارها و مواد مختلف در خلق اثر هنری.

پرسش‌های متداول و توصیه‌های اجرایی:

- اگر دانش‌آموزان تنها به یک ابزار خاص علاقه نشان دهند چه باید کرد؟ فعالیت‌هایی طراحی شود که در آن استفاده از ابزارهای دیگر نیز ضروری باشد.
- اگر برخی ابزارها در دسترس نباشد؟ می‌توان از وسایل جایگزین ساده و روزمره استفاده کرد (مثلاً شاخه درخت به‌جای قلم‌مو).
- **توصیه اجرایی:** تأکید بر ایمنی در استفاده از ابزارها و ایجاد حس مسئولیت در مراقبت از آن‌ها.

تأکیدات زبان آموزی:

- توجه به واژگان مرتبط با ابزار و مواد (مداد، قلم‌مو، رنگ، چسب، پارچه).
- تمرین جمله‌سازی درست برای بیان کاربرد ابزار («قلم‌مو برای رنگ‌آمیزی سطح‌های بزرگ استفاده می‌شود»).
- استفاده از زبان توصیفی و دقیق در هنگام معرفی ابزارها و مقایسهٔ آن‌ها.

محتوای مشترک با سایر دروس:

- **علوم:** شناخت مواد و ویژگی‌های آن‌ها؛
- **کار و فناوری:** شناخت ابزار و نحوهٔ استفاده از آن‌ها در فرایند خلق اثر هنری.
- **فارسی:** به‌کارگیری زبان مناسب برای توصیف
- **تربیت بدنی:** استفاده موثر از ادراکات حسی و حرکتی
- **مهارت‌های زندگی:** تقویت تمرکز، دقت، نظم، پرسشگری، نوآوری، بیان فردی، اعتمادبه‌نفس، صبر، تحمل، احترام، ادب، جرئت بیان همکاری در کار گروهی، خلاقیت فردی و گروهی

درس شانزدهم

دنیای من، خانه‌ی من

واحد درسی در یک نگاه

این درس به کودک کمک می‌کند تا خودش، نیازهایش و محیط زندگی‌اش را بهتر بشناسد. کودک با کشف نقش خانه به‌عنوان پناهگاه، و خانواده به‌عنوان نقطهٔ امن، می‌آموزد که هرکس جایگاهی ویژه دارد. او از طریق بازی‌های نمایشی، نقاشی یا ساختن مدل ساده از خانهٔ خود، احساساتش را درباره «خانه و خانواده» بیان می‌کند. این درس زمینه‌ای برای پرورش هویت فردی، مسئولیت‌پذیری و احساس تعلق در کودکان فراهم می‌آورد.

انتظارات عملکردی واحد یادگیری:

۱. در مواجهه با یک موقعیت، نیازها و احساسات خود در آن موقعیت را می‌شناسد و آن را با زبان خود توصیف می‌کند.

۲. در مواجهه با یک موقعیت، نیازها و احساسات خود را تشخیص و با اعتماد به نفس و به دور از شتاب‌زدگی با کمک دیگران به آن پاسخ می‌دهد.

۳. در مواجهه با یک موقعیت، پس از رفع نیازها، کنترل احساسات و ارائه پاسخ، آن را با صبر بررسی و بازخورد مناسب ارائه می‌دهد.

دامنه محتوایی واحد یادگیری:

مفاهیم: خود، من، نیازها (نیاز به غذا؛ پاکیزگی، محبت، امنیت، موفقیت یا استراحت)؛ احساس (شادی، غم، خشم، ترس، آرامش) کنترل خشم،

مهارت‌ها

- **خودآگاهی:** توانایی شناسایی و نام‌گذاری احساسات خود در لحظه.
- **تشخیص نیاز:** فهمیدن اینکه پشت هر احساس، یک یا چند نیاز وجود دارد.
- **بیان احساسات با کلمات:** توضیح دادن آنچه حس می‌کنیم به زبان خود و به‌طور محترمانه.
- **کنترل هیجانات:** آرام کردن خود پیش از واکنش، با تنفس عمیق، مکث یا گفت‌وگو.
- **گفت‌وگو و همفکری:** استفاده از کمک دیگران برای انتخاب واکنش مناسب.
- **ارزیابی و بازخورد:** پس از پایان موقعیت، فکر کردن به اینکه آیا

پاسخ‌مان درست بوده و چه چیزی را می‌توان بهتر انجام داد.

ارزش‌ها

- **صداقت با خود:** پذیرفتن و بیان احساسات واقعی بدون پنهان‌کاری یا تظاهر.
- **احترام به دیگران:** در بیان احساسات، به شخصیت و حرمت دیگران توجه داشتن.
- **صبر و خویشتن‌داری:** پرهیز از واکنش شتاب‌زده و دادن زمان به خود برای آرام‌شدن.
- **همدلی:** درک احساسات دیگران و توجه به تأثیر رفتار خود بر آن‌ها.
- **مسئولیت‌پذیری:** پذیرفتن مسئولیت رفتار و واکنش‌های خود در هر موقعیت.

پیش‌نیازهای مفهومی

- آشنایی ابتدایی با انواع احساسات (شاد، غمگین، خشمگین، ترسیده، هیجان‌زده، آرام).
- شناخت موقعیت‌های ساده روزمره که باعث تغییر احساسات می‌شوند (بازی، جدایی، هدیه گرفتن، شکست در بازی).
- درک رابطه بین نیازها و احساسات (مثلاً وقتی گرسنه‌ایم ممکن است زود عصبانی شویم).
- فهم این‌که هر فرد احساسات و نیازهای خاص خودش را دارد.
- آشنایی با مفهوم آرام‌سازی (مثلاً نفس عمیق، سکوت کوتاه، تغییر محیط).

پیش‌نیازهای مهارتی

- نام بردن چند احساس ساده.
- مهارت گفتن اینکه «الان چه حسی دارم» با جمله‌های کوتاه.
- شنیدن صحبت دیگران تا پایان بدون قطع کردن حرفشان.
- مهارت استفاده از کمک یا مشورت بزرگ‌ترها برای حل یک مشکل.
- مکث و کنترل خود پیش از واکنش به یک اتفاق.

واژه‌های جدید:

احساس، نیاز، هیجان، آرام‌سازی، کنترل هیجان، صبر، بازخورد، اعتماد به نفس، کمک گرفتن،

دانستنی‌های معلم

۱. جایگاه مفاهیم در هنر و زندگی کودک

- این درس به خودشناسی، شناخت نیازهای فردی و توجه به محیط خانه و زندگی شخصی می‌پردازد.
- کودک درمی‌یابد که خانه و دنیای شخصی‌اش بخشی از هویت اوست و می‌تواند آن را با زبان هنر بیان کند.

۲. پیوند با دنیای کودک

- خانه اولین محیط امن و آشنا برای کودکان است. آن‌ها دوست دارند خانه و خانواده خود را در نقاشی‌ها و بازی‌هایشان بازآفرینی کنند. این کار علاوه بر تقویت هویت فردی، احساس تعلق و امنیت را افزایش می‌دهد.

۳. نکات آموزشی برای معلم

- به کودکان فرصت دهید خانه و دنیای شخصی خود را به شیوه‌های مختلف (نقاشی، کاردستی، بازی نمایشی) نشان دهند.
- به تفاوت‌های فردی (نوع خانه، خانواده یا فرهنگ) احترام بگذارید.
- در این درس، هیچ پاسخ یا شکل «درست و غلط» وجود ندارد.

۴. ارتباط با سایر دروس

- پیوند با درس اول (من و طبیعت) و درس هفدهم (همکاری و بازی گروهی).
- ارتباط با موضوعات مهارت‌های زندگی و پرورش هویت فردی.

مراحل آموزشی و موقعیت‌های یادگیری:

مرحله اول: بررسی و شناسایی موقعیت: مشاهده خود

استاندارد عملکردی سطح ۱: درمواجهه با یک موقعیت، نیازها و احساسات خود در آن موقعیت را می‌شناسد و آن را با زبان خود توصیف می‌کند.

فعالیت‌های پیشنهادی:

۱. خودت را بشناس:

- تصاویر ساده‌ای از موقعیت‌های مختلف (مثل کودکی که زمین خورده، کودکی که هدیه گرفته، یا کودکی که به پارک رفته) را نشان می‌دهد و از دانش‌آموزان می‌پرسد:
- به نظرت این کودک چه احساسی دارد؟ چرا این احساس را دارد؟"
- سپس از دانش‌آموزان می‌خواهید موقعیت‌های مشابهی، از تجربه‌های خود تعریف کنند.

۲. **برای شناسایی و توصیف احساسات** و نیازها می‌توان فعالیت‌های زیر را نیز انجام داد:

- شنیدن یک داستان کوتاه که شخصیت اصلی آن دچار یک احساس قوی می‌شود (مثل ترس، شادی یا ناراحتی).
- نشان دادن کارت‌های تصویری احساسات و گفت‌وگو درباره هر تصویر.
- بازی «آینه احساس»: معلم یک حالت چهره یا بدن را نشان می‌دهد و بچه‌ها آن را تقلید و حدس می‌زنند.
- پرسش هدایت‌شده: «آخرین بار که این احساس را داشتی کی بود؟ چه شد

کار در خانه: انجام فعالیت صفحه اول کتاب کار

مرحله دوم: (خلاقیت: توسعه ایده و خلق آن): بازآفرینی طبیعت:

استاندارد عملکردی سطح ۲. درمواجهه با یک موقعیت، نیازها و احساسات خود را تشخیص و با اعتماد به نفس و به دور از شتاب زدگی با کمک دیگران به آن پاسخ می‌دهد.

فعالیت‌های پیشنهادی:

۱. اجرای یک بازی نمایشی (نمایش نقش):

- برای اجرای این نمایش شما یا یکی از دانش‌آموزان نقش مادری را بازی می‌کند که به کمک نیاز دارد و دانش‌آموزان دیگر باید نیاز او را شناسایی و پاسخ دهند (مثل کمک در جمع کردن اسباب‌بازی‌ها یا آوردن لیوان آب).
- پس از بازی، از دانش‌آموزان بخواهید توصیف کنند که چه کردند و چرا.

۲. برای آگاهی از نیازها و احساسات و پاسخ‌دهی مؤثر به موقعیت می‌توان فعالیت های زیر را نیز انجام داد:

- نقش‌آفرینی گروهی با یک سناریوی ساده (مثلاً گم شدن مداد، دعوا در بازی، بردن جایزه).

■ گفت‌وگوی گروهی کوتاه پیش از واکنش: «اگر جای او بودید چه می‌کردید؟»

■ بازی «صندلی احساس»: یک نفر روی صندلی نشسته و موقعیتش توضیح داده می‌شود؛ بقیه پیشنهاد می‌دهند که چه واکنشی نشان دهد.

■ تمرین «مکث طلایی»: قبل از پاسخ، ۵ ثانیه مکث و نفس عمیق انجام می‌دهند.

کاردرخانه: انجام فعالیت صفحه دوم کتاب کار

استاندارد عملکردی سطح ۳: در مواجهه با یک موقعیت، پس از رفع نیازها، کنترل احساسات و ارائه پاسخ، آن را با صبر بررسی و بازخورد مناسب ارائه می‌دهد.

فعالیت‌های پیشنهادی:

۱. قصه چالش برانگیز:

■ یک داستان کوتاه یا خاطره را تعریف کنید که در آن یک کودک در موقعیتی چالش برانگیز، احساسات شدیدی را تجربه می‌کند (مثل گم کردن اسباب‌بازی).

■ دانش‌آموزان درباره عکس‌العمل کودک صحبت و بحث می‌کنند:

■ ■ چه باید می‌کرد؟

■ ■ آیا به‌خوبی نیاز خود را مدیریت کرد و عکس‌العمل مناسب نشان داد؟

■ ■ چه چیز یا کسی می‌توانست به او کمک کند؟

■ ■ شما به جای او بودید چه می‌کردید؟

■ سپس از دانش‌آموزان بخواهید تجربه‌ای مشابه را بیان کنند و راه‌حل خودشان را بگویند.

۲. کاردرخانه: انجام فعالیت صفحه سوم کتاب کار

۳. قصهٔ نمایشی با کلمات: بچه‌ها را به ۳ تا ۵ گروه تقسیم کرده و سپس به ترتیب از هر گروه بخواهید کلمه‌ای بگوید: گروه اول نام یکی از شخصیت‌های معروف (فردوسی، رستم، حاجی‌فیروز و...) یا یک جانور (فیل، زرافه، دیو و...) را بگوید؛ گروه دوم نام یک مکان (سی‌وسه‌پل، تخت جمشید، کوه البرز و...) را به زبان بیاورد؛ گروه سوم به یک حادثه و اتفاق (تصادف، بارش باران، زلزله و...) اشاره کند؛ گروه چهارم نام یک شیء (دم‌پایی، خودکار،

صندلی و...) را بگوید و گروه پنجم هم یکی از پدیده‌ها یا عناصر طبیعت(درخت، باد، رودخانه و...) را نام ببرد.

معلم باید تمام این کلمات را روی تابلو بنویسد.

در ابتدا از گروه‌ها خواسته می‌شود. با مشورت هم ضمن کنار هم قراردادن کلمات روی تابلو یک قصهٔ کوتاه بسازند. (درحالی‌که رستم با دمپایی از کوه البرز بالا می‌رفت باران بارید و او به داخل رودخانه سقوط کرد.)

این فعالیت آنقدر تکرار می‌شود تا همهٔ گروه‌ها به داستان قابل قبولی برسند.

سپس از هر گروه خواسته می‌شود قصهٔ خود را در قالب نمایشی کوتاه آماده کنند و به نوبت برای گروه‌های دیگر نمایش دهند.

در پایان هر نمایش می‌توانید دربارهٔ آن با بچه‌ها صحبت کنید. در حین صحبت مدام از بچه‌ها سؤالاتی بپرسید تا هم اجراکنندگان به جزئیات کارشان توجه کنند و هم دیگران با دقت بیشتری نمایش‌ها را ببینند:

ـ آیا از تمام کلمات خواسته شده در نمایش استفاده شد؟

ـ آیا متوجه داستان شدید؟

ـ هرکس چه نقشی را بازی می‌کرد؟ و چطور این کار را انجام می‌داد؟

ـ هر نقشی چه تفاوتی با دیگری داشت؟

ـ آیا نقش‌ها احساس خود را به درستی نشان دادند؟

ـ آیا مکان به خوبی نشان داده شد؟

ـ از کجا فهمیدید مکان کجاست؟

ـ چه عناصر و موجوداتی نشان داده شد؟ چطور؟

ـ چه اتفاق مهمی در داستان افتاد؟

ـ هنگامی که آن اتفاق مهم افتاد شخصیت‌ها چه کاری انجام دادند؟

ـ قصه چطور تمام شد؟

ـ آیا این قصه می‌توانست ادامه داشته باشد؟

ـ در ادامه چه اتفاقات دیگری می‌توانست بیفتد؟

ـ و...

این فعالیت را در مراحل بعد می‌توانید به دفعات با کلمات دیگری تکرار کنید.

کار در خانه: انجام فعالیت صفحه چهارم کتاب کار

عروسک‌های سنتی و نمایش‌های ایرانی

دانستنی‌های کلی

عروسک‌های سنتی ایرانی

عروسک‌ها در ایران فقط وسیله بازی نبودند، بلکه بخشی از آیین‌ها، جشن‌ها و فرهنگ عامه بودند. بیشتر آن‌ها دست‌ساز و ساده بودند و با پارچه، چوب، نخ یا گل درست می‌شدند. نمونه‌هایی از آن‌ها عبارتند از:

- **عروسک نخی و پارچه‌ای روستایی:** مادرها برای بچه‌ها با تکه‌های پارچه درست می‌کردند.
- **عروسک‌های آیینی:** مثل «عروسک‌های ننه‌سرما» یا «حاجی فیروز» که در جشن‌ها استفاده می‌شد.
- **عروسک‌های محلی:** هر منطقه ایران شکل ویژه خودش را داشت؛ مثلاً در سیستان عروسک‌های گِلی ساخته می‌شد.

عروسک‌ها هم وسیلهٔ بازی بودند و هم ابزاری برای آموزش رفتارها، داستان‌ها و باورهای فرهنگی.

نمایش‌های عروسکی و سنتی ایران

نمایش‌های ایرانی هم بخشی از میراث فرهنگی ما هستند.

- **خیمه‌شب‌بازی:** نوعی نمایش عروسکی سنتی است که در آن با عروسک‌های کوچک و طنزآمیز داستان‌هایی برای مردم اجرا می‌شد. شخصیت «مبارک» در این نمایش نماد شادی و حقیقت‌گویی است.
- **تعزیه:** نوعی نمایش آیینی مذهبی است که برای بازآفرینی رویدادهای تاریخی-دینی اجرا می‌شد.
- **نمایش‌های محلی و بومی:** در جشن‌ها یا عروسی‌ها، مردم نمایش‌های ساده با موسیقی و رقص اجرا می‌کردند.

نکات آموزشی برای معلمان

- **پیوند با زندگی کودک**

۱. به بچه‌ها توضیح دهید که عروسک فقط چیزی نیست که در مغازه‌ها می‌بینند؛ در گذشته بچه‌ها خودشان یا مادرشان عروسک می‌ساختند.

۲. این عروسک‌ها بخشی از فرهنگ و بازی‌های کودکان ایرانی بوده‌اند.

- **فعالیت کلاسی**

۱. می‌توانید از دانش‌آموزان بخواهید یک عروسک ساده با پارچه یا کاغذ بسازند.

۲. یا یک نمایش کوتاه با عروسک‌های دستی اجرا کنند (مثلاً داستان کوتاهی از یک حیوان یا شخصیت خیالی).

- **بیان ارزش‌ها**

۱. عروسک‌ها و نمایش‌های سنتی نماد **خلاقیت ساده و مردمی** هستند.

۲. به کودکان نشان دهید که بدون ابزار پیچیده هم می‌توان شادی و بازی خلق کرد.

۳. نمایش‌ها فرصت یادگیری **همکاری گروهی، بیان احساسات و احترام به فرهنگ** را فراهم می‌کنند.

پیوند با سایر دروس

۱. در درس «بازی با هم، شادی با هم» می‌توان از نمایش‌های گروهی الهام گرفت.

۲. در درس «گنج‌های سرزمین من» می‌توان به جایگاه نمایش‌ها و عروسک‌ها در فرهنگ محلی اشاره کرد.

۳. در درس‌های خلاقیت، بچه‌ها می‌توانند نمایش تازه‌ای با عروسک‌های دست‌ساز خودشان اجرا کنند.

مرحله سوم: گفت وگوی هنری نمایش و ارائه: (به اشتراک‌گذاری تجربه‌ها و توصیف آنچه یاد گرفته‌اند)

استاندارد عملکردی سطح ۱:

فعالیت ۱. توضیح مشاهدات:

دانش‌آموز احساسات و نیازهای خود را در مواجه با یک موقعیت توصیف می‌کند.

استاندارد عملکردی سطح ۲ و ۳:

دانش‌آموز چگونگی استفاده از ابزار و مواد را درخلق یک اثر هنری شناسایی کرده و آن‌ها را با زبان فارسی صحیح توضیح می‌دهد؛

۲. ارزیابی:

پرسش‌هایی درباره:

- توانایی دانش‌آموزان در شناسایی و توصیف موقعیت
- توصیف و بیان پاسخ‌های مناسب در مواجه با یک موقعیت

۳. نمایش نتایج فعالیت‌ها (مانند نقاشی‌ها یا داستان‌ها، صداها و صحبت درباره آن‌ها، تفاوتشان را بررسی کنند و بگویند که از شنیدن کدام صدا حس خوبی گرفتند و...).

شناسایی بدفهمی‌های احتمالی و راه‌های رفع آنها

۱. برخی دانش‌آموزان ممکن است مفهوم «خانه» را فقط در معنای ساختمان ببینند و به جنبه‌های عاطفی، فرهنگی و اجتماعی آن توجه نکنند؛ لازم است معلم نمونه‌هایی از نقش خانه در آرامش، خانواده و هویت کودک ارائه دهد.

۲. احتمال دارد کودکان تنها به ظاهر خانه (رنگ، شکل) دقت کنند و از نمادها و ارزش‌های پنهان آن غافل بمانند؛ تشویق به پرسشگری و گفت‌وگو راه‌حل این مشکل است.

۳. بدفهمی دیگر می‌تواند این باشد که همهٔ خانه‌ها باید شبیه به هم باشند؛ باید به تنوع خانه‌ها در فرهنگ‌های مختلف و حتی میان خود دانش‌آموزان اشاره شود.

۴. برخی کودکان ممکن است در بیان احساسات خود نسبت به خانه خجالتی باشند؛ فعالیت‌های هنری مانند نقاشی یا ساخت ماکت به آن‌ها کمک می‌کند.

ارزشیابی و سنجش یادگیری:

معیارها:

- می‌تواند در یک موقعیت ساده، احساسات و نیازهای خود را شناسایی و بیان کند.
- پیش از واکنش، مکث کرده و راه‌حل مناسب را با کمک دیگران انتخاب می‌کند.
- در نقش‌آفرینی، با اعتماد به‌نفس احساسات خود را بیان می‌کند.
- پس از پایان موقعیت، واکنش خود را بررسی کرده و بازخورد محترمانه می‌دهد.
- در گفت‌وگوی پایانی، تجربه‌ها و احساسات خود را به شکل هنری یا کلامی بیان می‌کند.

ابزارها:

- پوشه‌کار (نقاشی یا ماکت خانه‌ها)،
- چک‌لیست مشاهده (توانایی بیان احساسات دربارهٔ خانه، تشخیص ویژگی‌های ساده)،
- گفت‌وگو و مصاحبه کوتاه،
- خودارزیابی («خانه من چه چیزی دارد که برایم مهم است؟»).

راهکارهای بهبود یادگیری:

- استفاده از تصاویر متنوع خانه‌ها،
- دعوت دانش‌آموزان به گفتن قصه یا خاطره،
- مقایسه آثار هنری مرتبط با خانه.

تمرکز سنجش: توانایی کودک در شناخت، توصیف و بیان تجربهٔ شخصی از خانه به زبان هنری و بیانی.

پرسش‌های متداول و توصیه‌های اجرایی

- اگر کودک تجربه ناخوشایند از خانه داشته باشد چه باید کرد؟ لازم است حساسیت نشان نداده و اجازه دهید دانش‌آموز تنها در سطحی که راحت است مشارکت کند.
- اگر برخی کودکان خانه‌های متفاوت (مثلاً آپارتمان یا خانهٔ روستایی) داشته باشند؟ این تفاوت به‌عنوان فرصتی برای غنی‌سازی یادگیری و گفت‌وگو مطرح شود.

■ **توصیه اجرایی:** بر اهمیت خانه به‌عنوان مکان احساس امنیت، خاطره و هویت تأکید کنید نه صرفاً ساختار فیزیکی

تأکیدات زبانی

■ استفاده از واژگان مرتبط با خانه (اتاق، پنجره، سقف، دیوار).

■ تشویق به جمله‌سازی مؤدبانه و دقیق («خانه‌ام جایی است که در آن احساس آرامش می‌کنم»).

■ تمرکز بر زبان توصیفی و ارتباط دادن آن به احساسات.

محتوای مشترک با سایر دروس:

■ **مهارت‌های زندگی:** خودآگاهی، همدلی، کنترل هیجان، بازخورد محترمانه.

■ **تربیت‌بدنی:** اجرای بازی‌های گروهی که نیازمند کنترل هیجان و همکاری هستند.

■ **کار و فناوری:** ساخت وسایل یا ابزار ساده برای بازی‌ها و تمرین‌های احساسی.

■ **فارسی (گفت‌وگو و شنیداری):** بیان تجربه‌ها و شنیدن تجربه‌های دیگران.

■ **هنر:** خلق آثار هنری (نقاشی، ماسک، کاردستی) برای بیان احساسات.

درس هفدهم

بازی باهم، شادی باهم

واحد درسی در یک نگاه

آخرین درس کتاب بر همکاری و همیاری تأکید دارد. در این درس، کودکان یاد می‌گیرند که با مشارکت، همکاری و تقسیم وظایف می‌توانند کاری را با موفقیت انجام دهند. آن‌ها در قالب بازی‌ها و فعالیت‌های گروهی، با مفاهیمی چون نوبت گرفتن، مسئولیت مشترک، گوش دادن به دیگران و حل اختلاف آشنا می‌شوند. «بازی با هم، شادی با هم» به دانش‌آموز نشان می‌دهد که شادی واقعی زمانی عمیق‌تر می‌شود که با دیگران تقسیم شود.

انتظارات عملکردی واحد یادگیری:

۱. با اشتیاق در برنامه‌های خانوادگی و فعالیت‌های گروهی کوچک و بازی‌های مختلف شرکت می‌کند.

۲. در برنامه‌های خانوادگی و فعالیت‌های گروهی کوچک و بزرگ و بازی‌ها؛ با علاقه شرکت و با دیگران با مهربانی و احترام؛ همکاری و ارتباط برقرار می‌کند.

۳. در برنامه‌های خانوادگی و فعالیت‌های گروهی کوچک و بزرگ و بازی‌ها با علاقه شرکت و با همکاری با دیگران، .نقش خود را به درستی ایفا می‌کند.

دامنه محتوایی واحد یادگیری:

مفاهیم: کمک، همکاری، مشارکت، گروه، مسئولیت، بازی گروهی، بازیافت خلاقانه، احترام

مهارت‌ها:

- مهارت‌های اجتماعی: همکاری با دیگران، رعایت نوبت، گوش دادن به دیگران.
- مهارت ارتباطی: صحبت کردن با ادب، استفاده از کلمات محترمانه، بیان نیازها و احساسات.
- مهارت‌های حرکتی و بازی: مشارکت فعال در بازی‌های گروهی، انجام نقش یا وظیفهٔ خود در بازی.
- مهارت‌های حل مسئله: یافتن راه‌حل در موقعیت‌های گروهی یا هنگام اختلاف‌نظر.
- مهارت خودکنترلی: مدیریت هیجان‌ها هنگام بازی یا کار گروهی.

ارزش‌ها:

- احترام به اعضای خانواده و دوستان.
- رعایت قوانین بازی و گروه.

- مسئولیت‌پذیری در نقش یا وظیفهٔ خود.
- مهربانی و حمایت از دیگران در فعالیت‌های مشترک.
- قدردانی از همکاری و کمک دیگران

پیش‌نیازهای مفهومی:

- آشنایی با مفهوم «خانواده» و نقش اعضای آن.
- شناخت ابتدایی از گروه و کار گروهی.
- درک اهمیت همکاری و رعایت نوبت در بازی‌ها.
- آشنایی با مفهوم قانون و ضرورت رعایت آن در بازی‌ها و فعالیت‌ها.
- شناخت ساده از رفتارهای محترمانه و کلمات مؤدبانه.

پیش‌نیازهای مهارتی:

- توانایی معرفی خود و برقراری ارتباط ساده با دیگران.
- مهارت گوش دادن و رعایت نوبت صحبت یا بازی.
- توانایی انجام یک نقش یا وظیفه در گروه.
- توانایی شرکت فعال در بازی‌های حرکتی یا فکری.
- مهارت بیان درخواست یا نظر خود با کلمات مناسب

واژه‌های جدید:

همکاری، قانون بازی، نوبت، مسئولیت، احترام، مهربانی، گروه، هم‌تیمی

دانستنی‌های معلم

۱. جایگاه مفاهیم در هنر و زندگی کودک

- این درس به پرورش همکاری، کار گروهی، احترام متقابل و لذت بردن از کار جمعی می‌پردازد.
- کودک یاد می‌گیرد که اثر یا بازی جمعی می‌تواند از اثر فردی زیباتر و لذت‌بخش‌تر باشد.

۲. پیوند با دنیای کودک

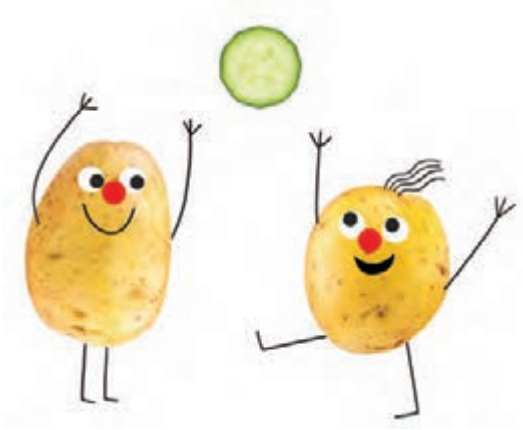
- کودکان در این سن گاهی خودمحور هستند و نیاز دارند تمرین کنند تا با دیگران تعامل مثبت داشته باشند.
- این درس فضای مناسب برای یادگیری تقسیم کار، رعایت نوبت، گوش دادن به دیگران و مشارکت فعال فراهم می‌کند.

۳. نکات آموزشی برای معلم

- فعالیت‌ها باید به گونه‌ای طراحی شوند که همه کودکان نقش داشته باشند (مثلاً نقاشی گروهی، بازی دسته‌جمعی).
- نقش معلم در مدیریت گروه و جلوگیری از کنار گذاشته شدن کودکان خجالتی یا آرام بسیار مهم است.
- تأکید بر فرایند همکاری است نه محصول نهایی.

۴. ارتباط با سایر دروس

- پیوند با همه درس‌های مبتنی بر بازی (درس ۷ و ۹).
- ارتباط با مهارت‌های زندگی و اجتماعی.
- پایه‌ریزی برای تربیت شهروند مسئول و همکار در آینده

مراحل آموزشی و موقعیت‌های یادگیری

مرحله اول: بررسی و شناسایی موقعیت: مشاهده طبیعت وکشف عناصر طبیعی و بازیافتی

استاندارد عملکردی سطح۱: با اشتیاق در برنامه‌های خانوادگی و فعالیت‌های گروهی کوچک و بازی‌های مختلف شرکت می‌کند.

فعالیت‌های پیشنهادی:

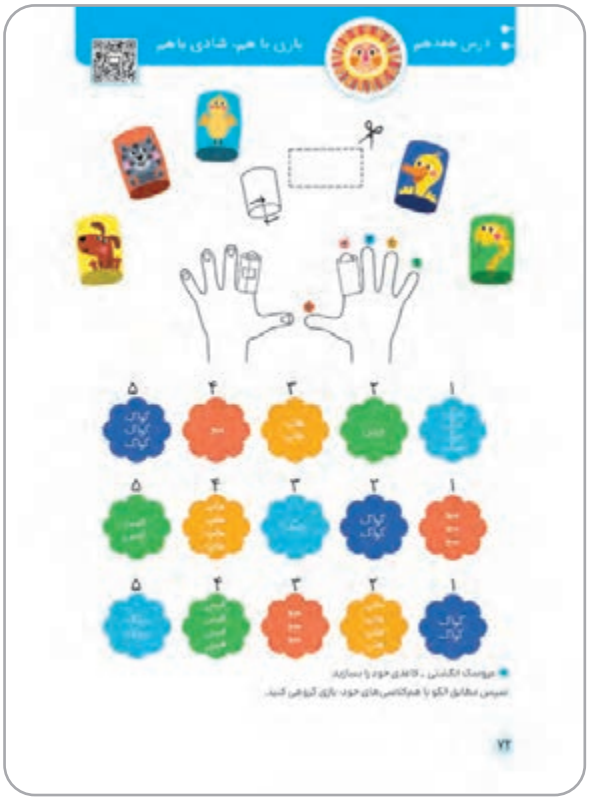
۱. بازی مربوط و غیرمربوط:

- به طبیعت بروید و از دانش‌آموزان بخواهید دست در دست هم دایره بزنند و شعری گروهی از کتاب درسی را بخوانند. (اگر شعر مربوط به طبیعت باشد بهتر است)
- از دانش‌آموزان بخواهید با دقت دوباره به اشیا و عناصر ریخته شده روی زمین اشاره کنند. (اشیا و عناصر می‌تواند شامل اشیا اضافه شده به طبیعت مانند زباله‌ها و سایر عناصر غیرطبیعی و عناصر مربوط به طبیعت مانند برگ‌ها، خرده‌سنگ‌ها و میوه‌ها و غیره باشد)
- در ادامه از هر گروه بخواهید به انتخاب خود شروع به جمع‌آوری اشیا و عناصر روی زمین کنند. (گروه اول عناصر طبیعی و گروه دوم عناصر غیرطبیعی یا برعکس) پس از جمع‌آوری اشیا و عناصر از بچه‌ها بخواهید هرگروه اشیاء و عناصر را در محلی جداگانه و مشخص بریزند.
- از دانش‌آموزان هر گروه بخواهید به عناصری که جمع‌آوری کرده‌اند دقت کرده و به ترتیب هرکس بگوید که هر عنصر و شیء چطور به طبیعت آمده است؟
- همه دانش‌آموزان دست به دست هم داده و در یک گروه قرار بگیرند. با اشاره شما و از جایی که می‌گویید (نفر سمت راستی یا سمت چپی) بازی آغاز می‌شود. هرکس به ترتیب و یک‌درمیان باید به عنصر و شیئی «مربوط» و «غیرمربوط» به طبیعت اشاره کند. (نفر اول: «برگ»، نفر دوم: «پاکت پفک»، نفر سوم: «میوهٔ کاج»، نفر چهارم: «بطری آب»، و...). اگر کسی به شیء یا عنصر تکراری اشاره کند یک دور از بازی خارج می‌شود.

کاردرخانه: انجام فعالیت صفحه اول کتاب کار

۲. بازی عروسک انگشتی-کاغذی:

- این بازی برای هماهنگی و تقویت بهتر بین دست‌ورزی و حس شنیداری طراحی شده است. ابتدا دانش‌آموز کاغذ مناسب را به اندازه انگشتان خود بریده و بعد روی آن را مانند تصاویر کتاب نقاشی کند و با چسب نواری دور انگشت خود بچسباند
- طبق الگوی داده شده در کتاب کار با تکرار هر آوا انگشت خود را تکان دهد. مثلاً: جیک، جیک، جیک، جیک یعنی عروسک انگشتی جوجه را ۴ بار تکان دهد. میو، میو یعنی عروسک انگشتی گربه را ۲ بار تکان دهد. (دانش‌آموزان می‌توانند حیوانات مورد علاقه خود را نقاشی کنند و بعد صدای آن را بگویند و بنویسند. مثلاً: قورباغه قور قور)
- این بازی قابلیت گروهی کار کردن را دارد که معلم عزیز با توجه به تعداد دانش‌آموزان می‌تواند آنها را در چند گروه تقسیم بندی کند و این بازی را اجرا کنند.

مرحله دوم: (خلاقیت: توسعه ایده و خلق آن) بازآفرینی طبیعت:

استاندارد عملکردی سطح ۲. در برنامه‌های خانوادگی و فعالیت‌های گروهی کوچک و بزرگ و بازی‌ها؛ با علاقه شرکت و با دیگران با مهربانی و احترام؛ همکاری و ارتباط برقرار می‌کند.

فعالیت‌های پیشنهادی:

۱. قصه‌گویی درباره اشیا

■ **فعالیت:**

■ دانش‌آموزان اشیای جمع‌آوری‌شده خود را به کلاس می‌آورند.

■ معلم داستانی را درباره یک شیء ساده تعریف می‌کند (مثلاً «این برگ از کجا آمده؟ چه مسیری را طی کرده؟»).

■ سپس از دانش‌آموزان خواسته می‌شود برای شیء خودشان یک «قصه زندگی» بسازند و آن را به دیگران تعریف کنند.

۲. قصه‌گویی و اشتراک تجربه

■ **فعالیت:**

■ هر گروه یک شیء یا مجموعه‌ای از اشیا را انتخاب می‌کند و یک داستان گروهی درباره آن می‌سازند. هر عضو گروه بخشی از داستان را تعریف می‌کند.

■ گروه داستان خود را برای کلاس بازگو می‌کند و سایر گروه‌ها می‌توانند سؤال بپرسند یا نظرات خود را بیان کنند.

کار در خانه: انجام فعالیت صفحه دوم کتاب کار

استاندارد عملکردی سطح ۳: در برنامه‌های خانوادگی و فعالیت‌های گروهی کوچک و بزرگ و بازی‌های با علاقه شرکت و با همکاری با دیگران، نقش خود را به درستی ایفا می‌کند.

فعالیت‌های پیشنهادی:

فعالیت ۱: توپ رنگی دست به دست

■ دانش‌آموزان به گروه‌های کوچک (۴-۵ نفره) تقسیم می‌شوند. هر گروه یک توپ رنگی دارد. هر بار باید توپ را به ترتیب مشخصی (مثلاً بر اساس رنگ لباس یا ترتیب نشستن) بین اعضا منتقل کنند.

■ **قوانین:**

■ توپ نباید به زمین بیفتد.

■ همه اعضای گروه باید درگیر شوند.

■ زمان مشخصی (مثلاً ۲ دقیقه) برای بازی تعیین شود.

فعالیت ۲: داستان رنگی گروه ما

■ داستانی کوتاه و ناقص درباره یک اتفاق در طبیعت یا خاطره‌ای تعریف می‌کنند و از گروه‌ها بخواهید آن را ادامه دهند. هر گروه باید یک پایان خلاقانه برای داستان بسازد و با حرکات و گفتار خود، داستان را به بقیه کلاس ارائه دهد.

■ مثال: «در یک روز آفتابی، چند دوست در پارک مشغول بازی بودند که ناگهان...

فعالیت ۳: استفاده از اشیا در هنر

■ دانش‌آموزان اشیای جمع‌آوری‌شده خود را با دیگر اشیا ترکیب کرده و یک اثر هنری خلق می‌کنند (مثلاً یک کولاژ از برگ‌ها، سنگ‌ها و نقاشی یا یک مجسمه ساده با استفاده از وسایل طبیعی).

■ سپس از آن‌ها خواسته شود هدف خود از ساخت این اثر را توضیح

دهند و بگویند چرا از این اشیا استفاده کرده‌اند.

فعالیت ۴: ساخت اثر هنری گروهی

- گروه‌ها از اشیا و مواد جمع‌آوری‌شده خود برای خلق یک اثر هنری مشترک (مانند یک نقاشی جمعی، کولاژ یا مجسمه ساده) استفاده می‌کنند.
- هر گروه هدف و داستان پشت اثر هنری خود را برای کلاس توضیح می‌دهد.
- سایر گروه‌ها می‌توانند بازخورد مثبت ارائه دهند و ایده‌های خود را به اشتراک بگذارند.

فعالیت ۵. قصهٔ نمایشی عناصر طبیعت:

- دانش‌آموزان دور عناصر جمع‌آوری شده از طبیعت حلقه می‌زنند. یک نفر به نوبت یا داوطلبانه وارد حلقه شده، یکی از عناصر یا اشیا (مربوط و یا غیرمربوط به طبیعت) را برداشته و درحالی که صدایی برای آن انتخاب کرده از زبان او داستانی از زندگی‌اش یا خاطره‌ای از او را برای دیگران به صورت نمایشی تعریف می‌کند. (من یه برگ خیلی کوچولو بودم. باغبون اومد به مادرم درخت آب داد. من رشد کردم. سبز و بزرگ شدم. باد اومد و انقدر تکونم داد تا از تن درخت جدا شدم و افتادم روی زمین...)
- بهتر است با تکان دادن شیء یا عنصر در حین بازی و صحبت کردنِ نقش آن، به او جان ببخشد.
- بعد از تمام شدن قصه هر دانش‌آموز، بقیه دانش‌آموزان می‌توانند از او سؤالاتی بپرسند و دانش‌آموز داوطلب باز هم در نقش مورد نظر به سؤالات پاسخ می‌دهد.
- دقت کنید که گفت‌وگو محدود به دو نفر نشود. یعنی هرکس یک سؤال بیشتر نپرسد تا نوبت به همه برسد.
- این بازی تا جایی ادامه پیدا می‌کند که همه نقشی از عناصر موجود در طبیعت را بازی کنند.
- این بازی بدون استفاده از عناصر طبیعت هم می‌تواند انجام شود. در این حالت ما در ابتدا نمی‌دانیم شخص داوطلب چه شیء یا عنصری را انتخاب کرده است و به مرور باید آن را حدس بزنیم.

کار در خانه: انجام فعالیت صفحه سوم کتاب کار

کار در خانه: انجام فعالیت صفحه چهارم کتاب کار

مرحله سوم: گفت وگوی هنری نمایش و ارائه: (به اشتراک گذاری تجربه ها و توصیف آنچه یاد گرفته اند)

استاندارد عملکردی سطح ۱:

فعالیت ۱. توضیح مشاهدات:

دانش‌آموز احساسات خود را از شرکت در بازی ها و فعالیت های گروهی توصیف می‌کند.

استاندارد عملکردی سطح ۲ و ۳:

دانش‌آموز در روند اجرای فعالیت ها و همکاری گروهی فعالانه شرکت و نقش خود را به درستی ایفا می‌کند.

۲. ارزیابی:

پرسش هایی درباره:

- توانایی دانش‌آموزان در شناسایی و توصیف نقش خود
- توصیف و بیان پاسخ های مناسب در مواجه با یک موقعیت
- معلم از گروه‌ها می‌پرسد:
- «چه چیزی در بازی به شما کمک کرد که بهتر با هم همکاری کنید؟»
- «کجاها سخت بود که هماهنگ شوید؟»
- «چه حسی داشتید وقتی با دوستانتان داستان می‌ساختید؟»

۳. نمایش نتایج فعالیت‌ها (مانند نقاشی‌ها یا داستان‌ها، صداها و صحبت درباره آن ها، تفاوتشان را بررسی کنند و بگویند که از شنیدن کدام صدا حس خوبی گرفتند و...).

شناسایی بدفهمی های احتمالی و راه های رفع آن ها

۱. برخی کودکان ممکن است ارزش همکاری را درک نکنند و بیشتر بر برنده شدن فردی تمرکز داشته باشند؛ لازم است معلم تأکید کند هدف اصلی لذت بردن و کار گروهی است.

۲. احتمال دارد دانش‌آموزان فکر کنند قوانین بازی مانع آزادی است؛ معلم باید توضیح دهد که قوانین برای برقراری نظم و شادی مشترک ضروری است.

۳. برخی کودکان ممکن است در تقسیم نقش‌ها یا رعایت نوبت دچار مشکل شوند؛ معلم می‌تواند نقش تسهیل‌گر و داور را ایفا کند.

۴. بدفهمی دیگر می‌تواند این باشد که فقط کودکان قوی‌تر یا پرحرف‌تر در بازی موفق می‌شوند؛ معلم باید فرصت برابر برای همه ایجاد کند.

ارزشیابی و سنجش:

معیارها:

- با شوق و علاقه در بازی‌ها و فعالیت‌های گروهی شرکت می‌کند.
- با هم‌بازی‌ها و اعضای گروه با مهربانی و احترام ارتباط برقرار می‌کند.
- قوانین بازی را رعایت می‌کند و نوبت دیگران را می‌پذیرد.
- نقش یا وظیفهٔ خود را در بازی یا فعالیت گروهی به درستی انجام می‌دهد.
- برای کمک به دیگران داوطلب می‌شود.
- در گفت‌وگوی پایانی می‌تواند احساس و تجربهٔ خود را بیان کند.
- با شوق و علاقه در فعالیت‌ها و بازی‌های خانوادگی و گروهی شرکت می‌کند.
- در حین فعالیت، با دیگران مهربانانه رفتار کرده و قوانین گروه را رعایت می‌کند.
- نقش و مسئولیت خود را به طور کامل و به‌موقع انجام می‌دهد.
- از کلمات و جملات مثبت برای تشویق دیگران استفاده می‌کند.
- در پایان فعالیت، می‌تواند درباره تجربه و احساس خود صحبت کند و به کار دیگران بازخورد محترمانه بدهد.

ابزارها:

- چک‌لیست مشاهده (میزان مشارکت، رعایت نوبت، همکاری در گروه)،
- پوشه‌کار (یادداشت‌های کوتاه یا نقاشی دربارهٔ تجربهٔ بازی گروهی)،
- خودارزیابی («من در بازی گروهی چه نقشی داشتم؟»).

راهکارهای بهبود یادگیری:

- تشویق به گفت‌وگوی بازبعد از بازی برای بازبینی تجربه‌ها،
- طراحی بازی‌هایی که بدون همکاری کامل اجرا نمی‌شوند،
- مقایسه احساسات در بازی فردی و گروهی.

تمرکز سنجش: توانایی دانش‌آموز در همکاری، رعایت قواعد، بیان احساسات خود و دیگران و تقویت مهارت‌های اجتماعی.

پرسش‌های متداول و توصیه‌های اجرایی

- اگر در حین بازی درگیری یا اختلاف پیش آمد چه باید کرد؟ معلم باید با آرامش گفت‌وگو را تسهیل کند و کودکان را به یافتن راه‌حل مشترک هدایت کند.
- اگر برخی دانش‌آموزان تمایلی به بازی گروهی نداشته باشند؟ می‌توان آن‌ها را ابتدا در گروه‌های کوچک‌تر یا در نقش‌های ساده مشارکت داد.
- **توصیه اجرایی:** بازی‌های گروهی ساده و متناسب با توان بدنی و روانی دانش‌آموزان انتخاب شود و هدف لذت جمعی همواره بر رقابت فردی مقدم باشد.

تأکیدات زبانی

- سلام، خوش آمدی، بیا با هم بازی کنیم (آغاز ارتباط محترمانه و دوستانه)
- نوبت، صبر، همکاری، با هم، گروه (کلیدواژه‌های رفتاری و مشارکتی)
- مهربانی، دوستی، احترام، کمک (واژه‌های ارزشی و اخلاقی)
- خنده، شادی، بازی، همراهی (واژه‌های عاطفی و هیجانی مرتبط با هدف درس)
- من، تو، ما (برای تمرکز بر تفاوت فردی و جمعی)
- بازی‌گروهی، تیم، کار مشترک (مفاهیم مرتبط با نقش هر فرد در گروه)
- تقویت واژگان همکاری (همراهی)

محتوای مشترک با سایر دروس:

- **مهارت‌های زندگی:** تمرین احترام، همکاری و مسئولیت‌پذیری.
- **تربیت‌بدنی:** اجرای بازی‌های گروهی و تقویت مهارت‌های حرکتی.
- **کار و فناوری:** طراحی و ساخت وسایل ساده برای بازی گروهی.
- **فارسی (گفت‌وگو و شنیداری):** بیان تجربه‌ها و شنیدن صحبت دیگران.
- **هنر:** خلاقیت در طراحی نقش‌ها و وسایل بازی.

